DUMITRU CRUDU

ZIUA DE NAȘTERE A LUI MIHAI MIHAILOVICI

HUMANITAS

821.135.1

scriitori
români
contemporani

DUMITRU CRUDU

ZIUA DE NAȘTERE A LUI MIHAI MIHAILOVICI

ISBN: 978-973-50-6547-8 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

„Unii, privind pe geam din goana trenurilor, se-apucau cu mâinile de cap – Dumnezeule, cum or putea trăi oamenii aici?“
(Cinghiz Aitmatov, *O zi mai lungă decât veacul*)

„Sunt și eu tată? Şi dacă aș fi?“
(James Joyce, *Ulise*)

28 iunie 2018

Când am împins ușa și am pășit pe podeaua de beton a barului supraaglomerat, nimeni nu și-a ridicat ochii din halba de bere, dar toți m-au privit când am început să vorbesc. Cum barmanul nu știa engleza, le-a strigat te miri ce, probabil i-o fi întrebat care dintre ei știe engleza și câțiva, cât ai bate din picior, s-au repezit spre noi și ne-au înconjurat, și îmi tot spuneau nu știu ce în română și în rusă, dar cum nici eu nu-i înțelegeam, pur și simplu ridicam din umeri, în tăcere. Dintre ei s-a desprins o femeie cu ochi mari și migdalați care o rupea pe englezește și i-a tradus barmanului că vreau o bere. Nimic mai mult decât o bere. Doar o bere și atât. Pe care nici măcar s-o beau. Chelnerul era încântat. Plescăia din buze în timp ce destupa o sticlă verzuie și o deșerta într-un pahar lung, cu grijă, ca să nu facă guler, dar pe când mă invita să mă așez la o masă, nu știu ce i-a mai spus femeii de lângă mine că ea a roșit și ochii și i-a coborât în dușumea.

— Ce-a zis? am insistat să aflu.

— Dacă nu vreți și alune, domnule.

— Da, vreau, am dat eu din cap, și femeia i-a tradus, iar tipului i s-au aprins beculețele.

— Da' niște pește sărat?

— Da, vreau și pește sărat, m-am înveselit eu, și am rugat-o să mai stea un pic cu mine.

— Dar eu chiar mă grăbesc.

— Doar un pic. Totuși, ești singurul om din barul ăsta care mă înțelege, i-am spus eu și femeia a primit să mai rămână și amândoi l-am urmat pe barman care mergea în fața noastră, cu o tavă în mână, pe care căra paharul meu cu bere, o farfurie cu pește sărat și o farfurioară cu alune, către o masă de lângă geam, de la care l-a izgonit pe un bărbat cu gâtul alungit, ca să avem și noi unde sta. Femeia s-a așezat pe scaunul din fața mea.

— Pe mine mă cheamă Martin.

— Iar eu sunt Maria.

Barmanul s-a apropiat de masa noastră ca să-i mai spună ceva femeii.

— Vă întreabă dacă nu mai vreți o bere, domnule.

— Mai vreau. Două. Încă două.

— Încă două?

— Una pentru mine și una pentru tine.

— Dar eu nu beau bere.

— Dar ce bei?
— Cafea.
— Atunci o bere și o cafea.
— O cafea la nisip.
— Sigur, o bere și o cafea la nisip.
— Și atât? m-a mai întrebat barmanul, prin intermediul Mariei.
— Deocamdată, da, i-am spus și ne-a adus berea și cafeaua, fără să-i pese că la tejghea se formase o adevărată coadă.
— Și pe dumneavoastră ce vânt v-a adus în Moldova, domnule?
— Nu-mi mai spune domnule!
— Altfel nu pot. Dacă nu acceptați, eu plec, domnule.
— Bine, spune-mi cum vrei, numai nu pleca.
— Vă ascult, domnule.
— Eu sunt în concediu și niște prieteni din România, Ciprian și soția sa Daniela, pe care i-am cunoscut la Londra, m-au invitat la București.
— Și?
— Iar de la București am venit cu trenul în Moldova.
— Dar de ce nu ați venit împreună?
— Pentru că lui Ciprian i-a murit tatăl.
— A, înțeleg.
— I-a murit acum două zile, chiar în dimineața sosirii noastre.
— Înseamnă că la Chișinău sunteți deja de două zile, domnule?
— Asta deja e a treia, dar nu la Chișinău, ci în Moldova. La Chișinău sunt abia în prima zi.
— Și cât mai stați la noi, domnule?
— Până îl înmormântează.
— Vă e frică de înmormântări?
— Da. Am oroare de înmormântări. Din această cauză, nu am fost nici măcar la înmormântarea mamei mele.
— Nasol. Și cum îl chema pe tatăl lui Ciprian?
— Mihai Mihailovici.
— După nume, pare a fi de pe la noi.
— Da, e de la voi.
— Dar cum de îl înmormântează la București?
— Pentru că, după căderea Uniunii Sovietice, ei s-au mutat cu toții la București.
— Am înțeles, domnule.
— Dar ei sunt de aici. Aici s-au născut și aici au trăit o mare parte din viață.
— Înțeleg.
— Ciprian a ținut foarte mult la tatăl lui, iar acesta, la rândul lui, la ținutul ăsta în care s-a născut.
— Și dumneavoastră vă place la Chișinău, domnule?
— Cum să-ți spun? Deocamdată, din tot Chișinăul nu am văzut decât cârciuma asta.
— E alegerea dumneavoastră.

— Sigur că da.

— Dar măcar la hotel ați ajuns?

— Încă nu.

— Interesant.

— Mai am timp până diseară.

— Și mâine plecați, domnule?

— Da. Mă întorc la București. De altfel, am uitat să-ți spun că acum trei zile am călătorit în același compartiment cu un tip care mi-a povestit că vouă în România vi se spune basarabeni, este adevărat?

— E adevărat, domnule.

— Tipul se stabilise la București, iar la Chișinău venea ca să-și schimbe numele de familie din acte din Cutcovețchi cu trei de „c“ în Kutkovețki cu trei de „k“. Cică e un regizor de film. Marius Kutkovețki. Oare ai auzit de el?

— Cum să nu. Chiar lui ar trebui să-i iau la ora zece un interviu, mi-a spus femeia și s-a uitat, înghețată, la ceas și în vreme ce se uita la ceas fața i se descompunea de frică.

— Of, eu trebuie să plec. Ca să nu se supere domn' regizor.

— De fapt, și eu ar cam trebui să plec, i-am spus și am rugat-o, în timp ce ne apropiam de bar, să-i ceară băiatului nota de plată, dar acesta mă aștepta cu ea în mână. Maria își privea vârfurile pantofilor. După ce numără banii, barmanul vru să-mi dea rest, însă eu i-am respins mâna și atunci el mi-a mai spus ceva, dar eu, firește, nu am înțeles ce.

— Ce a zis? am întrebat-o pe Maria.

— Nimic important.

— Și totuși? am insistat eu văzând că tipul aștepta un răspuns.

— Dacă nu ați mai vrea, domnule, o bere la botul calului, mi-a tradus Maria, și s-a uitat în altă parte. Face el cinste.

— Nu vreau. Dar spune-i că o să mai trec eu pe la ei.

L-am lăsat pe barman cu ochii în soare. Cineva care refuza să bea o bere gratis, iată un lucru care nu-i putea intra în cap și basta. Afară soarele mă orbi. Era zece dimineața și oamenii se strecurau înfrigurați printre noi. Pe Maria am însoțit-o până în fața Casei Presei, unde urma să se vadă cu domnul regizor și de unde a ieșit un cunoscut de-al ei și Maria s-a bucurat că a găsit cui să mă paseze și a tăiat-o pe ușă ca să-i ia un interviu domnului Kutkovețki. Engleza lui Ion era cu mult mai rea decât a Mariei, fiindcă nu înțelegeam nici jumătate din ce-mi spunea, în schimb era mai prevenitor ca Maria, s-a oferit să mă conducă la un hotel, iar pe drum mi-a făcut cunoștință cu toți prietenii lui, care mă priveau uluiți. Strada pe care înaintam era plină cu gropi și pe neașteptate m-am poticnit și am căzut, dar nu mi-am rupt nimic și am continuat să avansăm. Am făcut cu mâna spre un taxi, însă hotelul era prea aproape ca acesta să vrea să ne ducă până acolo. Ion lucra cu Maria la același site, unde ar fi vrut să scrie ceva despre mine.

— Despre mine? Ce să scrii despre mine? l-am întrebat consternat, dar el nu mi-a răspuns nimic și eu am presupus că nu mi-a înțeles întrebarea și căutam alte cuvinte în minte ca s-o reformulez. Eu nu sunt un om interesant, ca să scrii despre mine. Sunt și eu un grădinar oarecare, cum sunt cu miile în Anglia, i-am spus, dar Ion, în loc să se uite nedumerit la mine, m-a privit cu admirație și eu mă îndoiam că a înțeles ce i-am spus.

Cred că mai degrabă nu, altfel de ce mi-ar fi zâmbit? Și atunci i-am spus:

— Singurul meu merit e că toaletez grădina lui David Lodge, încolo sunt și eu un anonim ca cei mai mulți din jurul meu, iar de aceștia mă diferențiez doar prin faptul că sunt grădinarul autorului romanului *Muzeul Britanic s-a dărâmat*, am adăugat eu, vorbind cât mai rar și cât mai apăsat, ca Ion să mă poată urmări. În rest, sunt și eu un neica-nimeni. Nici măcar nu prea citesc romane. Sigur, exceptând romanele lui Lodge, și câteva dintre romanele sale favorite, pe care le-am citit de-a fir a păr, deoarece, poate că nu știi asta, dar scriitorii devin mai darnici când află că i-ai citit sau că ai aceleași gusturi ca ei.

Ion îmi sorbea cuvintele din gură, de parcă cine știe ce i-aș fi spus. Eu nu-i împărtășeam entuziasmul, pentru că nu i-am spus nimic deosebit. După colț, doi tipi ne-au ieșit brusc în față, mi-au smuls din mână geanta cu bani, carduri și acte și au luat-o la sănătoasa.

— *Hey, give me back the bag!* le-am strigat, cu un glas răgușit, și tipii s-au oprit, s-au întors și m-au întrebat dacă sunt englez.

— *Yes, of course*, le-am spus eu, și ei mi-au restituit pe dată geanta, pe care nici măcar nu au deschis-o, și au rupt-o la fugă, iar Ion mi-a confirmat că mi-au înapoiat geanta doar pentru că eram englez, iar eu, din clipa aia, am început să mă simt la Chișinău ca în *Portocala mecanică*, unul dintre romanele preferate ale lui Lodge, pe care eu l-am citit pentru a crește în ochii lui. Pe nepusă masă, s-a stârnit un vânt tăios, probabil ca să nu-mi pară rău că mergeam la hotel. Ne-am strâns mâinile și ne-am despărțit. Eu grăbindu-mă să deschid cât mai repede ușa camerei mele de hotel ca să trag un pui de somn, iar Ion ca să se ducă la site-ul lui și să-și scrie textul din ziua respectivă.

Când m-am trezit pe la amiază, am descoperit sub cantul ușii mele un plic și în el un răvaș, adresat mie, scris într-o engleză atât de infectă că, în afara numelui meu, altceva nu am înțeles și, de aia, și nu de altceva am aruncat scrisorica în coșul de gunoi și am ieșit din cameră cu gândul să chem un taxi și să-l rog să mă ducă la banca aia din care s-a furat un miliard, ca să-mi fac și eu un selfie în fața ei, dar, jos, la parter, recepționera mi-a ieșit înainte și mi-a spus că șeful Uniunii Prozatorilor Europeni din Republica Moldova ar vrea să mă cunoască.

— Șeful Uniunii Prozatorilor Europeni din Republica Moldova?

— Da, ați auzit bine. Înseamnă că engleza mea e bună?

— Foarte bună. Da' de unde și până unde să fi auzit președintele Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova de mine?

— De pe net, mi-a spus fata și mi-a băgat în ochi ecranul mobilului ei, unde era deschisă pagina ei de Facebook și unde apăreau fotografia mea și numele meu. Un consilier de-al său vă așteaptă, mi-a mai zis fata. Să vă conduc la el. Iată, stă în fotoliul acela. Scrisorica aia dumnealui mi-a dictat-o.

— Și de mult mă așteaptă?

— De vreo oră.

— Oho-ho!

Când a văzut că ne apropiem, un bărbat gras și chel s-a ridicat în picioare și s-a pornit în direcția noastră, mergând din ce în ce mai repede, și chiar mai repede decât noi. Frumoasa recepționeră ne-a făcut prezentările.

— Martin.

— Radu.

Apoi recepţionera a continuat:

— Radu nu știe engleza, așa că am să vă spun eu ce ar fi trebuit să vă spună el dacă știa. Radu o să vă ducă cu mașina la Uniunea Prozatorilor Europeni din Republica Moldova, unde vă așteaptă domnul președinte.

— Și unde-i mașina?

— E în fața hotelului.

Recepționera ne-a condus pe amândoi în stradă și a închis ușa după noi. Vântul tăios de dimineață acum devenise o adevărată urgie. Pârâiau crengile. Una s-a frânt și s-a prăbușit chiar la picioarele noastre. Am traversat în fugă strada, protejându-mi capul cu geanta pe care azi-dimineață mi-o furaseră șuții ăia ciudați. Ce noroc că mi-au dat-o înapoi, că numai așa mi-am putut apăra și eu bietul meu cap. Dacă nu mi-o restituiau, acum probabil că aș fi zăcut la pământ într-o baltă de sânge. Mulțumesc șuților din Chișinău. Numai datorită lor am scăpat cu tărtăcuța întreagă. O altă creangă a căzut în spatele meu, dar eu deja eram în habitaclul mașinii și nu mi-a mai păsat.

Ajunși în fața sediului scriitorilor europeni din Moldova, am observat că s-a potolit și furtuna. Șoferul, tot el și consilierul președintelui, după cum mi-a spus recepționera cea gureșă, s-a grăbit să-mi deschidă ușa. Cu un gest larg, m-a invitat zâmbind să intru în clădirea albă din fața noastră. El mergea cu un pas înaintea mea și din când în când își întorcea capul spre mine ca să se convingă că nu am dispărut precum miliardul din bancă. Toți pereții pe lângă care treceam erau împodobiți cu fotografii, probabil ale membrilor Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova, am dedus eu. Brusc, în timp ce urcam scările, grasul a început să șchiopăteze. Șchiopătând, mi-a deschis ușa grea de lemn de brad și, cu un gest la fel de larg, m-a îmbiat să intru. Un alt domn corpolent și chel s-a ridicat de pe scaun și mi-a întins mâna, strângându-mi-o cu putere și cu înflăcărare și zâmbindu-mi cu toată gura. I-am strâns-o și eu cu putere, dar, după cum am priceput câteva clipe mai târziu, nu el era președintele Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova, el doar m-a condus pe un coridor întortocheat, zigzagând de la stânga la dreapta, până am ajuns în fața unei uși verzi, în care a ciocănit cu timiditate, așa mi s-a părut mie, de parcă se temea să nu deranjeze. Domnul care începuse brusc să șchiopăteze apăru în stânga mea. Ușa s-a deschis și în prag se ivi un domn la vreo patruzeci de ani, cu o față lătăreață, care m-a îmbrățișat numaidecât, dar nici el nu era cel mai mare de aici. Președintele Uniunii era un domn scund care, în clipa când am intrat, se bunghea pe Facebook la fotografia mea și la un text care o încondeia, dar cum m-a văzut s-a sculat de la masă, cu mobilul în mână și mi-a arătat fotografia mea, zâmbindu-mi călduros. Apoi m-a îmbrățișat, m-a pupat de trei ori pe obraji și m-a așezat pe un scaun din fața sa, în același timp spunându-i naiba știe ce bărbatului care mă adusese cu mașina de la hotel și acesta imediat a ieșit șchiopătând în anticameră, de unde a revenit după câteva minute cu o tavă cu cafele. Cănile zdrăngăneau. Eu am fost primul de care s-a apropiat și primul care a luat o cană cu cafea de pe tavă. Președintele Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova a scos dintr-un dulap o sticlă de coniac și câteva căni, și le-a aliniat pe masă. Mi-a făcut semn să mă servesc. Fiecare dintre cei prezenți se apropia de masă și-și umplea câte o cană cu coniac. Cănile fiind de

porțelan, nu se vedea conținutul din ele. Mi-am umplut și eu o cană și m-am întors la locul meu sorbind când o înghițitură de coniac, când una de cafea. Nici unul dintre ei nu vorbea engleza și nici eu nu știam româna, așa că pur și simplu ne priveam unul pe altul și tăceam zâmbind. Ușa s-a deschis și a intrat Maria, iar președintele s-a însuflețit pe dată și a sărit în picioare, și toți au început să roiască în jurul meu și să-mi spună nu știu ce. Președintele le-a făcut un semn să tacă și mi s-a adresat mie. Maria mi-a tradus:

— Domnul președinte este foarte bucuros că ați venit la noi și este încântat să vă cunoască, și eu am rămas tablou. Președintele Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova este încântat să mă cunoască pe mine? Pe un grădinar englez? Ce naiba să însemne asta? Nu înțelegeam. Ceva îmi scăpa. Cu toate acestea, i-am spus că și eu sunt încântat să-l cunosc. Cum să nu fiu? Când voi mai avea eu o altă ocazie să stau de vorbă cu președintele Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova? Cum să nu fiu încântat, când însuși romancierul romancierilor din Moldova mă servește cu coniac? Nu doar încântat, ci și măgulit. Maria i-a tradus toate astea și el a început să râdă.

— Ai umor, îmi spunea. Ai umor, cu toate că scriitorii englezi nu prea au umor.

— Scriitorii englezi, s-ar putea. Dar nu și eu, i-am spus, și el iar a început să râdă. Toată lumea din jurul lui râdea și toți mă priveau cu admirație. Nitam-nisam, președintele m-a invitat la un pescuit.

— Când? l-am întrebat eu mirat.

— Azi sau mâine, mi-a zis el. Dumneata decizi. Știu eu un lac trăsnet unde nu o să ne deranjeze nimeni. Nici măcar în Anglia nu e atâta liniște ca acolo. Când ai vrea să mergem?

— Lăsați-mă să mă gândesc, i-am spus eu.

— Dar la o saună nu ați vrea să mergem?

— La saună?

— Da, la saună. E prin apropiere o saună nemaipomenită, unde îți fac și masaj.

— Dați-mi voie să vă răspund un pic mai târziu.

— Bine, a lăsat-o mai moale domnul președinte. Și, după câteva clipe de tăcere, m-a rugat să-i ajut pe romancierii moldoveni să pătrundă pe piața de carte din Marea Britanie.

— Eu? Dar cum?

Maria ezita să le traducă ce am spus și eu nu înțelegeam de ce. Până la urmă, le-a tradus.

— Prin relațiile pe care le aveți în lumea editorilor și prin poziția pe care o dețineți în societatea britanică.

Ce relații? Ce poziție? Eu nu am nici un fel de relații în lumea editorilor. Nu am nici un fel de influență asupra lor. Iar în societatea britanică sunt un neica-nimeni, m-am răstit la ei și am rugat-o pe Maria să le traducă ce le-am spus și femeia le-a tradus, dar ei continuau să se uite la mine de jos în sus.

— Domnule scriitor, a făcut președintele. Domnule Martin Lodge, noi știm cine sunteți, deși nu știm ce vânt v-a adus pe la noi, dar presupunem. Presupunem că următorul dumneavoastră roman va fi despre Moldova. Probabil, de asta vă aflați acum aici. Însă noi vrem să profităm de ocazie și să vă rugăm să ne ajutați și pe noi, membrii Uniunii Prozatorilor Europeni din Moldova, ca să pătrundem pe piața de carte englezească. Să ne

recomandați unor traducători care să traducă volumele noastre și unor editori care să le publice.

Mă uitam la el ca la un bloc cu o sută de etaje și, brusc, am priceput ce s-a întâmplat. Se vede că Ion, cel care a publicat un text despre mine pe site-ul ăla al lor, de unde a fost preluat și pe Facebook, a încurcat borcanele. Eu îi povestisem că sunt grădinarul scriitorului David Lodge, dar el a înțeles cu totul altceva. A înțeles că eu sunt Lodge și că am venit la Chișinău ca să scriu un roman despre Moldova. De pe Facebook au aflat și romancierii europeni din Moldova că un romancier englez a venit la Chișinău, ca să scrie un roman despre Moldova, și toți au ținut să-l cunoască, pentru a putea profita de ocazie, ca să pătrundă și ei în Anglia. M-am uitat în jurul meu și am văzut că nu era om să nu mă privească admirativ. În frunte cu Dumitru Crudu, se apropiau pe rând cu romanele lor în mâini, pentru a mi le înmâna ca eu să le duc în Anglia și să le dau traducătorilor și editorilor englezi. Dumitru Crudu mi-a adus romanul său, *Ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici*, cu un autograf pe prima pagină, iar nonagenarul Podaru, un clit de romane de-ale sale.

Am luat-o pe Maria deoparte și i-am povestit că s-a produs o confuzie, că Ion, colegul ei, a încurcat borcanele, că eu nu sunt romancier, ci grădinar, cum e și Ciprian, care m-a invitat în România, numai că el nu e grădinarul romancierilor englezi, așa cum sunt eu, altfel, între noi nu e nici o diferență, ambii suntem grădinari, după care iar i-am repetat că eu nu sunt romancier și că în toată viața mea nu am scris nici măcar un rând, așa cum nu e romancier nici Ciprian, aflat acum la înmormântarea tatălui său, care, dacă nu ar fi murit acum două zile, eu nu aș fi fost azi aici, dar Maria mă privea cu niște ochi de broască și înghițea în sec, fără să scoată o vorbă.

— Hai, spune-le și lor asta, te rog frumos, o trăgeam eu de mânecă, dar ea mă privea pierdută, ezitând să se întoarcă spre romancierii din spatele nostru și să le spună adevărul. Oare de ce? Oare pentru că lucra și ea la site-ul care publicase acel text mincinos? Oare tăcea pentru a nu-și compromite site-ul și pe colegul ei? Oricum, chestia asta nu mai putea să dureze. Era o farsă pe care eu voiam s-o dejoc. Eu nu puteam să le dau oamenilor speranțe false și nu voiam să-mi bat joc de ei. Maria mi-a luat paharul de coniac din mână și l-a dat peste cap, după care însă mi-a întors spatele și a dispărut, fără a rezolva încurcătura în care nimerisem. În loc de asta, a preferat să spele putina și eu am rămas singur în mijlocul lor. Pentru ei, eram în continuare marele romancier englez venit la Chișinău ca să scrie un roman despre Moldova. Drăcia dracului, se pare că nimeni, dar absolut nimeni, nu-și dădea seama că e o confuzie la mijloc și că eu nu sunt scriitor, că numele meu nu e Lodge, și că nu am scris în viața mea nici măcar un rând. Președintele s-a pornit spre mine cu noul său roman în mână, urmat, în șir indian, de toți romancierii din cabinetul său, și nu erau puțini, cu romanele lor în mâini. Trebuia să fac ceva, dar nu știam ce. Trebuia însă să acționez ca să pun punct coșmarului acestuia. Deodată, mi-a venit o idee. Am luat o foaie de pe masă și am scris două litere pe ea: WC, și i-am întins-o președintelui, iar el mi-a zâmbit și i-a spus te miri ce lui Dumitru Crudu și acesta m-a condus zâmbind la toaletă. Sub acest pretext, am ieșit din cabinet. Ce noroc că și în română WC-ului i se spune tot WC. Altfel, cum aș mai fi ieșit din acest cabinet? Zâmbind, Dumitru Crudu a rămas să mă aștepte în fața toaletei, pe când eu am intrat gândindu-mă ce

naiba să fac, când am văzut fereastra. Era mare și largă și se deschidea. Am împins-o și am urcat pe pervaz, iar de acolo, am sărit în curte, și am rupt-o la fugă spre stradă. În stradă, am oprit un taxi. Șoferul știa engleza. I-am spus că merg la aeroport, cu o mică escală la hotelul Dacia. Spre norocul meu, peste două ore un avion decolă spre București. Probabil că cei de la Uniunea Prozatorilor Europeni din Moldova mi-or fi descoperit între timp fuga, și s-or fi gândit că am spălat putina ca să nu-i ajut pe ei să pătrundă pe piața de carte englezească și nu cred că m-ar fi crezut dacă le-aș fi putut spune adevărul.

Odată ajuns la București, am mers direct acasă la colegul meu în ale grădinăritului, și am aflat că amicului meu i se făcuse rău și leșinase, chiar în clipa în care cioclii îl scoteau pe tatăl său în curte, și a fost dus cu salvarea la spital, iar mortul, înapoi în casă, pentru că doamna Barno nu voia nici în ruptul capului să-l înmormânteze pe Mihai Mihailovici fără Ciprian, așa că l-au așteptat să iasă din spital. La o jumătate de oră după venirea mea a fost externat și amicul meu, și mortul a fost din nou scos din casă, iar de data asta m-am alăturat și eu procesiunii funerare, și l-am condus și eu pe ultimul său drum pe Mihai Mihailovici.

28 iunie 1943

Mihăiță, mătușa Ileana, mama cu Tamara de mână și cu Valentin în brațe și bunica Dochia alergau spre casa Muntenilor, de unde se răspândeau răcnetele neomenești ale tatei. Mătușa Ileana, mama și bunica Dochia îi acopereau cu spatele ulița și Mihăiță nu putea să vadă ce i se întâmplă tatei de strigă așa de tare și de jalnic și, de aia, inima i se făcu cât un purice.

În sfârșit, când a ajuns și Mihăiță la poalele nucului, de unde începea gospodăria Muntenilor, și-a văzut tatăl doborât la pământ și pe tatăl lui Iulică sărind cu genunchii pe pieptul lui. Ultimul, gras cât un butoi, îl pocnea cu bestialitate când cu o palmă, când cu alta, și Mihail Feodorovici striga după ajutor. Pentru prima dată în viața sa, Mihăiță îl vedea la pământ pe tatăl său și pe cineva bătându-l. Până acum, nimeni nu se mai luase de tatăl său. Ba chiar, dimpotrivă, Mihail Feodorovici, de câteva ori, îl mai ciomăgise pe câte unul și el credea că tatăl său e cel mai puternic om din Flutura.

Când cineva îl jignea sau încerca să-l bată, Mihăiță îl amenința că o să-l spună tatei și tipul îl lăsa în pace. De aceea, nici nu se temea de nimeni din Flutura, pentru că știa că tata oricând o să-l apere. Acum, când vedea cum Ion Munteanu îl snopea pe tata, această încredere a început să i se zdruncine.

De fapt, scandalul de acum tot de la el a pornit. Cu o oră în urmă Iulică îl umpluse de

sânge și Mihăiță a alergat într-un suflet la Mihail Feodorovici, iar acesta s-a dus valvârtej acasă la Ion Munteanu, de unde l-a scos pe Iulică în curte, și i-a tras o palmă peste față, atenționându-l că, dacă o să se mai ia vreodată de Mihăiță, o s-o pățească și mai rău. Din spatele lui Mihail Feodorovici, Mihăiță vedea cum Iulică se dădea de ceasul morții, hohotind și strigându-l pe taică-său, aceasta fiind și ultima imagine pe care a păstrat-o în minte când a plecat biruitor acasă, după care s-au auzit răcnetele lui Mihail Feodorovici, și l-a văzut pe tatăl lui Iulică sărind cu genunchii pe pieptul tatălui său. Acum Iulică Munteanu zâmbea victorios, pentru că tatăl lui îl făcea terci pe tatăl lui Mihăiță. Înfricoșat, Mihail Feodorovici îl strigă să-l ajute. Mama, cu fratele său Valentin în brațe, mătușa Ileana, Tamara și bunica Dochia se roteau în jurul lui Ion Munteanu, implorându-l pe grăsan să nu mai dea în Mihail Feodorovici. Răcneau și mahalagiii să-l lase în pace, iar Valentin bocea în brațele Lizei. Bocea și Tamara, sperând să-i înmoaie inima lui Ion Munteanu, ca acesta să renunțe să-l mai bumbăcească pe taică-său. Da' de unde. Auzindu-le plânsetele, acesta se înfurie și mai tare și îl pocni și mai sălbatic peste gură pe Mihail Feodorovici, răcnind:

— Ai să mai dai, bă, în Iulică, ia spune, ai să mai dai?

Tata l-a strigat pe Mihăiță din nou să-l ajute și băiatul a alergat într-un suflet la mătușa Ileana acasă, unde a urcat în pod, scociorând cu mâinile tremurânde într-un sac cu făină, de unde a dezgropat o pară de metal, pe care o găsise pe câmp și pe care o ascunsese acolo, în sac, cu scopul ca, într-o bună zi, când nu va fi nimeni acasă, să se joace cu ea. Fugea acum spre tata cu para aia în mână, mirat foarte tare că mătușa Ileana, mama și bunica Dochia, în loc să-l lase să i-o dea tatei ca s-o arunce în tatăl lui Iulică, l-au înșfăcat de brațe, iar bunica Dochia i-a descleștat degetele de pe pară, dispărând cu ea undeva pe câmp, și Mihăiță nu înțelegea de ce, dacă și ele îl iubesc pe tata, nu l-au lăsat să-i dea para, doar, în felul ăsta, ar fi putut să-l ajute. Lacrimi de revoltă și mânie că n-a fost lăsat să-și ajute tatăl îi șiroiau pe obraji în monom. Lacrimi de neputință i se amestecau cu mucii scurgându-i-se din nas. Undeva, în fundal, departe, după deal, răsunau explozii care prevesteau că frontul se apropia, dar nimeni nu le lua în seamă, toți fiind concentrați la lupta dintre cei doi vecini.

Deodată, Ion Munteanu s-a dat jos de pe pieptul lui Mihail Lebădă și a plecat spre casă, însoțit de fiu-său care pășea mândru și înfoiat alături. Mihail Feodorovici zăcea doborât de-a latul uliței și fiul său s-a aplecat spre el și l-a rugat:

— Hai, tată, scoală-te de jos și hai acasă!

Mama, cu Valentin în brațe, și mătușa Ileana, cu Tamara alături, l-au apucat una de-o mână și alta de altă mână și l-au târât spre casă, în vreme ce Mihăiță își târșâia picioarele după ei, cu nasul în pământ.

Un bulgăre l-a lovit în spate și un altul, în umăr, și Mihăiță a tresărit și și-a întors capul înapoi. Iulică, cu un alt bulgăre în mână, îl scruta triumfător din mijlocul drumului. Pentru prima dată în viață, Mihăiță nu a mai fugit după taică-său ca să-i spună ce i-a făcut băiatul vecinilor. Se auzi o explozie, o explozie asurzitoare, și nu undeva departe, dincolo de deal, ci aproape, lângă ei, pe câmpul din spatele casei lor și mama, împreună cu mătușa Ileana, au luat-o la fugă într-acolo, unde răsunase explozia aia năprasnică, abandonându-l pe Mihail Feodorovici în mijlocul drumului. Grenada aia explodase în mâna bunicii

Dochia, chiar de ziua lui Mihăiță.

28 iunie 1944

Mihăiță a luat un pai din grămada aia uriașă ce se înălța în mijlocul ogrăzii și l-a băgat în gură.

— Acum putem și noi să fumăm, i-a zis prietenului său Ili, îndemnându-l să ia și el un pai din stiva aia nesfârșită și să-l vâre între dinți.

— Dar cum se fumează? Tu știi? Tu ai mai fumat vreodată? l-a întrebat Ili.

— Niciodată. Dar nu cred că e chiar așa de greu. E simplu, a bravat Mihăiță, cu toate că habar nu avea cât de simplu e. Nu ai văzut cum fumau soldații ăia care au trecut ieri prin satul nostru?

— Am văzut.

— Uite-așa ar trebui să fumăm și noi.

— Ce?

— Țigări.

— Da’ țigări n-avem.

— Da’ paiele astea ce sunt? Nu-s țigări?

— Parcă nu prea seamănă.

— Fumăm și noi ce avem.

— Pentru început, ar trebui să ne aprindem țigările, nu-i așa?

— Măi, Ili, da’ căpos mai ești!

— Dar cu ce să le aprindem?

— Cu un foc, cu ce altceva, doar nu o să le aprindem cu degetele?

— Dar tu foc ai?

— Nu am.

— Nici eu nu am.

— Ei, vezi?!

Într-adevăr, nici unul din ei nu avea chibrituri. Chibrituri aveau numai tații lor, dar ei le ascundeau atât de bine, că fiii lor niciodată nu le găseau. Iar de dat, nu li le-ar fi dat pentru nimic în lume. Ba mai mult decât atât, când îi prindeau jucându-se cu chibriturile, tații lor îi băteau. Li le smulgeau din mâini și îi otânjeau cu cutiile peste obraji. Dar pe Ili tată-său îl mai bătea și fără să se joace cu chibriturile. Așa, pur și simplu, și foarte des.

Când Mihăiță a deschis ușa și a pășit în dormitor în vârful picioarelor, tatăl său dormea tun și nu s-a trezit. Mihăiță l-a căutat prin buzunare, dar acesta nici atunci nu s-a

trezit.Tatăl lui Mihăiță niciodată nu se trezea când era pilit. Niciodată. Cu un picior spânzurându-i pe podea, sforăia cât zece. În buzunar nu avea chibrituri, ci o bancnotă de zece lei, pe care băiatul a tras-o afară și a plecat cu ea la magazin, împreună cu Ili. Vânzătoarea, domnișoara Geta, a strâmbat din nas când i-a văzut, dar nu i-a fugărit din magazin, pentru că în ziua aia nimeni nu i-a trecut pragul, iar ei erau primii care-i deschideau ușa. Domnișoara Geta a făcut un pas înapoi și i-a întrebat ce vor. Mihăiță se temea că nu o să vrea să le vândă numai chibrituri, și i-a mai cerut pe deasupra și cinci sute de grame de bomboane și vânzătoarea, văzându-i bancnota de zece lei în mână, nu s-a lăsat prea mult rugată și i-a înșfăcat-o dintre degete, băgând-o imediat în sertar, iar ei au părăsit prăvălia cu o cutie de chibrituri în buzunar și cu câte o pungă de bomboane în mâini. Bomboanele le-au mâncat pe drum, iar chibriturile le-au încercat în curte.

Dar ei nu numai să fumeze nu știau, ei nu știau să aprindă nici măcar un băț de chibrit sau, poate, chibriturile alea nu prea erau de calitate, pentru că oricât le-ar fi frecat ei de banda aia roșie de pe cutie, nu se aprindeau și basta și ei, văzând asta, pur și simplu le aruncau peste umăr prin ogradă, așa cum au văzut că făceau soldații care trecuseră cu o zi înainte prin satul lor. După atâtea încercări eșuate, în sfârșit, Mihăiță a reușit să aprindă un băț de chibrit și cu el și paiul din gură, adică țigara, iar chibritul acela aprins i l-a pasat lui Ili, dar în mâna lui acesta s-a stins și băiatul l-a aruncat cât colo și Mihăiță a aprins un alt chibrit. Între timp însă i s-a stins și lui paiul din gură și l-a azvârlit și pe el peste umăr, dar când s-a aplecat să mai ia un pai, a văzut pălălaia. Toată stiva aia uriașă de paie de grâu luase foc într-o clipă și pălălaia creștea, limbile de foc lungindu-se în jurul lor și lingând deja și acoperișul casei în care dormea dus Mihail Feodorovici Lebădă.

Ili dispăruse și Mihăiță, rămas singur, începu să se smiorcăie în loc să fugă din mijlocul focului. Tatăl a sărit din casă, frecându-se la ochi și îmbrăcându-se din mers. Din mers a înșfăcat și o căldare cu apă și s-a năpustit cu ea să stingă vâlvătaia, apoi l-a văzut pe băiat și l-a smuls din gura focului. Doar pe Mihăiță l-a mai putut salva, încolo, casa aia în care a tras un pui de somn la amiază a ars până la temelii, și Mihail Feodorovici se gândea cu năduf că asta nici măcar nu era casa lor, ci casa mamei sale, casa lor fiind la Chișinău, dar din ea fuseseră alungați într-un mod mișelesc în urmă cu patru ani și, pentru că nu mai aveau unde să stea, s-au întors la mama sa din Flutura și locuiau în casa ei care însă, iată, a ars și ea, și ei s-au trezit din nou pe drumuri. Peste râpă, în partea cealaltă a satului trăia cumnata sa, Ileana, care era fată mare și s-au dus la ea, pășind unul după altul: Liza, prima, liniștind-o la piept pe fiica ei Tamara, care peste o lună urma să împlinească doi ani, iar acum plângea de mama focului, al doilea, Mihail Feodorovici, al treilea, câinele lor Petrache, a patra, bunica Dochia cu două găini în brațe, vaca lor Joiana, a cincea, și Mihăiță care încheia coloana. Tata nu i-a spus nici ciuciu. Nu i-au spus nimic nici mama și nici bunica Dochia. Cu toate astea, Mihăiță se gândea intens ce să le răspundă dacă o să-l întrebe cum a luat foc casa.

Dacă o să mă întrebe, o să dau toată vina pe Ili și o să le zic că el a aprins-o, își zicea băiatul în sinea sa. Mai avea însă o problemă. Nu reușise să scape de cutia de chibrituri din buzunar, care îi frigea șoldul, și la fiecare pas zornăia îngrozitor, zornăia așa de tare, că el se temea să nu o audă tata, că atunci nu ar fi avut cum să nu se prindă cine-i făptașul și s-ar fi ars. Dar tata nu o auzea cum îi zornăia în buzunar. Tatăl său nu auzea nimic, nici

măcar că îi lătrau câinii. Mihail Feodorovici pășea atât de îngândurat și de abătut, de parcă ar fi fost singur pe drum. Și Liza pășea abătută și tăcută, chiar mai abătută decât Mihail Feodorovici, cu ursul acela de pluș în mână, pe care i-l cumpărase lui Mihăiță de ziua lui și uitase să i-l dea.

De cum au sosit la mătușa Ileana, Mihăiță le-a zis că ar vrea să-și facă nevoile și, în closet, a scos din buzunar cutia aia afurisită de chibrituri și a aruncat-o cu toată puterea de care era capabil în fundul latrinei. Apoi, ușurat, s-a întors în casă, unde tatăl său deja golise al doilea urcior cu vin. Prin fereastră se vedea cum ardea un depozit de muniții din Ungheni și tatăl său spunea că partizanii i-au dat foc. Flăcările alea se întindeau spre Flutura.

28 iunie 1945

Chiar dacă nu putea să fugă prea repede cu Ivan în brațe și cu Tamara și Valentin în jurul ei, totuși reuși să intre în pădure, înainte ca soldații să dea buzna în mahala, dar, brusc, pe Ivan îl buși plânsul și Liza îl făcu să tacă, băgându-i țâța în gură. Acum, că Ivan tăcuse, erau scăpați. Cum erau salvate și celelalte femei sau fete care se fofilaseră în pădurea de la Cantea.

Ileana ținu mai întâi să-și ascundă găinile în coteț și, de aia, o rupse din loc cu o mică întârziere. Destul ca soldații s-o observe și să se repeadă după ea, răcnind să se oprească. Ileana șerpuia printre ultimele case din mahala, țâșnind de la lumină la umbră și de la umbră la lumină către pădurea din fața ei. Simțind că le scăpa din mână, unul din cei doi soldați veniți în Flutura să caute partizani români a scos pistolul din teacă și l-a detunat în aer, dar femeia, în loc să se predea, a început să sprinteze și mai cu foc. Oricât de tare alerga ea însă, soldații erau și mai sprinteni și mai vioi și una din huidume i-a ieșit în față de după un dâmb și a doborât-o la pământ, iar în timp ce îi răsucea mâinile la spate s-a apropiat pufăind și cealaltă namilă. Ei veniseră la Flutura să caute partizani.

Câmpul unde au imobilizat-o pe mătușa Ileana cei doi soldați se afla chiar în fața casei unde aceasta trăia și de unde, de după ostrețele gardului, îi privea Mihăiță, tremurând de frică.

Pe neașteptate, femeia s-a rupt din mâinile pistolarilor și a tăiat-o spre casă răcnind:

— Bade Mihail, ajută-mă, bade Mihail!

Mihail Lebădă mătura curtea și a tresărit când a auzit-o strigându-l.

— Bade Mihail, bade Mihail, ajută-mă, bade Mihail!

Cei doi soldați s-au avântat după ea, și, în curând, unul din ei, cel blond, și-a înfipt

mâna în părul ei chiar în fața porții ei de lemn, în spatele căreia Mihail Lebădă scăpase mătura din mână.

Femeia zbiera din toți bojocii și unul din soldați a tras pe deasupra capului ei, ca s-o facă să tacă. Vrând să-și ajute mătușa, Mihăiță a asmuțit câinele ei asupra soldaților. Lupul a țâșnit pe poartă și s-a prăbușit cu labele pe spatele namilei care o strângea în brațe pe mătușa Ileana, înfigându-și colții în grumazul lui. Celălalt soldățoi însă și-a descărcat pistolul automat în ceafa câinelui, și astfel și-a salvat tovarășul încolțit de patruped. Dacă însă nu ar fi fost un bun țintaș, cine știe dacă nu și-ar fi împușcat chiar prietenul. Care, chiar și plin de sânge, nu i-a dat drumul femeii din brațele sale tatuate.

Soldatul care ucisese câinele trăgea acum rafale în aer ca să acopere strigătele neomenești ale femeii, pe care tovarășul lui o ducea pe sus, prin curtea proaspăt măturată de Mihail Lebădă, în casă.

Cei doi Mihai, fiul și tatăl, au îngropat câinele mătușii Ileana în grădină și amândoi au plâns la mormântul lui până s-a înnoptat. Apoi, picând din picioare de oboseală, au intrat și ei în casă și s-au culcat după sobă. Totuși, Petrache al lor trăia și acum scheuna în cușca sa din curte, cam la fel de tare cum plângea de partea cealaltă a sobei mătușa Ileana, și Mihăiță îi spuse tatei să meargă și s-o ajute, și în loc s-o ajute, tatăl i-a astupat lui gura cu mâna, spre marea nedumerire a băiatului. Când însă Mihail Lebădă a adormit, fiu-său s-a dat jos din pat și s-a furișat în cea de-a doua jumătate a camerei, unde, și acolo, toată lumea adormise. Adormise și mătușă-sa, între cei doi soldați dezbrăcați. Băiatul s-a apropiat în vârful picioarelor de scaunul unde aceștia își lăsaseră hainele, și le-a luat din teci pistoalele și de pe spătar kalașnikovurile mătăhăloase.

— Tată, tată, l-a trezit Mihăiță pe taică-său din somn, le-am luat pistoalele și automatele, iată-le, acum am putea să-i…, dar taică-său, descompus la față de frică, i-a astupat din nou gura cu mâna și l-a trimis să le pună de unde le-a luat și băiatul l-a ascultat, când l-a văzut cât era de speriat. Iar când s-a întors, tatăl i-a dat un pumn de ciocolate, pentru că azi era ziua lui.

Aflând că e ziua lui, tot un pumn de ciocolate i-au dat și cei doi soldați ruși, foarte veseli și gălăgioși. Numai mătușa Ileana nu i-a dăruit nimic. Mătușa Ileana parcă-și pierduse darul vorbirii. Tatăl o întrebase ceva și ea nu i-a răspuns nimic. A întrebat-o ceva și Mihăiță și nici lui nu i-a răspuns nimic. Ea prinse momentul în care cei doi soldați merseră la bucătărie să se bărbierească și ieși pe ușa dinspre Munteni și fugi spre pădurea de la Cantea. Au plecat și soldații să caute partizani români în Flutura, iar tatăl și Mihăiță au început s-o strige pe mătușa Ileana prin curte și prin grădină, dar nu le-a răspuns nimeni. Mătușa Ileana dispăru, dar, în schimb, reveni mama cu Ivan în brațe și cu Tamara şi Valentin roind în jurul ei. Zadarnic au căutat-o ei după aia în păr câteva luni bune, că nu au mai dat niciodată de ea.

28 iunie 1946

Liza i-a pus în mână o rochie și două bluze de-ale sale – cele mai bune pe care le avea – și i-a spus:

— Du-te la Ungheni și vinde-le!

— Numai ce-o să-mi vadă torba și o să mi-o smulgă din mână.

— Dar tu nu ai să le duci în torbă.

— Dar unde?

— Ai să ți le pui pe tine, iar peste ele ai să-ți îmbraci hainele tale bărbătești și nimeni nu o să se prindă că duci să vinzi ceva la piață.

Petrache începu să latre speriat și Mihail Feodorovici se repezi la fereastră.

— E președintele sovietului sătesc. Radu Gavrilovici Ciuntu. Oare ce naiba a pierdut în ultima vreme prin mahalaua noastră?

— Vine la noi?

— A trecut mai departe.

Liza a răsuflat ușurată.

— Ce bine!

— S-a oprit la colț.

— Câinele. Te duci sau nu la piață, că ni s-a terminat mâncarea și nu mai am ce să le dau copiilor?!

— Mă tem că nu am să rezist pe canicula asta cu toate hainele astea.

— Atunci du-le în torbă, numai du-te odată!

— Stai să se care Radu Gavrilovici și plec.

— El poate să stea acolo și până diseară. Du-te prin grădină.

— Bine, mă duc.

— Cu cinci copii flămânzi, dintre care unul are doar trei luni, crezi că mai avem și o altă soluție?

Bărbatul își trânti pe el rochia și cele două bluze ale Lizei, și peste ele își îmbrăcă pantalonii și cămașa și se strecură pe ușa din dos, în grădină. La Ungheni, la piață, a ajuns mai mult mort decât viu, și doar spre seară reuși să schimbe rochia și bluzele Lizei, cumpărate, pe vremuri, la București, pe două străchini de făină de grâu pe care le vărsă în torbă.

Când să pună mâna pe clanța porții, l-a strigat Radu Gavrilovici și bărbatul a întors capul și a văzut că acesta era îmbrăcat în uniformă soldățească și era însoțit de trei milițieni.

— Ce duci în torbă?

— Niște făină, le-a spus Mihail Feodorovici.

— De unde o ai?

— Am cumpărat-o de la piață.

— Ai cumpărat-o? Pe cine vrei tu să păcălești? făcu Radu Gavrilovici. Poate ai vrut să ne spui că ai furat-o de la stat?

Fără să-i mai aștepte răspunsul, unul dintre milițieni i-a pus cătușele la mâini, și așa l-au dus prin tot satul, iar până spre seară l-au și condamnat la șapte ani de pușcărie. Dar torba aia cu făină, ce-i drept, e drept, Radu Gavrilovici le-a lăsat-o Lizei și copiilor ei, dintre care cel mai mic, Anatol, avea doar trei luni.

28 iunie 1947

În restaurantul acela din Ungheni plin ochi cu soldați și ofițeri mâncând fripturi, bând votcă pe săturate și dansând cu femei îmbrăcate în rochii sidefii și vaporoase nu aveai cum să te strecori, pentru că la ușă stăteau de pază doi soldați, iar alți patru patrulau pe stradă, cu automatele în bandulieră.

Nu se știe cum însă, un băiețaș zdrențăros și scânduratic de i se lipise și burta de coaste se fofilă înăuntru și începu să umble printre mese cu mâna întinsă și murdară rugându-i pe soldați să-i dea și lui ceva de mâncare.

Când îl văzu, maiorului Medvedev, care mânca împreună cu domnișoara Geta o friptură de curcan, îi căzu falca și-i strigă aghiotantului său care păpa, la o altă masă, un terci de ovăz să-l scoată chiar acum din restaurant, și acesta îl apucă pe țânc de guler și-l trase după el afară, dar puștiul i se desprinse din mâini și o rupse la fugă printre mese, nărăvind să-i smulgă câinelui căpitanului Zverev un os din labe, însă nu reuși, pentru că aghiotantul maiorului Medvedev se dovedi a fi mai agil și izbuti să-l înșface cu brațele de mijloc, înainte ca javra să-l înhațe de mână, și îl scoase pe ușă afară, deși copleșul se zbătea în mâinile sale și urla ca din gură de șarpe.

Aghiotantul căpitanului Medvedev îi înfundă gura și îl îmbrânci în mijlocul soldaților din stradă, care l-au pus imediat pe fugă, cum puseseră pe fugă un pic mai înainte o întreagă bandă de copii rufoși, care cutezase să se apropie de restaurantul Rodina, în care beau votcă Stalinskaia și mâncau fripturi de curcan, șolduri de găini fripte, tartine cu icre roșii sau cu somon soldații și ofițerii din garnizoana Ungheni. Bandele de copii flenduroși erau însă așa de numeroase, că soldații au cerut întăriri. Au mai venit patru soldați ca să-i îndepărteze pe cerșetori. Au venit chiar cu câini-lupi, și asta fiindcă în restaurantul acela din centrul Ungheniului urma să mănânce și un mare general, aflat în trecere pe acolo.

Prezența atâtor soldați făcea imposibilă orice tentativă de-a pătrunde pe strada pe care se afla restaurantul acela unde exista mâncare cât vrei și unde Mihăiță totuși s-a întors, deși strada aia era păzită mai dihai ca o cetate. Se cățără pe creanga unui copac rămuros și

se holbă spre ferestrele restaurantului, cu o mare speranță în suflet. Era însă istovit de la atâta efort și de-abia se mai ținea pe creanga aia. Ca să nu se prăbușească la pământ, se încleștă cu ambele mâini de trunchiul copacului. Gura îi era uscată, obrajii trași și, brusc, simți cum amețește și cum se clatină pe creanga acelui copac ca o frunză bătută de vânt. Știa de ce amețise. De lihneală. Îi era o foame de nu mai vedea nimic în fața ochilor. De aceea, își interzisese să mai tragă cu coada ochiului spre ferestrele largi ale restaurantului, pentru a nu vedea cum militarii înfulecă găini fripte, pentru că, dacă i-ar fi văzut, probabil că ar fi murit pe loc, atât de foame îi era.

Se întorsese cu spatele la restaurant, dar fără să vrea capul i se răsucea peste umăr, iar dacă nu capul, atunci mintea îi aluneca spre mesele din restaurant și-i aducea în fața ochilor pe ofițerii din local ronțăind carnea aia fragedă și proaspătă de găină, și el începu să saliveze și nu mai știu ce să facă. Avea impresia că o să înnebunească, nu altceva, atunci când o pală de vânt îi aruncă în nări toate miroznele din bucătăria restaurantului și el salivă și mai tare, și mâinile îi alunecară de la sine de pe trunchiul teiului încins de soare și se prăbuși pe pământ, lovindu-se cu capul de o rădăcină ieșită din țărână, postură în care și înțepeni, pufăind din ce în ce mai zgomotos și mai rar, fără să se poată mișca pe o coastă și fără să se poată ridica în picioare și pur și simplu uitându-se îngrozit la cerul ce se prăvălea peste restaurant și peste el. Cu spatele lipit de pământ, lihnit de foame și răsuflând tot mai gălăgios, nici nu mai ținea minte de când nu mai mâncase. Leșină. Restaurantul deja se închisese, ferestrele lui se cufundau una după alta în întuneric, și ofițerii se împrăștiau clătinându-se.

Din restaurant ieși maiorul Medvedev, beat mangă. Aghiotantul său Sașa Soskov înhămă calul care, nitam-nisam, începu să bată dintr-un picior. Cu o copită îl izbi într-o coapsă pe Mihăiță. Maiorul nu-l văzu pe băiat, cum nu văzu nici trăsura spre care-l conducea aghiotantul său. Băiatul începu iar să respire și deschise ochii, întrebându-se oare de ce-l doare atât de tare piciorul, fără să știe că tocmai durerea aia insuportabilă îi salvase viața.

Ajutat de Sașa Soskov, maiorul se urcă pe capră, lângă preafrumoasa domnișoară Geta, care pe vremuri fusese vânzătoare la Flutura, dar când să se lipească de ea, calul își săltă coada în sus și se băligă, enervându-l la culme pe maior, care începu să-l biciuiască furios.

Calul o luă la galop și trăsura maiorului se făcu nevăzută în capătul străzii, unde au dispărut și trăsurile celorlalți ofițeri, sau mașina generalului, sau soldații ce patrulaseră toată seara prin fața restaurantului. Acum strada era pustie. Cu ultimul strop de putere pe care-l mai avea, băiatul se târî spre balegele aburinde din mijlocul drumului și începu să le râcâie cu un băț, și toate grăunțele de porumb îngropate în băligar le băga în buzunar. Alături curgea un pârâu, spre care băiatul se târî de-a bușilea și-și băgă capul în apă.

Dar de grăunțele din buzunar nu se atinse, le păstra pentru surioara sa Tamara, pentru frățiorii săi Valentin, Ivan și Anatol și pentru mămica sa scumpă, ca aceasta să facă făină din ele, iar, ulterior, o turtă. Cu grăunțele alea zornăindu-i în buzunar, se urni câine-câinește din loc. Dar se abătu un pic din drum și o luă pe acolo pe unde trecuse trăsura maiorului Medvedev. Flutura era în partea dreaptă, iar el o luă la stânga în speranța că, poate, cine știe, calul maiorului Medvedev se va mai băliga o dată în drum.

28 iunie 1948

După ce s-au stins lămpile în Flutura, Radu Gavrilovici a ieșit din ogradă și s-a pornit să străbată satul. Liza trăia în mahalaua de peste deal, în casa aia cu fântână în drum, din care începuse și el să bea apă în ultima vreme și până acolo a întâlnit doar o singură umbră de om, în fața țintirimului, și, ca să nu fie recunoscut, Radu Gavrilovici și-a tras capela cu steluță roșie pe ochi. La Liza lampa era stinsă, dar n-a intrat în ogradă. Stătea în fața porții și tușea, tușea dinadins ca să-l facă pe Petrache să latre, dar câinele era așa de jigărit, că nici să latre nu mai voia, și atunci el a zgâlțâit poarta. Nu hămăiala câinelui a auzit-o Liza, ci zgâlțâitul porții, și a ieșit, făcându-i un semn să treacă în ogradă. Câinele lătra atât de stins, că nici unul dintre ei nu-l auzi. S-a furișat după ea în casă și s-a oprit în tindă, lăsând-o pe Liza să meargă mai departe singură, ca să verifice dacă Mihăiță, Valentin, Ivan, Anatol și Tamara dormeau. Dormeau tun și ea l-a împins în camera vecină, cea care încă nu era terminată. A intrat după el cu o lampă în mână, pe care a aprins-o de cum a închis ușa după ea.

Radu Gavrilovici nu venea niciodată cu mâna goală la ea, dar de venit venea foarte des. De fiecare dată scotea dintr-o torbă o strachină de făină, pe care i-o punea în brațe, și Liza o lua și o ducea în cealaltă cameră. Nici atunci nu a făcut vreo excepție. A scos strachina și i-a dat-o, iar ea i-a întors spatele ca s-o ducă în cealaltă cameră, unde dormeau copiii. El nu mai avu răbdare s-o aștepte și își scoase tunica soldățească de culoare kaki, iar când ea reveni, îl găsi gol. Se dezbrăcă și ea cu repeziciune și el o trânti pe spate pe podeaua de lut.

A doua zi, Liza a copt pâine, bucuroasă că și azi vor avea ce să mănânce. Ce fericiți mai erau Mihăiță, Tolișor și Tamara! Ei încă dormeau când mama a scos pâinea din cuptor și a tăiat-o în felii mărunte. I-a trezit mirosul acela atât de îmbătător de pâine coaptă. Au sărit din pat și și-au lipit de obraz câte o hrincă albă. Pâinea era caldă, iar căldura ei li se difuză în tot corpul. După ce au mâncat-o, i-au sărit tustrei mamei la gât, au înlănțuit-o cu mâinile, pupând-o când pe un obraz, când pe altul și mulțumindu-i cu lacrimi în ochi că le-a făcut rost de pâine. Erau salvați pentru încă o zi.

Câteva nopți Radu Gavrilovici nu veni. Veni în a cincea noapte, când ei nu mai aveau ce să mănânce, cu o nouă strachină de făină în torbă, pe care i-o înmână la lumina lămpii din camera aia neterminată.

O dată însă nu a venit tocmai două săptămâni și ea s-a dus să-l caute acasă, dar acasă nu era. Mai pe urmă a aflat că i se terminase și lui făina și plecase la Chișinău după un nou sac. Pentru că fără făină nu venea niciodată la ea, dar nici ea nu l-ar fi primit dacă ar fi venit cu mâinile goale, căci numai pentru pumnul acela de făină ea primea să se culce cu el și el știa prea bine asta.

Trecuseră deja opt nopți și el nu veni deloc, iar acum se scurgea și a noua noapte, și el tot nu apăru. Deodată, cineva începu să zgâlțâie poarta și Liza ieși afară. Era Radu Gavrilovici.

28 iunie 1950

Mihăiță a traversat curtea în fugă, deschizând cu umărul poarta de fier, care a scârțâit – a scârțâit urât de tot – și el și-a întors automat capul înapoi ca să vadă dacă acest scârțâit nu i-a deranjat pe oamenii care veneau după el, dar aceştia își vedeau de drumul lor și băiatul și-a continuat și el mersul, dar, cu toate acestea, mergea lipit de gard de parcă se temea să nu fie văzut că se deplasează prin acele locuri și să nu fie întors din drum, dar nu l-a văzut nimeni.

O negreață de oameni se lățea de la colțul uliței și până în fața casei colegei sale de clasă, scurgându-se încet în curtea ei. Cei care tocmai au venit își scoteau căciulile de pe cap și intrau în casă ca să-și ia rămas-bun de la tatăl Iuliei, care zăcea galben la față pe pat. De acolo de unde se oprise Mihăiță îi vedea foarte bine pe toți, mai puțin pe colega sa de clasă. Iulia nu era nicăieri, iar Mihăiță nu îndrăznea să intre în casă. Stătea deoparte și o căuta cu ochii. După ce Radu Gavrilovici, președintele sovietului sătesc, îmbrăcat în haine soldățești, a ieșit din casă, l-au scos și pe tatăl Iuliei, ucis din greșeală de un soldat sovietic – l-au scos și l-au pus în bena tractorului, era primul și singurul tractor din Flutura – și acesta s-a urnit din glod, acoperindu-i pe oameni cu un nor de fum.

După ce perdeaua de fum s-a destrămat, Mihăiță i-a văzut pe oamenii care însoțeau mortul și printre ei era și tanti Veronica, o femeie de peste Prut, din România, care atunci când a fost instalată granița pe Prut se afla la hram la Flutura și, din această cauză, nu s-a mai putut întoarce acasă și se adăpostea și ea pe unde putea. În ultimul timp, o luaseră la ei părinții Iuliei. De aia, acum îl și conducea pe nenea Vladimir pe ultimul său drum. A văzut-o pe Iulia. Fata stătea în benă, la căpătâiul tatălui ei. Era îmbrăcată din cap până în picioare în negru și băiatul se gândi că negrul o prindea foarte bine. Obrajii uzi și-i lipea din când în când de pomeții livizi ai tatălui ei. Tractorul se târa ca un melc dându-i posibilitatea lui Mihăiță s-o studieze foarte atent pe colega sa de clasă. Tot drumul a stat cu ochii pe ea. Cortegiul funerar a coborât valea și s-a împlântat în inima Fluturei, ca un cuțit, străbătându-l până în inimă, după care a cotit-o la deal, într-acolo a cârnit-o și băiatul, o clipă nedezlipindu-și ochii de fața tristă și nefericită a colegei sale din banca a doua, de lângă fereastră, și era mereu preocupat doar s-o privească pe ea.

Mihăiță își mișca picioarele în urma tractorului, înghițind cu stoicism valurile de fum, doar pentru a o avea mereu sub ochi pe colega sa. Niciodată în viață nu a privit-o la fel de mult, pentru că nu i se ivise până atunci o asemenea ocazie. La lecții se uita, dar nu o putea privi prea mult, pentru că se temea să nu intre în gura colegilor săi sau să-l pedepsească învățătorul că nu e atent la ce spune el. O mai privea uneori când fata se ducea după pâine la magazin. Dar ea tot timpul fugea, străbătea șesul în goană, îmbrăcată într-o rochie roșie, și nici nu reușea prea bine s-o repereze, că dispărea din raza privirii lui și el rămânea ca un prost în mijlocul drumului, cu un gust de cenușă în gură, dezamăgit că nu a putut-o privi mai mult. Dar acum, pentru prima dată în viața sa, Mihăiță reușea să se uite la ea cât poftea. Avea și pistrui. Aproape că și uitase de ce se afla acolo. Tatăl Iuliei fu coborât în groapă și rudele începură să arunce peste el bulgări de țărână. A aruncat și Iulia.

Cu degetele ei fine și subțiri!

Apoi lumea a început să plece. A plecat și Iulia. Dar Mihăiță nu a îndrăznit să se apropie de ea și s-o însoțească, și a mai rămas în cimitir. A mers la mormântul bunicii sale Dochia, care murise în urmă cu șase ani, când i-a smuls lui din mâini grenada aia nenorocită și a fugit cu ea în câmp, și fugind s-a împiedicat de un ciot și a scăpat-o, și grenada aia blestemată a explodat, făcând-o zob. Apoi s-a întors la mormântul tatălui Iuliei și s-a gândit la colega sa de clasă. Ce frumoasă mai era! Oamenii s-au răsfirat care încotro și drumul era pustiu. Băiatul îl străbătea cu gândul la Iulia. La început, mergea încet, dar apoi tot mai repede și mai repede, iar la urmă a început să fugă: pe poarta scârțâitoare a școlii a pătruns în fugă. Poarta a rămas să scârțâie în urma sa, iar el s-a apropiat de ferestrele sălii unde învățaseră anul trecut, leoarcă de transpirație. Iulia stătuse în banca a doua de lângă fereastră. Mihăiță se uita într-acolo, unde, de regulă, stătea fata. Se uita la locul ei gol din bancă și, deodată, realiză că pe tot parcursul drumului spre cimitir și a înmormântării tatălui ei, Iulia o dată nu l-a privit și Mihăiță se îndoia chiar că i-a remarcat prezența printre rudele ei îndoliate venite să-l petreacă pe tatăl ei pe ultimul drum și asta îl făcu, acum, să-și pună palmele la ochi ca nimeni să nu-i vadă lacrimile ce-i țâșneau. Coborî de la fereastra școlii care era completamente pustie și reveni pe drum, dar continua să plângă și toți credeau că plânge după tatăl Iuliei și se gândeau ce băiat sensibil e și nimeni nu bănuia că nu de aia plângea el în timp ce se apropia de casa mătușii Ileana, în care ei s-au mutat după ce focul i-a lăsat pe drumuri și din care ea a dispărut, a dispărut în clipa când cei doi soldați care i-au dat lui Mihăiță un pumn de ciocolate s-au dus să se bărbierească la bucătărie și băiatul deja nu mai spera că o s-o mai vadă înapoi vreodată.

Băiatul și-a găsit în curte mama și frații lui distruși: le murise vaca, singura lor vacă, pur și simplu se prăbușise din picioare în mijlocul ogrăzii și ei o jeleau ca pe un om. Mihăiță i-a înlănțuit cu brațele și a început să plângă împreună cu ei, deși motivele care-l făceau pe el să plângă erau complet altele.

28 iunie 1951

Un bărbat nebărbierit, netuns, cu părul alb, hirsut, slab ca un pai, rufos, cu hainele curgându-i de pe el, a deschis poarta, fără să bată în ea, și a despicat ograda, în care într-un colț cinci copii întorși cu spatele la el zburătăceau câțiva pui de găină, iar în alt colț, Tamara se juca cu Felix ca și cum ar fi fost o păpușă, îmbrăcându-l și dezbrăcându-l și legănându-l în brațe. Bărbatul înainta spre casa de lut din fundul curții, terminată doar pe jumătate, cealaltă jumătate nefiind nici acum ferestruită și tencuită, și arătând la fel ca

acum şapte ani, când i-a primit la ea cumnata Ileana după ce Mihăiță i-a lăsat pe drumuri dând foc casei bunicii lui, Dochia, în care aceasta i-a adăpostit când au fost alungați de soldați din casa lor din Chișinău.

Străinul acela bărbos și slinos îi strigă pe nume pe Ivan, Tamara, Anatol și Valentin, iar lui Mihăiță îi ură la mulți ani. Copiii au înmărmurit de uimire. Apoi au făcut un pas înapoi, pe urmă încă unul și după aia au fugit în casă. Cu Felix în brațe, s-a fofilat în casă și Tamara. Numai Vladilen a rămas în curte, dar și el a început să plângă de mama focului. Lui și lui Felix străinul nu le spusese pe nume. Mihăiță a ieșit în curte și l-a târât în casă, întrebându-se de ce nu-l latră Petrache, care îi hămăia pe toți.

Scăpând de copii, puii s-au reîntors în plantația de roșii. Petrache se gudura la picioarele străinului. Petrache, care era un câine foarte rău, bătrân, dar foarte rău, îi lingea palmele. Mama urcase în pod o pâine din cele două coapte azi, deși tot podul acela era plin ochi cu pâine uscată, și ea nu mai știa unde s-o pună și pe aceasta, și pur și simplu o tăie felii și hrincile alea le înșiră peste celelalte felii de pâine uscată. Când a coborât din pod, copiii au înlănțuit-o cu mâinile și i-au povestit într-un glas că un străin a dat năvală în bătătura lor. Femeia l-a luat pe Felix în brațe.

Bărbatul se codea în fața ușii și ba apuca mânerul decolorat, ba își dezlipea mâna de pe el, când a ieșit și femeia. Stăteau în prag și se măsurau din cap până-n picioare unul pe altul, fără a scoate o vorbă, iar în spatele lor scârțâia ușa rămasă deschisă.

Femeia l-a recunoscut: era Mihail Feodorovici, soțul ei pe care îl arestaseră în seara zilei de 28 iunie 1946, chiar în fața porții, acuzat fiind că a furat de la stat torba de făină pe care o cumpărase de la Ungheni. Ea a plâns atunci, când el, în sala de judecată, și-a recunoscut vina, pentru că ea știa prea bine că adevărul era altul, deoarece chiar ea îl trimisese la piață ca să-i schimbe cea mai bună rochie și cele mai bune bluze cumpărate de la București pe un pumn de făină, el le-a zis însă că, da, într-adevăr, au dreptate, că făina aia el a furat-o de la stat, că da, da, a furat-o, recunoaște asta, și l-au condamnat la șapte ani de pușcărie , iar când îl scoteau din sala de judecată și-a scos șapca din cap și i-a înmânat-o unui necunoscut, zicându-i: „Poart-o tu, că mie la ce-o să-mi mai folosească acum?“

Și iată că l-au eliberat, s-a gândit ea și, dintr-odată, s-a simțit nespus de obosită.

Era așa de jigărit, că s-a întrebat oare ce-o să fie cu el dacă o să vină o nouă foamete? Arăta atât de jalnic, că și-a aplecat ochii în jos preț de câteva clipe. Între bărbatul ei care furase o mână de făină pentru a-și salva copiii și străinul acesta pipernicit din fața ei era o distanță ca de la cer la pământ. Omul îmbătrânit și sfrijit din fața ei părea să nu aibă nici o legătură cu muntele acela de om falnic și mândru ridicat de lângă ea în anul 1946. Parcă ar fi fost un alt om. Of, da, așa pricăjit cum era, oare cum va putea să lucreze la câmp? Oare asta nu înseamnă că va trebui să-l ducă în spinare și pe el? Și pe Radu Gavrilovici oare cum îl va mai primi la noapte? Și oare Radu Gavrilovici o să mai vrea s-o ajute să-și termine de construit și cea de-a doua jumătate a casei, așa cum i-a promis, dacă va auzi că el s-a întors acasă?

— Eu am venit, i-a spus Mihail Feodorovici, cu un glas frânt, fără să-și ridice ochii din pământ, și fără s-o întrebe de ce atunci când a fost arestat a lăsat-o cu cinci copii, și-

acum a găsit-o cu șapte. A înțeles tot, dar nu a întrebat-o nimic. Pur și simplu i-a spus iar:

— Eu m-am întors.

— Văd, i-a zis ea, în timp ce-i dădea lui Felix să sugă țâță.

Apoi a adăugat, uitându-se la Felix:

— Pleacă, mai bine! Au trecut atâția ani și copiii te-au uitat cu totul. Pleacă!

— Nu te aud prea bine. De acolo de unde am venit, m-am întors surd. Ce-ai spus, Liza?

Femeia a dispărut în casă, de unde a revenit cu o iconiță pe care i-a pus-o în mână, după care a închis ușa.

De cum a rămas singur, Mihail Feodorovici s-a răsucit pe călcâie. Avea un mers nesigur, ca de rață, de parcă era gata să se prăbușească în orice clipă. Nici n-a ieșit bine în drum, că și-a înfipt dinții într-un codru de pâine pe care l-a scos din buzunar. Mânca lacom. Înghițea hapsân, cu poftă, și firimituri de pâine îi cădeau din gură în colbul uliței.

Absolut întâmplător, Liza și-a ridicat ochii spre icoana Sfântului Gheorghe ucigând balaurul și au copleșit-o îndoielile dacă a făcut bine că l-a alungat. Copiii încă mai stăteau lipiți cu fețele de geam, cu respirația tăiată, când ea a țâșnit afară, ca să-l cheme înapoi. Dar Mihail Feodorovici deja dispăruse după colț, iar odată cu el dispăruse și Petrache. Ulița era pustie.

În casă, copiii au împresurat-o din toate părțile și-au întrebat-o într-un glas cine era străinul acela bărbos și ce-a căutat în curtea lor, și ea și-a întors capul într-o parte.

— Și sper că nu i-ai dat nimic, i-a zis Mihăiță.

— Nu i-am dat nimic.

— Și foarte bine ai făcut, s-a bucurat Mihăiță, că nici noi nu avem ce să mâncăm.

— El nu după pâine venise.

— Dar după ce? a privit-o nedumerit Mihăiță, dar nu i-a mai așteptat răspunsul, când și-a văzut frățiorii repezindu-se spre bucătărie, unde totuși primul a ajuns el și a fost primul care a deschis dulapul. Cu o pâine în mână a galopat afară, băgând-o în gură din fugă. Tamara, Anatol, Valentin, Ivan și Vladilen fugeau după el, iar Felix se târa în urma lor, dar când l-au ajuns din urmă Mihăiță deja reușise să înghită și ultima firimitură de pâine. De străinul acela bărbos uitaseră cu totul.

28 iunie 1952

Trecuse un an de zile de când Liza nu voise să-l primească acasă și de când Mihail Feodorovici Lebădă locuia în fosta casă a lui Ihil, emigrat în urmă cu patru ani în Israel sau în America – nimeni nu știa exact unde – poate în America, sau poate în Israel, și nici nu știau cum, poate unsese pe cine trebuie atunci când a însoțit peste graniță în calitate de medic echipa de fotbal Prut Ungheni, care a jucat un meci la Liubliana, ca să-l lase acolo, dar de acolo cum a fugit mai departe, fluturenii habar nu aveau, un lucru însă știau cu certitudine, că a plecat și nu avea să se mai întoarcă niciodată, iar între pereții înălțați de Ihil o vreme a trăit președintele colhozului până și-a construit palatul său, acolo, pe vârful dealului, de unde vedea tot satul și toată Flutura era la picioarele lui, iar după ce a trecut la casă nouă, gospodăria lui Ihil a rămas din nou pustie și toți cei cărora li se propunea să se mute acolo refuzau cu îndârjire, pentru că lumea credea că ar fi fost bântuită și de aia nimeni nu voia să trăiască sub acoperișul lui Ihil, dar s-a dus Mihail Feodorovici Lebădă, al cărui tată i-a salvat de la moarte pe tatăl și mama lui Ihil, dar și pe toți plozii lor, atunci când i-a mințit pe soldații germani care voiau să-i împuște la marginea satului că aceștia ar fi botezați, și că i-ar fi botezat chiar el în biserica din Flutura, le-a pus bărbi într-o germană fluentă, pe care și-a însușit-o într-un lagăr din Germania, după Primul Război Mondial, și nemții l-au crezut, poate, și, de aia, că se exprima atât de liber și de plastic în germană și, iată, se gândea Mihail Feodorovici Lebădă, tatăl său i-a salvat pe Ihil și pe ai lui, iar casa acestora acum îl salva pe el. Cât despre stafii, trecuse un an și nu întâlnise nici una.

Casa lui Ihil se afla chiar în centrul Fluturei și Liza, după ce-și culca odraslele, se ducea noaptea acasă la Radu Gavrilovici și inevitabil trecea pe alături și de câteva ori au dat nas în nas în drum, sau la fântână, sau chiar în fața casei lui Ihil și ea își pleca ochii și mergea mai departe, dar și el se ferea s-o privească și-și vedea de drum și nu-i spunea absolut nimic, deși știa prea bine unde se duce, nu încerca s-o oprească sau să-i facă scandal și o lăsa să se ducă acasă la Radu Gavrilovici și ea se ducea, cu toate că nu mai pășea chiar așa de sigură pe ea, după ce se ciocnea cu el pe uliță.

Mihail Feodorovici Lebădă lucra ca mulgător la ferma de vaci, dar de fiecare dată după muncă venea pe la ei cu Petrache după el și le repara ba gardul, ba poarta, ba ușa, ba le săpa în grădină și le tăia lemne și tot el a terminat și cea de-a doua jumătate a casei Ilenii, care a dispărut fără urmă și nu s-a mai întors niciodată, după ce a fost violată în noaptea aia de pomină de doi soldați ruși, chiar sub ochii lui. Copiii au aflat cine e și se țineau după el ca ciulinii. Nu se mai puteau despărți de el și îl urmau chiar și la casa aia a

lui Ihil, unde rămâneau și peste noapte, iar atunci când Liza și-a rupt piciorul, nu președintele sovietului sătesc a îngrijit-o, ci soțul ei, Mihail Feodorovici Lebădă, Radu Gavrilovici fiind plecat ca delegat la un congres la Chișinău.

Și așa trecea vremea, până când într-o bună zi Liza s-a trezit cu gândul că vrea s-o rupă cu Radu Gavrilovici și să se împace cu soțul ei. Era dimineață și lumea șiroia pe uliță, către club, unde se sărbătorea ziua de 28 iunie, când ea i-a zis lui Mihail Feodorovici să-și aducă toate bulendrele din casa aia a lui Ihil, înapoi, la ea și să trăiască împreună sub același acoperiș. Și tot pe el l-a trimis la club, unde se sărbătorea cu mare fast ziua de 28 iunie, ca să-i spună președintelui sovietului sătesc că între ei nu mai e nimic și că se întoarce la soțul ei, la Mihail Lebădă. Îl trimisese pe Mihail Feodorovici să-i spună vestea și el s-a dus. Clubul era pavoazat de sărbătoare. Fâlfâiau drapelele și răsuna muzica, atunci când Mihail Feodorovici a intrat în club, care înainte de război fusese biserică. Într-o pauză i-a zis lui Radu Gavrilovici că iată cum stau lucrurile, că el și ea se împacă și președintele sovietului sătesc care conducea serbarea s-a colorat la față în culoarea drapelului Uniunii Sovietice arborat la intrarea în club. Dacă 28 iunie nu ar fi fost în ziua aia și Radu Gavrilovici nu ar fi trebuit să modereze și să animeze sărbătoarea, cu siguranță că l-ar fi călcat pe cap, dar așa, cum era 28 iunie și Radu Gavrilovici trebui să se întoarcă în prezidiu, i-a dat în acest fel posibilitatea lui Mihail Feodorovici Lebădă să părăsească incinta casei de cultură, împreună cu câinele său Petrache, și să ajungă viu și nevătămat acasă, la soția sa Liza, care îl aștepta în fața porții.

28 iunie 1953

Când a auzit în drum strigătele lui Radu Gavrilovici, Mihăiță a rupt-o la fugă în grădină, iar de acolo, pe deal.

— Veniți la școală! Toată lumea la școală! Părinți, luați-vă copiii și haideți cu toții la școală!

Mihăiță alerga în tăcere pe culmea dealului, pe când Radu Gavrilovici înainta cu trăsura pe ulița din vale și răcnea.

— A venit dentistul! Toată lumea la școală!

Pădurea spre care alerga băiatul nu era departe, dar parcă tot într-acolo își biciuia calul și președintele sovietului sătesc din Flutura. Înaintau paralel, unul pe deal, și altul în vale, doar că, spre deosebire de Mihăiță, Radu Gavrilovici se deplasa răcnind.

— A venit dentistul! Toată lumea la școală!

De fapt, de asta și fugea Mihăiță, de dentist, împreună cu încă vreo doi copii din clasa

lui. Alergau spre pădure cât de repede puteau. Fugeau de dentist, iar când au pătruns în lizieră, Grișa făcu:

— Eu l-am văzut cum venea cu un camion, stătea în benă și își ținea aparatul ăla fioros în brațe.

Dentistul acesta venise și cu un an înainte la ei. El dădea roată raionului Ungheni cu aparatul său monstruos în brațe sau în spate și o dată pe an ajungea și în satul lor. Anul trecut venise prin aprilie și ce-au mai tras ei atunci! Li se ridica părul în cap când își aminteau. Ascunși după un copac, își suceau gâturile în toate părțile și tremurau de frică, de parcă se temeau ca stomatologul să nu se ivească brusc în spatele lor.

— Eu îl visez și noaptea, le mărturisi Ghiță.

Deodată, au auzit pârâind o creangă și s-au trezit în față cu Radu Gavrilovici și în spate cu învățătorii de la școală, iar din mijlocul lor nu au mai avut cum să fugă și vrând-nevrând au urcat în bena camionului în care călătorise și dentistul în dimineața asta, din care au fost predați directorului școlii de către președintele sovietului sătesc, care, împreună cu învățătorii de rusă și de istorie, s-au urcat înapoi în mașină și s-au îndreptat spre pădure ca să mai vâneze și alți copii.

Holul din fața cancelariei era bucșit cu părinți și copii, unii mai speriați ca alții. Lipiți de pereți, aceștia se uitau cu groază spre cabinetul directorului, unde își instalase dentistul aparatura sa monstruoasă și de unde răzbăteau niște urlete înfiorătoare. Ion Munteanu a început să crâcnească pe față contra dentistului. El nu înțelegea de ce tovarășul dentist venise tocmai azi, când aveau și ei o mare sărbătoare în sat.

— După dentist, o să mergem cu toții la concert, îi tăie vorba Radu Gavrilovici. Iar concertul va fi minunat. Artiștii, în timpul acesta, să știți, repetă în draci.

— O fi, dar mâine oare nu putea să vină? nu se lăsa Ion Munteanu, care nu înțelegea de ce tovarășul dentist ținea cu orice preț să le strice sărbătoarea de 28 iunie, pe care ei o așteptaseră un an întreg.

— De ce? De ce? Pentru că în celelalte zile muncește și nu poate să chiulească de la lucru. Credeți că pe cei din Ungheni nu-i dor dinții? Și cum îi mai dor! De aceea, din oraș el poate să plece doar sâmbătă sau duminică sau de sărbători. Și s-o știți de la mine, nimeni nu-i impune. El o face benevol. Pentru a ajuta și el cum poate acest popor moldovenesc oropsit să se lumineze.

Discursul lui Radu Gavrilovici a fost întrerupt de niște zbierete, apoi ușa s-a izbit de perete și în coridor a zburat nea Vasile cu o mână ținându-se de falcă și fugind de tovarășul Viorel, care ieșise după el cu o măsea pe care-o flutura deasupra capului ca pe un steag.

— Ia-o, omule, ca s-o ai ca amintire, îi striga din ce în ce mai tare tovarășul Viorel, dar nea Vasile era din ce în ce mai departe și, chiar și dacă l-ar fi împușcat din cauza asta, refuză să se întoarcă înapoi ca să-și ia măseaua aia blestemată.

Când îi veni și lui Mihăiță rândul să intre, băiatul începu să se dea cu fundul la gard și încercă să fugă din școală, şi chiar reuși să scape din clădire, însă îl prinseră în curte doi învățători vânjoși, învățătorul de muncă și cel de istorie. Aceștia l-au apucat de brațe și l-au băgat cu forța în cabinetul directorului, așezându-l cu de-a sila în scaunul lui nea Viorel și ținându-l de mâini ca să nu fugă. Totuși nu prea reușeau să-i facă față, și atunci învățătorul de limbă moldovenească și învățătorul de geografie i-au imobilizat picioarele.

Mai rămânea însă o problemă, faptul că Mihăiță își ținea gura închisă și tovarășul Viorel nu-i putea sfredeli dinții. Numai directorul școlii, Pavel Ivanovici Ciocanu, reuși să-i descleșteze fălcile. Erau totuși prea mulți și tovarășul Viorel nu putea să lucreze, și atunci învățătorul de militărie le-a propus să-i lege cu curele mâinile și picioarele de corlatele scaunului. Dar, deoarece nu aveau curele speciale pentru asta, și-au scos brăcinarii și cu ei i-au imobilizat membrele inferioare și superioare, iar propriii lor pantaloni, ca să nu le cadă la podea, și-i țineau cu mâinile.

Scaunul stomatologului era întors cu fața spre măsuța pe care se înălța portretul lui Stalin legat pe diagonală cu o panglică neagră, și băiatul își aminti de acea zi de 3 martie în care noaptea au fost ridicate Iulia şi mama ei și au fost deportate în Kazahstan, fără să li se spună de ce, iar dimineața a murit Stalin și toată lumea îl jelea ca pe un mort din familie și toți se temeau ca, a doua zi după moartea sa, să nu înceapă cumva cel de-al treilea război mondial. Atunci plânsese și Mihai, dar nu după tovarășul Stalin. Tovarășul Viorel, cu un fel de sfredel și fără anestezie, îi găurea un dinte și lui Mihăiță îi dădură lacrimile și Pavel Ivanovici îl văzu că se uita la portretul lui Stalin și crezu că plângea pentru că-și amintise că acest conducător înțelept a murit. Durerea era însă insuportabilă și Mihăiță urlă din toți bojocii de au început să zdrăngăne geamurile și cineva a deschis ușa ca să vadă ce se întâmplă înăuntru. Pavel Ivanovici l-a potolit arzându-i o palmă și tovarășul Viorel iar se apucă să-i sfredelească dintele, zicându-i:

— Nu plânge, băiete, că tot ce-ți fac e doar spre binele tău.

Când a coborât din fotoliul tovarășului Viorel, Mihăiță a observat că învățătorului de limba moldovenească îi căzuseră pantalonii în vine. A ieșit din cabinetul lui Pavel Ivanovici palid la față și a rupt-o imediat la fugă și toți credeau că aleargă în vale la casa de cultură ca să ajungă primul la concert, pe când el fugea de tovarășul dentist care alerga în urma sa ca să-i dea măseaua pe care tocmai i-o scosese.

28 iunie 1954

Tamara s-a așezat pe marginea patului lui Mihail Feodorovici, pe când Valentin, Ivan și Anatol au rămas în picioare, privindu-l cu milă și tristețe. Tata a deschis ochii și se uita nedumerit la ei, de parcă nu înțelegea cine sunt și ce caută acolo.

— Suntem noi, tată, i-a zis Tamara.

— Da, da, Tamara, bineînțeles că v-am recunoscut, i-a răspuns Mihail Feodorovici, dar și-a întors capul spre Ivan, Valentin și Anatol, și i-a privit întrebător. Băieții l-au salutat și el le-a zis:

— Mă bucur că ați venit. Da’ de ce nu i-ați luat cu voi și pe mama cu Mihai?

— Pentru că amândoi au răcit bocnă.

— Nu cred, a îngăimat tata cu o voce ostenită și gâtuită. Nu cred. Nu cred că de asta nu au venit. Mințiți! Mințiți cu nerușinare! Că mama voastră minte eu știu de mult, dar nu știam că și voi sunteți niște mincinoși. Să vă fie rușine, le-a mai zis tata și a început să plângă. Plângând, s-a întors cu spatele la perete și cum plângea așa, a adormit. Dormea, dar lacrimile încă-i mai curgeau pe obraji. În vârful picioarelor, Tamara, Anatol, Ivan și Valentin au ieșit în coridor, de unde s-au strecurat în mare grabă în curte, unde și-au aprins câte un Belomor Canal – fuma chiar și Tamara –, iar fumul și l-au suflat unul altuia în față câteva minute bune.

— Crezi că a aflat că mama și Radu Gavrilovici s-au căsătorit?

— Așa se pare.

— Dar de unde?

— I-o fi spus cineva.

— Nu avea cine.

— Cineva din Flutura. O fi trecut să-l vadă și i-o fi spus.

— Eu totuși nu cred că a aflat.

— Poate îi spunem noi?

— Vrei să-l ucidem cu totul? Nu trebuie să-i spunem nimic, dacă vrem să mai trăiască un pic.

— Și ce să facem?

— Nu știu ce. Inventează tu ceva, Valentin, că tu ești mai deștept.

În prag a ieșit Georgeta Filipovna, una dintre asistentele care îl îngrijeau pe Mihail Feodorovici, și i-a chemat înăuntru.

— Bătrânul s-a trezit și întreabă de voi.

— Venim, i-a spus Tamara și au intrat în salon în șir indian, dar au încremenit în prag când i-au auzit vocea.

— Și unde sunt mama și Mihai?

— Parcă ți-am spus că au răcit bocnă, a bălmăjit Tamara, cu ochii înlăcrimați.

— Nu cred că au răcit, le-a strigat tata, făcându-se la față precum bentița neagră de pe portretul lui Stalin spânzurat într-un cui de perete. El se făcu negru la față, dar Tamara se făcu albă ca halatul Georgetei Filipovna.

— Eu cred că pe ea pur și simplu o doare-n cot de mine. Așa să-i spuneți, că eu cred că pe ea o doare-n cot de mine. Măcar o dată însă putea să vină și ea să mă vadă, la fel și Mihai, a mai îngăimat el cu o voce pierită. Că n-au venit Felix și Vladilen înțeleg, pentru că ei nu sunt copiii mei, dar de ce n-a venit Mihai chiar nu pricep.

Georgeta Filipovna i-a îndemnat să plece, ca să nu-i mai provoace și alte emoții, or el pur și simplu nu avea voie să se emoționeze deloc.

— Reveniți mai târziu, le-a spus ea.

Tamara, Valentin, Ivan și Anatol au părăsit în tăcere spitalul. Acasă Radu Gavrilovici și mama scoteau tot calabalâcul din casă și-l încărcau într-un camion, pentru a-l duce la Radu Gavrilovici. Cu toate că încă de pe 9 mai se căsătoriseră, abia de atunci se hotărâseră să trăiască sub același acoperiș. În ce-l privește pe Mihail Feodorovici, Liza îi dăduse

papucii cu mult mai înainte, chiar de ziua lui Lenin, și Mihail Feodorovici s-a aruncat sub roțile unui GAZ și nu a murit doar pentru că șoferul a reușit să frâneze la timp, dar, în schimb, și-a rupt câteva coaste și s-a lovit foarte urât la cap, dar Petrache murise. Murise sub roțile mașinii, de sub care Mihail Feodorovici a fost scos într-un hal fără de hal. Numai tragedii, se gândi Tamara, iar o altă tragedie a fost criza de furie care l-a cuprins pe Mihai când a aflat că mamă-sa l-a lăsat pe taică-său pentru Radu Gavrilovici. Parcă își pierduse mințile, nu altceva. A înșfăcat un topor și a spart toate ferestrele din casă. Izbea în tot ce-i nimerea sub ochi. Cu toporul acela în mână, spărgând mese și scaune, l-au și găsit miliţienii când au pătruns în casă. În aceeași zi l-au și dus la secția de miliție, unde-l țin și acum, iar ei încă nu au fost să-l vadă. Au mers abia azi. Pe 28 iunie. După ce au fost mai întâi la tata la spital, dar Mihai nu a vrut să-i vadă. După cum nu a vrut să-i vadă un pic mai târziu nici Mihail Feodorovici, când a aflat că iar au venit fără mama și fără Mihai. Pur și simplu nu a vrut să-i primească și s-a întors cu fața la perete. Pe Ili însă l-a primit și nu i-a închis gura atunci când acesta i-a spus:

— Să știi că matale, Mihail Feodorovici, degeaba îl suspectezi pe Mihai că ți-a dat foc la casă, că nu el ți-a dat foc la casă și nici eu, ci vântul a adus niște scântei de te miri unde și le-a aruncat pe scârta de paie din curte și pălălaia a izbucnit de la sine.

Mihail Feodorovici nu i-a spus nimic, dar nici nu l-a alungat, și Ili Vrabie a fost ultimul om care l-a văzut. Pentru că pe Tamara, Anatol, Valentin și Ivan i-a alungat de fiecare dată când au mai venit pe la el. Însă nu a putut să-i alunge și de la înmormântarea sa, deși și acolo au venit fără mama și Mihai. În schimb, la înmormântarea lui Mihail Feodorovici și-a făcut apariția fratele său, Alexe Feodorovici, despre care toți credeau că s-a prăpădit, dar el era viu și trăia bine-mersi la Tiraspol, unde a ajuns după război, în căutarea unui trai mai bun și unde a întâlnit-o și pe Liubovi, o plasatoare la teatru, cu care s-a și căsătorit foarte repede și care i-a făcut un copil, o fetiță blondă, Galea, cu care a și sosit la înmormântare și nimeni nu-și putea explica de unde a aflat că fratele său a murit și toți se jenau să-l întrebe, pentru că asemenea lucruri nu se întreabă într-o zi ca aceasta.

28 iunie 1955

La auzul ușii trântite, tipul nebărbierit și zburlit, cu bluza de la pijama îmbrăcată pe dos, a sărit ca ars din pat, însă după două sau trei minute de buimăceală s-a culcat fluierând la loc, cu fața la perete.

— Ăsta va fi noul tău coleg, i-a spus infirmierul în uniformă albastră băiatului de lângă el, care însă nu a reacționat în nici un fel sau poate că nu-i păsa de ceea ce-i spunea

acesta.

— Patul tău e ultimul din rândul ăsta, i-a mai spus infirmierul și i-a arătat spre patul de lângă fereastra laterală, și băiatul s-a gândit că între patul său și al tipului cu fața la perete se întindeau zece paturi goale, fără saltele și perne, cu somierele la vedere. Salonul era imens, dar aproape pustiu.

Sanitarul plecă și băiatul tresări auzind clănțănitul cheii. Se apropie de ușă. Trase de mâner. Dar nu o putu deschide, pentru că infirmierul o încuiase. Bătu cu pumnii în ușă și strigă să le descuie ușa, dar bineînțeles că nimeni nu se grăbea să se execute. Tipul cu pijamaua pe dos s-a întors de la perete și a început să râdă. Stătea în capul oaselor și îi râdea în față.

— *Sadisi, bratan, i uspocoisea.*

— Ce-ai spus?

— *Uspocoisea, bratan,* îi repetă acesta, zbierând, dar băiatul nu înțelegea ce-i striga, pentru că nu știa rusa. Nu înțelegea, dar a bănuit ce și a renunțat să mai scuture mânerul și s-a dus la locul lui și s-a culcat în pat. Numai atunci noul său coleg de cameră s-a oprit din răcnit. A intrat infirmierul în uniformă albastră, lovind cu un baston în palmă.

— S-a întâmplat ceva?

— Nicevo.

— Nimic, a bâiguit și băiatul și namila s-a cărat, încuind ușa în urma sa. Băiatul stătea în pat cu mâinile după ceafă și se bunghea în tavan, pentru că ce ar fi putut face altceva, doar nu era să se plimbe prin încăpere? Și tovarășul său de salon se holba în tavan. S-a bunghit cât s-a bunghit, apoi i-a spus, ticăindu-și cu degetul în piept.

— Oleg.

— Mihai, s-a prezentat și băiatul. Sau Mihăiță.

— *Slâșișî, tî ne hotel bî pacușati cireșni?*

Nici acum nu l-a înțeles, pentru că Mihai era băiat de la țară și nu știa rusa. Oleg însă i-a arătat prin semne că-l cheamă afară. A deschis o fereastră și i-a făcut un semn cu mâna să-l urmeze. Ce straniu: ușile erau încuiate, dar ferestrele nu aveau gratii. Se aflau la etajul doi. Pământul nu era prea departe, dar Mihai nu îndrăznea să sară și se uita să vadă ce va face Oleg. Acesta s-a prins cu mâinile de burlan și a alunecat în jos, fără să pățească nimic. A sărit pe pământ și îl chema prin semne și pe el. Până la prânz mai aveau trei ore și nu prea credea că infirmierul o să-i caute în răstimpul ăsta în cameră, așa că a înlănțuit și el burlanul cu mâinile și a glisat spre pământ. Mergeau în tăcere. Oleg mergea în față și Mihai venea după el. Au sărit un zid și s-au trezit într-o livadă cu cireși. Un câine a început să latre.

— Ssst, și-a lipit Oleg degetul de buze și i-a făcut un semn să se tupileze după un cireș și să tacă chitic, ca dihania să se oprească din lătrat. Apoi, când javra s-a potolit, au aplecat o creangă și au început să mănânce cireșe. Oleg a luat o cireașă cu două degete și i-a spus:

— Smatri, ăta cireșnea.

A luat și Mihai o cireașă și i-a spus:

— Asta-i cireașă.

— Cireașă – *znacit cireșnea.*

— *Cireșnea* – deci cireașă.

Câțiva câini alergau spre ei lătrând printre pomi și cât ai zice pâs au sărit îndărăt peste zid. Traversau curtea spitalului de psihiatrie din Costiujeni mergând unul lângă altul. Oleg și-a rotit mâna către clădirile din jur și i-a zis:

— *Psihușca*.

— Casa de nebuni, a exclamat și Mihai.

Se apropia ora prânzului și au urcat în salon cățărându-se când pe zid, când pe burlan. Numai ce-au închis fereastra, că s-a deschis ușa. A intrat infirmierul ăla cu ceafă groasă și i-a zis să se ducă la medicul-șef, care, cine ar fi crezut?, îl aștepta chiar în fața spitalului, de unde l-a condus în cabinetul său, închizând grăbit uşa după el și printr-un gest cu capul l-a invitat să se aşeze în fotoliu. De când l-au internat la nebuni, pentru prima dată era invitat să se aşeze în fotoliu. De regulă, tovarășul Ciobanu îl ţinea în picioare şi îi vorbea foarte aspru, dar acum îl invita să stea jos.

— Uite de ce te-am chemat, Mihai, i-a spus tovarășul Ciobanu pe nume, contrariindu-l și mai tare, pentru că aici nimeni nu i se adresa pe nume, iar dacă totuși îi ziceau pe nume, nimeni nu-i zicea Mihai, ci Mișa.

A ieşit de la tovarășul Ciobanu cu obrajii arzând. Medicul l-a trimis în oraș pentru două ore şi i-a dat și bani pentru asta. De după colțul clădirii spitalului de psihiatrie, soarele a ţâşnit și l-a izbit în ochi. Nebunii jucau fotbal pe stadion. În frunte cu George Podaru, un tip din salonul vecin, care ieri s-a supărat foc când Mihai i-a furat mingea dintre picioare. Mai-mai să-l bată. Acum îl chema să joace. Ce-i plăcea la George era că uita totul atât de repede. Juca și Oleg, cu care dimineața fusese să mănânce cireșe.

A urcat în autobuz. Șoferul nu voia să se pornească cu vehiculul gol și Mihai se uita pe fereastră cum George dribla și se apropia de poartă, dar șoferul a pornit autobuzul și nu a mai văzut dacă a dat sau nu gol. Avea să-l întrebe când se întorcea la spital.

Autobuzul a pătruns în oraş, printre două blocuri cu nouă etaje. A coborât la Piaţa Centrală și a început să caute un chioșc de ziare și a găsit unul pe bulevardul Lenin, vizavi de Ministerul de Interne. Când chioșcăreasa i-a înmânat *Moldova socialistă*, mâinile lor s-au atins din greșeală, și degetele ei erau atât de reci, cu toate că afară era zăpușeală, încât el a tresărit.

În autobuz a urcat primul. S-a nimerit să fie același șofer nemulțumit, care nici acum nu voia să plece cu autobuzul gol. Așezat pe scaunul din fund, Mihai a desfăcut ziarul și a început să-l citească, pentru a-și omorî timpul. Era numărul din 28 iunie 1955. Adică de azi. A parcurs pe diagonală prima pagină, apoi a doua și a treia, și voia deja să-l închidă când ochii i s-au oprit chiar asupra unui text despre tovarășul Ciobanu, unde acesta era făcut praf.

A bătut la uşa medicului, foarte mult timp nu i-a deschis nimeni, și doar atunci când a vrut să plece, tovarășul Ciobanu a ieșit brusc, de parcă în tot răstimpul ăsta l-ar fi urmărit prin gaura cheii. A luat ziarul fără să-l privească și i-a făcut un semn cu capul să iasă. A plecat imediat.

Nebunii continuau să bată mingea pe stadion – toată ziua au bătut-o – și Mihai s-a amestecat printre ei, trăgând nădejde că o să marcheze și el vreun gol. Dar n-a bătut nici unul. Au fost chemați de infirmieri în saloane și aceștia le-au împărțit câte un pumn de

pastile și-i urmăreau dacă le iau sau nu. Pentru că unul dintre asistenți stătea cu ochii pe Mihai, acesta le-a băgat în gură, și pentru că i-a zis să le bea cu apă, a înghițit și conținutul paharului de pe masă, dar îndată ce acesta a plecat, s-a dus ca o săgeată la toaletă, unde, după ce a închis ușa, și-a băgat două degete în gură și a vărsat pastilele alea albe, care, spre marea sa bucurie, nu reușiseră să se dizolve, erau intacte, și văzând asta a tras apa, dar pilulele nu voiau să dispară și rămâneau la suprafață. Vârtejul de apă a supt toată mâncarea de la prânz ducând-o undeva în adâncul țevii de canalizare, nu însă și pastilele albe, acestea continuând să rămână la suprafață, de parcă nici n-ar fi tras apa. Se pregătea să o mai tragă o dată, când coridorul s-a umplut de glasuri supărate și Mihai se temea ca vreun asistent mai băgăcios să nu deschidă inopinat ușa – toaletele din spital nu aveau zăvor pe dinăuntru, ca ei să nu le poată încuia, de când unul dintre pacienți se spânzurase în toaletă – și să nu descopere pastilele alea plutind în apa din budă, și pe el înăuntru, pentru că atunci nu ar fi avut cum să nu-și dea seama cine e tipul care nu-și bea medicamentele și le aruncă sistematic în budă. Așa că a ieșit în fugă din closet, amestecându-se cu lumea de pe coridor. Pacienții erau foarte vocali, spre marea sa uimire, și fugeau alături de asistenți și infirmieri în jos pe scări.

Printre ei fugea și George, și Mihai l-a întrebat unde aleargă toată lumea.

— S-a împușcat în gură tovarășul Ciobanu, în cabinetul său, i-a strigat George peste umăr, și s-a avântat să-i întreacă pe cei din fața lui pentru a ajunge primul în biroul medicului-șef. Mihai s-a întors înapoi în budă și a mai tras o dată apa, apoi încă o dată, și încă o dată, până aceasta a luat cu ea în adânc și pastilele alea albe.

La cină le-au dat și cireșe.

28 iunie 1958

Băiatul se piti după un copac, cu o țigară în gură. Fuma țigară de la țigară. Numai ce-și stingea țigara, că-și aprindea alta. Din pachetul de Cosmos roșu pe care-l ținea în mână, la un moment dat nu a mai avut ce scoate. Tocmai atunci a ieșit și ea pe poartă, lăsând curtea goală. S-a apropiat cu pași de melc. L-a apucat de mână și l-a tras după ea pe terenul de joacă pentru copii, de pe deal, din spatele casei ei. Nu era nimeni acolo. Ea s-a cuibărit în scrânciob și el a rămas în fața ei, în picioare, privind-o întrebător.

— Ei sunt categoric împotrivă.

Băiatul a scuipat nervos peste umăr.

— Dacă-l las, m-au amenințat că mă aruncă cu tot cu copil în stradă.

— Nu cred că vor merge chiar până acolo.

— Nu-i cunoști pe ai mei. Dă-mi o țigară!

— Tu nu ai voie să fumezi.

— Ultima, Mihăiță!

— OK, a cedat Mihai și i-a dat o țigară, dintr-un nou pachet de Cosmos. Fumau. Fumul și-l aruncau unul altuia în ochi.

— Dar parcă până acum mă simpatizau foarte tare, oare ce s-o fi întâmplat de ieri până azi că au întors foaia?

— Ceva s-a întâmplat.

— Da, dar ce?

— Nu știu.

— Și ce-ai de gând să faci?

— Să-l păstrez.

— Și eu cred că trebuie să-l păstrezi.

— Of, de-ai ști ce tare îmi doresc să am copilul ăsta!

— Ludmila, vino acasă!

— Ce s-a întâmplat?

— Vino să mă ajuți la ceva!

— Și tata nu te poate ajuta?

— Tata s-a dus nu știu unde.

— Eu am plecat, i-a spus fata și s-a desprins din brațele lui. El nu a mai însoțit-o până în fața porții, așa cum făcea de obicei, pentru că nu a vrut ea, și a rămas s-o conducă cu ochii de după copacul unde a stat ascuns până să apară fata. Mama ei, cu mâinile în

șolduri, o aștepta la poartă. A intrat și doamna Popov după ea, și băiatul a rămas singur pe strada Voroșilov. Vrând-nevrând, s-a pornit spre cămin, iar pe drum se întreba oare ce or fi auzit părinții ei despre el că au încetat să-l mai placă? Oare nu or fi aflat cumva că a stat la nebuni?

A traversat parcul și a luat-o în sus pe Kotovski și, în timp ce trecea prin fața sediului secției raionale de partid, și-a dat seama că părinții ei nu se vor mai putea opune ca ei să fie împreună dacă ea păstra copilul. A deschis ușa camerei de cămin, când l-a chemat doamna de la poartă. Îl căuta cineva la telefon. Era ea. Plângea. Vorbea în pumni.

— Am aflat de ce se opun să fim împreună.

El tăcea.

— Pentru că au aflat – nu știu de la cine – că tatăl tău drept a făcut pușcărie.

— Dar nu ți-am spus eu asta încă din prima clipă?

— Da, mie mi-ai spus, dar nu și lor. Iar ei vestea asta au aflat-o abia ieri și le-a căzut ca un trăsnet în cap și imediat mi-au interzis să te mai văd.

— Of, ce părinți tâmpiți ai!

— Mie îmi spui!? Mâine mă vor duce să fac avort.

— Nu se poate. Și tu vrei?

— Nu. Dar nu am de ales. Ei au vorbit deja cu un doctor și vor veni cu mine.

— Și unde?

— Nu mi-au spus unde, a mai adăugat ea și a trântit receptorul, sau poate cineva i l-a smuls din mână și l-a pus în furcă.

Băiatul a început să le telefoneze celor mai bune prietene ale ei. Apoi colegelor lor de grupă. Pe urmă unei vecine de-a ei, la care mergeau deseori și care le punea la dispoziție o cameră, când voiau să facă dragoste. Nimeni însă nu știa că Ludmila e gravidă și că a doua zi va face avort. Cu atât mai mult unde. În vocea Tatianei a simțit chiar o undă de bucurie.

Băiatul era disperat. Părinții ei, la început, erau foarte încântați de relația lor, însă acum voiau să-i omoare copilul. Nu o să-i las să facă asta, și-a ridicat băiatul pumnul în sus, și a început să-l fluture în aer. A pus deșteptătorul la ora patru și la patru și un sfert deja ieșea din casă, iar la cinci stătea la pândă, pitit după un copac.

Ludmila și tatăl ei au ieșit din casă fix la șase și fix la șase s-a luat și el după ei. Fata mergea în față cu ochii în pământ, pe când tovarășul Popov avansa în urma ei, încruntat.

Tovarășul Popov purta un fâș de piele negru, cum purtau toți șefuleții și șefii de partid de rangul doi sau trei atunci când se duceau la ședințele lor de partid foarte importante (cu un asemenea fâș ieșea îmbrăcat în fiecare dimineață și Radu Gavrilovici), pe când Ludmila pășea îmbrăcată într-o rochie nouă, o rochie albastră, foșnitoare, în care Mihai o vedea pentru prima dată.

Fiica și tata avansau în tăcere, nebănuind nici cu spatele că sunt urmăriți. Mihai păstra distanța ca să nu se dea de gol. Fiica și tata au cotit-o pe strada Mihai Soltâs și băiatul și-a iuțit pașii.

Alergând după ei, le-a ieșit înainte în fața clinicii, a înșfăcat-o pe Ludmila de braț și a tras-o îndărăt și fata l-a urmat, dar nu i-a lăsat să se îndepărteze tovarășul Popov, care i-a ajuns rapid din urmă, i-a smuls-o pe Ludmila din mâini și a început s-o târâie după el. Mihai o ținea și el de o mână, de o mână o ținea și tovarășul Popov și ambii o trăgeau spre

ei pe fată. Pe nepusă masă însă, tovarășul Popov i-a dat drumul fetei și s-a repezit la băiat, punându-i mâinile în piept și îmbrâncindu-l cu putere îndărăt, până acesta a căzut pe spate. Pe fiică-sa a împins-o pe poarta clinicii, strigându-i să se grăbească, pentru că deja au întârziat, iar el a rămas să-l aștepte pe băiat să se ridice de jos și, când s-a ridicat, iar l-a îmbrâncit. Ludmila a făcut câțiva pași și s-a oprit: se codea dacă să intre sau nu și atunci tatăl i-a deschis ușa de fier și a împins-o înăuntru. După ușa aia de fier voia să se furișeze și băiatul, dar tovarășul Popov i-a barat drumul, forțându-l să se oprească pe scări și, pentru că Mihai nu voia să renunțe cu una, cu două, tovarășul Popov l-a înșfăcat de mijloc și l-a aruncat în stradă, iar în stradă au început să se bată în toată legea, ca doi străini. Tovarășul Popov se dovedi a fi mai puternic, îl buși de asfalt și începu să-i toarne pumni cu nemiluita, până când îl lăsă fără simțiri într-o baltă de sânge.

Când Mihai și-a revenit, strada era goală. A alergat spre ușa clinicii, a tras de clanță, dar aceasta era încuiată.

Pierduse noțiunea timpului de când trăgea de ușa clinicii. Știa că Ludmila era înăuntru. I se părea că-i aude strigătele. Da, da, țipa Ludmila. Și atunci fugi spre geam și lovi în sticlă, mânjindu-și mâinile de sânge. Cu mâinile murdare de sânge, înșfăcă gratiile și le zgâlțâi cu putere. Nimeni nu ieși însă, nici măcar pentru a vedea cine a spart fereastra.

Timpul se scurgea chinuitor de greu, dar se scurgea. Se luminase de ziuă și strada aia goală începuse să se umple de vocile pietonilor.

Ludmila a ieșit încovoiată din clinică, cu mâinile ținându-se de mijloc și gemând. O ajuta taică-său să înainteze. O susținea de subsuoară. Ea era albă la față ca norii de pe cer. După ea se scurgea pe asfalt o dâră de sânge. Se ținea după ei, călcând pe petele alea de sânge. Știa că a ucis copilul și că a pierdut-o pentru totdeauna. Îi sângera și lui palma rănită, iar sângele lui se amesteca cu sângele ei pe asfaltul acela încins de pe strada Mihai Soltâs. La o nouă încercare de-a se apropia, tovarășul Popov l-a izbit cu piciorul în ouă.

Când s-a ridicat de jos, ei nu mai erau nicăieri, doar o dâră subțire de sânge se mai mișca pe trotuar. Dâra aia de sânge se întindea spre casa ei, unde tovarășul Popov instala la ușă un drapel roșu. Drapelul Uniunii Sovietice. Pentru că azi era o zi mare. Era ziua de 28 iunie și el o sărbătorea de fiecare dată cu mare fast.

28 iunie 1959

Unchiul lui Navruz, cu un turban uriaş în cap, uşor gârbovit, le zâmbea mieros şi le făcu un semn să-l urmeze. Într-o altă cameră, acesta a deschis o fereastră şi și-a aruncat indexul în direcţia a patru fete ce se fâţâiau în curte, în jurul unui cazan cu orez, cerându-i

lui Mihai să se uite la ele. Mihai se uită. Apoi se uită la Navruz, și la bătrân, neînțelegând unde bătea acesta. Cu ochii aprinși, înflăcărându-se din ce în ce mai tare, unchiul lui Navruz îl cerea de ginere. Nici mai mult, nici mai puțin, și lui Mihai nu-i venea să-și creadă urechilor. Așa ceva nu putea să fie adevărat. Semăna cu un vis. Oare nu visa? Se pișcă de mână ca să vadă dacă nu dormea. Nu dormea. Dar oare unchiul Fazluloh nu glumea, sau nu era nebun? Navruz, colegul său de grupă de la Institutul Politehnic din Chișinău, susținu că nici nu glumea și nici nu era nebun, totuși Mihai nu-l crezu. Cum, așa, din senin?

Tot ce i se întâmpla era de necrezut. Dimineața încă mai erau la Chișinău, și seara iată că se aflau acasă la Navruz, în Samarkand, la un chef, în cinstea revenirii acestuia acasă, și bătrânul Fazluloh voia să-l însoare cu o fată de-a lui. Dar dimineață încă mai erau la Chișinău, pe holul Institutului Politehnic, unde așteptau să intre la examen și el nu se gândea la însurătoare, cum nu se gândește nici acum, ci se gândea cum naiba să facă oare ca să nu mai sufere atâta din cauza Ludmilei, pe care taică-său, imediat după ce aceasta a făcut avort, a măritat-o cu un locotenent de la KGB și acum nu se mai putea apropia de ea nici la o bătaie de pușcă. Unde mai pui că și Ludmila se schimbase foarte tare. Și-a dat seama de asta într-o bună zi, când s-au ciocnit nas în nas pe stradă și ea a trecut mai departe, fără să-i răspundă la salut, iar el a suferit atât de tare după aceea. De-asta a și primit să meargă la Samarkand, la colegul său de grupă. Ca să-și mai aline suferința. La examen au intrat primii – era ultimul lor examen din cel de-al doilea lor an de studii la facultate – și după ce l-au dat au plecat cu un taxi la aeroport, de unde au luat un avion spre Kiev și, de acolo, la Tașkent, iar din Tașkent, la Samarkand, și, cu toate astea, încă o mai vedea în fața ochilor pe Ludmila, de parcă și ea ar fi mers împreună cu ei la Samarkand.

Bătrânul din fața sa, unchiul lui Navruz, unchiul Fazluloh, era pilit binișor și Mihai nu prea îl lua în serios. Cheful nu începuse, și el era deja criță. Poate de aceea îl și ceruse, nici una, nici două, de ginere, propunându-i-o de nevastă pe una dintre cele patru fete ale sale, care, în acele clipe, se aflau în curtea aia largă din Samarkand, preparând orez pentru chef, iar printre ele Mihai o vedea și pe Ludmila preparând orez, și vederea ei îl făcea să sufere și mai tare. Apoi unchiul Fazluloh a plecat, și ei au rămas singuri, și Mihai l-a întrebat pe Navruz.

— Da’ de unde știe unchiul tău că nu am pe nimeni?

— De la mine. Eu i-am povestit.

— Când?

— Cât timp ai dormit.

— Dar pe care dintre cele patru fete ale sale mi-o dă, sau alegerea îmi aparţine? O pot alege pe oricare?

— Nu chiar, i-a spus Navruz, zâmbitor. Ți-o dă pe mezină. Iată, așa și-a măritat toate fetele. El le-a găsit miri. Și nu a greșit niciodată. El, în felul lui, e un înțelept.

Bătrânul Fazluloh o fi fost el un înțelept, dar lui Mihai i se părea a fi un nebun și propunerea sa o mare nebunie.

— Dar dumnealui nici măcar nu mă cunoaşte, şi deja vrea să-i fiu ginere.

— Îl știa pe taică-tău, pe Mihail Feodorovici. Îl știa bine de tot. Și îi pare atât de rău că a murit.

— Da' de unde a aflat că taică-meu a murit?

— De la mine, desigur. Eu i-am povestit.

— I-ai spus tu asta?

— Da, în timp ce tu ai tras un pui de somn. Și am rămas interzis când am aflat că el îl știa. Îl știa foarte bine.

— De unde?

— Din Siberia. Au stat împreună în aceeași pușcărie câțiva ani de zile și taică-tău i-a fost cel mai bun prieten. I-a salvat de câteva ori viața.

— Și de ce nu mi-ai spus despre asta până acum?

— Pentru că nu am știut nici eu că moldoveanul care i-a salvat viața e taică-tău. Abia azi am aflat. Azi, când te-a văzut și m-a întrebat cine ești, și când eu i-am povestit tot ce știu despre tine.

— Incredibil!

— Și, când a aflat că tatăl tău e Mihai Feodorovici, i-a venit, hodoronc-tronc, ideea să te însoare cu fiică-sa. Dacă nu ar fi fost la mijloc taică-tău, nu cred că i-ar fi venit vreodată ideea asta. Dar el a ținut foarte tare la taică-tău, foarte tare, el îmi povestea deseori în copilărie despre el, dar niciodată nu am făcut legătura cu tine, că doar au fost deportați mii de moldoveni în Siberia, de unde și până unde să știu eu că moldoveanul nimerit în aceeași celulă cu unchiul meu era tocmai taică-tău? Dar azi, când a aflat că ești din Moldova, a început să mă tragă de limbă și m-a întrebat totul despre tine și în felul acesta am aflat și eu că nu există nimic întâmplător în această viață. Tu știi că el a plâns când i-am spus că Mihail Feodorovici a murit?

— Nu-mi vine să cred.

— De aia vrea să ți-o dea pe Barno. În amintirea prieteniei sale cu bietul tău tată. Dacă vrei, poți să rămâi la noi. O să vă dea casa lui.

— Ce generos e!

— Să știi că e.

— Ele toate stau cu spatele la mine și eu aș vrea să știu care dintre ele e Barno și dacă a aflat de intenția tatălui ei.

— Nu, însă o să afle în curând. Serenisimul mi-a mulţumit foarte mult că te-am adus la noi, deoarece și-a adus aminte de tinerețea sa, el crede că tu ai putea să-i fii cel mai potrivit şi mai vrednic ginere pentru fata sa.

— Și pot s-o iau cu mine la Chișinău?

— Dacă vrei.

— Of, mi se pare că dorm, Navruz!

— Să știi că e foarte frumoasă!!!

— Atunci hai s-o vedem!

— Încă nu-i momentul, i-a spus Navruz și l-a scos în curte. Apoi au ieșit în stradă, unde nu i-a urmat și Ludmila.

Acolo au dat din nou peste bătrânul Fazluloh, care i se păru a fi și mai beat, îl îmbrățișă și, nici una, nici două, începu să-i povestească despre cât de mult bine i-a făcut Mihail Feodorovici.

— Și chiar tu ești fiul lui? îl întrebă. Chiar ești fiul lui?

— Da, sunt, sunt fiul lui.

— De-ai ști ce bine îmi pare! Dac-ai ști!

Bătrânul Fazluloh îl îmbrățișă și plânse după taică-său la mii de kilometri distanță de locul unde acesta murise.

— Știi că într-o iarnă, când m-am îmbolnăvit, a tăiat și partea mea de bușteni ca să-mi facă planul, și în fiecare zi îmi aducea de mâncare, știai asta?

Chiar în mijlocul străzii fusese instalată o masă lungă de aproape un sfert de kilometru, la care se așezase toată lumea, iar şoferii frânau brusc, se dădeau jos din maşini, dădeau peste cap câte un pahar de ţuică în sănătatea lui Navruz, și plecau mai departe, apăsând cu putere pe acceleraţie. Bătrânul Fazluloh plecase să-i aducă din casă o căciulă brumărie pe care Mihail Feodorovici i-o dăruise în iarna aia când, fiind foarte bolnav, îi furaseră turbanul și rămăsese cu capul gol. Alături se aşeză gâfâind Oleg, un alt coleg de-al lor de facultate, care venise împreună cu ei și pe care Mihai îl cunoscuse la casa de nebuni. Oleg deja ştia de propunerea bătrânului Fazluloh. Tăcea şi bea şi la fel făcea şi Mihai, umplându-și singur paharul şi dându-l imediat peste cap. După vreo zece minute, reveni bătrânul Fazluloh și îl împinse pe Oleg mai încolo, se cocoţă în dreapta lui Mihai, şi îşi împlântă privirile în ochii săi.

— Iată căciula!

Mihai luă căciula aia de oaie din mâinile bătrânului Fazluloh – era o căciulă brumărie, roasă pe la margini – și ochii i se umplură de lacrimi. Pe ea o purtase taică-său în cap până să i-o dea unui camarad bolnav. Îşi așeză capul pe umărul unchiului lui Navruz și plânse, așa cum nu plânsese niciodată până atunci. Nici el nu-și dădea seama de ce. Pur şi simplu stătea cu capul sprijinit pe umărul bătrânului Fazluloh și plângea. Bătrânul Fazluloh i-a luat căciula din mână și a plecat cu ea înapoi în casă.

În afară de ţuică, pe mese nu mai era nimic altceva. Nici zare de pâine sau de mâncare. La mese stăteau încolonați numai bărbaţi, și toți încercau din răsputeri să se pilească, inclusiv Mihai, ca să mai scape de tristețea care-l copleșise, și nu după Ludmila, ci după sărmanul său tată. Oleg își rotea ochii în jur și îl întrebă:

— Dar unde oare or fi femeile?

Pentru a găsi vreun răspuns la această întrebare, se ridică și se uită mai cu atenție în jur, și nu văzu nici măcar o singură fustă la masă. Femeile, printre care și fiicele bătrânului Fazluloh, se buluceau în spatele porţii şi gardului, de unde îi urmăreau în tăcere pe bărbați.

Iar bărbații petreceau de zor. Cei mai mulți dintre ei se cherchheliseră deja și, pe rând, se apropiau de microfonul instalat în dreapta lui Navruz şi îi spuneau tot felul de cuvinte frumoase. Detaşamentul de vorbitori părea să nu mai aibă capăt, spre bucuria femeilor ascunse în spatele porţii, care se distrau de minune pe seama lor. Apoi răsună muzica. O formaţie de muzicieni cânta pe rupte pentru bărbaţii ce petreceau la masa aia lungă. Deodată, hodoronc-tronc, Oleg a sărit în picioare şi s-a pornit poticnindu-se către femeile

îngrămădite în dosul vergelelor de fier, printre care erau și fiicele bătrânului Fazluloh. Mihai încercă să-l oprească, dar Oleg s-a rupt din braţele sale şi, desfăcându-și mâinile în părţi, de parcă ar fi întins o armonică imaginară, le invită pe femei la dans. Femeile însă au luat-o la fugă care-ncotro. Un pumn ţintit în plină figură îl doborî în colbul drumului, exact când îi era lumea mai dragă.

Între Oleg şi hoarda de mardeiaşi gata să-l sfâşie se băgă Navruz, şi bărbaţii l-au lăsat în plata domnului, și s-au înapoiat la masă, apucându-se iarăși de băut. Navruz și Mihai l-au ajutat să se adune de pe jos şi l-au așezat pe scaun. Un bătrân nu-l slăbea din ochi arătându-i cu degetul obrazul său tăbăcit de vânt şi crestat de tăieturi de cuţit, dar asta până când se ivi bătrânul Fazluloh. Când apăru unchiul lui Navruz, acesta își întoarse capul într-o parte. Bătrânul Fazluloh se așeză lângă Mihai, cu căciula lui Mihail Feodorovici în mână, și iar au izbucnit în plâns. Apoi au băut un pahar de sufletul lui Mihail Feodorovici. Oleg dormea cu capul pe masă.

Navruz îl chemă pe Mihai în casă și îi înmână o telegramă, pe care poștașul i-o adusese în urmă cu câteva clipe. Era pentru el. Era din Moldova. Numai Tamara, care și ea era studentă la Institutul Politehnic și pe care au întâlnit-o când ieșeau din sala de examene, știa unde plecaseră. Într-adevăr, era de la ea. Tamara îl anunța că frate-său Anatol a nimerit într-un accident și îl chema să se întoarcă acasă. Doi bărbați robuști îl cărau în spate pe Oleg ca să-l culce în camera din fund. Au ieșit în curte. Navruz a scos Lada lui taică-său din garaj, în marșarier, și s-a oprit în stradă ca să-l ia pe Mihai. Femeile ieșite în drum îi chemau pe bărbați să vină să mănânce orez și Mihai se gândi că, probabil, printre ele era și fiica bătrânului Fazluloh. Bărbații s-au ridicat în păr de la masa din bătătură și-au intrat în șir indian în casă. În curte nu au mai rămas decât Navruz și Mihai și ambii deschideau portierele mașinii. Bătrânul Fazluloh i-a întrebat unde se duc așa pe nepusă masă și Navruz i-a povestit că Mihai pleacă la Chișinău și i-a povestit și de ce și atunci bătrânul a fugit în casă și a scos-o de acolo pe o fată foarte frumoasă și a împins-o pe bancheta din spate, alături de Mihai, iar el s-a suit pe scaunul din față, și Navruz a pornit motorul. Era fiica sa. Era Barno. Și era nemaipomenit de frumoasă. Mihai o privea uluit. Îi amintea de Iulia, deportată împreună cu mama ei în Kazahstan. Era la fel de frumoasă.

La ghişeul din aeroport se terminaseră biletele. Cineva însă vindea un bilet pe sub mână, firește, la suprapreț. Mihai n-avea atâția bani ca să-l poată cumpăra, și i l-a luat bătrânul Fazluloh. Începuse îmbarcarea la avionul Samarkand– Tașkent și Mihai a părăsit sala de așteptare, dar ei n-au plecat, ci au urcat la etaj și s-au lipit cu fețele de geamurile aeroportului, iar printre ei era și Barno. Mihai i-a văzut și a început să plângă. Apoi autobuzul l-a dus la avion. Suit în genunchi pe bancheta din spate, le flutura din mâini. Și Navruz îi flutura din mâini. Bătrânul Fazluloh însă îi făcea semne cu căciula lui Mihail Feodorovici. Îi flutura din mână și Barno cea atât de frumoasă. Pe urmă avionul se ridică în aer și aeroportul fu acoperit de nori, până dispăru cu totul, iar odată cu el dispărură și Navruz, bătrânul Fazluloh sau Barno cea foarte frumoasă, pe care tatăl ei voia să i-o dea

de soție, în semn de recunoștință pentru prietenia pe care i-o purtase în Siberia bietul Mihail Feodorovici. Barno era prima femeie de pe chipul căreia a dispărut imaginea Ludmilei. Acum nu mai suferea după Ludmila – numele ei nu-i mai spunea absolut nimic – și se gândea să se întoarcă mai repede la Barno. Se gândea la Barno și se ruga pentru fratele său, Anatol. Când a ajuns la Flutura, un milițian i-a adus o citație, în care i se cerea într-un limbaj ultimativ să se înfățișeze a doua zi la comisariatul militar. S-a prezentat și pe loc a fost înrolat în armată. Fratele său Anatol încă nu-și revenise din comă, când Mihai a fost dus în Kamceatka, în orașul Norilsk, unde un locotenent blond a deschis ușa unei cazărmi cu cizma și l-a împins înăuntru. Unde firește că Barno nu era.

28 iunie 1960

Ieri, când a deschis ușa cârciumii, l-a auzit pe Iulică lăudându-se că o să-l snopească în bătaie. Nici mai mult, nici mai puțin.

Așa, fără nici un motiv, pentru că nu-i place mutra sa. Nu a avut nici ciuciu cu Iulică, și de aia i-a picat faţa. El îl credea chiar prieten. De fiecare dată când se vedeau se salutau zgomotos și nu prea se grăbeau să se despartă. Dar aseară, hodoronc-tronc, l-a auzit pe Iulică strigând că atunci când o să-l prindă o să-l facă terci. Era al treilea de când venise primăvara. Doamne, oare ce se întâmplă? se gândea Ili.

Dintre cei trei care voiau să-l bage cu capul în glod, de departe cel mai fioros era Iulică, și asta pentru că vecinul lui Mihăiță chiar se pricepea la bătut, arta pumnilor învățând-o se pare de la taică-său, de la Ion Munteanu, care până și pe Mihail Feodorovici îl zvântase în bătaie. S-a ascuns după o perdea, unde și-a amintit că în ziua când Mihăiță pleca la armată, Iulică a sărit să-l bată. Când și-a amintit asta, dinții au început să-i clămpănească în gură. Of, ce să se facă acum? Dar oare de ce voia să-l pocească, că parcă nu ține minte să-i fi trecut vreodată pe dinainte?!

Vorbea din nou Iulică și părul din cap (dar și de pe mâini, picioare și piept) i s-a ridicat topor. Într-adevăr, tipul se lăuda tuturor că unde o să-l prindă o să-l facă zob. Îl trecea cu rece și cu cald și nu știa ce să facă. Timpul se scurgea, și nu în favoarea sa. Să se ducă oare la sovietul sătesc și să-i roage să-l apere? Sau la miliție? Sau?…

Of, miliția asta. Ăștia o să vină doar după ce tipul o să-l calce pe cap. Nu, trebuia să se apere singur. Asta era singura soluție. Dar cum? Cum? Să se ducă și să ia lecții de box, de la vreun antrenor de box din Ungheni. Zis și făcut. S-a dus la secția de box din cartierul Molodiojnâi, care se afla într-o aripă a fabricii de covoare. A urcat scările, plin de speranțe. A intrat radiind. Ora costa 15 ruble. A plătit banii ăștia și a pătruns într-o sală

plină ochi cu tineri cu fețe încruntate. Dintre ei toți doar el avea un început de chelie.

Antrenorul l-a condus într-un colț de sală, unde din tavan spânzura o momâie din piele naturală, care semăna perfect cu un om. Avea picioare și mâini. Iar picioarele îi atingeau podeaua.

— Acesta e un sac de box pentru începători, l-a lămurit antrenorul.

Câțiva tineri cu ochi injectați îl loveau pe rând în față și scoteau niște răcnete fioroase.

Antrenorul i-a dat mănușile de box și i-a explicat cum să le folosească, după care i-a dat pe băieți într-o parte și i-a zis:

— Bate-l pe Kolceak! Hai, lovește-l! Izbește-l în gură! Hai, pocnește-l în cap!

El însă nu se mișca. Antrenorul l-a îndemnat iar să-i aplice o directă de dreapta. Momâii ăleia din piele artificială în care ei trăgeau cu sete îi ziceau Kolceak. Așa-l botezaseră ei. Acesta era sacul lor de box.

El i-a returnat mănușile și i-a zis că vrea să plece. Antrenorul îl privea nedumerit neînțelegând ce s-a petrecut, iar el nu voia să-i explice, temându-se că oricum nu o să-l înțeleagă corect. Cum oare să-i explice că și porecla lui în Flutura era Kolceak, și doar pentru că din punct de vedere fizic semăna perfect cu generalul acela albgardist? Oare cum să-i explice asta, că pe el, Ili Vrabie, care este un simplu învățător de limbă și literatură moldovenească la Flutura, l-au poreclit Kolceak? Nu credea că o să-l înțeleagă și nu i-a mai spus nimic și pur și simplu s-a îndreptat spre ieșire, iar în urma sa tinerii ăia au revenit în fața sacului de box și au reînceput să tragă în Kolceak.

— Și vreți să vă returnez banii? l-a întrebat antrenorul.

— Nu, nu vreau, i-a spus Ili și antrenorul s-a bucurat. S-a bucurat și învățătorul de limbă și literatură moldovenească atunci când a ieșit din sala de box. Afară însă și-a amintit de Iulică și de ceea ce auzise în crâșmă și și-a dat seama că de acum încolo numai unul Dumnezeu îl mai putea apăra de unii ca Iulică.

28 iunie 1961

În Chișinău a ajuns noaptea și a găsit aeroportul pustiu. Precum era pustiu și orașul pe care l-a traversat la picior. Era ora douăsprezece și Podaru nu dormea. De cum a sunat la ușă, a ieșit pe palier de parcă l-ar fi așteptat în vestibul. George Podaru îl privea înfricoșat. Deși tot mai era speriat, nu a zis nu. Cu toate astea, nu știa de unde să-l ia. Și atunci i-a amintit de Costiujeni, de spitalul de nebuni, de cum s-a sinucis tovarășul Ciobanu în vara aia îngrozitoare și cum jucau ei fotbal toată ziua.

— Acum mi-am amintit, i-a spus Podaru și l-a îmbrățișat. Cum de m-ai găsit?

— Nu sunt pentru prima dată la tine.

— Și când ai mai fost?

— După lansarea primei tale cărți de poezii – o carte de poezii pentru copii –, când am băut împreună până în zori. Ei bine, eu n-am uitat drumul.

— Da, da, mi-am amintit. Tu ești?

— Mihai. Sau Mihăiță. Pe atunci mai mult mi se spunea Mihăiță.

— Da, exact, Mihai. Mihai Lebădă.

— Sunt proaspăt demobilizat din armată și nu am unde să mă duc, tata mi-a murit, iar mama s-a recăsătorit cu președintele sovietului sătesc din Flutura, și la mama prefer să nu merg.

— Dar oare nu erai student când te-au luat la armată?

— Da, eram.

— Și te-au luat la armată fiind student?

— Da. Și m-au trimis hăt în Kamceatka.

Deodată, Podaru și-a dat seama că stăteau de vorbă pe palier și i-a zis:

— Ce mai aștepți, intră, și, pentru că în vestibul era întuneric, a intrat Podaru primul.

Dar Podaru nu numai în antreu nu avea lumină, nu avea nici în dormitor. Singura încăpere din casă în care pâlpâia un bec chior era bucătăria, și încolo l-a și împins poetul. Acolo, i-a recitat ultimele sale poezii și, în timp ce i le recita, a pus la fiert ibricul cu cafea, pe care, după ce acesta a dat în clocot, nu știa unde să-l pună, pentru că masa era plină cu cărți, cărți erau și pe scaune, și pe pervaz, dar și pe podea și Podaru se învârtea cu ibricul prin chicinetă și nu se hotăra unde să-l lase și, până la urmă, l-a așezat pe o carte de-a sa. Chiar pe cartea aia de poezii pentru copii pe care a publicat-o la un an după ce a ieșit de la nebuni. Oare nu a scris-o cumva la nebuni? se întrebă Mihai în timp ce căuta unde să se așeze, dar, cum de jur împrejur erau doar stive de cărți, a preferat să rămână în picioare.

— Vrei o cafea?

— Da, a îngăimat Mihai, deși peste un sfert de ceas se făcea ora unu și nu era timpul cel mai potrivit pentru cafea. Pentru cafea, nu, dar pentru mâncare, da. Parcă citindu-i gândurile, Podaru l-a întrebat dacă nu ar vrea și să mănânce ceva.

— Aș minți dacă aș spune că nu.

— Dar nu prea am ce să-ți dau.

— Asta e.

— În afară de cartofi. Vrei cartofi prăjiți?

— Vreau.

— Atunci curăță-i, i-a spus poetul, și i-a întins un cuțit.

Mihai curăța și tăia cartofii, pe când Podaru veghea ca să nu dea în clocot cel de-al doilea ibric cu cafea.

Cafeaua a fiert și cartofii tot nu se rumeniseră, și ei au golit și cel de-al doilea ibric, l-au băut din picioare, transmițându-l de la unul la altul ca pe un urcior de vin, deoarece poetul nu se îndura să spele vreo ceașcă. Toate fiind murdare, de altfel, ca și farfuriile. Poetului i se terminase zahărul și cafeaua au băut-o amară. Mihai și-a plimbat privirile peste cărțile din jur. Predominau volumele de filozofie.

Lui Podaru nu-i era foame și a mâncat numai Mihai, direct din tigaie. Pe urmă Podaru, după ce i-a așternut o saltea pe podeaua din dormitor și l-a invitat să se culce, s-a întors în bucătărie ca să-și mai facă o cafea.

A doua zi, spre seară, a venit din nou la George Podaru acasă ca să-l mai roage să-l oploșească o noapte.

— Azi nu pot, frate, pentru că azi mi-a venit inspirația și am început să scriu un nou poem, iar eu când scriu nu pot să sufăr pe nimeni prin apropiere, i-a explicat poetul și i-a închis ușa în nas.

Se făcuse noapte și Mihai s-a întors în stradă, unde a văzut-o pe Ludmila la brațul unui bărbat vânjos și foarte elegant, ieșind dintr-un restaurant incredibil de scump.

— Ludmila, Ludmila, a strigat-o el, și tânăra femeie i-a aruncat o privire fugară preț de câteva clipe și și-a întors frumoșii ei ochi spre bărbatul lat în umeri de lângă ea.

— Și acela cine mai e? a întrebat-o bărbatul.

— Vreo haimana.

— Da' de unde-ți știe numele?

— Cred că de la televizor, i-a spus ea și l-a îmbrățișat. Sper că nu ești gelos pe acest fluieră-vânt, iubi.

Se pupau, se pupau chiar sub ochii lui Mihai și acesta nu a mai rezistat și a luat-o la goană. Și a fugit mult-mult, până a ajuns în centrul orașului, plin ochi cu miliție. Văzând atâtea chipiuri roșii în jur, a început și el să meargă mai domol. Era 28 iunie și orașul se pregătea de sărbătoare, numai el nu se pregătea de nimic și nu știa unde să se ducă și ce să facă mai departe. Era și ziua lui, pe care foarte rar și-o sărbătorea. Nu am să mi-o sărbătoresc nici acum, și-a zis Mihai râzând și s-a dus la gară, unde s-a culcat pe o bancă de fier, în speranța că în curând o să-l fure și pe el somnul, și o să doarmă dus, la fel ca oamenii din jurul său. Speranțe deșarte. Se foia de pe o coastă pe alta în căutarea somnului, și nu reușea să adoarmă. Nu știa ce să facă mai departe și unde să se ducă. La Chișinău nu mai putea rămâne și la Flutura nu voia să meargă. Numai nu la Flutura! Trecuseră câteva ceasuri de când se culcase pe banca aia și, oricum, era treaz. Precum era treaz și George Podaru, care scria. Scria un nou poem despre frumusețea care nu se vede, dar care există. Scria un poem despre marea frumusețe nevăzută a lumii, drept pentru care i-a și închis lui Mihai ușa în nas. Dar, deodată, în timp ce-l scria s-a oprit brusc în loc și s-a întrebat: Dar la ce bun să-l mai scriu, dacă, oricum, nimeni nu o să mi-l publice? Oare mai are rost să-l mai scriu? Cred că nu, și-a zis el și-a boțit foaia și a aruncat-o la coșul de gunoi. Oamenii nu au nevoie de poezii despre frumusețea nevăzută a lumii. Lor nu le trebuie poezii de tipul acesta. Ei vor altceva, și-a spus poetul, și s-a pornit să străbată bucătăria încolo și încoace. Umbla din colț în colț ca o fiară rănită și-și zicea: Gata, m-am hotărât, de azi înainte nu am să mai scriu poezii pline de imagini, simboluri și metafore, pe care doar cunoscătorii să mi le guste, dar nimeni să nu vrea să mi le publice și, din această cauză, să îndur foamea. Vreți poezii despre Lenin, partid, uzine, comsomol, despre eliberarea Basarabiei de sub ocupația românească sau împotriva imperialismului american? Ei bine, o să vă dau poezii de astea, important e să nu mai îndur foamea și să o aduc pe Vera acasă. Dacă vreți căcaturi, o să vă dau căcaturi, își spunea Podaru și începu să scrie o poezie despre marea eliberare din 28 iunie, pe care o termină în 12 minute. Apoi

scrise un poem împotriva imperialismului american, iar după ce-l termină și pe acesta îi dedică o odă lui Lenin, marelui Vladimir Ilici Lenin. Scrisese deja optsprezece poeme și acum îl scria pe al nouăsprezecelea. Pentru că i se terminaseră și cafeaua, și zahărul, și țigările, și cartofii, și uleiul, și chibriturile, începu să-l scrie și pe al douăzecilea, era un poem despre Serghei Lazi, cu care voia să-și încheie manuscrisul pe care a doua zi avea de gând să-l predea la secția de poezie de la Uniunea Scriitorilor, ca aceștia, la rândul lor, să-l propună editurii Literatura artistică și pentru care spera să încaseze o groază de bani. Într-o noapte bătuse la mașină un întreg manuscris. Iar în timp ce George Podaru întâmpina zorii cu un nou manuscris în mână, Mihai, brusc, își aminti de Barno, de care aproape că uitase cu totul, sări ca ars în picioare, ieși pe peron și se sui în primul tren care pleca spre Ungheni, unde a ajuns spre dimineață și de unde a mers pe jos până la Flutura. Acasă, și-a călcat pe inimă și i-a cerut lui Radu Gavrilovici o sută de ruble și cu acești bani până spre seară a fost la Samarkand. Între timp, unchiul Fazluloh murise, dar Barno îl aștepta, îl mai aștepta, îl aștepta, pentru că asta i-o ceruse tatăl ei cu limbă de moarte.

28 iunie 1963

Un milițian trecu prin curte și Tamara se retrase instantaneu din fața ferestrei, grăbindu-se să intre în baie, unde a stat destul de mult. Când a ieșit de acolo, Oleg și-a ridicat ochii spre ea și a întrebat-o:

— Fugi de îngerași?

Femeia l-a privit speriată.

— Nu fug de nimeni.

Până să-i despartă armata, Oleg și fratele ei, Mihai, au fost colegi la Institutul Politehnic din Chișinău. De cunoscut însă s-au cunoscut la nebuni, unde s-au și împrietenit și Mihai l-a învățat moldovenește, iar Oleg, rusește. După absolvirea facultății, din care însă Mihai a fost exmatriculat la o jumătate de an după armată, Oleg a paralizat brusc și nevastă-sa a dat imediat divorț și l-a părăsit. Totuși, tot ea o plătea pe o femeie din mahala ca să-l îngrijească. Acum tovarășa Claudia răcise și îl îngrijea Tamara, spre stupefacția prietenilor săi, care nu-și puteau imagina cum de o femeie atât de frumoasă cum era sora lui Mihai își putea pierde timpul cu el.

— Mie poți să-mi spui.

S-a auzit poarta trântindu-se, lătratul lui Tarzan și un tropăit de pași apropiindu-se de ușă. Parcă pentru a-i alimenta și mai mult suspiciunile, Tamara, cât ai bate dintr-un picior, s-a făcut nevăzută în camera vecină.

Traian, un nepot de-al lui Oleg, a deschis ușa și s-a fofilat înăuntru.

— M-am clănțănit cu tata și am fugit de acasă. Pot să rămân în noaptea asta la tine?

— Dă-mi o țigară, l-a rugat Oleg.

— Ai voie să fumezi?

— Nu.

— Atunci nu-ți dau.

— Dă-mi, dacă te-am rugat.

— Na!

— Aprinde-mi-o!

— Poftiți!

Oleg nu-și putea ridica mâinile de pe genunchi pentru a apuca țigara cu degetele. De aia, i-o ținea Traian în dreptul gurii și invalidul doar se apleca un pic spre mâna nepotului său și fuma din ea. Trase un fum și Traian.

— Tamara!

Tăcere.

— Deschide ușa de la camera vecină, l-a rugat Oleg și Traian a împins-o cu piciorul și ușa s-a lipit de perete.

— Tu nu intra.

— Bine, n-am să intru.

— Tamara!

De sub pat o femeie ieși de-a bușilea și merse la ei.

— Ai putea tu să-mi ții țigara?

— Sigur că da, i-a spus Tamara și i-a luat-o lui Traian din mână și i-a ridicat-o lui Oleg spre gură. Invalidul trase un fum și femeia își îndepărtă mâna în care ținea țigara, dar fără să fumeze și ea.

— Faceți cunoștință.

— Deja am făcut.

— Parcă îmi spuneai că ești singur? l-a întrebat Traian atunci când femeia s-a retras la bucătărie ca să le facă o cafea.

Oleg își privea degetele.

— O femeie ca asta aici e ceva ce nu înțeleg.

— Traian, du-te și cumpără-mi un pachet de țigări!

— E departe magazinul?

— Ce, ai uitat?

— A, e tot acolo. Atunci mă duc, a bălmăjit el, dar nu se mișcă din loc.

— Ai putea să mergi chiar acum?

— Da, firește, a dat din cap băiatul și a ieșit vrând-nevrând afară. Oleg o strigă pe Tamara, care veni din bucătărie cu o tavă cu două cafele.

— Lui nu i-am făcut. Dacă vrea cafea să și-o facă singur. Chiar, cât are de gând să stea la tine?

— Până mâine.

— Și tu l-ai primit să stea până mâine fără să mă întrebi și pe mine dacă sunt de acord cu asta?

— Nu are unde să stea în noaptea asta.

— Atunci eu am plecat, și fata chiar vru să plece, dar îl văzu pe același milițian trecând prin curte și se refugie din nou în baie. Alternative prea multe pentru a se ascunde nu avea: sau se ascundea în baie, sau sub pat. Ea însă prefera mai mult baia. Traian încă lipsea.

— Nu-mi povestești? a întrebat-o Oleg când ea a deschis ușa aia albă pe care era pictat un copil făcând pipi.

— Ar cam trebui să-ți schimb pampersul, i-a zis femeia și i-a scos pampersul și l-a aruncat la coșul de gunoi. Cu un șervețel umed îl ștergea în regiunea stinghiilor, când același milițian a revenit în curte și Tamara l-a lăsat cu pantalonii în vine și s-a ascuns sub pat. Norocul ei, pentru că în baie intră milițianul. Acesta era așa de grăbit, încât nici după ce și-a făcut nevoile n-a observat că Oleg stătea în curul gol. Traian nu venise nici acum, deși magazinul acela era în fundul curții, iar când s-a întors, s-a întors fără țigări. Zicea că magazinul era închis și Oleg începu să plângă.

— Lasă că o să-ți dau eu o țigară, îl liniști Tamara și-i aprinse o țigară.

— Of, ce-am mai obosit, făcu Oleg după ce-a tras un fum. Oare ați putea să mă culcați în pat?

— Mai încape vorbă? i-a spus Traian și l-a ridicat din cărucior și l-a dus în pat.

— Tu ai să dormi lângă mine, l-a înștiințat invalidul și Tamara s-a retras în camera vecină.

Oleg voia să doarmă, și băiatul a stins lumina. Băiatul parcă ar fi stat la pândă. Aștepta să adoarmă invalidul și, când asta s-a întâmplat, a coborât din pat desculț și, în vârful degetelor, călcând ca pe ouă, a traversat încăperea, fofilându-se în camera vecină, unde dormea Tamara. A încuiat rapid ușa și s-a repezit la fată. Tamara se împotrivi cât putu de mult, se zbătea din toate puterile, strigându-l pe Oleg s-o scape, dar vocea îi era prea slabă ca să-l trezească din somn. Capac la toate, invalidul dormea tun. Tânărul îi astupă gura cu palma și-i ridică în sus cămașa. Traian era mai forțos și fata cedă.

Dimineața, la prima oră, milițianul din ziua trecută a dat buzna peste ei în casă și l-a săltat pe Traian din patul lui Oleg, unde acesta sforăia fără grijă.

Văzându-l pe îngeraș cum îl îmbrâncea pe băiat prin curte, Tamara izbucni în niște hohote zdravene de plâns. Oleg nu știa de ce plânge. Dar presupunea că după Traian.

Liniștindu-se, fata i-a povestit singură totul. Nu, nu i-a spus nimic despre ce îi făcuse Traian în noaptea trecută, ci i-a povestit de ce fugea de milițieni. Se temea să nu o umfle și pe ea, așa cum îl umflaseră în dimineața aia pe Traian.

— Of, of, istoria asta e foarte încurcată și nu știu cu ce să încep.

— Cu sfârșitul.

— Ei bine, până acum vreo jumătate de lună eu am avut un iubit, unul Iura, cu care voiam să mă mărit.

— Până aici nu văd nimic dubios.

— Dubios s-a dovedit a fi Iura al meu. Întâmplător sau nu, dar, tocmai în perioada când îmi făcea curte, președintele colhozului nostru în numele lui Grigorii Ivanovici

Kotovsk, tovarășul Valeriu Ivanovici Jurba, a fost avansat într-un post de mare răspundere la Comitetul Central și, drept urmare, și-a scos casa la vânzare. Casa lui era cea mai frumoasă din Flutura și Radu Gavrilovici a bătut palma cu el ca să i-o cumpere, dar pentru că nu strânsese prea mulți bani – de, era el președintele sovietului sătesc, dar era un om cinstit – și-a vândut casa. Dar în ziua când trebuia să-i ducă banii a fost chemat la Comitetul Raional de Partid din Ungheni și mi-a lăsat mie valiza cu ruble ca să i-o dau tovarășului Jurba, iar Iura, mirele meu, s-a oferit să mă însoțească, și ne-am pornit împreună spre casa fostului președinte de colhoz, o casă foarte arătoasă, ridicată în vârful dealului, de unde se vedea tot satul. Ei bine, doar ce am dat colțul că lângă noi a frânat o Volgă neagră, a cărei portieră s-a deschis cât ai clipi din gene, și Iura mi-a smuls valiza din mână și a sărit în mașină, iar Volga a demarat în mare trombă, lăsând în urma ei un nor de praf și pe mine cu fața plânsă și cu mâinile goale: am înțeles că măgăreața o să cadă pe mine, unde mai pui că în toată povestea asta era amestecat și un milițian din Flutura, unul Iulică, Iulică Munteanu, care ne-a și cumpărat casa. M-am temut că, atunci când se va descoperi lipsa banilor, miliția o să mă aresteze pe mine, că pe Iura de unde să-l ia, și eu nu voi putea să-mi demonstrez nevinovăția și am fugit din Flutura. Și iată așa am ajuns și la tine. Ca să mă ascund de miliție. Dar și de-ai mei, care au rămas pe drumuri și, probabil, cred că eu le-am furat banii.

— Bănuiam eu că nu de florile cucului ai ajuns la mine. Mihai știe?

— Nu. Pentru că Mihai e la Samarkand, la Barno.

— Poate mai bine-i telefonezi și-i povestești și lui cum Iura v-a furat banii.

— Mi-e rușine.

— De ce să-ți fie rușine?

— Că i-am lăsat pe drumuri pe mama și pe Radu Gavrilovici.

— Din câte știu, pentru Mihai, Radu Gavrilovici e ucigașul tatălui vostru drept. Nu zic că se va bucura când va afla că tatăl său vitreg a rămas pe drumuri, dar nu cred că ar trebui să-ți fie rușine în fața unui om ca acesta.

— Nu știu dacă el l-a ucis. Asta e mai mult o metaforă, pentru că, în realitate, lucrurile au fost cu mult mai complicate. Și să-ți spun și de ce. Între Mihail Feodorovici născut în 1900 și Liza născută în 1924 era o diferență de 24 de ani. Pe când Radu Gavrilovici e doar cu doi ani mai în vârstă ca mama. Cred că asta a și făcut diferența în favoarea lui Radu Gavrilovici.

— Oricum ar fi, eu știu că Mihai nu-l înghițea deloc pe tatăl vostru vitreg.

— E adevărat.

— Ei, vezi?!

— Ceea ce însă uită Mihai e că tatăl nostru vitreg ne-a băgat pe toți la facultate. Tu chiar crezi că fără ajutorul lui Radu Gavrilovici Mihai ar fi putut ajunge vreodată student la Institutul Politehnic? Eu nu cred. Cel mai trist e că, după ce Mihai s-a văzut cu sacii în căruță, a rupt-o cu Radu Gavrilovici și cu mama, dar așa nu se face, după părerea mea.

— De altfel, apropo de Politehnică, un lucru nu înțeleg: de ce pe toți v-a trimis la Politehnică?

— Ei, nu chiar pe toți.

— Aproape pe toți.

— Ca să-i realizăm noi visul pe care el nu l-a putut înfăptui.

— Și care a fost acest vis?

— Să termine Politehnica. Așa că, dacă nu ar fi fost Radu Gavrilovici, Mihai niciodată nu ar mai fi devenit student.

— Între timp însă l-au și exmatriculat.

— Și care e vina lui Radu Gavrilovici?

— Nici una.

— Dacă Radu Gavrilovici ar ști, l-ar restabili în următoarea secundă.

— Atunci cu atât mai mult ar trebui să-i spui. Poate că te ajută cumva.

— Cu ce m-ar putea ajuta? Pe de altă parte, azi e 28 iunie, adică e ziua lui: cum să-i spun toate astea chiar de ziua lui?

— Dar el niciodată nu și-o sărbătorește.

— Da' poate azi și-o ține.

— Poate.

— Până una alta, hai să-ți schimb scutecul, i-a spus Tamara, și, în timp ce desfăcea un scutec nou, în casă au dat buzna o droaie de milițieni și i-au pus cătușele la mâini. La mâinile în care încă mai ținea scutecul acela alb și pufos.

28 iunie 1964

De când învățătorul de limbă și literatură moldovenească, Ili Vrabie, îi luase la el, dându-le o aripă a casei sale, trecuse aproape un an de zile, însă pentru Radu Gavrilovici timpul parcă s-ar fi oprit în loc. Lui nici până acum nu-i ieșea din cap ziua aia nefastă când Iura și Tamara fugiseră cu banii lor pentru casă și ei, brusc, s-au trezit în drum, sau mai bine zis, i-a scos în drum Iulică, prevalându-se de faptul că și el își vânduse casa ca să le-o poată cumpăra pe a lor și, respectiv, nici el nu mai avea unde să trăiască, adică avea unde, în casa lor pe care le-o cumpărase cu bani gheață, și pe el îl durea fix în cot că fiica și ginerele lor le-au șparlit rublele și au fugit cu ele în lume, de aceea, el le cerea un singur lucru: ca ei să-i debaraseze casa ca să se poată muta el în ea, fiindcă și el, la rândul lui, își părăsise casa, în care deja se instalase noul președinte al comitetului sindical din Flutura, tovarășul Victor Afanisievici Vieru, și el se trezise în drum. De fapt, amândoi nimeriseră într-un cerc vicios, imposibil de rupt, pentru că, dacă Radu Gavrilovici și ai lui ar fi refuzat să plece, Iulică ar fi rămas pe drumuri, iar dacă totuși plecau, unde oare s-ar fi putut duce?

De aceea, în ziua aia nefastă când el, Radu Gavrilovici, cogeamite președinte de

soviet sătesc, începu să se dea de ceasul morții în fața unui simplu milițian, Iulică îl întrebă:

— Și noi unde vom dormi la noapte?

Radu Gavrilovici știa că Iulică avea o familie tare numeroasă și de aia nici nu a mai stat la discuții și i-a dus pe ai lui la sovietul sătesc, în care ziua lucra, iar noaptea dormeau cu toții în cabinetul său, cu tomurile lui Lenin sub cap și învelindu-se cu steagul Uniunii Sovietice. Apoi i-a luat la el învățătorul de limbă și literatură moldovenească, Ili Vrabie, și la el stătuseră până în urmă cu o săptămână, când statului li se făcuse milă de ei și le repartizase o casă nouă. Chiar peste drum de Sovietul Sătesc. Unde Radu Gavrilovici era președinte.

În tot acest răstimp ei au crezut că Tamara și Iura au acționat mână în mână și, de aia, nici nu i-au denunțat la miliție, ci s-au pornit ei singuri să-i caute, ajutați și de Iulică. În fiecare zi se împrăștiau prin împrejurimi sperând să le dea de urmă. Iar pe Valentin l-au trimis la Chișinău ca să-l anunțe și pe Mihai că au intrat la apă. După ce s-au întors din Samarkand, lui Mihai și Barno, ca tineri însurăței, statul le-a dat o cămăruță de șase metri pătrați într-un cămin de pe strada Suvorov, peste drum de Oleg, care paralizase și la care s-a dus într-o bună dimineață Mihai și așa a aflat că Tamara a fost arestată, și că era complet nevinovată. Vinovat era Iura. Dar pe Iura nimeni nu l-a mai găsit niciodată.

Când a aflat ce i s-a întâmplat Tamarei, Radu Gavrilovici și-a pus în funcțiune toate pilele ca s-o scoată pe fiică-sa din pușcărie. I s-a sugerat să-l ungă pe șeful penitenciarului de la Rusca, dacă voia să-și salveze fata. O mie cinci sute de ruble și Tamara ar fi fost liberă. Iura tot o mie cinci sute de ruble le-a furat. Oricât de barosan era Radu Gavrilovici, nimeni nu voia să-i împrumute atâta părălet, și atunci nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut decât să-i sustragă din seiful sovietului sătesc din Flutura, unde el era președinte, în speranța că nimeni nu o să le observe lipsa, iar el, treptat, în timp, îi va pune la loc din salariul său.

Secretarul Sovietului Sătesc din Flutura era însă Nicolai Nicolaevici Grubin, care de mult visa să-i ia locul. Chiar el le-a descoperit lipsa și l-a denunțat unde trebuie, și pe Radu Gavrilovici l-au arestat când deschidea poarta penitenciarului din Rusca cu valiza cu ruble în mână și l-au condamnat la șapte ani de bulău. În schimb, Tamara a scăpat, deși nu datorită lui Radu Gavrilovici. Pur și simplu ea a făcut o criză nasoală de isterie și au dus-o la nebuni, rămânând ca îndărăt la pușcărie să fie adusă doar după ce se va face sănătoasă.

Imediat după ce pe el l-au înfundat, pe Liza și pe copii i-au dat afară din noua lor casă și în ea a trecut Nicolai Nicolaevici Gribenco. În noaptea aia, Liza și copiii au dormit incognito în cârmuirea sovietului sătesc din Flutura, unde atâția ani fusese președinte soțul ei, dar a doua zi dimineață, când toată lumea se pregătea de serbarea de pe 28 iunie, Liza i-a luat pe toți ai ei și au plecat odată cu bezna din Flutura. Învățătorul de limbă și literatură moldovenească, Ili Vrabie, pe care l-au întâlnit absolut întâmplător în drum, nu numai că i-a condus până la pădurea de la Florițoaia-Veche, dar a şi stat cu ei până a venit autobuzul.

28 iunie 1965

Pe la ora unu de ziuă, Radu Gavrilovici a sărit din patul său de la nivelul trei direct pe podeaua de beton, a lipăit spre ușă, a bătut în ea și a așteptat, a așteptat minute bune până când gardianul a descuiat-o și l-a întrebat cu o voce bubuitoare ce dorește.

— Să merg la budă, i-a spus Radu Gavrilovici.

— Bine, i-a zis gardianul, dar nu l-a lăsat să meargă, pentru că la toaletă era cineva. O să te chem eu, i-a promis acesta și a încuiat ușa.

Atât de tare voia să meargă la toaletă Radu Gavrilovici că tropăia de pe un picior pe altul. „O să fac pe mine“, își spunea el, „dacă nu o să merg chiar acum, imediat, la latrină. O să fac pe mine“. Dar tovarășul Medvedev pregeta să-i anunțe mult așteptata veste, și Radu Gavrilovici a bătut iar cu pumnii în ușă. Tovarășul Medvedev s-a ițit în ferestruică și l-a întrebat cu un glas și mai tunător:

— Ce vrei?

— Nu mai pot, fac pe mine.

— Stai că mă duc să văd dacă e liberă, i-a zis tovarășul Medvedev și s-a dus.

Tuța, cel care își decapitase soția în urmă cu doi ani, mustăcea pe seama lui, pe când Chioru, cel care în urmă cu patru ani înjunghiase pe stradă un necunoscut pentru că nu îi dăduse o țigară, îl îndemna să deschidă fereastra și să se pișe în curte.

— Și dacă în timpul ăsta va trece pe acolo comandantul, va ieși că s-a pișat în capul lui. Voi vă dați seama la ce-l împingeți? s-a opus Poetul, un tip care îl bătuse pe secretarul de partid din colhozul lor.

Ușa s-a deschis și tovarășul Medvedev i-a făcut un semn lui Radu Gavrilovici să iasă, și acesta a sprintat ca pe stadion spre closet.

Revenit de la budă, era mândru că nu a făcut pe el. Ar fi fost prima dată în viață când s-ar fi scăpat în pantaloni.

Tovarășii săi de celulă nu știau pentru ce a fost condamnat la șapte ani de pușcărie, și nici Radu Gavrilovici nu prea voia să le spună, cu toate că ei nu au ezitat să-i povestească de când stau și cât o să mai stea și de ce. Dar banii ăia Radu Gavrilovici i-a sustras ca s-o salveze pe Tamara.

Tovarășul Medvedev a descuiat ușa și i-a trimis la cantină. Radu Gavrilovici a ajuns ultimul. Chioru i-a tras farfuria cu borș de sub nas și i-a golit-o, iar Tuța i-a pustiit farfuria cu hrișcă și Radu Gavrilovici a plecat flămând din cantină, iar înainte să plece, și-a șters lacrimile care-i țâșneau parcă fără voia sa din ochi. Nu-i vorbă, a mai bocit el și atunci când a aflat că ai lui au fost dați afară din casa aia nouă, fiind aruncați în stradă. Nu bocea pentru prima oară. A ieșit ultimul din ospătărie, ca nimeni să nu vadă că a plâns.

Radu Gavrilovici a intrat în celulă evitându-le privirile.

Chioru și Tuța îi cântau la mulți ani Poetului, care le întorsese spatele și râcâia cu unghia în perete, și Radu Gavrilovici se întrebă dacă ei știau sau nu că astăzi nu era ziua lui de naștere. Știau, cum să nu știe, și tocmai de aia îl și luau, așa de-al dracului, în căruță, fiindcă astăzi nu era ziua lui. Tocmai de-aia îi și cântau la mulți ani. Adică îi cântau la

mulți ani ca să-l ia peste picior. Pentru a-și bate joc de el, așa cum o făceau zi de zi și așa cum o făcuse și secretarul acela de partid din colhozul Poetului, care nu scăpase nici o ocazie ca să-l ia în balon.

Poetul nu a mai răbdat și i-a sărit lui Chioru în gât. Zburau pumni și picioare, scaune și taburete. Un scaun i-a zburat în cap și lui Radu Gavrilovici, apoi și un portret de-al tovarășului Lenin, pe care ce mult îl mai iubea! Tovarășul Medvedev a tras zăvorul și a deschis ușa, punându-și mâinile în șolduri. În timpul acesta păruiala dintre ei luă amploare. Tuța îl bușí pe Poet cu capul de podeaua de beton, până acesta își pierdu cunoștința. Abia atunci i-a dat drumul. Tovarășul Medvedev a ieșit și a tras zăvorul. Lui Radu Gavrilovici îi curgea un sos roșu din nas.

Astăzi se împlinea un an de când era la pușcărie. Un an în care nu i-a putut ajuta deloc pe Tamara, pe Liza și pe copiii lor. Sosul acela roșu din nas și-l ștergea cu mâneca.

28 iunie 1967

Abia a deschis Mihai ușa, că Barno l-a și rugat să se întoarcă în oraș și să-i cumpere țigări.

— OK, mă duc, i-a spus el gâfâind.

— Pur și simplu tu ești îmbrăcat.

— Doar ți-am spus că mă duc, de ce să te dezvinovățești? i-a repetat el și și-a șters sudoarea de pe frunte.

— Of, da’ tu ești transpirat.

— Sunt un pic.

— Și cămașa ți-e udă. Vrei să-ți aduc un maiou?

— Da.

— Imediat.

— Tată, vrei să merg cu tine? l-a întrebat Vasilică. La cei șase ani ai lui, mereu voia să-l ajute cu ceva.

— Bine, vino!

— Dar nu e prea târziu? La ora asta nu ar trebui să se culce?

— O să se culce după ce venim.

Când Barno i-a întins un maiou, Mihai a observat că burta i se făcuse și mai mare și încerca să-și amintească oare cât o fi trecut de când rămăsese iar gravidă. Mi se pare că două luni, își spuse el.

— Până te-ntorci, o să-ți spăl și cămașa, îi spuse ea, iar el se gândi că Barno i-a mărturisit asta ca să știe și el că ea nu va sta cu degetul în gură cât timp ei vor parcurge drumul până la chioșcul de țigări și înapoi, ci va face și ea ceva. Barno i-a condus pe odihnă, unde a așteptat liftul împreună cu ei, cu toate că plecau doar pentru cinci minute și doar până la chioșcul de țigări. Dar asta era Barno, uneori devenea foarte sentimentală și el știa prea bine asta. Ușile s-au deschis și Barno le-a strâns mâinile, de parcă ar fi urcat în tren sau în avion și ar fi plecat undeva foarte departe, se gândea Mihai în liftul ce cobora spre parter.

Tot drumul au vorbit că, în curând, Vasilică va mai avea un frățior. Chiar și în fața chioșcului de țigări, tot despre asta vorbeau.

Înapoi au venit în fugă, pentru că amândurora li se făcuse dor de ea. Dar pe cât de zâmbitoare i-a condus la lift, pe atât de rece i-a primit. Lui nici măcar nu i-a răspuns la salut, iar pachetul de țigări l-a luat fără să-l privească, arătându-i îndată ceafa, numai cu

Vasilică a rămas la fel de drăgăstoasă, luându-l duioasă de mână și ducându-l să-l culce. Stătea cu spatele la el și fuma și Mihai nu știa ce să creadă, dar nici nu îndrăznea să se apropie ca s-o întrebe: Ce naiba se întâmplă cu tine, Barno, că ești așa de bosumflată? Nu o întrebă nimic, pentru că știa din experiență că asta o va enerva și mai tare.

În bucătărie, s-a ciucit pe un scaun, când Barno a dat buzna peste el și i-a fluturat prin fața ochilor factura de lumină, și el pe dată și-a adus aminte că a uitat s-o plătească.

Ar fi trebuit s-o plătească încă de acum vreo două zile și n-a plătit-o, uitând după aia cu totul de ea.

Barno deja plecase din bucătărie și el încerca să-și amintească de ce nu o plătise și parcă îl lovi un glonț în ceafă. Pentru că s-a întâlnit cu Ili, cu Ili Vrabie, prietenul său din copilărie, pe care nu l-a mai văzut de un car de ani și cu care a băut toată seara, inclusiv banii pentru lumină, iar după aia a uitat cu totul de factura asta. Of, dar ea oare unde a găsit-o și cum? Pesemne, când a vrut să-i spele cămașa, a descoperit-o în buzunar. Pentru că el acolo o pusese în ziua aia când s-a îmbătat cu Ili. În buzunarul cămășii, și de atunci nu a mai scos-o de acolo. Și nici cămașa aia nu a mai îmbrăcat-o. A îmbrăcat-o doar azi, când s-a dus să-și caute de lucru, dar de factură nu și-a amintit. Această cămașă, cămașa asta roșie i-o cumpărase ea și era preferata lui. O îmbrăca doar la evenimente mai deosebite. S-a dus la balcon și și-a aprins o țigară, de unde s-a întors nu peste mult timp. Văzându-l, ea și-a lăsat ceaiul nebăut pe masă și a ieșit ca friptă.

În seara aia urmau să plece la ziua de naștere a unei verișoare de-a doua de-a lui Mihai, la Tatiana, și Barno mai întâi s-a dus să-i spună lui Vasilaș că ei vor lipsi vreo două ore, apoi au ieșit. Prima a ieșit Barno și, după ea, Mihai. Barno a coborât cu liftul, și Mihai pe scări, iar în troleu au stat în colțuri diferite.

Când s-au întors acasă, Mihai i-a strigat lui Barno:

— Hei, Barno, hai spune-mi de ce ești atât de supărată! Dacă e vorba doar de acea chitanță, să știi că o s-o plătesc mâine, mă auzi, o s-o plătesc mâine!

— Mai încet, că ai să-l trezești pe Vasilică, i-a spus ea aplecată deasupra băiatului, și Mihai o urmări prin geamul verzui al ușii cum îi aranja lui Vasilică plapuma și-i punea sub cap perna care-i căzuse pe podea. Apoi ieși fără să-l privească. Tăcerea ei îl mira la culme. Oare nu a auzit ce i-a zis? Să-i mai repete o dată? Mergea după ea și-i spunea:

— Iubi, o s-o plătesc. Mă auzi?

Dar Barno își continua drumul spre baie, fără să-i dea atenție.

— Ar fi ridicol să te superi pentru un asemenea fleac, o opri el în fața băii. Sau la mijloc mai e și altceva?

Barno reveni în dormitor și se culcă lângă Vasilică, unde se culcă și Mihai, încercând să-i mângâie burta care-i creștea, dar Barno l-a îmbrâncit furioasă.

— Ia-ți labele de pe mine! i-a strigat ea și s-a smuls din îmbrățișarea lui stângace. Și mai mult, niciodată să nu mă mai atingi. Ai auzit?

Barno l-a împins într-o parte și a ieșit vâjâind din dormitor. A trântit ușa. A trântit și ușa din bucătărie, de l-a trezit pe Vasilică și acesta a început să plângă. Barno a revenit și l-a luat în brațe, iar Mihai a ieșit în vestibul, unde și-a scos sacoul, apoi l-a agățat neîndemânatic în cuier, de unde acesta a căzut pe podea. Aplecându-se să-l ridice de jos, a văzut cât de murdară era podeaua lor. L-a scuturat de praf. Să se fi supărat oare că încă nu

s-a spălat pe mâini? A mers la baie și și-a săpunit palmele și degetele îndelung. Acum nu ar mai fi trebuit să fie ofuscată, dacă acesta ar fi fost clenciul. Ea a trecut prin hol și l-a văzut spălându-se pe mâini și pe față, dar supărarea nu i-a trecut. O auzea mormăind pe coridor, unde a ieșit cu un pat pliant în mână. Înseamnă că la mijloc era altceva? Dar ce putea să fie oare? Și de ce oare desfăcea patul acela pliant în antreu? A mers peste ea, repetându-i că o iubește, și Barno i-a strigat supărată că asta îi spune în fiecare zi, și ce folos.

— Da' eu pe bune te iubesc.

— Și de ce te-aș crede? îi tăie Barno macaroana dispărând în bucătărie, de unde a revenit cu o sticlă de vin băută pe jumătate, și l-a întrebat: Şi asta ce e?, iar Mihai s-a făcut palid ca tutunul, întrebându-se oare cum de a găsit sticla.

Cu sticla în mână, Barno se apropie de cuier și tot conținutul ei i-l vărsă pe sacoul său alb agățat în cârlig. Una după alta, zeci de picături de vin s-au desprins din gâtul sticlei și au aterizat pe pânza sidefie a sacoului, murdărind-o imediat. Mihai n-a reușit să-i smulgă sticla din mână, nevastă-sa dovedindu-se a fi mai puternică decât el.

— E singurul meu sacou, cu ce o să mai ies acum în oraș?

— Oricum, eu ți l-am cumpărat, și tot eu o să ți-l distrug, și în general pot face la fel cu toate boarfele tale, pentru că tot eu ți le-am cumpărat pe toate. Căci tu nu lucrezi. Tu ești mare boier și nu lucrezi.

— Tu doar știi, Barno, cât de greu e să-ți găsești ceva de lucru la Chișinău, având un tată care a făcut gulagul.

— Mie-mi spui?! Și tatăl meu ce-a făcut?

— Da, dar tu ai intrat în partid.

— Și pe tine cine te încurcă să intri?

— Mai întrebi? Pur și simplu nu pot.

— Dar frate-tău, Vladilen, cum de a putut?

— Cu el e o altă poveste. Dacă nu ar fi intrat în partid, nu ar fi fost pus șef peste tipografia centrală. Or el asta își dorea cel mai mult pe lumea asta: să devină șef, căci, altfel, de ce s-ar fi străduit să termine Institutul Politehnic cu diplomă roșie?

— Și ce e rău c-a ajuns șef? Vezi ceva rău în asta?

— Depinde ce preț a plătit pentru asta.

— Da' deștepți mai suntem noi! Fraiere, dacă frate-tău nu ar fi ajuns șef la tipografie, oare ar mai fi avut el unde să-i adăpostească pe mama și pe frații noștri care rămăseseră pe drumuri, zi, ar fi avut unde?

— Nu.

— Și atunci ce-i rău în asta?

— Nimic.

— Eu nu înțeleg ce îți dorești tu.

— Ce-mi doresc? Ce întrebare mai e și asta?

— După cum trăiești în ultimul timp, mi se pare că ai uitat că ai un copil de șase ani și că eu sunt din nou gravidă.

— Cum pot să uit asta?

— Și atunci?

— Și atunci ce?

— Și atunci de ce naiba nu te duci să scrii și tu o cerere de intrare în partid?

— Ți-am spus că nu pot.

— Dar Vladilen a putut, Navruz a putut, eu am putut, numai tu nu poți, vezi Doamne!

— Pentru tine lucrurile astea nu sunt chiar așa de importante.

— Și de ce pentru tine ar fi? Ascultă, sau îți găsești și tu ceva de lucru, sau îl iau pe Vasilică și mă întorc naibii în Samarkand, mai ales că noi am mai avut o înțelegere și tu ai încălcat-o.

— Care înțelegere?

— Nu te fă că ai uitat.

— Stai să-ți explic.

— Lasă-mă dracului cu explicațiile astea ale tale, că nu sunt proastă! Auzi, frate, de dragul lui eu mi-am părăsit baștina, mi-am lăsat Samarkandul și rudele mele, mi-am abandonat limba și religia mea, și el cum se poartă cu mine?

Tăcu un pic, apoi iar se dezlănțui.

— Numai eu lucrez în casa asta, deși tocmai eu nu ar trebui să muncesc, pentru că am rămas gravidă, dar nu, tocmai eu muncesc, pe când el, pe ascuns, cât sunt eu la fabrică, bea de stinge, pe banii mei. Nici măcar nu-și găsește timp ca să-l ia de la grădiniță pe băiatul lui, și tot eu trebuie să-l aduc. Auzi, tu mă ții de fraieră, sau cum? Înțeleg că nu e ușor să-ți faci rost de o slujbă în Chișinău, după ce ai fost exmatriculat de la facultate și nu ai intrat în partid, dar nici să mă crezi proastă nu vreau! Începând din seara asta, ai să dormi în vestibul, i-a mai spus ea și, cu Vasilică plângându-i în brațe ca într-un roman de William Saroyan, a ieșit din bucătărie și a intrat în dormitor, încuind ușa după ei.

Patul pliant desfăcut în mijlocul antreului era gol și nu avea nici tu cearșafuri, nici tu pernă sau vreo plapumă, ceva. Așa îmbrăcat cum era, bărbatul s-a lungit pe pat, cu mâinile după cap. S-a hotărât. Mâine se va duce la secția de partid și va scrie o cerere, ca să se poată și el în sfârșit angaja undeva și să n-o piardă pe Barno, fără de care, într-adevăr, nu-și putea imagina viața. Și nici nu o să mai bea. Bine, bine, dar dacă nu ar fi băut și el măcar un pic după ce toți îi închideau ușa în nas când auzeau că tatăl său drept a făcut gulagul, probabil că și-ar fi ieșit din minți. Ce-i mai rămânea să facă după asemenea zile îngrozitoare decât să bea? Bine, bine, și de ce nu a aruncat sticlele la ghenă? Pentru că nu a crezut că Barno le va găsi după frigider. Of, mai bine nu se lenevea și le ducea la gunoi. Ar fi fost mai bine, dar acum nu mai putea schimba nimic.

Barno a ieșit din dormitor și a trecut pe lângă el ca pe lângă un coș de gunoi, cu nasul cârnit într-o parte. A făcut pipi la baie și a revenit în dormitor, încuind din nou ușa.

Dimineață, Mihai a ieșit din casă cu noaptea în cap. Barno încă mai dormea. Bărbatul se grăbea. Voia să ajungă la secția orășenească de partid, înainte să înceapă festivitățile consacrate zilei de 28 iunie ca să reușească și el să le înmâneze cererea. Dar, deși se grăbea, nu a luat liftul, pentru că nu prea mai mergea cu ascensorul, după ce rămăsese odată prizonier înăuntrul lui câteva ore bune. Cobora scările în fugă, când la etajul cinci a dat peste nenea Boris, prăbușit cu capul pe trepte, nu departe de apartamentul fiului său, Valeriu. Nu prea părea să fie băut. Cel puțin, nu duhnea. Și hainele în care era îmbrăcat

erau curate, chiar dacă treptele de sub el erau năclăite de sânge. Nenea Boris era un fost coleg de pușcărie de-al tatălui său și de-al bătrânului Fazluloh – chiar el i-a povestit într-o zi toate astea la un pahar de vin – iar în acest bloc venea la fiul său, la Valeriu, care lucra la secția orășenească a comsomolului. Căzuse pe spate urât de tot: zăcea cu capul în jos și cu picioarele în sus și lui Mihai îi era de-a mirării că încă mai era viu. De ridicat nu se putea ridica singur și bolborosea ceva nedeslușit. Mihai l-a apucat de subsuori. Prietenul tatălui său, drept, era foarte greu. S-a cam chinuit până i-a săltat capul de pe podeaua de beton și până l-a readus într-o poziție oarecum verticală. Iar după ce l-a pus în fund și l-a lipit cu spatele de perete, a mers să-l cheme pe Valeriu, a sunat, a sunat, dar nimeni nu i-a deschis, pesemne că acesta era și mai matinal și plecase și mai devreme din casă, pentru a organiza serbarea de azi. Cât sunase la ușă, nenea Boris se prăbușise din nou, cu ceafa de podea. Nici măcar în fund nu putea sta. Îl ridică și-l trase spre el. Nenea Boris își lăsă capul pe umărul său și sacoul alb al lui Mihai se mânji de sânge, aseară scosese cu mare greutate petele alea de vin, pe astea de sânge însă nu credea că le va mai putea spăla vreodată. Și-a dat seama că în sacoul acesta pătat de sânge nu avea cum să se ducă la comitetul orășenesc de partid. Cum să apară în sacoul acesta murdar de sânge în fața lor și să-i roage să-l primească în partid? Cu un asemenea sacou mai degrabă ar putea fi exclus din partid sau să fie dat pe mâinile miliției și să fie înfundat după gratii, poate chiar în aceeași pușcărie din Soroca în care își ispășea pedeapsa și Radu Gavrilovici, dar nu să fie primit în partid. Ceea ce înseamnă că nici azi nu se va duce la comitetul orășenesc de partid. Da, și-ar fi putut scoate sacoul acesta și l-ar fi putut arunca la gunoi și la ei s-ar fi putut duce doar în cămașă, dar cum să-l abandoneze pe nenea Boris? Va rămâne cu el până o să se întoarcă fiu-său. Capul lui nenea Boris îi alunecă pe piept și-i murdări și cămașa de sânge. El se gândi ce mutră va face Barno când îi va spune că nici azi n-a ajuns la comitetul orășenesc de partid, deși a avut toată ziua la dispoziție. Dintr-odată nenea Boris se făcu greu ca un sac de ciment și căzu cu totul peste el, răsturnându-l pe o coastă. Era mort. Muri într-o secundă și într-o zi ca aceasta când toată lumea sărbătorea eliberarea de pe 28 iunie. Era mort. Mihai se sculă în picioare și-l apucă de mâini pe nenea Boris și-l trase în sus pe scări. Se gândi la încercarea sa ratată de-a ajunge la comitetul orășenesc de partid. De parcă nenea Boris s-ar fi opus și nu l-ar fi lăsat să se ducă. În timp ce târa cadavrul în sus pe scări îi veni o idee: să meargă la gară și să descarce saci, căci pentru asta, probabil, nu-ți trebuie carnet de partid. Se gândi că Barno, care a rămas din nou gravidă, o să se bucure. Târî cadavrul lui nea Boris până în fața ușii fiului său și se așeză gâfâind în fund, așteptând ca sărbătoarea de azi să se termine și Valeriu să se întoarcă acasă, ca să se poată și el întoarce acasă la Barno și la fiul său, Vasilică, în vârstă de șase ani, pe care nu-l văzuse deloc în această dimineață. Da, chiar azi va merge la gară și o să descarce vagoane, alături de frate-său Ivan. Cadavrul lui nenea Boris se înclină în stânga și se buși pe palier. Ca să nu cadă, îl încolăci cu mâna pe după gât. Și cum stăteau așa, așezați în fund și rezemați cu spatele de peretele coșcovit, păreau a fi amândoi doi bețivi obosiți și sărmani, care au băut toată noaptea și toată ziua și acum nici măcar pe picioare nu se mai puteau ține. Sau, altfel spus, era ca și cum cineva ar fi aruncat un ou în aer și ar fi plecat instantaneu și nu ar mai fi avut cine să-l prindă.

28 iunie 1968

Când Felix, care stătea ascuns după o tufă de trandafiri, își săltă capul ca să vadă ce se întâmplă în grădină, locotenentul Durov își înfipse ochii în ochii lui, iar căutăturile sale erau atât de pătrunzătoare și de metalice că, dacă fugarul ar fi ţinut în acele secunde un pahar în mână, acesta cu siguranţă s-ar fi făcut ţăndări. Dar Felix nu ţinea nici un pahar în mână. El îşi ţinea doar răsuflarea, nădăjduind din tot sufletul să-i reziste ofiţerului şi să nu se prăbușească la picioarele lui cerându-i iertare și strigând că da, el e unul dintre dezertorii ăia pe care-i căutau de azi-dimineață, de când aceștia au fugit din armată, adică din tancul lor, cu tot echipajul, în frunte cu comandantul Leonov, dar el, spre deosebire de ceilalţi, a dezertat doar ca să vadă Praga, despre care i-a povestit atâtea lucruri tatăl său, care a trecut prin Praga prin 1945, împreună cu o unitate a armatei sovietice, și a rămas îndrăgostit de acest oraș pentru totdeauna, de-aia s-a și bucurat el foarte tare când a auzit că vor invada Praga, pentru că altfel cum ar mai fi putut s-o vadă? dar din tanc nu putuse să vadă nimic și de-aia atunci când tovarășii lui au hotărât să evadeze cu hurta, li s-a alăturat pe dată. Spre deosebire de ei însă, el nu voia decât să vadă Praga, după care să se întoarcă la tancul lor. Ei însă voiau să fugă în lumea liberă; de asta au și primit cu atâta bucurie știrea că vor invada Praga, pentru că de mult plănuiau să fugă din Uniunea Sovietică.

Părăsind tancul, și-a amintit că tatăl său a fost arestat pentru te miri ce nereguli cu banii și a fost băgat la zdup, iar tatăl fraților săi a făcut gulagul, din cauza tatălui său care, și el, acum stătea la pușcărie, după ce, Iura, iubitul Tamarei, fugise cu toți banii lor, și-a amintit cum în fiecare seară ceilalți soldați îl puneau să le spele picioarele, și-a amintit că toți făceau glume pe seama lui, că e moldovean, și acum, văzând în jurul său clădirile astea vechi din Praga, și-a dat seama că nu mai voia să se întoarcă, că asta era singura lui posibilitate de-a scăpa de umilințe și de batjocură, deși știa că, dacă va fi prins, va fi vai și amar de capul lui. Pentru a-și pierde urma, l-a lăsat gol pe un boschetar, după care s-a făcut nevăzut în grădină.

Toți ceilalți fugari fuseseră deja găbuiți, iar în libertate mai rămăsese doar unul, și cine-l captura pe ăsta urma să fie avansat în grad, să i se mărească leafa de două ori și să primească o garsonieră la Moscova. Acesta era premiul, la care visa și locotenentul Durov, când pătrunse în grădină și se apropie de boschetar. L-au înconjurat cu toții și au început să-l rostogolească cu cizmele prin grădină și de frică vagabondul a slobozit un pârț și dintr-odată duhoarea de bășină i-a izbit pe toți în nas. Totuși, miza era așa de mare, că locotenentul Durov a trecut peste asta și s-a aplecat deasupra târâturii și a început să-l întrebe în rusește cine e, dar boschetarul a făcut pe el și a împrăștiat în jurul său o putoare și mai mare, pe care ofițerul nu a mai putut-o suporta și a făcut un pas înapoi, plecând din grădină. Și astfel nu a mai devenit căpitan, nu i s-a mai mărit leafa de două ori şi, cel mai trist lucru, nu a mai primit o garsonieră în Moscova. Iar dacă nu a primit acea garsonieră în Moscova, Zoia din Nijnii Novgorod nu a mai acceptat să-i devină nevastă și nici să se mute la el, în cazarma lor din Pscov, unde au revenit după ce s-au retras din Praga, și asta

doar pentru că locotenentul Durov nu reușise să-și învingă scârba că cineva a făcut pe el. Pentru că, dacă și-ar fi învins scârba asta, și nu ar fi plecat de acolo astupându-și nasul, nu ar fi avut cum să nu vadă la un moment dat că boschetarul acela care făcuse pe el de frică purta niște cizme soldățești, de tanchist, în care erau încălțați și dezertorii pe care deja îi capturaseră.

Dar locotenentul Durov nu și-a putut învinge repulsia și a părăsit scârbit grădina, ținându-se cu mâinile de nas și nu a mai observat acest amănunt, iar Zoia nu i-a mai devenit soție.

În schimb, Felix s-a descălțat în mare grabă de cizme și le-a îngropat în pământ în timp ce locotenentul Durov și-a aruncat furios țigara aprinsă și s-a pornit spre Vltava, pentru a-l căuta pe dezertor în tufișurile de pe mal. El chiar spera că o să-l găsească acolo și Zoia o să fie a lui. Felix s-a ridicat în picioare şi a respirat adânc. A sărit gardul și a cules de jos chiştocul ăla de ţigară, pe care l-a aruncat furios locotenentul Durov când a realizat că boschetarul acela slinos ce a făcut pe el de frică nu avea cum să fie acel josnic dezertor sovietic pe care-l căutau încă de dimineață prin Praga asta atât de frumoasă. Țigara încă mai ardea și Felix începu să tragă din ea cu sete, chiar în mijlocul drumului. Acolo l-a și capturat căpitanul Volosatâi.

28 iunie 1973

Mihai a intrat în magazin ca să-și cumpere un pachet de țigări. Doar atât și nimic altceva. L-a luat de pe raft și s-a dus să-l plătească la casă. Vânzătoarea era o blondă drăguță. Zâmbea la toată lumea. Glumea. Pe rever avea atașat un ecuson pe care-i era scris numele. O chema Veronica Țărnă. După nume părea a fi de prin părțile astea, deși cu toții vorbea doar în rusește, și Mihai s-a gândit că, probabil, asta se întâmpla, pentru că nimeni nu i se adresa în română. El era ultimul la coadă și era singurul care cumpăra doar un pachet de țigări. A pus pe tejghea pachetul de Doina, și a privit-o.

— Două ruble! Sper să aveți atâția bani, îi spuse fata în rusește, zâmbind. Iar dacă totuși n-aveți, eu vă pot vinde și jumătate de pachet.

Zâmbi și Mihai.

— Am, Veronica, i-a răspuns în românește.

Pe dată, zâmbetul i se șterse de pe față și se uită îngrozită în toate părțile, deși, în afară de ei doi, în acele momente nimeni altcineva nu se mai afla în magazin.

— Știți, am uitat să-mi cumpăr și o apă. Mă întorc imediat, a prevenit-o Mihai în românește și s-a întors printre rafturi.

Când a revenit, la casă se formase o nouă coadă și toți îl așteptau pe el. Mihai s-a grăbit să-i dea apa, zicându-i:

— Scuze pentru întârziere, dar mi-a luat ceva timp până am găsit raionul cu apă.

Ea îi luă înfricoșată sticla din mână, de parcă ar fi luat o grenadă. În ochii ei Mihai citi o mare spaimă.

— Restul păstrează-l, i-a mai spus el în românește și a plecat, și ea îl petrecu cu niște ochi speriați. După ochii ei și-a dat seama că știa românește și că a înțeles tot ce i-a spus, dar că se temea să vorbească.

Pe când ieșea din magazin, a auzit-o spunându-le în rusește celor câțiva clienți care se apropiau de casă.

— Ăsta-i un nebun!

28 iunie 1974

Barno intră în dormitor cu Lenuța în brațe și cu o farfurie cu răcituri în mână, și nu găsi unde s-o pună, pentru că masa aia lungă era plină ochi cu tot felul de bucate și fu nevoită s-o ducă înapoi în bucătărie. Vasilică, Ciprian și Răzvan veneau după Mihai cu câte un scaun sau două în mâini și le aşezau în jurul mesei. Mai lipseau doar șampania, tortul și oaspeții ca petrecerea să poată începe. După tort și șampanie plecă Barno, cu Lenuța în brațe, și cu Vasilică, Ciprian și Răzvan roind în jurul lor. Mihai rămăsese acasă ca să-i aștepte pe invitați. Îi aștepta cu masa întinsă. Clinchetul vocilor copiilor și al lui Barno se stinse în lift și el deschise televizorul și se culcă în pat. Ce-i mai plăcea să se uite la televizor întins pe divan! Afară soarele strălucea și el începu să cațte. Nu veniră nici oaspeții, și nici Barno cu copiii, iar el ațipi. Ațipi așteptându-i.

Îl trezi un tunet puternic, și Mihai sări speriat din pat neînțelegând ce se întâmplă. Televizorul era închis și el nu-și amintea când îl oprise. Ferestrele de la balcon se deschiseră singure și se izbiră de geamurile laterale. Se buși de perete și ușa de la balcon, fără ca nimeni s-o împingă. Se stârni vântul și el alergă să le închidă. Pe stradă se ridică un nor de praf. Zburau prin aer foi de hârtie, pungi de celofan, hârtii de ciocolată sau steguleţe roșii. Norul ăla de praf iscat din senin le înghiți fulgerător. Scăpără un fulger și Mihai tresări. Afară ploua și oamenii fugeau ca potârnichile astupându-și capul cu pungi, serviete, genți diplomat. Săreau peste băltoace sau peste pâraiele care se formară imediat. Când s-a culcat în pat, era soare și un cer luminos, și când s-a trezit, ploua. Ploua din ce în ce mai tare. Ploua cu găleata. Strada pe care o traversară Barno și copiii pentru a ajunge la stație se transformă într-un puhoi imposibil de trecut. Cât ai bate din gene, strada se goli

de oameni. Nici țipenie. Se întrebă dacă pe Barno și pe copii nu i-a prins ploaia pe drum și nu i-a făcut fleașcă. În casă aveau o singură umbrelă și se gândi să le-o ducă lor. Dar dacă în timpul ăsta vor sosi invitații și vor găsi ușa încuiată, oare nu vor pleca înapoi? Nu știa ce să facă: să meargă sau nu. Să meargă, sigur că trebuie să meargă. Și ce vor face oaspeții lor dacă vor veni și nu-i vor găsi acasă pe o vreme ca asta? Își imagină că Barno și copiii au fost prinși de ploaie și udați leoarcă și înșfăcă umbrela de pe suportul din hol ca să le-o ducă lor, deși nu știa exact unde să-i caute. Va pleca și nu va încuia ușa. Ba chiar o va deschide larg, ca oaspeții lor să poată intra în casă. Sună telefonul. Era Barno. Îi spuse să nu-și facă griji, că ei s-au adăpostit de ploaie în cofetăria Copilăria și vor rămâne acolo până trece.

— Am cumpărat șampanie și tort.

— Și nu vreți să vă aduc umbrela?

— Pe o vreme ca asta umbrela nu te mai ajută cu nimic.

— Da, a început potopul. Lenuța nu s-a speriat?

— Nu.

— Sper să nu dureze mult.

— Pe oaspeți să-i primești cum se cuvine.

— Crezi că o să mai vină cineva?

— Sigur că o să vină. Fie acum, fie după ce o să se oprească ploaia, dar o să vină neapărat. La mulți ani, iubi! i-a urat Barno.

— La mulți ani, tati! i-au urat într-un glas Vasilică, Ciprian și Răzvan, după care au închis și el iar auzi ploaia sălbatică izbindu-se în acoperiș.

Mihai se învârtea în jurul mesei pline ochi cu bucate și băuturi și se gândi că numai cei care au mașină ar mai putea veni pe un timp ca ăsta, dar dintre ai lor, doar Vladilen avea mașină. Avea o Volgă neagră. Cu care ar fi putut-o lua și pe mama sau pe Radu Gavrilovici, care tot la el se oploșise, după ce ieșise de la mititica. Dar și pe Tamara, pe care Vladilen, atunci când au externat-o de la nebuni, a strâns-o din stradă și a luat-o la el. Deci numai Vladilen, mama, Radu Gavrilovici și Tamara, pe care Vladilen i-a angajat la tipografie, în calitate de femeie de serviciu, paznic sau secretară, ar mai fi putut veni pe furtuna asta, se gândi Mihai. Iar ceilalți, doar după ce o să se potolească ploaia. L-a luat cu fiori pe șira spinării. Dar dacă ploaia asta n-o să se potolească degrabă? Preț de câteva clipe, își ciuli urechile și auzi ploaia pocnind în olane ca un bici. Ieși în balcon. Ferestrele erau încețoșate. Le deschise și ploaia îi aruncă în obraji o căldare cu apă. Închise ferestrele, în fața cărora ploaia cădea ca o perdea, izolându-l de restul lumii. Locuiau pe strada Muncești, într-un bloc construit în anii ’50, un bloc gri, scorojit, patinat, cu cinci etaje, într-un apartament decomandat, pe alocuri coșcovit, pe care l-au primit de la stat (la cinci ani după ce s-a angajat hamal la gară), aici, la cucurigu, unde deasupra lor nu mai erau decât cerul și ploaia care acum se prăbușea cu atâta violență în acoperiș de parcă ar fi vrut să-l spargă în bucăți și să-l facă una cu pământul. Înainte de asta, locuiseră într-un cămin de la Buiucani, unde le venea să-și ia câmpii când ploua, însă aici era și mai rău. Mihai se uita la ploaia ce se prăbușea în ferestre, și își aminti de cei care îi spuseseră că vor veni la ziua lui. Printre ei era și vara lor Galina, din Tiraspol, care îi zisese că va veni

cu soțul ei, Vitalie, și cu gemenii lor, Vadim și Nicolae, sau Bogdan Gheorghevici Scurtu, prim-secretar al comitetului orășenesc de partid. Galina era o femeie foarte frumoasă, după care, atunci când trecea prin cameră, nu numai soțul ei își întorcea capul, ci și toți bărbații din încăpere. Oare ploua la fel de tare și în Tiraspol?

Până acum vreo oră, nimic nu prevestise furtuna asta, se gândea Mihai, în timp ce se rotea în jurul mesei încărcate cu mâncare și băutură. El nu-și imagina cum se putea să nu vină chiar nimeni. Asta pur și simplu nu-i intra în cap.

Ploaia țăcănea atât de tare, strașnic de tare, ca o mitralieră, că și surd de-ai fi fost, nu ai fi avut cum să nu o auzi, dar Mihai spera ca măcar la Telecentru să nu plouă, sau chiar dacă plouă, să nu plouă atât de năprasnic, încât Vladilen, mama, Radu Gavrilovici și Tamara să poată ieși din casă și să poată urca în mașină și să vină la el. Dacă ar fi venit, Mihai l-ar fi rugat pe Vladilen să treacă și pe la Ivan, Anatol sau Valentin ca să-i ia și pe ei. Se așeză în capul mesei, cu spatele la ferestrele încețoșate, dar nu se atinse de mâncare sau de băutură. Pur și simplu stătea și-și aștepta oaspeții, când o picătură i-a căzut pe frunte. Creștetul îi era ud. Își ridică ochii și văzu că tavanul se umezise chiar deasupra mesei pline cu bucate. O altă picătură se desprinse de sus și căzu într-o farfurie cu salată rusească. După care încă una. Și încă una. Luă farfuria aia cu salată rusească și o cără la bucătărie. Apoi a tras masa din mijlocul camerei un pic mai spre dreapta, unde tavanul era uscat, iar în locul unde era umed a așezat un lighean roșu, în care Barno spăla rufe. A sunat telefonul. Era tot Barno, care-l întrebă dacă nu venise cumva vreun invitat.

— Nu, n-a venit nimeni.

— Cu siguranță că din cauza ploii ăsteia. O asemenea ploaie eu niciodată n-am văzut.

— Eu am mai văzut.

— Stai fără grijă că o să vină ei după ce o să se termine ploaia.

— Și tu chiar crezi că o să se termine degrabă?

— Firește că da. Nu cred că o să mai țină mult. La mulți ani, iubi, i-a spus ea încă o dată și a închis, și el iar auzi ploaia puhăind afară și se gândi că, din cauza ploii ăsteia sălbatice, acum era singur la ziua sa de naștere. Măcar Vladilen ar fi putut să vină, își zise Mihai, căci are mașină. Mașina sa. O Volgă nouă-nouță. O Volgă neagră, de ultimă generație. Cu care poți înfrunta și urgii mai dihai ca aceasta. Cu Volga aia a lui, în zece minute ar fi fost aici dacă ar fi vrut, își spunea Mihai, din ce în ce mai posomorât.

Dintr-odată, de parcă s-ar fi înțeles între ele, zeci de picături burduhănoase s-au dezlipit din tavan și s-au prăbușit pe masa cu bucate, cu repeziciune și violență, una după alta – plici, plici – au căzut în farfuriile cu răcituri, sau în alea cu salate, sau în bolurile cu pârjoale și Mihai alergă spre masă și înșfăcă farfuriile cu mâncare în care căzuseră stropi de ploaie și le duse în frigider. Stropii cădeau și în celelalte farfurii, și el debarasă toată masa. Acum pe masă nu mai era nici o farfurie, dar absolut nici una, de parcă ospățul deja s-ar fi terminat. De sus tot veneau alte și alte picături de apă și acestea se prăbușeau fără milă pe fața de masă, umezindu-i pânza. Până când Mihai o strânse și pe ea și o stivui așa udă cum era în dulap. Acum masa era complet goală, așa cum fusese și dimineață, când Barno încă nu așezase nici o farfurie pe ea. Sub picăturile alea de ploaie care continuau să vină de sus, Mihai plasă lighene și căldări, atât pe masă, cât și pe podea. Începu să plouă și în bucătărie. În timp ce fixa ultima căldare din casă pe care o mai avea neocupată sub

bagdadia umedă din bucătărie, se gândi la Tamara. Doamne, ce noroc pe capul ei că Iura a fost arestat chiar înainte ca ea să fie externată! exclamă el. Ce noroc că și-a recunoscut vina, căci numai așa a scăpat și ea de pușcărie, își spuse Mihai cu voce tare și când rosti toate astea, nici una, nici două, că-l năpădi spaima.

Da, el, Mihai, era tare de înger, dar, chiar și dacă era tare de înger, acum nu mai știa pe unde să scoată cămașa. Nu, nu se mai gândea de ce n-a venit cutare sau cutare la ziua sa. Acum se gândea doar cum să-și salveze casa de ploaia asta năprasnică. Și nu de ce nu a venit ăla sau ălălalt.

Se umezise și tavanul din vestibul și el nu mai avea nici un vas liber în casă. Trebuia însă să facă ceva, să acționeze rapid, și singura soluție pe care a găsit-o a fost să pună ceainicul sub picăturile alea de apă care cădeau din tavan, după care a zbughit-o în dormitor, unde a descoperit că erau pline toate lighenele, încă un pic și apa s-ar fi revărsat pe masă sau pe podea, și a alergat să le deșerte la budă și în timpul ăsta s-a umplut și căldarea din hol, a golit-o și pe ea, dar în răstimpul ăsta și ceainicul începu să dea peste margini și a alergat și cu ceainicul ăla în mână la veceu, iar în timp ce el fugea spre toaletă ca să golească ceainicul, din nou gândul i-a alunecat spre frate-său și îl apucă regretul că nu a intrat și el în partid, că poate, cine știe, atunci ar fi putut fi și el vreun șefuleț ceva, poate, nu neapărat director, pentru asta, probabil, ar fi trebuit să semneze și cu securitatea sau să aibă niște pile zdravene de tot ori să fie uns cu toate alifiile, și nici nu-și dorea asta, pentru că el nu țintea așa de sus, dar vreun șefuleț ceva peste ceilalți hamali din gară tot ar fi vrut să fie, la mai mult de atât nu visa, doar la asta – să devină un șefuleț peste ceilalți hamali din gară, ca să primească și el un apartament nou, într-un bloc nou, în care să nu-i plouă în casă, și în care cei patru copii ai lor să nu mai stea cu toții într-o singură cameră și sigur că înțelegea că pentru asta ar fi trebuit să-și calce pe conștiință, cum și-a călcat și Vladilen pe conștiință intrând în partid și făcând atâtea porcării și Mihai înțelegea că frate-său nu a avut de ales: îl înțelegea și nu-l condamna pentru asta, și cum să-l condamni, când le-a făcut atâta bine părinților și surorii lor, cum?

Se înmuiase deja și țesătura covorului de sub picioarele sale, pe care tot Vladilen li-l dăruise într-o sâmbătă, când a trecut pe la ei, așa, fără nici un motiv, că au vrut mușchii lui. Barno l-a sunat și i-a spus că abia așteaptă să se termine ploaia și să se întoarcă mai repede acasă.

Fugea fără oprire. Când în vestibul, când în baie, când la balcon, cu căldări pline cu apă în mână pe care le deșerta continuu la budă.

Acum în antreu curgea în două locuri și Mihai nu mai știa ce să facă, pentru că nu mai avea nici un vas liber, și atunci a început să plimbe ceainicul între cele două focare de apă, fugind dintr-un capăt al antreului în celălalt cu ceainicul în mână, dar asta nu putea fi o ieșire din situație, iar alte soluții nu mai avea. Apoi auzi picurând în camera copiilor, și lăsă ceainicul sub primul focar și intră în odaia celor mici. Picura chiar pe canapeaua pe care aceștia dormeau și care era singurul lor pat, altul nu mai aveau, și pentru a le salva canapeaua, Mihai s-a întins pe ea, așa îmbrăcat și încălțat cum era, culcându-se chiar sub locul acela din tavan de unde picăturile alea de apă se dezlipeau din tencuială și se aruncau furioase în jos, căzând pe patul copiilor lor.

Dar acum îi cădeau lui pe piept, pe frunte sau pe obraji. Pradă stropilor de ploaie, își

aminti din nou că azi era ziua sa de naștere și se gândi că, dacă nu s-ar fi dezlănțuit din senin potopul acesta bezmetic, probabil că acum toată lumea l-ar fi înconjurat cu câte o farfurioară de tort în mână și i-ar fi urat la mulți ani. Și eu le-aș fi spus mulțumesc, se gândi Mihai, și-și șterse de pe frunte o nouă picătură de ploaie.

28 iunie 1975

Rezemat cu capul de speteaza fotoliului alb, Vasile a închis ochii strâns. De văzut nu vedea, dar simțea cum un instrument rece ca gheața îi pătrundea tot mai adânc în interiorul cavității nazale. Unde i se strecura și un fascicul de lumină emanat de un bec, instalat în mijlocul unui cozoroc metalic, pe care tovarășul Munteanov îl purta pe frunte. Tovarășul Munteanov se uita acolo unde se infiltra lumina. Se uita în fosa nazală stângă a lui Vasile cu foarte mare atenție. Deodată, exclamă:

— Singura soluție e să te operez!

Când a auzit asta, Vasile a sărit ca ars din fotoliu. Podeaua îi dansa sub tălpi și, ca să nu cadă, s-a încleștat cu o mână de cantul mesei. Îl privea îngrozit.

— Și chiar nu se poate fără?

— Nu. Du-te acasă după haine și alte lucruri și într-o oră să fii înapoi! Poimâine te operez.

Vasile, fiul lui Barno și al lui Mihai, avea paisprezece ani și tocmai își terminase primul său an de studii la colegiul de autodrumuri. Se afla la practică într-un parc de autobuze de la Muncești, împreună cu toată clasa, când a simțit că nu mai poate respira deloc pe nas și atunci și-a luat liber și a mers la un medic de la spitalul republican. Trăia la cămin, și nu acasă. Acasă pur și simplu nemaiavând unde, după ce i se mai născuseră doi frați și o soră: Ciprian, în 1967, Răzvan, în 1969, și Lenuța, în 1972, cu toții înghesuindu-se într-o singură cameră. Pentru ca frații lui să se simtă mai liberi, el se instală la cămin, cu toate că părinții lui n-au vrut să-i dea voie să plece de acasă. Pentru că se temeau să nu i se întâmple ceva rău, și iată că i s-a întâmplat. De aceea nici nu vru să le spună nimic despre operație. Dar le-a povestit colegilor săi de clasă și, când le povestea asta, genunchii îi tremurau.

Călin a făcut o chetă, umblând cu șapca în mână pe la toți colegii lor de clasă, și plicul i l-a dat pe treptele de la intrarea în spital, zicându-i:

— Vezi și tu, prinde un moment când medicul va fi singur în cabinet și dă-i-l atunci.

Călin urma să plece la Moscova, la o întrunire a comsomoliștilor din toată Uniunea Sovietică, exact în ziua când pe Vasile trebuiau să-l opereze. I-a făcut cu mâna din stradă.

Pe Vasile l-au repartizat într-un salon din capătul coridorului, chiar alături de baie, în care a și mers după ce și-a lăsat lucrurile pe pat. S-a închis într-o cabină liberă, a scos plicul din buzunarul de la piept, l-a dezlipit și a extras de acolo teancul ăla de bancnote, stivuite atât de frumos. Era așa de gros! Îi frigea degetele. A început să le numere. Scotea câte o bancnotă din teanc și o punea înapoi. Cineva a intrat în veceu și el a dat drumul la apă. Niciodată nu a ținut în mână atâta părălet. Era o sumă impunătoare. O sumă frumușică. Era echivalentul a vreo cinci burse de-ale sale de la colegiu.

Cu vocea lui Călin în cap, îndrumându-l când să-i dea medicului plicul, a ieșit din baie și a intrat în salon. În curte, câțiva pacienți fumau. Văzându-i, i s-a făcut și lui poftă să fumeze, și a ieșit. La ieșirea din spital se afla un butic. Unde se vindeau și țigări. Ispita era mare. S-a gândit așa, să scoată doar atâtea ruble din plic cât costă un pachet de țigări, și nu mai multe, iar de restul banilor să nu se atingă. Ce, parcă tovarășul Munteanov o să știe că i-a dat cu două ruble mai puțin? Da' de unde?! Nu avea de unde. Și-a cumpărat un Cosmos roșu. De când nu mai fumase Cosmos roșu! Nici nu mai ținea minte!

După-amiază, tovarășul Munteanov, însoțit de tovarășa Elena, o asistentă foarte frumoasă și foarte tăcută, au mers la patul lui Vasile, anunțându-l că o să fie operat a doua zi.

— Ești gata de operație? l-a întrebat medicul.

— Cred că da, i-a răspuns Vasile.

— Fă-i acum o injecție, i-a ordonat medicul domnișoarei Elena, și încă una diseară.

În timp ce Elena își pregătea seringa, medicul i-a povestit un banc porcos, și fata a început să râdă. Râzând, i-a băgat lui Vasile acul în venă. Însă a râs doar cât i-a făcut injecția.

Vladimir a adus de afară o cană de cafea și l-a apucat și pe Vasile bâzdâcul de cafea. Vladimir i-ar fi împărțit din cafeaua sa dacă i-ar fi cerut, era sigur de asta, dar nu a vrut să-i ceară. La chioșcul de unde a cumpărat țigări se vindea și cafea. Mai iau două ruble din plic, și-a zis, și îmi cumpăr o cafea, numai două ruble, nu mai mult. Ce, parcă tovarășul Munteanov o să știe că i-am dat cu două ruble mai mult sau mai puțin, că doar nu are de unde să știe cu câți bani am venit eu la spital! A coborât în curte și și-a cumpărat o cafea, iar după ce a băut-o, a trecut strada și a intrat într-o librărie, de unde a ieșit cu o carte de poezii de Grigore Vieru și cu un volum de proză scurtă de Vlad Ioviță. Ce bine e să răsfoiești cărțile la o cafea! Dar cafea nu mai avea, așa că și-a mai luat un nes. Dar între timp i se terminaseră și țigările, însă cum să bei cafea fără să fumezi? Da, ar fi putut să împuște vreo țigară de la colegii săi de salon, dacă ar fi vrut, dar n-a vrut, pentru că asta ar fi însemnat să-l îmbuibe cu poveștile lor, și ei abia așteptau asta, în frunte cu Vladimir, căruia îi puțea din gură și tuturor le povestea despre asta, chiar și neîntrebat și nerugat de nimeni. Deci și-a mai cumpărat și un pachet de țigări. Ca să aibă țigările lui și să nu fie nevoit să le asculte toate poveștile alea ale lor de groază. Cu cana de cafea într-o mână și cu o țigară în gură, așezat pe o bancă în boschet, a deschis cartea lui Vieru și a început s-o citească, departe de ochii lumii. Poeziile lui Vieru prea îi răscoleau dorul de casă, aşa că a închis-o. A deschis volumul lui Vlad Ioviță și, dacă nu i s-ar fi terminat țigările din pachet și cafeaua din cană, nici n-ar fi observat că se făcuse seară. Înainte să revină în spital, și-a

mai cumpărat și o ciocolată neagră.

A doua zi, înainte de operație, a intrat la budă și a deschis plicul. A rămas paf: din teancul acela gros de acum câteva zile nu-i mai rămăsese decât o bancnotă de zece ruble și pe asta desigur că nu i-a mai dat-o tovarășului Munteanov, că doar nu era nebun să-i dea doar zece ruble!

Intervenția chirurgicală a trecut cu bine, dar, după, i s-a declanșat o hemoragie urâtă de tot. La fiecare zece minute, gura i se umplea de sânge şi el fugea horcăind la baie, golindu-și-o. Se temea să nu dea papucii în somn și de aia nu vru să se culce în pat.

Vladimir a mers de câteva ori după tovarășul Munteanov, dar de fiecare dată s-a întors fără el. Apoi s-a dus să le cheme pe tovarășele Elena sau Tonia sau pe alte asistente, și tot singur s-a întors. Sângele îi maculă fața, mâinile, pijamaua, dar la un moment dat hemoragia i s-a oprit, i s-a oprit de la sine, singură, brusc, așa, din senin, fără intervenția cuiva. Și atunci a putut și el să adoarmă.

Când s-a trezit a doua zi, s-a spălat pe mâini și pe față, și-a băgat hainele alea murdare de sânge în geantă și a ieșit din salon, fără să-i anunțe pe tovarășul Munteanov sau pe tovarășa Elena, sau pe alți medici și asistente. Doar lui Vladimir i-a spus că pleacă, și acesta a ieșit împreună cu el din clădire. Au traversat împreună curtea pustie și s-au oprit în fața buticului, care se înălța la ieșirea din spital. Vasile își băgă mâna în buzunar și scoase plicul ăla maculat de sânge, iar din el extrase bancnota aia de zece ruble, ultima din teancul de cândva, și cumpără cu ea un Cosmos roșu. Vladimir îi ceru o țigară și Vasile îi întinse tot pachetul ca să-și ia câte vrea, dar el și-a luat numai una. Și-a aprins și Vasile o țigară, și pachetul l-a lăsat între ei pe masă. Un nebun, picat ca din cer, și-a băgat Cosmosul în buzunar și a tăiat-o din gară. Vladimir a vrut să-l ajungă din urmă, dar nu l-a lăsat Vasile.

— Lasă-l în boii lui!

— Și țigările?

— O să-mi cumpăr un alt pachet, că bani mai am.

Vladimir îl privea uimit.

— Ăla e unchiu-meu, i-a spus Vasile.

— Cine, ăla?

— Da, tipul acela nebun, care mi-a furat pachetul de țigări de pe masă.

Vladimir rămăsese tablou.

— E unchiul meu Felix.

— Incredibil! Și cum de nu te-a recunoscut?

— Pentru că el nu mai recunoaște pe nimeni. Dar pe vremuri a fost un om foarte deștept. Tata îmi povestea că era cel mai deștept din familia noastră.

— Nebunul ăla?

— Da, nebunul ăla.

— Și nu ți-e rușine cu el?

— Nu.

— Și cum de-a ajuns nebun?

— A fost adus nebun din armată. Se zice că l-au bătut în armată până a înnebunit, dar

nimeni nu știe de ce, i-a mai spus Vasile și a mototolit în mână plicul ăla pătat de sânge, și l-a aruncat în urnă, după care și-a luat rămas-bun de la Vladimir și s-a întors cu spatele spre clădirea spitalului, împodobită de sărbătoare cu drapele roșii și cu panouri uriașe și s-a pornit după nebunul acela care îi furase țigările, adică după unchiul său Felix, pe care încercă să-l ajungă din urmă.

28 iunie 1976

Astăzi, Iurii Gherasimovici i-a aliniat pe toți în fața vagonului, iar lui Mihai i-a cerut să facă un pas înainte.

— Uitați-vă, tovarăși, cine rasolește. Ăsta, le-a zis, și l-a ticăit pe Mihai cu degetul în piept. L-am prins. Ăsta muncește de mântuială. Ăsta muncește de-a-n pulea, le-a mai zis el, și câțiva hamali au început să chicotească.

Iurii Gherasimovici se învârtea în jurul lui Mihai și le spunea:

— Ăsta alege doar cei mai mici și cei mai ușori saci și se odihnește din doi în doi pași. Ăsta mereu pierde ritmul și îi împiedică și pe ceilalți să lucreze cum trebuie, căci mereu te lovești de el. Ăsta stă mai mult decât cară. Ăsta fușerește, a mai exclamat el și s-a dus să-l cheme pe Nicolai Nicolaevici și, când acesta a venit, i-a repetat și lui toate lucrurile astea.

Apoi, ca să le arate tuturor un exemplu, i-a cerut lui Mihai să descarce din vagon un sac de făină și să-l care în bena camionului, iar ei, cu mâinile în șolduri, îl urmăreau în tăcere. Mihai și-a aruncat sacul în cârcă, însă doar peste vreo patru pași l-a dat jos din spate pe o bancă și s-a oprit să se odihnească.

— Ați văzut? Ați văzut, Nicolai Nicolaevici? Nu v-am spus eu că fușăluiește? Ei, acum ați văzut? vocifera Iurii Gherasimovici privindu-i triumfător.

— Ce, parcă ăsta e un sac greu, Nicolai Nicolaevici, ca să te odihnești după doi pași? Spuneți și voi, acesta e un sac greu? Da’ de unde, a mai exclamat namila smulgând sacul de pe bancă și aruncându-și-l pe umeri. E ușor ca un fulg, zicea el în timp ce traversa peronul, cu sacul în spate. Apoi, fără să se oprească barem o singură dată, ajunse în spatele camionului și-l aruncă în benă. După care se întoarse în pas alergător spre vagon.

— Da’ pe ăsta ai să-l poți duce? l-a întrebat vlăjganul pe Mihai, în timp ce-i arăta cu mâna spre un alt sac din vagon. Un sac plin doar pe jumătate. Ia să vedem! Hai, încearcă să-l cari pe acesta! Hai, cară-l, ce mai aștepți?

Toți muncitorii din brigadă stăteau grămadă în fața vagonului și se uitau la Mihai. La Mihai se uita și Nicolai Nicolaevici. Dar Mihai nici pe acesta nu fu în stare să-l care fără

să se oprească de câteva ori să se odihnească.

Lui Iurii Gherasimovici îi sări muștarul și strigă:

— Și atunci pentru ce să-l mai plătească statul, Nicolai Nicolaevici, ziceți și dumneavoastră, pentru ce?

Victor a vrut să spună ceva, dar nu-l lăsă Iurii Gherasimovici.

— Tu să stai în banca ta, auzi?

Apoi s-a întors spre Nicolai Nicolaevici și i-a spus:

— Nu că nu poate, dar nu vrea, tovarășe director, căci uitați-vă ce munte de om e. E aproape la fel de înalt ca mine.Un zdrahon ca el să nu poată căra o pană ca asta, se miră Iurii Gherasimovici și-și aburcă un sac pe un umăr și altul pe celălalt umăr și-i cără la camion fără să se oprească vreodată și toți hamalii au început să-l aplaude, cu toate că, nu mai demult decât aseară, la crâșmă, îl suduiau pe Iurii Gherasimovici că îi scoate la lucru chiar și de sărbători, pentru că, cică, altfel nu ar îndeplini planul. Chiar și azi i-a scos la lucru, deși azi e 28 iunie și toți sărbătoresc, toată lumea sărbătorește, numai ei muncesc, și asta chiar și după ce lui Vasile Crudu i s-a rupt ceva în el și l-au dus cu ambulanța la spital.

În vreme ce Nicolai Nicolaevici îl privea galben pe Mihai, Iurii Gherasimovici se întoarse spre hamali și le strigă:

— Toată lumea la lucru! Și mai repede, că trece ziua!

Ziua de lucru era pe sfârșite, mai rămâneau doar câteva minute și se termina programul. Iar în ziua aia au nădușit cât patru, Iurii Gherasimovici nelăsându-i o secundă să se odihnească. De aia nici nu mai erau în stare de nimic. Totuși, au făcut un efort – un ultim efort – și și-au aburcat câte un sac în spate și s-au pornit clătinându-se spre camionul de pe peron. Ca să-și mai domolească bătăile inimii, Mihai vru să-și dea jos sacul din spate, însă nu-l lăsă Iurii Gherasimovici.

Peste peronul pe care ei cărau saci de făină se întindea un pod, împodobit cu stegulețe roșii, pe scările căruia urcau acum Nicolai Nicolaevici, înțolit în haine de sărbătoare, urmat de Iurii Gherasimovici, îmbrăcat în salopeta sa de muncitor, ambii mergând spre Palatul Feroviarilor, care se înălța în partea cealaltă a căii ferate, la concertul consacrat aniversării de 28 iunie, unde Iosif Kobzon deja cânta *Șiroca strana moia rodnaia / mnogo v nei rekov i les / Ia drugoi stranî takoi ne znaiu / gde tak svobodno dâșât celovek*. Apoi au plecat și ei, târșâindu-și picioarele, spre crâșmă.

Acasă, Mihai a ajuns pe la miezul nopții și s-a dus direct în bucătărie, a aprins lumina, a ridicat capacul de pe cratiță și a început să mănânce ciorbă cu polonicul, direct din oală. A intrat Barno și a scos o sticlă de șampanie și un tort din frigider și le-a așezat pe masă.

— Noi te-am așteptat pe tine ca să destupi sticla și să tăiem tortul. Pot să-i chem și pe copii?

— Nu trebuie, îngăimă Mihai cu o voce plouată.

— Dar azi e…?

— Știu ce zi e azi, dar o să te rog…

— Dar ei atâta te-au așteptat ca să vii!

— Știu, dar…

— Dar măcar eu pot să-ți spun la mulți…

— Nu, îi închise el gura, nu, și vru să iasă din bucătărie, dar Barno nu-l lăsă și se apropie de el cu două pahare de șampanie în mână și pe unul vru să i-l întindă lui.

— Dar azi e ziua…

El îi luă paharul din mână și-l vărsă în chiuvetă. Apoi începu să strige la ea, vărsându-și asupra ei tot năduful acumulat peste zi. Răcnea la ea, dar în față îl vedea pe Iurii Gherasimovici, pe care-l ura din toți rărunchii.

— Ți s-a întâmplat ceva, Mihai?

— Nu, nimic, i-a răspuns el zbierând și Barno începu să plângă.

Zbârnâi soneria și ea a mers să deschidă. Intră un milițian, iar din spatele lui se iți vecinul de sub ei, un veteran de război, Leonid Semionâci. Milițianul o întrebă în rusește ce scandal a avut loc la ei în casă în seara asta.

— Nici unul, i-a răspuns ea tot în rusește.

— Adică vreți să spuneți că nimeni nu v-a bătut?

— Nimeni, a negat ea.

— Și nimeni n-a strigat la dumneavoastră?

— Nimeni, negă ea din nou.

— Da' Mihai Mihailovici ce-a făcut? interveni Leonid Semionâci. Oare nu el a răcnit toată seara, nelăsându-mă să mă uit la concertul de azi al lui Iosif Kobzon, consacrat zilei de 28 iunie? El toată seara a răcnit ca un nebun, tovarășe Delibatov. Nu știu, poate chiar a și bătut-o. Să vă spună Barno Fazlulohovna, că Barno Fazlulohovna știe mai bine.

— Nu Mihai țipa. Țipetele alea se auzeau de la radio, unde se difuza o dramă de familie. De acolo se auzeau.

— Într-o zi ca asta, nu cred că la radio s-au dat drame de familie, pe cine vreți să păcăliți, tovarășă? o întrebă milițianul.

Apoi i se adresă lui Mihai.

— Oare tot cineva de la radio v-a îmbătat în halul ăsta?

După care s-a întors spre Barno.

— Nu vreți să faceți plângere că v-a bătut?

— Nu, nu vreau, a declarat ea, căci nimeni nu m-a bătut, și-i împinse pe cei doi pe palier.

— Minte, striga Leonid Semionâci, nevrând s-o lase să închidă ușa. Nu o credeți, tovarășe Delibatov. El a bătut-o și ea a plâns, încurcându-mă să mă uit la concertul lui Iosif Kobzon. Din cauza lor nu m-am putut uita la concert. Vă rog să luați măsuri.

— Și ce vrei să fac, dacă ea nu vrea să depună plângere? a dat milițianul din mână a lehamite și a intrat în lift, în care s-a strecurat și Leonid Semionâci, deși stătea cu un etaj mai jos.

Cu ochii somnoroși, din dormitor au ieșit pe rând Ciprian, Răzvan și Lenuța, treziți de strigătele din vestibul și de pe palier. Barno a mers să-i culce și el și-a aprins o țigară, ros de remușcări. Îi era rușine că a strigat la ea. Îi era rușine că și-a trezit copiii din somn. Obrajii i s-au aprins când și-a amintit cum și tatăl său, mai ales după ce s-a întors din Siberia, ridica vocea la mama sa și el nu reușea să-l facă să tacă, iar acum a devenit aidoma tatălui său. O brută. O lichea fără suflet. Ce contează că a avut neplăceri la lucru? Asta nu poate fi o scuză. Ce contează că Iurii Gherasimovici îl calcă pe cap, ăsta nu poate

fi un motiv ca să strige la ea. Îi venea să intre în podeaua bucătăriei de rușine. S-a dus să se culce în balcon, dar ea l-a chemat în dormitor. A mers după ea, cu capul în pământ. Întins în pat, se gândi că mâine îşi va da demisia de la gară și se va duce la Vladilen, ca să-l roage să-i găsească și lui ceva de lucru la tipografia centrală. Din apartamentul de dedesubt se auzi din nou vocea baritonală a lui Iosif Kobzon cântând: *Șiroka strana moia rodnaia*.

28 iunie 1979

Ploaia se terminase și razele soarelui uscau strada Gogol, pe care Mihai înainta cu ochii în pământ și cu pași repezi și iuți, aproape alergând, de parcă ar fi fost fugărit de cineva. În parcul Pușkin intră gâfâind. Spre deosebire de strada Gogol, care mustea de lume, parcul era pustiu, încât ar fi putut să ia loc pe oricare bancă. Ochi o bancă din coasta bustului marelui poet rus și se așeză. Închise ochii. Da, frate-său, Vladilen, fusese arestat în urmă cu o oră, fiind dat jos din fruntea tipografiei centrale, și luându-i-se tot: nu doar casa de la Telecentru, ci și Volga aia neagră, sau Iawa lui roșie și nedându-i-se nimic în schimb. Absolut nimic. Era acuzat de naționalism și de nepotism. Îl învinuiau că și-ar fi angajat la tipografie rudele și prietenii. Mai gravă era însă acuzația de naționalism. L-au arestat în timp ce-și serba zece ani de căsnicie, scoțându-l în cătușe din restaurant. Măcar puteau să-l aresteze după petrecere. Mihai și-a aprins o țigară și s-a gândit că Vladilen nici nu a spus și nici nu a făcut nimic și l-au arestat: oare dacă ar mai fi spus sau făcut ceva, ce ar fi pățit atunci? De comis însă a comis-o tovarășul Aurel Ghimpu, care s-a îmbătat ca porcul și a început să povestească bancuri deocheate despre Bodiul și Brejnev, iar între două bancuri a mai acuzat și conducerea Institutului Politehnic că dinadins îi pune pe moldoveni să învețe în rusește, ca să-i rusifice.

Mihai și-a rotit gâtul într-o parte și-n alta, și când a văzut că băncile din jurul său rămâneau mai departe goale, din nou le-a dat voie acestor gânduri să se deruleze în capul său și s-a întrebat oare ce poate să fie mai stupid decât să-l învinuiești pe un om pentru ceea ce a spus altcineva. Căci acuzația pe care i-au adus-o lui Vladilen era că de ce i-a permis lui Aurel Ghimpu să țină cuvântări rusofobe și naționaliste la aniversarea nunții sale și nu l-a dat afară din restaurant. Tăcerea l-a costat capul. Cineva s-a dus și l-a turnat la securitate și la vreo oră după aceea l-au arestat. Brusc, Mihai se întrebă: dar oare n-a zis și el, Mihai, ceva ce n-ar fi trebuit să spună la petrecerea lui Vladilen? Oare nu el a zis că, deși știu moldovenește, vânzătoarele din magazine se tem să ți se adreseze în limba lor maternă? Și în vreme ce încerca să-și amintească dacă a spus el, Mihai, asta sau nu,

fruntea i se umplu de o sudoare rece ca gheața.

Liniștea din parc a fost tulburată de niște acorduri muzicale, asurzitoare ca o explozie de grenadă. Mihai s-a speriat. S-a uitat de unde vin şi a descoperit că veneau din fundul parcului, unde pe o scenă în aer liber cânta o orchestră melodii consacrate zilei de 28 iunie, cânta în faţa a zeci de scaune goale.

A revenit la gândurile sale, întrebându-se oare cine l-o fi turnat pe Vladilen. Era greu de zis, odată ce la petrecerea lui veniseră atât de mulți oameni – mai mulți chiar și decât la nunta sa – încât era greu să bănuiești pe cineva anume. Putea fi oricine.

Oricum ar fi fost însă, nu numai Vladilen a avut de pierdut, ci și mulți dintre ei. Pentru că multora le-a dat de lucru, sau le-a făcut fel de fel de favoruri. Pe Mihai însuși Vladilen l-a angajat la tipografie și l-a făcut zețar, iar pe Ivan, Tamara, mama și pe Radu Gavrilovici îi ținea la el de ani de zile și acum, hop, cu toții, dintr-odată, au simțit cum le fuge pământul de sub picioare.

Mihai se chirci pe banca aia din parcul Pușkin de parcă l-ar fi lovit cineva cu o bâtă în cap. Se temea să nu-l dea și pe el afară de la tipografie. Pentru că, totuși, nu era el chiar cel mai bun zețar.

Mihai stătea ciump pe bancă, așa cum stătuse și atunci când cineva îi suflase la ureche că pe Vladilen o să-l aresteze – vestea asta nasoală a ajuns înainte ca pe frate-său să-l scoată în cătușe din restaurantul Moldova, și toată lumea stătea ca pe ace. L-au ridicat chiar de la petrecere. Mama și Radu Gavrilovici se văicăreau în jurul lui și se agățau cu mâinile de milițieni, pe când Vladilen ieșea calm și zâmbitor din restaurant, ca și când toată povestea asta nu-l privea pe el. De cum l-au scos afară pe ușă, a început nebunia, toți grăbindu-se să fugă cât mai repede din Moldova, unde Vladilen dăduse petrecerea aia, de parcă ar fi început cutremurul, mai-mai să se calce și în picioare, nu altceva, îmbulzindu-se câte patru-cinci pe ușă și, odată ieșiți în curte, împrăștiindu-se care-ncotro ca potârnichile, până localul a rămas pustiu. Într-o secundă, toate mesele alea gemând de mâncare au rămas fără oameni, iar restaurantul a devenit pustiu, precum era în acele momente parcul Pușkin. Din Moldova Mihai venise direct încoace, neștiind ce să facă mai departe. Barno și copiii erau plecați la Samarkand, la Navruz, și lui îi era frică să se întoarcă acasă. Oare ce-o să fie cu Vladilen? Și cum să-l aresteze pentru niște vorbe pe care nu le-a spus el? Și să-l îmbrâncească din restaurant ca pe ultimul borfaș, oare cum e posibil aşa ceva?

Trei bărbați bine legați s-au așezat lângă el și Mihai a rămas mut de uimire: de ce să se așeze pe banca lui, când toate celelalte bănci erau libere? Se ridică și o tăie spre fântâna arteziană. Se ridicară și cei trei bărbați și porniră după el. Mihai dădu un ocol havuzului și, când se uită peste umăr, îi văzu pe cei trei zdrahoni în urma sa, încercând să micşoreze distanţa care îi separa. Mihai iuți pașii, și iuțiră pașii și cei trei. Văzând că nu poate scăpa de ei, începu să alerge. Goneau după el și cei trei. Mihai o coti la dreapta şi ei tot la dreapta o cotiră, tropăind din ce în ce mai tare în spatele său. Și în timp ce fugea de tipii ăia care-l urmăreau, Mihai îl văzu pe o bancă pe Ili, prietenul său din copilărie, cu care demult, foarte demult, încercase să învețe cum se fumează, dar pentru că n-aveau țigări, au fumat niște paie de grâu și, drept urmare, au dat foc casei bunicii sale Dochia. Mihai știa că Ili era învățător de limbă și literatură moldovenească la Flutura, dar acum îl vedea stând

pe o bancă în parcul Pușkin și bând vin dintr-o sticlă borțoasă. Ili nu-l observă. Ili nu vedea nimic în jur, în afara sticlei pe care o ținea în mână. Dacă nu ar fi fost fugărit de tipii ăia laţi în umeri, acum s-ar fi dus la Ili și ar fi intrat cu el în vorbă. Abia acum își dădu seama ce dor îi era de Flutura. Dar nu se putea duce la Ili, pentru că tipii ăia erau tot mai aproape. Și fugi mai repede. Și fugea atât de repede, de parcă i-ar fi crescut aripi la picioare. Și nu se opri din sprintat decât atunci când țâșni afară din parc și se trezi în mijlocul oamenilor care se plimbau destinși pe strada Gogol. Și unde tipii ăia bolovănoși nu l-au mai urmat. Mihai se uita cum se întorceau în parc și nu-și putea explica de ce l-au urmărit. Poate că l-or fi confundat cu cineva?

Răcnetele tipilor, la fel ca și figurile lor, s-au stins printre copacii de pe alei și el a putut să audă din nou cântecele alea patriotice sovietice cântate de brigada aia de muzicieni, dar și gândurile sale din cap. Deodată, îi pică fisa unde îi mai întâlnise pe tipii ăia: azi-dimineață, la petrecerea lui Vladilen, la restaurantul Moldova, înainte ca frate-său să fie arestat.

28 iunie 1980

Se făcu ora trei și Radu Gavrilovici încă nu pusese geană pe geană. În urmă cu câteva minute fusese gata-gata să adoarmă, când, din nou, începu să-l mănânce pielea, și se dădu jos din pat, și se râcâi cu unghiile cu sete și mult, ca o vită, și în timp ce se scărpina se gândea cu năduf că nici măcar când făcuse el pușcărie nu se scărpinase atât cât se scărpinase în tot răstimpul ăsta, cât stătuse Vladilen după gratii. Pe Vladilen l-au eliberat într-un târziu, dar lui nu-i trecu scărpinatul și, dacă în prima fază senzația de mâncărime îl chinuia doar când se băga în pat și voia să adoarmă, în ultimul timp îl chinuia și ziua, îl chinuia non-stop, încât viața îi deveni insuportabilă. Noroc că Liza nu-i spunea nimic.

Se scărpina și se gândea la Vladilen, care era rodul nopților lor de dragoste, în camera aia neterminată. L-a numit Vladilen în cinstea revoluției, pe care o iubise atâta în tinerețe.Vladilen era o abreviere – numele lui întreg fiind, de fapt, Vladimir Ilici Lenin. Nu toată lumea însă știa că numele său ascunde atâta istorie în spate. Nu știa nici rectorul Institutului Politehnic din Chișinău, la care a mers Radu Gavrilovici după ce fiu-său picase examenele de admitere, ca să-l roage să-l înscrie și pe Vladilen la facultate în caz că se va mai ivi vreun loc liber și acesta nici nu vru să audă, pentru că doritori erau câtă frunză și iarbă, dar când a aflat cum i se descifrează numele l-a înmatriculat pe loc, iar Vladilen, drept urmare s-a comportat ca un fiu ingrat în perioada aia când pe Radu Gavrilovici l-au băgat la răcoare, rupând orice legătură cu el, și nemaivrând să mai audă nici măcar de

surorile și de frații săi, sau de mama sa, lepădându-se de toți, ca umbra lor să nu cadă și asupra sa și să-i afecteze cariera de student. A revenit însă la sentimente mai bune după ce a absolvit facultatea cu diplomă roșie. Trecu să-l viziteze la pușcărie, iar când l-au eliberat, l-a luat la el, așa cum îi luase și pe mama și Tamara, culegându-i pe toți de pe drumuri!

Apoi se gândi la Ivan și Tamara. Oare ce mai fac? Oare ce mai face Ivan, că despre Tamara mai știa câte ceva, dar despre Ivan chiar nu știa nimic. Ultima dată a fost văzut ieșind din teatrul Pușkin, dar de atunci nimeni nu l-a mai întâlnit nicăieri, de parcă l-ar fi înghițit pământul, nu altceva. În ce o privește pe Tamara însă, despre ea știa mai multe lucruri de la Liza, pentru că din când în când fiica lor le telefona, dar nu știu cum se întâmpla că, ori de câte ori aceasta-i suna, acasă era doar Liza și doar ea vorbea cu Tamara, și de la Liza a și aflat Radu Gavrilovici cum a văzut-o Iosif Cosminovici, în ziua aia nefastă când l-au arestat pe Vladilen, pe Tamara plângând pe stradă, și a invitat-o la o cafea, la „Guguță“, iar din „Guguță“ au zburat direct în Murmansk, unde trăiesc părinții lui și unde, nu peste mult, au făcut și nuntă, la care ei însă nu au putut merge, din lipsă de bani, firește. În urmă cu un an se măritase.

Radu Gavrilovici se scărpina și se gândea ce noroc chior avea Tamara ca să se mărite chiar cu secretarul organizației de partid de la fabrica de mezeluri din Bălți. Ei, și ce dacă nu ne știe limba, important e că e un om bun, își spunea Radu Gavrilovici, în vreme ce laba piciorului îl mânca din ce în ce mai tare, îl mânca de nu mai putea și o frecă cu unghiile până la sânge. Începu să-l mănânce și spatele, și își suci mâna sub pijama ca să-și râcâie pielea de pe șale, când începură să-l roadă brațele, după care șoldurile, și nu mai știa unde să se scarpine mai întâi, pentru că îl mânca tot corpul. Îl mânca atât de tare că începu să plângă.

Se făcuse deja ora patru și el încă nu închisese un ochi.

Nu știu pe la ce doctori nu a umblat și ce doctorii nu a înghițit, dar nimic, până nu demult, nu-l ajutase. În afara unui unguent pe care i l-a prescris un medic de la policlinica partidului, unde l-a dus un prieten de-al lui Vladilen, Bogdan Gheorghevici Scurtu, prim-secretarul comitetului orășenesc de partid, singurul tip de sus care nu i-a întors spatele lui Vladilen, după ce pe acesta l-au arestat, dar în noaptea asta nici măcar acel unguent nu-l mai ajuta. Cu toate astea, Radu Gavrilovici a luat unguentul de pe masă și s-a uns cu el peste tot, după care s-a culcat la loc, sperând ca măcar pentru o vreme să scape de prurit și să poată și el adormi un pic.

Nu-i fu însă de nici un folos, pentru că pielea îl frigea exact acolo unde se unsese, și atunci Radu Gravrilovici se gândi că, poate, mai bine și-ar lega mâinile de corlatele patului, pentru a nu se mai putea scărpina, și cum nici asta nu era posibil, singura soluție era să-și ignore pruritul. Să se poarte de parcă nu ar avea nici un fel de prurit, nimic. Încercă să se gândească la fiică-sa.

Tamara, împreună cu Iosif Cosminovici, au trecut și ieri pe la ei și din nou au dat doar de Liza Ivanovna, Mihai și Barno fiind la muncă, copiii la școală, iar el la policlinică, la o consultație la dermatolog, și i-a părut atât de rău după aia că n-a fost și el acasă. În general, ori de câte ori treceau Tamara și Iosif Cosminovici pe la ei, el era la policlinică. Și la ce bun se mai ducea atâta pe la policlinică, dacă toate tratamentele astea pe care i le indicau medicii nu-i erau de nici un folos? Mai bine ar fi rămas acasă. Cel puțin așa ar fi

avut șanse mai mari să se întâlnească cu Tamara și Iosif Cosminovici. Nevastă-sa sforăia, iar Radu Gavrilovici se freca de brațul canapelei cu spatele. Se scărpina și se gândea disperat că ar trebui să renunțe și la acest unguent.

În acele clipe, Radu Gavrilovici o invidia pe Liza că-și poate împlini somnul. Se scărpina și o invidia. O invidia din toți rărunchii. Cum foarte mulți l-au invidiat pe Vladilen cât a fost director. L-au invidiat atât de tare, că l-au și turnat la securitate. La securitatea pentru care lucra și Vladilen. Ca să nu se scarpine, Radu Gavrilovici se dădu jos din pat și începu să umble prin cameră încolo și încoace, iar în timp ce se plimba prin cameră înainte și înapoi se gândea ce fată de treabă e Aliona, care s-a dus la Bogdan Gheorghevici, fără să știe Vladilen, și l-a rugat să-l scoată din pușcărie. Și Bogdan Gheorghevici l-a scos. Nu știu cu cine a vorbit și nu știu pe unde a fost, dar l-a scos. Iar Feodor Feodorovici, cel care i-a luat locul lui Vladilen, l-a primit la lucru în calitate de zețar și i-a dat o cameră într-un cămin de la Buiucani, trezindu-i invidia lui Barno, care a început să-l piseze pe Mihai la cap să se ducă și el la Bogdan Gheorghevici ca să-l roage să-i ajute și pe ei să-și schimbe apartamentul acesta vechi și neîncăpător cu unul mai mare și mai nou și Mihai îi tot promitea că o să se ducă, o să se ducă, și nu s-a mai dus.

Dimineață, Liza Ivanovna l-a găsit pe Radu Gavrilovici scărpinându-se. L-a găsit scărpinându-se și Mihai, care a deschis ușa ca să le ureze bună dimineața și văzând ce face Radu Gavrilovici i-a promis că o să-l ducă la un nou medic.

La masă, Radu Gavrilovici se așeză foarte posomorât, trecând sub tăcere noaptea de coșmar pe care o avusese, pentru a nu-l auzi Barno, care nu suporta să-l audă plângându-se. Una, două îi sărea muștarul, și cum să nu-i sară, când ei le-au făcut atâta bine, iar el, în loc să le spună mulțumesc, tot timpul se plânge de ceva? De fapt, Barno a început să-l privească strâmb de când a îndesit-o pe la policlinici, ce mai încolo și încoace, ar trebui să recunoască asta.

Cafeaua și-a făcut-o el singur după ce Barno și Mihai au plecat la lucru, Barno, la fabrică, și Mihai, la tipografie. A băut-o fierbinte, din picioare, dintr-o înghițitură, ca pe un pahar de coniac.

Când a bufnit ceva pe balcon, Liza dădea cu mătura prin bucătărie și n-a auzit zgomotul și el se bucură că nu l-a auzit, pentru că, altminteri, ar fi intrat în panică. Se desprinsese din tavan o bucată de tencuială. A strâns-o repede-repede cu fărașul într-o pungă și a scos-o în vestibul. Gunoiul adunat de Liza grămăjoară într-un ungher al bucătăriei l-a aruncat peste moloz și l-a dus afară, unde i se făcu o poftă nebună de o țigară, și țigări n-avea.

Banii îi păstra Liza, inclusiv pensia sa, și ea nu-l lăsa să fumeze. Ca să poată să-și cumpere un pachet de țigări, ar fi trebuit să-i fure douăzeci de lei din portmoneu, dar cum, când ea îl ținea în buzunar? S-o îmbrățișeze și să-i fure portmoneul. O, de când nu o mai îmbrățișase!

În general, ea îl cam desconsidera în ultima vreme, și asta pentru că pensia ei era un pic mai mare ca a lui.

Radu Gavrilovici avansa cu punga aia de gunoi în mână pe sub panourile roșii și uriașe și nu voia decât un singur lucru: să arunce cât mai repede molozul în pubelă și să împuște de la cineva o țigară, când îl apucă iar mâncărimea. Era 28 iunie și tot orașul

sărbătorea, numai el își suflecă pantalonii și începu să-și scarpine în plină stradă, cu sete, pulpa însângerată a piciorului.

28 iunie 1983

Petrecerea era în toi. Toți stăteau strânși ca țigările în cutie în jurul lui Mihai Mihailovici și nu mai conteneau să-i ureze la mulți ani și să-i mărturisească sus și tare cât țin la el și cât de mult a făcut acesta pentru fiecare dintre ei. Povesteau amintiri cu Mihai Mihailovici. Povesteau cât de grozav și de bun a fost Mihai Mihailovici cu ei. În aceste povești, îl înfățișau în cele mai duioase și mai tandre culori. Fiecare povestaș încheia dorindu-i sănătate și o viață lungă, după care ciocnea cu omagiatul și pe rând cu toți comesenii, și apoi se scula în picioare altcineva și înșiruia o nouă poveste cu Mihai Mihailovici. Apoi a intrat Vladilen și s-a așezat la masă și când s-a făcut tăcere în jur a povestit cum l-a angajat pe Mihai zețar, chiar înainte să fie dat jos din fruntea tipografiei.

— Vă imaginați așa ceva? Mai întârziam cu o zi și Mihai și astăzi ar fi descărcat saci la gară.

Fiecare dintre ei își aștepta cuminte rândul ca să povestească vreo amintire despre Mihai Mihailovici, în care bineînțeles că ei erau personajele principale.

Deși masa era întinsă, nimeni nu a pus nimic în gură cât timp au povestit. Se înțelege însă că, după ce și-au istorisit poveștile, s-au năpustit la paharele de votcă de pe masă ca lăcustele, și s-au apucat de băut, că de mâncat nu prea aveau ce să mănânce, în afară de borș roșu sau cartofi prăjiți, dar nimeni nu prea avea chef de borș roșu sau de cartofi prăjiți, așa că au ales votca, cu toate că nu au reușit să bea prea mult, căci și Fidel ținu cu tot dinadinsul să le povestească ceva despre Mihai Mihailovici și toți și-au lăsat paharele pe blatul mesei și și-au întors ochii spre el, cu excepția tipografului Nicu Frunze, care se holba peste capul lui Mihai Mihailovici, la peretele din spatele său, încotro și-a aruncat privirile și culegătorul Colea, ca să vadă la ce se uită prietenul său de o viață și de ce nu-l ascultă pe Fidel.

A înlemnit. Undeva în spatele lui Mihai Mihailovici se târa un șobolan. Un șobolan în toată legea. Îl observă și culegătoarea Sveta Soldatova și ceva o strânse în spate. De unde oare să se fi luat acolo? s-a întrebat contrariată, căci nu văzuse parcă nici o gaură în perete sau în podea, și nu putu să-și explice misterul, la fel cum nu fu în stare să și-l explice nici colega ei Varvara, pe care șobolanul acesta apărut ca din senin o alarmă binișor. Șobolanul țâțâia și Fidel își ridică vocea și povesti cu un glas îngroșat cum Mihai Mihailovici – și el prefera să-i spună așa – în noaptea aia când nevasta i-a născut lui Fidel un băiat, a rămas în locul lui să tipărească ziarul, și nu a închis un ochi până în zori, cu toate că nu mai pusese geană pe geană de 24 de ore.

Nimeni însă nu-l asculta, pentru că toți erau cu ochii pe șobolan. Deodată, șobolanul s-a dezlipit de podea și a traversat cantina, împodobită cu drapele ale Uniunii Sovietice și cu pancarte roșii, unde se vedeau oamenii muncii care erau felicitați pentru măreața zi a eliberării de sub ocupația românească, și s-a oprit în mijlocul sălii, și toți se holbau înfricoșați la șobolan și nimeni nu-l mai urmărea pe Fidel. Văzu șobolanul și Raia Victorovna, o colegă de secție de-a lui Mihai Mihailovici, care smulse polonicul din cratița cu ciorbă și cu el în mână se repezi spre șobolan, și toți o urmăreau pe frumoasa Raia care, la rândul ei, îl urmărea prin cantina împodobită de sărbătoare pe șobolanul ăla agasant, cu polonicul în mână, și când îl ajungea din urmă îl izbea cu polonicul – jnap, jnap, jnap – și cu toții tresăreau bucuroși, ea însă mereu trăgea pe alături, fiind, sau ea neîndemânatică, sau șobolanul acela prea sprinten, dar așa sau altfel, ea permanent nimerea pe alături, spre marea dezamăgire a tuturor angajaților tipografiei centrale, care o urmăreau cu sufletul la gură, exclamând – of, of, of – când Raia lovea pe lângă.

La un moment dat însă, au început să-i ureze la mulți ani lui Mihai Mihailovici – așa au început să-i spună de când Vladilen l-a luat la lucru – și au uitat de Raia și de șobolanul acela nesuferit. De Raia a uitat și Mihai Mihailovici, pe care vederea șobolanului îl deprimă cu totul.

Deodată, ușa s-a deschis și s-a ivit Feodor Feodorovici, directorul tipografiei, și i-a întrebat ce fac acolo.

— Am terminat lucrul și sărbătorim ziua de 28 iunie, l-a lămurit Vladilen.

— A, bine faceți, le-a zis directorul și a închis ușa. Dar după ce plecă Feodor Feodorovici, au început și ei să se împrăștie. Raia l-a tras de mânecă.

— Mihai Mihailovici, Mihai Mihailovici!

— Da, Raia, și-a smuls el privirea de pe fețele oamenilor care plecau, privind-o mai îndeaproape.

Raia i-a spus:

— Privește încoace! și bărbatul și-a aruncat ochii în jos, spre podea, unde zăcea mort șobolanul acela agasant. Era mort. Zăcea mort în mijlocul cantinei, la picioarele Raiei care încă mai ținea în mână polonicul acela plin de sânge, fiind gata să-l pocnească din nou pe șobolan în cap, dacă ar fi fost cazul, dar nu mai era cazul, fiindcă acesta stârcea mort la picioarele ei. Apoi a plecat și ea și în toată cantina aia nemărginită nu au mai rămas decât Mihai Mihailovici și șobolanul acela mort.

28 iunie 1984

Pe un un panou roșu agățat pe un stâlp de pe strada Nadejda Krupskaia, oamenii muncii erau felicitați cu ocazia sărbătorii de azi. Iosif Cosminovici Iarușevskii a parcat Volga sa neagră cu botul spre planșa de carton, iar din mașină nu a coborât până nu a citit de câteva ori textul, ca să vadă dacă toate literele erau la locul lor. Nu a găsit însă nici o greșeală, așa cum găsise pe panourile de la ieșirea din Bălți și de la intrarea în Chișinău, unde a descoperit, nici mai mult, nici mai puțin de patru greșeli: trei pe panoul din Bălți și una pe cel din Chișinău; pe panoul din Bălți lipsea un *r* din cuvântul *dragi*, o virgulă după *Dragi oameni ai muncii*, și un *i* în coada *sărbătorii*, și textul suna cam așa: *Dagi oameni ai muncii vă felicităm cu ocazia sărbători de azi*; un *i* nu ajungea nici la finalul sărbătorii de pe panoul din Chișinău, și Iosif Cosminovici a acționat rapid. În primul caz, a răsucit volanul și a rulat vâjâind spre comitetul orășenesc de partid din Bălți ca să le semnaleze erorile șefilor săi de partid, dar, în cel de-al doilea caz, a fost puțin mai complicat. De ajuns, au ajuns ei la comitetul orășenesc de partid din Chișinău, dar toată lumea, în afara paznicului, era la Palatul Octombrie, la concert, și nu avea cui să-i raporteze greșeala. Iosif Cosminovici însă nu a vrut să se dea bătut și s-a dus la Palatul Octombrie, unde nu i-a fost greu să intre, pentru că avea legitimația la el, dar mai greu îi era să le semnaleze eroarea, care lui i se părea a fi deosebit de gravă, pentru că toți membrii comitetului orășenesc de partid stăteau rânduiți pe scaune în sala imensă a palatului și ascultau foarte concentrați concertul. Vedea asta foarte bine. Păreau a fi transportați, furați, înnebuniți de melodiile pe care le cânta Iosif Kobzon. Câtorva le-a făcut chiar cu mâna, dar nimeni nu i-a răspuns. Vladimir Vladimirovici stătea pe un scaun din mijlocul primului rând și, ca să-i povestească despre eroarea îngrozitoare pe care o descoperise pe panoul acela de la intrarea în Chișinău, cum vii dinspre Orhei, și să-i ceară să ia măsuri, ar fi trebuit să-i deranjeze pe toți cei din jurul lui și nu îndrăznea să meargă chiar până acolo. Timpul se scurgea și Iosif Cosminovici se muta de pe un picior pe altul, neștiind cum să procedeze. Dacă nu voi găsi o soluție, se gândi Iosif Cosminovici, atunci o să aștept să se termine concertul. Deodată, Valeriu Borisovici, adjunctul lui Vladimir Vladimirovici, s-a ridicat și a ieșit în hol. Mergea la toaletă. Iosif Cosminovici l-a ajuns din urmă chiar în ușa budei și i-a spus tulburat și indignat totodată ce greșeală a depistat el pe panoul acela de la intrarea în Chișinău și Valeriu Borisovici l-a ascultat cu mare atenție și i-a promis că va lua imediat măsuri. Dar de dus s-a dus mai întâi la budă, închizând ușa după el. Iosif Cosminovici n-a părăsit Palatul Octombrie decât după ce a ieșit și Valeriu Borisovici. A urcat în mașină, unde-l aștepta iubitoare Tamara, și a pornit motorul.

În curtea unde stăteau Mihai și Barno au ajuns foarte repede, mult mai mult timp însă a cheltuit Iosif Cosminovici citind textul de pe panou. Norocul lor însă că nu a descoperit nici o neglijență, și s-au putut urni din loc.

Mihai și Barno îi așteptau deja de vreo două ore și ei tot nu veneau. Deja se gândeau dacă nu li s-o fi întâmplat ceva pe drum. Când i-au văzut deschizând ușa, primul lucru pe care l-au întrebat a fost de ce au întârziat atâta, și Iosif Cosminovici a început să le povestească despre cum a depistat el o groază de greșeli pe niște panouri de la ieșirea din Bălți și de la intrarea în Chișinău, și a exclamat:

— Cel mai grav e că cei care au scris textele de pe panouri nu prea știu rusa și eu sunt foarte îngrijorat, dragi tovarăși, că în societatea noastră mai sunt oameni care nu știu rusa,

dar îngrijorarea sa nu i-au împărtăşit-o şi cei din jur.

În general, seara aia petrecută în sânul familiei lui Mihai a fost foarte tristă pentru Iosif Cosminovici, fiindcă aceştia erau aşa de sictiriţi şi de posomorâţi. Nu i-a înveselit nici măcar concertul lui Iosif Kobzon, care se transmitea în direct din Palatul Octombrie, şi nu se grăbeau să i se alăture lui Iosif Cosminovici şi să-l laude pe cântăreţ.

Iosif Cosminovici nu-l înţelegea mai ales pe Vladilen, doar partidul l-a iertat şi l-a angajat din nou la tipografia centrală, făcându-l chiar şi un mic şefuleţ peste o secţie de zeţari. Ba mai mult decât atât, i-a dat la început o cameră într-un cămin şi după aia un apartament cu trei camere şi el tot nemulţumit şi nerecunoscător a rămas. Nu-l înţelegea. Nu-l înţelegea nici de ce uneori i se adresa în moldoveneşte, când ştia prea bine că el e rus, iar ruşii l-au îmbrăcat, l-au încălţat, l-au învăţat şi i-au dat şi acel apartament ca să aibă şi el unde locui, şi în loc să le fie recunoscător şi să le vorbească limba, el i se adresa în moldoveneşte. Asta îl irita şi de asta a şi grăbit-o pe Tamara să plece mai repede. Pretextul era că Bălţiul e departe, dar adevărul era altul.

Numai după ce au ieşit în curte, lui Iosif Cosminovici i-a revenit buna dispoziţie. A deschis radioul din maşină şi, până la Bălţi, împreună cu Tamara, au fredonat melodiile lui Kobzon, căci concertul acestuia era transmis şi la radio. Lui Iosif Cosminovici i se părea că nu poate să existe nimic mai frumos pe lumea asta decât cântecele lui Iosif Kobzon.

Mai avea o bucurie: panoul de la ieşirea din Chişinău, dar şi cele două de la intrarea în Bălţi unde el descoperise acele regretabile greşeli fuseseră schimbate, iar pe noile panouri nu a mai depistat nici o greşeală.

28 iunie 1985

După cinci încercări eşuate de-a deveni student la filologie în Chişinău, în sfârşit, în 1984, a reuşit şi Ciprian această performanţă, iar de atunci s-a scurs un an de zile. Cu o zi înainte dăduse ultimul examen, la literatura moldovenească veche, şi promovase în anul al doilea. Profesorul Valeriu Borisovici Hropotinskii i-a pus nota maximă, nota cinci, şi Ciprian era în al nouălea cer. Ajuns acasă, a început să-i cânte osanale. Valeriu Borisovici Hropotinskii în jos, Valeriu Borisovici Hropotinskii în sus, iar toţi ai lui, de voie, de nevoie, l-au ascultat toată seara. Serioja i-a telefonat şi Ciprian a ieşit afară. Iar după el au plecat şi fraţii săi, Răzvan şi Lenuţa, lăsându-i pe Mihai şi Barno singuri, la o masă încărcată cu de toate.

— Să-i spunem oare cine-i cu adevărat Valeriu Borisovici sau nu? l-a întrebat Barno pe Mihai. Să-i spunem că el i-a turnat pe frate-tău şi pe Ghimpu la o petrecere pe care a

dat-o Vladilen, la restaurantul Moldova, când a sărbătorit zece ani de căsnicie? Să-i spunem că pe atunci el lucra ca muncitor la tipografia centrală?

— Nu știu dacă are rost, i-a spus Mihai. Oricum, nu o să ne creadă. Sau, dacă o să ne creadă, o să-i facem și mai rău, pentru că atunci o să înceapă să-l urască și o să încerce să se răzbune, ce, parcă nu-l cunoști pe Ciprian? Și Valeriu Borisovici pur și simplu o să-l măture de la facultate. Mai bine să nu-i spunem nimic, ca să poată și el termina facultatea. Asta e acum mai important.

— Dar oare Valeriu Borisovici nu știe că Ciprian e fiul tău?

— Cine știe? Dar sigur e că nu știe că noi am aflat cine l-a turnat pe frate-meu la securitate. Așa că mai bine să nu-i spunem nimic.

Ușa s-a deschis și în cameră a pătruns Lenuța, aducând cu ea și câțiva stropi de ploaie pe umbrelă. Apoi au venit și ceilalți. Iar la urmă și Ciprian, care mai întâi le-a spus:

— Of, am uitat să vă mai povestesc ceva: un tip din anul nostru a plecat la baie sănătos tun și de acolo s-a întors nebun și nimeni nu-și putea explica ce i s-a întâmplat acolo, la toaletă, încât a fost dus cu salvarea la Costiujeni, le-a povestit el, după care din nou a început să-i spele picioarele profesorului lui iubit, lui Valeriu Borisovici Hropotinskii, până Răzvan și Lenuța nu au mai rezistat și au spălat putina, oftând. Numai Mihai și Barno au rămas, simulând că-l ascultă cu un mare interes. Apoi a plecat și Ciprian, și Barno, în sfârșit, i-a putut ura la mulți ani lui Mihai, care împlinise 45 de ani. Afară, oamenii sărbătoreau aniversarea a 45 de ani de când trupele sovietice eliberaseră Basarabia.

28 iunie 1986

Pe când suia scările restaurantului Guguță, a văzut-o pe Ludmila, secretara directorului ziarului *Moldova socialistă*, îndreptându-și bluza în fața ușii deschise.

— Ludmila, așteptați-mă și pe mine!

— A, dumneavoastră eraţi, Valeriu Borisovici? Ce m-aţi mai speriat!

— Îmi pare rău. Hai, poftiţi!

— Numai după dumneavoastră, i-a spus Ludmila, dar Valeriu Borisovici cu o mână ţinea uşa şi cu alta o împingea uşurel din spate. Sala cea mare a restaurantului au despicat-o umăr lângă umăr. Ludmila a ales un separeu mai retras, cu lumină chioară.

— În ultima clipă, tovarășul director a fost chemat la Comitetul Central și vă roagă să-mi încredințați mie pachetul cu fotografii, în schimb, vă invită mâine să luați prânzul

împreună. Cât despre fotografii, stați fără grijă, tovarășe profesor, acestea o să apară în ziarul de mâine.

Stăteau faţă în faţă şi vorbeau despre ce om deosebit e șeful ei, tovarășul Ungureanu. Ludmila purta o minijupă şi o bluză albă, cu un decolteu generos. De fiecare dată când profesorul îi vorbea, Ludmila se apleca spre el, şi respiraţia ei fierbinte îi intra în gură. Valeriu Borisovici a întrebat-o de ce l-a lăsat pe taică-său, pe tovarășul căpitan Popov, s-o aştepte, flămând, în maşină.

— Asta a fost alegerea lui, şi în timp ce-i spunea asta se îndoi spre el. Chelnerul le-a adus costiţă de porc și Valeriu Borisovici începu să înghită în sec. Mâncau şi profesorul îi povestea ce conține pachetul. Când el vorbea, femeia se apleca cu pieptul spre el de parcă l-ar fi ascultat cu sânii. Pe nepusă masă, şi-a lăsat furculiţa şi cuţitul în farfurie şi s-a îndreptat ca arsă spre perdeaua ce-i separa de restul clienţilor şi şi-a frecat şoldul de el. A tras draperia într-o parte.

— Mi s-a părut că ne ascultă cineva, s-a dezvinovăţit ea, ruşinată. Dar nu era nimeni. Întorcându-se la locul ei, l-a atins din greşeală cu sânii. Nu era la prima colaborare cu Valeriu Borisovici, care atunci când nu putea să vină tovarășul Ungureanu, îi transmitea ei câte un pachet de fotografii sau documente compromițătoare sau câte un articol distrugător despre vreo personalitate culturală sau politică incomodă. În urmă cu o săptămână îi înmânase o cronică în care o desființa pe Leonida Lari, iar acum, acest pachet de fotografii compromițătoare unde era și acea poză infamantă în care Bogdan Gheorghevici Scurtu își ștergea mucii de monumentul lui Lenin. Femeia s-a întins după o felie de pâine şi l-a atins cu degetele. El îi povestea cum a făcut fotografiile pe care ea urma să le preia, și Ludmila îl sorbea din ochi, nu altceva.

— Mi se pare că mi s-a descheiat nasturele din spate de la bluză, nu ați vrea să mi-l încheiați, tovarășe profesor? l-a rugat ea provocator.

Valeriu Borisovici a sărit brusc în picioare şi a tras draperia într-o parte şi de după ea s-a ivit tatăl fetei, adică tovarășul căpitan Popov, cu o faţă surâzătoare.

— Am venit să-ţi spun că eu trebuie să… nu mai pot să te… eu plec. Poftim cheile de la mașină, i-a spus el Ludmilei și i-a pus o legătură de chei în mână, răsucindu-se pe călcâie ca o cheie în broască.

Valeriu Borisovici şi Ludmila au trecut la cafea, pe care au înghiţit-o în tăcere. Într-adevăr, nasturele din spate al bluzei îi era descheiat. Valeriu Borisovici s-a convins de asta pe când Ludmila, ținând strâns la piept pachetul cu fotografii compromițătoare despre Bogdan Gheorghevici, cobora în fața sa scările restaurantului Guguță, grăbindu-se să iasă afară, ca să urce în Volga sa neagră, pentru a ajunge cât mai repede la tipografie, unde George Podaru o aștepta să vină cu fotografiile, ca să i le dea lui Mihai, ca acesta să le bage în pagina de cultură a ziarului *Moldova socialistă*, care urma să apară a doua zi pe piață.

Mihai stătea pierdut la marginea drumului și se uita năuc în toate părțile. Ceva însă trebuia să facă. Ceva ar fi trebuit să facă imediat, pentru că nu prea mai avea mult timp la dispoziție. În loc de asta însă, și-a aprins o țigară, pe care a împușcat-o pe stradă, pentru că el de mult nu mai fuma. I-a picat un Temp. Fuma și se gândea cu încordare ce să facă. A auzit o bufnitură în spatele său și a tresărit. Cineva a trântit o portieră. Trebuia să

întreprindă ceva, chiar acum, cât încă se mai putea face ceva. A aruncat țigara și a tăiat-o la deal. Mergea cu pași largi și repezi, ocolind oamenii care înaintau agale sau stăteau la povești în mijlocul trotuarului. Ăsta era blocul. Știa că Bogdan Gheorghevici locuia la etajul șapte. Ușa de la intrare era deschisă larg și a intrat. Nu a luat liftul, ci a urcat pe scări, în fugă. Alerga și gâfâia. La șapte, a ajuns ud leoarcă. A sunat la ușă. O dată, de două ori, de trei ori. Înăuntru nu se auzea nici o mișcare. Poate că nu venise aseară acasă sau plecase prea devreme. A mai apăsat o dată pe buton. Și încă o dată. A sunat îndelung, dar nimeni nu s-a grăbit să-i deschidă. Bogdan Gheorghevici nu era acasă, sau dormea tun. Totuși trebuia să facă ceva, și-a spus. A mai bătut încă o dată în ușă, și nimeni nu i-a răspuns nici acum. S-a lăsat pe vine și și-a luat capul în palme. Tâmplele îi vâjâiau și capul îi vuia. Buza de jos îi zvâcnea. Sudoarea îi curgea în gură. Nu și-a șters-o. Pur și simplu s-a ridicat și a trântit un pumn în perete.

— Drăcia dracului, și-a zis, și a mai izbit un pumn în perete. S-a auzit declicul ușii de vizavi și s-a decis să coboare. Aproape că alerga. Ajuns în stradă, a început să meargă normal, la fel ca toți oamenii. Apoi s-a oprit brusc și s-a gândit să-l aștepte pe Bogdan Gheorghevici pitit după vreun copac. S-a uitat însă la ceas și și-a dat seama că era cam târziu, și s-a pornit în largul străzii. Parcă o gheară i s-a înfipt în gât. Oricum, am făcut tot ce am putut, și-a spus, și și-a continuat drumul. Nu-mi pot reproșa nimic, dar chiar absolut nimic, își repeta întruna.

De la un butic și-a cumpărat o bere, din care a început să bea din mers. Mergea și bea și era foarte trist, dar n-a băut-o până la fund și a lăsat-o la marginea drumului. A oprit un taxi. A mers acasă. Deși stătea la doi, a urcat cu liftul. La ora asta *Moldova socialistă* deja fusese scoasă din tipografie și pusă pe tarabe. Cu fotografiile făcute de Valeriu Borisovici, aduse de Ludmila, și puse de Mihai pe prima pagină.

Cu *Moldova socialistă* în mână, Bogdan Gheorghevici trecea dintr-o cameră în alta ca o furtună și nu se oprea nicăieri. Din dormitor a ieșit în hol și din hol în sufragerie și de acolo în bucătărie și din bucătărie în antreu, iar din antreu în dormitor, iar de acolo în balcon, și din balcon s-a întors în cea mai spațioasă odaie din casă și de acolo în baie, iar din baie, în toaletă, și de acolo, în hol. Cu *Moldova socialistă* în mână, Bogdan Gheorghevici străbătu vijelios coridorul. Cu ziarul ăsta în mână, a intrat în cel de-al doilea dormitor, a trecut pe lângă patul nefăcut, a sărit peste pantalonii săi negri căzuți de pe scaun, a călcat pe o mânecă a sacoului său aruncat pe podea și nu s-a aplecat să-l ridice. Ăsta era un sacou negru, gomos, pe care-l cumpărase pe vremea când încă nu căzuse în dizgrația șefilor săi de la partid și de la securitate și casa asta gemea de lume.

Bogdan Gheorghevici a ieșit glonţ din dormitor, a intrat în bucătărie, a deschis ușa unui dulap, a scos o sticlă de votcă, și-a umplut un pahar, l-a dus iute la gură, l-a băut, fără însă a lăsa ziarul din mână.

După ce a mai golit un pahar, a ieșit ca pușcat din bucătărie, cu ziarul în mână.

Nu se oprea din mers. Cu mâna liberă își răvășea părul, înaintând pe coridor. Bogdan Gheorghevici a intrat în cea de-a doua toaletă din casă și a ieșit fulgerător de acolo. Apoi a împins o masă în fața ușii, iar pe ea a îngrămădit fel de fel de genți. Și în tot răstimpul ăsta o clipă nu a lăsat din mână ziarul, deși mâna în care-l ținea a început să-i tremure, îi tremura din ce în ce mai tare, tot mai tare, și Bogdan Gheorghevici își înșfăcă încheietura

mâinii cu cealaltă mână și o strânse cu putere. A dat buzna în bucătărie, unde a mai golit un pahar de votcă, pe care însă nu-l putea pune pe masă, atât de tare îi zvâcnea mâna și, vrând-nevrând, trecea dintr-o cameră în alta, cu ziarul într-o mână și în cealaltă cu paharul ăsta gol. Îi tremura bărbia, dinții îi clănțăneau în gură, când a scăpat paharul din mână și acesta s-a bușit de podea și s-a făcut țăndări. S-a auzit soneria la ușă și Bogdan Gheorghevici s-a ghemuit pe podea, s-a făcut mic-mic, iar soneria zbârnâia fără oprire, lui Bogdan Gheorghevici i-a alunecat ziarul din mână și s-a aplecat să-l ridice, dar mâna îi tremura, îi tremura atât de tare că nu-l putea apuca de parcă ar fi fost un pește lunecos sau o bucată de săpun. Soneria continua să sune.

Oare ce să fac, ce să fac? se întreba bărbatul în gând. În sfârșit, a reușit să apuce ziarul în mână și a sărit în picioare, apropiind-se de ușă.

— Miliția! Deschide sau spargem ușa, răcneau cei de pe palier.

Când ușa a pârâit, Bogdan Gheorghevici a fugit la balcon. A încălecat fereastra și și-a dat drumul în partea aialaltă, dar nu a sărit în gol: o să mă arunc când vor năvăli înăuntru, o să mă arunc înainte să mă prindă. Mâinile au început să-i tremure și Bogdan Gheorghevici a strâns în brațe burlanul ca pe o iubită și în timp ce-l strângea, din mână i-a căzut ziarul ăla, la picioarele lui Radu Gavrilovici, care venise să-l vadă pe fostul său coleg de la sovietul sătesc din Flutura, pe Nicolai Nicolaevici Gribenco, care, de când ajunsese pensionar, se mutase și el la Chișinău.

Lui Radu Gavrilovici nu-i venea să-și creadă ochilor. Să mai spună cineva că nu se întâmplă minuni. Iată una dintre ele. Ziarul ăsta de azi căzut din cer. Radu Gavrilovici se aplecă mirat și fericit spre ziarul căzut la picioarele sale, și-l apucă între degete, de parcă ar fi apucat o sticlă de lapte, dar nu putu să-și dezdoaie spatele, din cauza radiculitei ăleia afurisite, care-l apucase tocmai atunci și rămase încovoiat spre pământ, cu ziarul în mână ca un semn de întrebare.

Când milițienii au năvălit la balcon, lui Bogdan Gheorghevici i-a pierit curajul să se mai arunce în gol și i-a lăsat să-l înșface de brațe și să-l tragă în casă.

În sfârșit, Radu Gavrilovici și-a dezdoit spatele și s-a ridicat în picioare. Putea merge. Și se porni spre banca aia de la intrarea în bloc, cu *Moldova socialistă* în mână. Dar înainte de-a intra în bloc, se mai uită o dată în sus ca să vadă de unde totuși a căzut ziarul acesta atât de drag lui, care urma să-i înfrumusețeze o nouă dimineață din viață.

Sus, toate balcoanele și ferestrele erau închise și el nu observă nimic ciudat.

28 iunie 1989

Boschetarul stătea în poarta magazinului, cu coatele sprijinite pe stâlpi, și nu lăsa pe nimeni să intre. Văzându-l, oamenii se întorceau din drum, preferând să caute o altă prăvălie decât să-și pună mintea cu un deraiat. Rămași fără clienți, marii perdanți, angajații magazinului, nici nu-i de mirare că au chemat miliția, și miliția a venit, dar, când au realizat pe cine ar fi trebuit să salte, au ales să plece. Până și miliția refuza să-și pună mintea cu Felix.

L-a văzut și Răzvan și a încremenit în mijlocul drumului. Vederea unchiului său, care le bloca oamenilor accesul spre magazin, îl deprimă într-un hal fără de hal. Deoarece unchiul său Felix îi aducea aminte de armată, unde ar fi trebuit și el să fie înrolat în această toamnă, și de unde moșul său a fost adus acasă nebun și la scurt timp a ajuns boschetar. Înainte de armată, unchiul său Felix fusese sănătos tun, avea o minte brici și terminase școala, pe care o absolvise unsprezece ani mai târziu și Răzvan, cu medalie de aur, dar din armată l-au adus cu ambulanța, fiindcă de unul singur nu ar fi fost în stare să-și găsească satul și casa, l-au adus neom, lăsându-l la vatră cu o jumătate de an înainte de termen: a plecat sănătos tun și a fost adus acasă nebun de legat, nimic mai mult. L-au adus la Flutura, unde nimeni dintre ai lui nu mai trăia atunci, și el, te miri cum, a venit la Chișinău.

Răzvan a plecat, lăsând magazinul departe, în spatele blocurilor, dar din minte nu-i ieșea figura amenințătoare a unchiului său, stând cu coatele sprijinite de parii porții și răstindu-se la oamenii care voiau să intre în magazin. Ce-a putut face armata din acel tânăr fermecător, care scria poezii și citise toată biblioteca din sat! Apoi și-a adus aminte de văru-său, de Alexandru, care, când s-a produs explozia aia de la Cernobâl, tocmai acolo își satisfăcea serviciul militar, iar de acolo a fost adus într-un coșciug de zinc. Ce-a mai plâns la înmormântarea lui!

Întâlnirea cu unchiul său, devenit boschetar, în poarta magazinului îi trezi la viață propria frică față de armată. Se temea să nu fie adus și el nebun din armată. Sau mort.

Pe unchiul său l-a mai întâlnit o dată în ziua aia de iunie, fugărind-o pe mama sa, adică pe bunica lui Răzvan, pe strada Kuibâșev, și băiatului i s-a ridicat părul în cap când și-a dat seama că nebunul nu știa ce face. Avea impresia că și el își va izgoni părinții de acasă și-i va urmări printre blocuri după ce se va întoarce din armată. Și i s-a făcut o rușine atât de mare pentru ceea ce le-ar fi putut face după armată, încât în seara aia nu a îndrăznit să li se mai uite în ochi.

De aia, Răzvan a făcut tot ce-a putut pentru a scăpa de armată. Toamna, când a fost chemat sub arme, s-a dat drept nebun și a fost trimis la Costiujeni pentru investigații, şi, în felul acesta, a reușit să fenteze armata pentru o jumătate de an. Iar primăvara, cu o seară înainte de-a fi convocat la comisariatul militar, a mâncat zece ouă stricate și s-a intoxicat. S-a intoxicat atât de rău, că era să-și piardă papucii pe holurile comisariatului militar. Medicii de acolo, speriați, l-au internat de urgență la spitalul republican. Se intoxicase atât de urât, că vreo câteva zile s-a zbătut între viață și moarte, în schimb a fentat armata. Cu toate astea, să se otrăvească a doua oară nu mai voia. Când a fost externat, a dat nas în nas cu Felix, izbindu-se cu capul de zidul spitalului și a simțit cum îi fuge pământul de sub picioare. Singura soluție era să nu se mai prezinte la comisiile de recrutare și să se facă că plouă, și nu s-a dus, iar miliția a început să-l caute pe acasă și pe la Universitate și atunci

băiatul s-a mutat la prieteni și s-a lăsat de facultate. Și la cine nu a dormit în această perioadă! A dat ocol Chișinăului. Cu părinții săi ținea legătura prin Sorin Bucătaru, Dumitru Grosei, Veaceaslav Nistor și Veaceaslav Ceremuș, iar la ultimii dintre ei se și trezise din somn în această dimineață.

Era duminică și toată lumea din cameră se pregătea să meargă la cenaclul Mateevici, printre care și Răzvan, care-și trăgea pantalonii pe el.

— Tu ai face mai bine să stai acasă, i-a spus Nistor.

— Dar vreau și eu să merg la cenaclu.

— Și dacă te vor găbui sticleții? i-a trântit-o Nistor.

— Ce să caute ei la un cenaclu, la care se recită poezii și se cântă cântece? i-a tăiat-o Răzvan în timp ce îmbrăca un maiou galben.

Nistor se porni spre ușă, strigându-le peste umăr:

— Vă aștept în curte.

— Dar nu mai stai și tu o secundă, că ieșim și noi imediat?! a încercat Ceremuș să-l oprească.

— Mi s-au terminat țigările.

— OK, du-te atunci, mustăci Ceremuș, care nu fuma și nu știa ce înseamnă să te trezești dimineață și să nu ai ce fuma. Răzvan știa, dar nici el nu avea țigări. Ceremuș își trânti geaca pe el și îi zise.

— Cred că are dreptate Nistor.

— N-oi fi eu chiar așa de important ca toată miliția să umble numai după mine, inclusiv la cenaclu, s-a rățoit Răzvan, și Ceremuș a dat a lehamite din mână, zicându-i să facă ce vrea, că doar e om matur, ce naiba! Și Răzvan vru să-și încalțe pantofii, dar când colo talpa unuia dintre ei se desprinse și-i căzu din mână pe podea. Băiatul își ținea pantoful într-o mână și talpa în alta și plângea. Pentru prima dată era nevoit să lipsească de la cenaclul Mateevici. Se bătea cu talpa aia de la pantof în cap. Uitase și de faptul că îl căutau gaborii prin oraș pentru a-l trimite cu japca sub drapel și i se părea că o nenorocire mai mare decât să nu poată să meargă la cenaclu nu are cum să fie.

— Ți-l duc eu la un atelier de cizmărie.

— Dar e cam departe. E tocmai lângă piața centrală.

— Știu, dar nu face nimic.

— Și nu ai să întârzii la cenaclu?

— Da' cenaclul nu începe la unsprezece?

— Ba da.

— Atunci o să reușesc. Ba chiar ai să reușești și tu, l-a asigurat Ceremuș, la care se adăpostise în ultima săptămână. Era un mare risc să meargă la cenaclu, pentru că ar fi putut fi văzut de vreun sticlete, dar atmosfera de la Mateevici, unde oamenii spuneau poezii și cântau cântece în limba română, era atât de faină, că nu se îndura să nu meargă. A revenit Veaceaslav, cu o față plouată. Atelierul acela de cizmărie din fața pieței centrale era închis duminica. Deodată însă s-a luminat la față.

— Știi ce, o să merg mai întâi eu la cenaclu, iar după ce o să mă întorc o să-ți dau pantofii mei. Vrei așa?

— Cum să nu? Mă mai întrebi?

Întors de la cenaclu, Ceremuș s-a descălțat de pantofi și i i-a dat lui Răzvan, care a băgat în bot niște ghemotoace de ziare, ca să nu-i patineze picioarele încolo și încoace sau să-i piardă pe drum. Înainte să plece, Ceremuș și-a mai scos și șapca din cap, și i-a îndesat-o pe frunte. Apoi i-a pus și pe nas niște ochelari fumurii.

— Asta ca să nu te recunoască nimeni!

La cenaclu veniseră așa de mulți oameni că nu se mai vedeau busturile de pe aleea clasicilor. În mulțime se aflau unul lângă altul frate-său Ciprian, unchiul său Vladilen, dar și taică-său, pe care marea aia de oameni vălurind i-a aruncat în altă parte, și el s-a pornit să-i caute și nu i-a găsit. Pe scenă cânta unchiu-său Ivan, despre care foarte mult timp nu au avut nici o veste și care, de curând, s-a întors din Moscova, acasă. Cânta *Disearăi plecarea în insula mea* și Răzvan se opri să-l asculte, când Nistor s-a apropiat și i-a șoptit la ureche:

— Un sticlete îmbrăcat în civil întreabă de tine în mulțime. Hai să plecăm.

Înconjurat de vreo opt prieteni de-ai lui Nistor, a ieșit din mulțime și din parc. Trecuse o autobasculantă pe stradă și ei nu l-au mai auzit pe Ivan. Apoi l-au auzit din nou. Nu mai cânta, ci vocifera că trebuie denunțat pactul Ribbentrop–Molotov. Băieții s-au întors să-l asculte. Ar fi vrut să se întoarcă și Răzvan, însă nu-l lăsă Nistor. Află de la Ceremuș că și la cămin îl căutaseră îngerașii și asta nu putea să însemne decât un singur lucru: că lațul începea să i se strângă în jurul gâtului și ar fi trebuit să întreprindă ceva, și atunci și-a dus aminte că, cu o zi în urmă, la Uniunea Scriitorilor, poeta Leonida Lari i-a oferit o bursă la Universitatea „Ilia Ceavceavadze“ din Tbilisi, pentru a învăța limba georgiană, ca să facă ulterior traduceri din literatura georgiană, și el a refuzat-o, și azi regreta asta și l-a rugat pe Ceremuș să coboare la poartă și să-i telefoneze Leonidei Lari ca să-i spună că acceptă bursa. A coborât și Nistor pentru a-l ține de vorbă pe portar, ca acesta să nu se prindă despre ce și cu cine vorbea. Un tren spre Tbilisi pleca la unsprezece seara. Ca portarul să nu-l vadă că iese din cămin, Răzvan a ieșit pe fereastră. Cu Ceremuș s-a reîntâlnit în stradă. Pe peron, Veaceaslav i-a spus:

— Șapca și ochelarii dă-mi-i înapoi!

— Și pantofii?

— Pantofii, nu. Numai șapca și ochelarii.

Răzvan și-a scos șapca din cap și ochelarii de pe nas.

— De șapca și ochelarii ăștia eu aici, la Chișinău, o să am mai multă nevoie decât tine la Tbilisi.

Trenul pufăia pe prima linie. Răzvan cu capul gol și Veaceaslav, cu șapca îndesată pe frunte și cu ochelarii pe ochi, fumau ca turcii, în fața vagonului de dormit cu numărul nouăsprezece, unde Răzvan avea bilet. Pe urmă, când roțile trenului au început să se învârtă pe șine, Răzvan a sărit pe scările vagonului și i-a strigat lui Ceremuș să treacă pe la ai lui ca să le spună unde a plecat și să-i transmită lui taică-său la mulți ani din partea sa, căci azi era ziua sa, după care a urcat în vagon, dar a rămas în ușă, încălțat în pantofii lui Ceremuș, care, la rândul lui, încălțat în pantofii lui Nistor și purtând pe cap șapca aia portocalie și pe nas ochelarii ăia fumurii pe care îi purtase și Răzvan mai devreme alerga ca un nebun în urma trenului. Alerga și-i făcea cu mâna. Cu mâna îi făcea și unchiul său

Felix, de după un tomberon pântecos.

28 iunie 1992

Răzvan își sucea capul de la stânga la dreapta și oriunde s-ar fi uitat vedea doar caiși. Cu fructe galbene, roșietice, crăpate, din când în când mai căzând în iarba ascuțită și rostogolindu-se la vale. De două săptămâni nu le mai plătiseră bursele. De două săptămâni nu mai avea nici un ban în buzunar și intra în această livadă ca să mănânce caise. Pentru că altceva nu mai avea ce să mănânce și altceva nici nu mai mânca.

Era a paisprezecea zi de caise. Dimineața băga în el caise, la prânz, caise, la cină, caise. Soarele a țâșnit dintre copaci ca o caisă uriașă și l-a izbit în ochi. La picioarele sale se ridica un morman de sâmburi.

Se auzeau împușcături în vale. Împușcăturile răsunau din ce în ce mai aproape. Un glonț s-a izbit într-o caisă spre care și-a întins și el mâna și a făcut-o praf. S-a trântit la pământ. Acum nu mai voia caise. Acum voia să iasă din livada asta unde gloanțele sfârâiau deasupra capului său. Se târî pe burtă, fără să-și ridice nasul din iarbă.

Era a paisprezecea zi de când se trăgea în Tbilisi și a paisprezecea zi de când nu putea să plece din oraș, pentru că nu avea cu ce s-o taie din gară. Colegii săi – poeții postmoderniști din Samarkand sau din Belaia Țerkovi – dispăruseră subit. Nu din livadă, ci din cămin. Ei pe aici nu treceau, căci ei aveau lovele și se puteau duce la cantină. Nu erau însă acolo. Cantina era încuiată. A mers să-i caute în camere și le-a pupat ușile.

Probabil că fugiseră din Tbilisi de cum auziseră primele împușcături, s-a gândit el, când a împins ușa Oxanei și aceasta s-a deschis scârțâind. Oxana plecase fără s-o încuie și fără să-și fi luat mare lucru cu ea, toate rochiile ei se legănau pe umerașe în dulapul deschis. Nu și-a luat nici măcar poeziile. Un vraf de foi, pe o masă. Vântul deschise fereastra și paginile ei cu poezii zburau prin încăpere ca niște vrăbii. Își amintea când le-a scris și ținea minte și despre ce erau pentru că le auzise la un cenaclu, unde Oxana făcuse ca trenul când fusese criticată. Și, cu toate astea, nu le-a luat cu ea. Geamul era spart de gloanțe. Erau scrijeliți și pereții. Un tub de cartuș se rostogolea pe podea. În cameră mirosea a praf de pușcă.

A ieșit pe coridor. Tot căminul acela, unde cele mai multe camere aveau ușile deschise, era pustiu. Un curent se iscă pe coridor, și ușile se izbeau una după alta de pereți.

Se afla la etajul zece când i-a auzit pe soldați. Probabil că erau la șase sau la șapte. Zbierau. Împușcau. Tropăiau pe scări, în sus. A fugit și el în sus pe scări până când nu a mai avut unde să fugă. Deasupra sa mai erau doar acoperișul și cerul. Mai departe nu mai

avea unde să fugă. Era la ultimul etaj, la etajul șaisprezece, și alerga singur pe coridor. O fată a ieșit îngrozită dintr-o cameră. Era beteagă de un picior. Șchiopăta. Până la război, nu șchiopăta. Răsufla din greu. O știa. O chema Nino. Vorbiseră de foarte multe ori înainte să înceapă luptele, Nino îl învăța cuvinte în georgiană. Acum venise să-și ia cărțile și l-a rugat s-o ajute să le scoată din cămin – niște cărți de poezie, la care ținea foarte tare, căci și ea scria poezii – și Răzvan a ajutat-o, cărându-i două genți burdușite cu cărți. Lipiți de pereți, s-au furișat în lift, chiar în clipa când pe coridor au dat buzna soldații. Ușile s-au închis, și soldații au prins să alerge după ei pe trepte în jos. Un lift coborând într-un cămin părăsit de studenți după care alergau și strigau soldații. Încă mai alergau pe scări când liftul s-a oprit, și au ieșit din cămin.

Acum fugeau și ei, el și Nino, chirciți printre clădiri. Fugeau spre stație, unde un autobuz a apărut ca de nicăieri. Nu-i venea să-și creadă ochilor. Fata l-a tras de mână și au urcat. Oare cum de mai mergeau autobuzele în timpurile astea sinistre? se întrebă Răzvan.

În centrul orașului era pace. La despărțire, Nino l-a rugat să-i cumpere un aparat de radio din Chișinău, căci auzise ea că la ei sunt mai bune. Nu a contrazis-o și i-a promis că o să-i cumpere unul.

— Ai să poți să mi-l aduci atunci când ai să te întorci după război, înapoi, la Tbilisi?

— Sigur că da, a dat el din cap, numai că nu am bani.

— Bani îți dau eu.

— Atunci o să ți-l cumpăr, i-a spus el.

S-au despărțit după ce Nino i-a înmânat banii, el îndepărtându-se fulgerător, de parcă se temea să nu se răzgândească și să-l întoarcă din drum, cerându-i banii înapoi. Pur și simplu a fugit, cu banii ei în mână. A plătit un taximetrist de ocazie ca să-l scoată din Tbilisi și să-l ducă la aeroport. La șapte seara a coborât în aeroportul din Chișinău, spre oraș mergând pe jos, pentru că din banii lui Nino nu-i mai rămăsese nici o copeică și alți bani nu avea cu care să-și poată cumpăra un bilet pentru Ikarusul portocaliu care se cutremura în stație. Până în oraș a făcut trei ore.

Pe fostul bulevard Lenin, care acum se chema Ștefan cel Mare, se înălțau corturi și ardeau focuri, la care oamenii își preparau mâncarea. În fosta piață Lenin, din care fusese scos monumentul lui Lenin, oamenii se îmbulzeau în fața unor autocare vechi. În care intrau în șir indian. Pe unul dintre ei îl știa. Tipul ăla cu părul vâlvoi era Ili Vrabie, un prieten de-al tatălui său din Flutura. Autobuzele plecau unul după altul ca un metronom. Și toate erau pline ochi cu oameni care mergeau să apere Tighina. Dintr-un autobuz care prindea viteză, cineva îl strigă pe nume. N-a mai aflat cine. Căci după automobilul acela s-a pornit un alt autovehicul, iar după acesta altul și nu-și mai dădu seama din care fereastră fu strigat. Se vede că-l strigase vreun cunoscut sau vreun prieten de-al lui. Cine știe, poate chiar prietenul tatălui său, Ili Vrabie.

Toată lumea era pe străzi și, în sensul ăsta, Chișinăul semăna izbitor de tare cu Tbilisi. Unchiul său Felix râdea singur, la intersecția străzilor Gogol cu Ștefan cel Mare.

Când a ajuns acasă, mama răsturna o mămăligă pe un fund de lemn. Îi făcuse o mămăliguță cu brânză și el, pentru prima dată în ultimele cincisprezece zile, mâncă și altceva decât caise. În afara mamei și Lenuței, nu mai găsi pe nimeni altcineva acasă. Taică-său apăra Tighina, iar Ciprian și Vasile plecaseră în România. Tot la Tighina luptau

și unchii Anatol și Ivan, pe când unchiul Vladilen se afla la o Universitatea din New York, iar Iosif Cosminovici și Tamara se odihneau la mare, la Sergheevca, cam de pe la sfârșitul lui aprilie.

Mihai și-a golit farfuria și a ieșit afară. Pe strada Maria Cebotari și-a adus aminte de Nino și de banii pe care i i-a dat ca să-i cumpere un aparat de radio și el se gândi că, dacă Nino nu ar fi vrut un aparat de radio, cu siguranță că nici el acum nu ar fi fost la Chișinău.

28 iunie 1993

De când și-a pierdut picioarele la Tighina, Mihai Mihailovici a refuzat să mai primească pe cineva sau să mai iasă din casă și stătea toată ziua în pat sau într-un scaun cu rotile și se uita în tavan. Nu chemă pe nimeni nici la ziua sa, și totuși pe cei care au venit nu i-a alungat, însă le-a interzis să-l felicite și să-i ureze la mulți ani.

Toți erau strânși ciucure în jurul său, dar nimeni n-a avut curajul să-i spună ceva sau să-l privească în față, și nu făcu o excepție nici Vadim, care le vorbea acum. Bineînțeles că despre sine, pentru că despre Mihai Mihailovici nu avea voie. Și Vadim le povesti ce-a făcut el în urmă cu un an și ceva, când a început războiul.

— Cazacii ne-au înrolat cu japca pe mine și pe fratele meu geamăn, pe Nicolae, le spunea el, și toți îl ascultau cu gura căscată, inclusiv Mihai Mihailovici. Și ne-au trimis să luptăm în Tighina.

— Dar să știți că un glonț n-am tras în acel război, le spunea el. Un glonț, dar cazacii, parcă dându-și seama de asta, mereu ne cereau să împușcăm.

Toate privirile erau ațintite asupra sa.

— Și unde credeți că ne-au mânat cazacii pe 9 mai? Să asediem școala internat!

— Pe care o apărau ai noștri, interveni Răzvan. Și oare printre ei nu era și tata? își întoarse el capul spre Mihai Mihailovici, dar acesta își plecă ochii. Acum toți îl priveau pe bărbatul din cărucior și parcă așteptau ca acesta să le spună ceva, însă Mihai Mihailovici nu-și ridica ochii din podea și nu le spunea nimic. Cel care sparse tăcerea fu tot Vadim.

— Un glonț îl nimeri pe frate-meu în umăr, și el se prăbuși în mijlocul drumului, însângerând asfaltul din jurul său. Ceilalți soldați l-au întrecut ghemuiți. Cazacul Kostenko, care ne mâna din spate, se apropie:

— *Stavai, scatina, bâstreie!* urlă el și Nicolae vru să se scoale, dar se răsturnă îndărăt, căzând pe umărul vătămat și urlă. Urlau amândoi. Kostenko de furie și frate-meu de durere. Mai tare totuși urla Kostenko.

— *Stavai scatina, ili ne hocești voievati s fașșistami?*

Întorcându-mă să-mi ajut fratele, am fost oprit de fiara aia de Kostenko, care-mi strigă:

— Vpered, scatina! Vperiod! Za Rodinu!

Nevrând să-mi abandonez fratele, l-am împins într-o parte și m-am aplecat deasupra lui Nicolae, ca să-l ajut să se ridice, și în momentul ăla Kostenko m-a pocnit cu patul kalașnikovului după ceafă, și eu am căzut alături de fratele meu la pământ. Kostenko își rotea pistolul automat de la mine la Nicolae, și răcnea:

— *Znacit vî ne hatite voievati za Rodinu, scatinî? Ne hatite, scajite, ne hatite?* zbiera el, negru la față ca și catranul și ne izbi cu picioarele în boașe.

— *Ili vstanite, ili zastreliu, suki!* urla el rotindu-se în jurul nostru.

— *Paslednii raz sprasivaiu: vstanite, ili vas oboih zastreliu, suki!?* răcni Kostenko și apăsă pe trăgaci și Nicolae, parcă presimțind ce vrea să facă nebunul ăla, sări în picioare ca să-i smulgă arma din mâini și încasă el toate gloanțele destinate amândurora, murind subit, și căzând peste mine, care am rămas în viață doar datorită faptului că el se prăbuși peste mine și mă acoperi cu trupul său mort, pe toată durata acelor rafale demente, de parcă ar fi fost viu și ar fi știut ce face.

Atacul s-a terminat și cazacii s-au retras la o cârciumă și eu am ieșit de sub corpul fratelui meu, pe care seara l-am cărat la cimitir și singur i-am săpat groapa și l-am înmormântat, iar din cimitirul acela am fugit direct la Chișinău, unde, după război, am adus-o și pe mama.

Și, într-adevăr, mama sa stătea tăcută pe scaunul din dreapta lui și sorbea votcă dintr-un pahar în timp ce ceilalți îi sorbeau lui Vadim cuvintele din gură.

La luptele pentru școala internat au luat parte și Mihai Mihailovici sau Ili, dar Mihai Mihailovici nu mai vru să retrăiască acele clipe groaznice, când îi muriseră în brațe frații săi Anatol și Ivan, iar Ili s-a limitat doar la a le povesti cum au coborât la ei în tranșee Grigore Vieru și Adrian Păunescu și le-au recitat ultimele lor poezii.

Apoi vorbi Ciprian, și le povesti ce l-a făcut să-și lase baștina și să se care la București, când ar fi putut la fel de bine să facă o carieră universitară strălucită la Chișinău, unde profesorul său iubit Valeriu Borisovici Hropotinskii l-a și invitat să-i devină asistent. O mare dezamăgire. O mare dezamăgire chiar față de Valeriu Borisovici Hropotinskii despre care a aflat niște lucruri îngrozitoare de la Mihai Mihailovici care i-a povestit în acea zi în care era gata-gata să meargă la facultate cine l-a turnat la KGB pe unchiu-său Vladilen, care, azi, din păcate, nu a reușit să vină: Valeriu Borisovici Hropotinskii. Și asta după ce Vladilen l-a angajat ca muncitor la tipografie, într-o vreme când nimeni nu mai voia să aibă de-a face cu el, după ce a fost prins beat la lucru, în cabinetul său de secretar al comitetului orășenesc de partid, beat tufă, ziua în amiaza mare, și unchiu-său i-a sfidat pe toți și l-a angajat, în semn de prețuire față de memoria lui taică-său, și el pușcăriaș, la fel ca și Mihail Feodorovici, dar tipul, ca să parvină, l-a turnat pe unchiu-său la KGB, dar înapoi la comsomol nu l-au mai luat, dar, în schimb, i-au netezit drumul spre Universitate, unde a fost angajat ca profesor de teoria literaturii la filologia moldovenească, pe care am absolvit-o și eu și unde mi-a propus să-i devin asistent.

Aflând toate astea, în loc să merg să mă angajez la facultate, m-am dus la gară, și în aceeași zi chiar am plecat cu un tren spre București, cu doar câteva ore înainte să înceapă

războiul, și mi-am jurat atunci să nu mă mai întorc niciodată, și am izbândit, am izbândit, jubila el și le-a povestit cum poeta Leonida Lari a reușit să-i găsească de lucru la bibliotecă și tot ea i-a obținut un apartament cu trei odăi în Drumul Taberei, mergând cu el pe la fel de fel de funcționari și șefi de la primărie și discutând cu fiecare în parte ca să-i dea acea casă. Noroc cu războiul. Războiul acela i-a făcut mai miloși pe birocrații bucureșteni. Acum își dădea seama că ceea ce a putut obține atunci când Basarabia era în război nu ar fi reușit pe vreme de pace. Leonida Lari, cu bentița aia legată pe frunte, era pur și simplu irezistibilă. Părea o Ioana d'Arc a Basarabiei. Leonida Lari i-a ajutat pe mulți basarabeni să obțină apartamente în România, le povesti Ciprian, și ochii îi străluceau în cap de parcă ar fi avut febră.

— Și cu Valeriu Borisovici nu te-ai mai văzut de atunci? l-a întrebat Vadim.

— Nu. Niciodată.

— Da' ce mai face el?

— Am auzit că s-a cărat la Tiraspol, unde predă teoria literaturii la filologia moldovenească de acolo.

— Ce ciudat. El a fugit în orașul din care eu am fugit. Nu e straniu oare?

Ciprian venise să-i ia și pe ai lui în România, numai că Răzvan și Lenuța nu voiau să plece, și cu o seară în urmă zadarnic încercase să-i convingă. Ștefan, iubitul Lenuței, nu voia să părăsească orașul în care s-a născut, redacția ziarului *Sfatul Țării*, cafenelele Moldova, Guguță și Fulgușor și prietenii săi de-o viață, iar Lenuța nu voia să plece fără el. Răzvan, în schimb, ar fi vrut să meargă în România, dar nu putea, pentru că n-avea pașaport, iar pașaport n-avea fiindcă nu făcuse armata și, din această cauză, cei de la comisariatul militar nici nu voiau să-i semneze și să-i ștampileze o hârtie fără de care cei de la secția de pașapoarte nu voiau să-i elibereze pașaportul și degeaba le spunea el că armata pe care nu a făcut-o nu mai există, cum nu există nici statul pe care-l apăra acea armată, că nimeni nu-l lua în seamă. Ei știau una și bună, că cine n-a făcut armata nu are dreptul să aibă pașaport. Degeaba o luase pe mama cu el, că nici Barno nu a reușit să-i convingă, deși a încercat să-i înduplece cu lacrimi în ochi. Noroc că Uniunea Sovietică dispăruse, altfel cu siguranță ar fi stat acum după gratii. În schimb, Barno și Mihai abia așteptau să ajungă la București, erau chiar mai nerăbdători decât Ciprian, iar de plecat, urmau să plece la noapte. Apartamentul lor cu două camere din Chișinău îi rămânea lui Răzvan, pentru că Lenuța se muta la iubitul ei. Mai plecau din țară și Vasile, cu soția sa Vera, cu toate că înainte să cadă Uniunea Sovietică fabrica Zorile, unde munceau amândoi, le dăduse un apartament cu două camere, dar în ultimul an aceeași fabrică nu le mai plătise salariile sau, chiar și dacă le plătea, le dădea pantofi în loc de bani, pe care ei le vindeau în România. De asta și plecau. Plecau în Olanda, unde se stabilise de câteva decenii fratele bunicului lor drept, Nicolae Feodorovici Lebădă, care pe 28 iunie 1940 se refugiase în România, iar în anii șaizeci obținuse azil politic în Olanda. Când a prins și el la seu, a început să le scrie scrisori alor săi, în Moldova Sovietică, iar Vasile i-a răspuns și între ei s-a legat o prietenie epistolară, care s-a finalizat cu primirea unei invitații de-a vedea Rotterdamul, pe baza căreia, după lungi bătăi de cap, li s-a eliberat, în sfârșit, o viză, și ei își cumpăraseră deja și bilete la avion. A doua zi zburau la Viena, și de acolo, în Amsterdam.

Apartamentul lor cu două camere, Vasile și Vera i l-au lăsat lui Radu Gavrilovici și mamei.

Vadim era completamente dezorientat, toate planurile lui fiind date peste cap, pentru că nu se așteptase să-i găsească aproape pe toți pe picior de plecare și pe Mihai Mihailovici fără picioare, într-un scaun cu rotile. Or el venise la Mihai Mihailovici pentru a-i cere ajutorul, după ce rămăsese pe drumuri și nu mai aveau unde să stea nici el și nici Galina Alexeevna. Hotelul de la Peresecina, unde stătuseră până mai ieri, s-a închis și ei au fost aruncați în stradă. El venise să-i roage să-i adăpostească o vreme pe el și pe Galina Alexeevna, dar acum era derutat și nu mai știa ce să-i roage. Totuși, i-a povestit lui Mihai Mihailovici despre necazul lor și acesta le-a zis că pot hălădui liniștiți, alături de Răzvan, în apartamentul său, și când i-a zis asta, pe Vadim l-au bușit lacrimile.

Apoi Barno a plecat în camera vecină ca să-și termine de făcut bagajele, și fiul lor proaspăt bucureștenizat le cără în stradă și le încărcă într-un minibuz la volanul căruia era un tip de la partidul România Mare, în care intrase de curând și Ciprian. Veni și timpul să care ultima geantă și să plece. S-au îmbrățișat, s-au pupat și au părăsit Chișinăul cu minibuzul partidului România Mare, în care au legat scaunul cu rotile al lui Mihai Mihailovici de un scaun imobil, ca acesta să nu se răstoarne brusc în habitaclu. Cei care i-au condus au revenit în dormitor și s-au pus pe băut. Apoi s-au dus și Vasile și Vera, iar cei care nu voiau sau nu puteau să plece nicăieri din Chișinău și-au umplut paharele cu vin. Vadim se făcuse muci și le povesti din nou cum Kostenko i-a împușcat fratele geamăn.

Acum că Mihai Mihailovici era departe și nu se putea opune, Răzvan a propus să bea pentru taică-său și i-au urat lui Mihai Mihailovici sănătate și la mulți ani, căci, cum-necum, era ziua lui de naștere.

28 iunie 1994

S-a luat după ei, strigând-o pe Tania. Fugea după ei, răcnind din ce în ce mai tare. Fugeau și ei, în jurul bibliotecii. Alergând, tipul s-a împiedicat de bordură și a căzut cu nasul în asfalt, fără să se mai poată ridica de jos, atât de gras era sau, poate, își rupsese o mână.

S-au oprit și ei. Acum nu mai avea nici un sens să fugă, pentru că urmăritorul lor zăcea cu fața în asfalt și gemea. În spatele său se înălța o clădire cu șaisprezece etaje. O clădire cu nouă etaje se ridica și îndărătul Taniei. Iar înapoia lui Răzvan se întindea parcul.

— Hai să-l ajutăm, i-a spus Tania, și s-au apropiat.

Își rupsese o mână. Nici vorbă să-l poată ridica de la pământ, pentru că era mult prea

greu. Gemea din ce în ce mai tare. Ar fi trebuit să cheme salvarea. Nu i-a rugat el asta, s-au gândit ei singuri. El pur și simplu stătea ghemuit pe asfalt și gemea. Uitase și de Tania, ca prin farmec. Acum nu o mai striga, ci se văita.

Îl știau din vedere. Era din Tiraspol și era student la Chișinău. Venea foarte des pe la bibliotecă. Era foarte bine făcut și se cam lua de bibliotecare sau de cititori.

Au chemat salvarea. Până să vină, l-au ținut de vorbă, ca să mai uite de durere, așa cum uitase și de Tania. Scrâșnea din dinți, de parcă ar fi clămpănit două pietre una de alta. Lacrimi îi curgeau pe obraji. Și Taniei i-ar fi curs dacă ar fi găbuit-o. Sau lui Răzvan, dacă ar fi încercat s-o apere, așa că cine știe dacă nu e mai bine să plângă el decât să plângă ei.

Așteptând salvarea, Tania își citea mesajele din mobil, iar Răzvan se uita peste capul ei cum asfințește soarele. Ambulanța a sosit și medicii l-au săltat de pe asfalt și l-au culcat pe targă. În mașină i-au făcut o injecție și a amuțit.

Salvarea a plecat. Soarele asfințise.

Au observat că-și pierduse șapca. S-au apropiat de ea și au început s-o calce în picioare, când unul, când altul, chiar în fața bibliotecii.

28 iunie 1995

Înmormântarea se terminase, se terminase şi parastasul de după, şi lumea începu să se împrăştie. Primii s-au retras cei doi deputați din parlament, veniți să-l petreacă pe ultimul drum pe Aurel Ghimpu, împreună cu secretarele lor, iar după ei poeții şi criticii literari, care au ținut cuvântări funebre despre celebrul poet și disident, în frunte cu poetul George Podaru, devenit, între timp, poet postmodernist și nemaiscriind poezii despre viața din colhoz, despre fabrici și uzine, despre eliberarea de pe 28 iunie 1940, și nemaiînfierând regimul burghezo-moșieresc român și imperialismul american, ci Danemarca aia putredă de cândva, despre care scrisese zeci de poeme, într-un limbaj încărcat cu metafore și imagini neobișnuite. Cu toate că din sticle încă mai curgea vin în pahare, aceștia au dispărut unul după altul.

— S-au dus să bea la Uniunea Scriitorilor, a conchis Valeriu Borisovici, care în urmă cu doi ani se întorsese din Tiraspol înapoi la Chișinău, iar acum nu se prea grăbea să facă picioare.

— Ca să nu-i vadă nimeni că beau, mai conchise Valeriu Borisovici.

— Dar poate s-au dus acasă, l-a contrazis Ionel Potângă, un tânăr poet, încă nedebutat în volum.

— Da de unde?! S-au dus să bea la Uniunea Scriitorilor. Îi ştiu eu bine.

— Poate că aveți dreptate, a lăsat-o mai moale tânărul poet, și vru și el să se îndrepte spre ușă.

— Și tu unde te grăbești?

— Eu nu l-am cunoscut personal pe cel care a fost Aurel Ghimpu. Știu doar atât, că a fost un mare poet și unul dintre puținii disidenți de la noi.

— Și asta nu e destul ca să mai rămâi?

— Atunci ar trebui să le spunem și celorlalți să mai rămână!

— Le-am spus!

— Mai spuneți-le o dată!

— Dragi prieteni, vreau să vă amintesc că azi l-am petrecut pe ultimul drum pe unul dintre cei mai mari poeți din literatura noastră și unul dintre puținii noștri patrioți, care a sfidat deschis regimul sovietic și care a stat la bazele renașterii noastre naționale. Eu vă rog frumos, mai rămâneți ca să-i cinstim memoria și nu vă grăbiți să-l uitați chiar așa de repede.

După acest anunţ, unii dintre cei care se ridicaseră în picioare ca să părăsească barul unde era pomenit Aurel Ghimpu s-au așezat înapoi la mese, dar cei mai mulți nu s-au mai întors din drum, pentru că se făcuse deja târziu și riscau să nu mai prindă ultimul autobuz sau troleibuz spre casă. Plecă și Ionel Potânga, după ce băiatul său îi telefonase și-l chemase acasă. În pofida anunțului lui Valeriu Borisovici, cafeneaua se goli, încât în ea au mai rămas doar Răzvan care nu se prea grăbea să se ducă nicăieri și un chelner supărat. Se făcu unu noaptea și chelnerul le stinse lumina, rugându-i să se care și ei, ca să poată încuia cafeneaua, dar cei doi nu voiau să-l asculte.

— Domnule chelner, eu am să plec numai dacă Valeriu Borisovici o să ne spună ce-a pierdut el azi aici. Aprindeți lumina ca să auzim ce-o să ne spună!

Tudor a rotit comutatorul.

— Da' cine ești dumneata ca să mă iei pe mine la întrebări? se răsti la el Valeriu Borisovici.

— O să vă spun mai încolo!

— Dar spune-mi acum.

— Eu primul ți-am adresat o întrebare.

— Deja am trecut la tu.

— Și de ce nu? Ei, de ce nu-mi răspunzi?

— Eu nu-i pot răspunde unui om de care nimeni n-a auzit.

— Nu mă face să râd! Cum nimeni n-a auzit, când chiar dumneata ai reușit să scrii un articol despre prima mea carte?

Răzvan râdea. Bea vin și râdea. Apoi îi spuse:

— Dacă Aurel Ghimpu a fost un poet așa de bun, așa cum ai susținut pe marginea gropii, de ce n-ai scris și despre el măcar vreun rând, ceva?

— De unde știi că nu am scris?

— Știu eu.

— Astea-s minciuni.

— Da' de unde.

— Tinere, ai început să mă insulți.

Afară doi tipi se luaseră la harță și se înjurau.

— Gata, hai, ieșiți ca să închid barul!

— Nu am să plec nicăieri până tipul acesta nu o să ne spună ce a căutat azi la înmormântarea și la parastasul patriotului și disidentului Aurel Ghimpu, cu care el nu a avut nici o treabă, dar nici una, nu se lăsă Răzvan şi-şi mai turnă un pahar de vin.

Tudor a încercat să-l împingă de umeri afară, dar Răzvan îi repetă că nu va ieși din bar până nu va afla ce a căutat scursura asta la înmormântarea unui om atât de rar, ca Aurel Ghimpu.

— Sau te mustră conștiința și de-aia ai venit?

— Ce vrei să spui?

— Că l-ai turnat. Că tu, care l-ai turnat, ai fi făcut azi mai bine să nu fi venit încoace.

— Cine ți-a spus că l-am turnat?

— Tata.

— Da' tatăl dumitale cine-i?

— Mihai Mihailovici.

— Mihai Mihailovici și mai cum?

— Lebădă. Ți-l amintești?

— Nu.

— Ați fost colegi pe vremea când ai lucrat muncitor la tipografia centrală.

— Eu n-am lucrat niciodată muncitor la tipografia centrală.

— Ba ai lucrat, și ai fost o dată la o petrecere dată de unchiul meu Vladilen, unde cel pe care-l plângi astăzi atunci se plângea că moldovenii sunt rusificați, iar tu l-ai turnat la KGB, cum l-ai turnat și pe unchiu-meu.

Valeriu Borisovici păli, după care zise:

— Nu-i adevărat. Eu și Aurel Ghimpu am fost cei mai buni prieteni, dacă vrei să știi. Și ne-am ajutat foarte mult unul pe altul.

— Tatăl meu, i-a trântit-o Răzvan, mi-a spus cu totul altceva, şi i-a aruncat paharul cu vin în față, după care a ieșit afară.

— Hai, domn' profesor, să plecăm, l-a rugat Tudor pe Valeriu Borisovici, în timp ce-i ștergea fața cu un șervețel parfumat, haideți, vă rog eu frumos, să plecăm acasă, dar acesta nu vru.

Să-l împingă, Tudor nu putea, pentru că profesorul era cu un cap mai înalt ca el. Dar nici să cheme poliția nu voia, fiindcă asta ar fi însemnat să nu mai ajungă deloc în seara aia acasă, unde-l aștepta mama sa bolnavă. Îi mai rămânea doar un singur lucru: să se care el. Și asta și făcu, stinse lumina și ieși, încuindu-l pe Valeriu Borisovici înăuntru, în bar.

Fumau pe trepte. Înainte să se despartă, s-au mai uitat o dată pe geam și l-au văzut pe Valeriu Borisovici luminat de razele lunii în capul mesei, cu un pahar de votcă în mână, vorbind singur. Se pare că nu realiza că fusese încuiat în bar.

28 iunie 1996

Înșfăcându-l de curea, Chioru l-a smuls din cercul chefliilor care se învârteau într-o horă și l-a împins afară, în hol, unde însă tipul i se rupse din mâini și încercă să se furișeze înapoi în sala de dans, și atunci interveni Tuța. Acesta îl pocni cu un picior în biluțe, și bărbatul se îndoi spre podea, timp în care Chioru reuși să-și înfigă mâna în barba lui și să-l tragă după el, pe ușă. Tuța îl mâna din urmă cu picioarele în fund. Din penumbra holului l-au împins în sala bibliotecii, cufundată în întuneric și, de acolo, l-au îmbrâncit afară în curte, și tipul căzu în nas, pe asfaltul uscat. Luna a alunecat după un nor și s-a lăsat un întuneric ca în Céline. Chioru și-a împlântat iar degetele ca niște gheare în barba tipului și l-a tras în sus. Atunci nu voia să iasă din club și acum nu voia să se scoale de jos. Da' ce viteaz mai era înăuntru, se gândi Chioru. Scâncea și se târa în patru labe la picioarele lor implorându-i să-l lase să se întoarcă în club ca să danseze hora până la capăt. Cu o palmă dată cu latul, Chioru l-a pus pe fugă pe un tip venit să-și scape amicul și au rămas doar ei și bătrânul. Chioru i-a tras și bătrânului o palmă ca acesta să nu se mai vaicăre atâta. Tuța îi cerea un singur lucru ca să le spună, doar atât: dacă el e Iulică acela care le-a împărțit oamenilor, după concert, câte o sută de lei și câte o votcă, la pachet cu îndemnul de a-l vota pe Snegur sau nu. Doar asta voiau să afle de la el și nimic altceva. Bătrânul le răspunse ceva, dar ei nu au înțeles nimic din ce le-a spus. Bolborosea, pur și simplu bolborosea și nu reușea să termine nici un cuvânt și asta-i enerva la culme.

— Chioru, acesta-i Iulică cel care le-a împărțit oamenilor cadouri sau nu e ăsta?

— Ăsta-i.

— Și atunci de ce nu vrea să recunoască asta?

— Pentru că e un laș.

— Ești un laș, bă, fraiere, ia zi?

— D…, d…, încercă acesta să le spună ceva și nu reuși. Tuța își ieși cu totul din papuci și-l otânji peste gură. Bătrânul se poticni și se prăbuși pe spate, horcăind. Din gură îi țâșni un șuvoi de sânge ca dintr-o sticlă spartă. Iarba din jur se înroși. Îl târau în spatele casei de cultură ca să nu-i vadă nimeni. Nu puteau însă să-l lase în pace, așa cum îi ruga tipul, pentru că ei nu de florile cucului îl târau în spatele clubului, ci ca să se convingă că anume ăsta era Iulică, cel care le-a dat cadouri oamenilor și i-a îndemnat să-l voteze pe Snegur, iar dacă acesta ar fi fost Iulică, tot atunci l-ar fi băgat în mașină și i l-ar fi dus plocon domnului Popov, ca acesta să-l prelucreze cum trebuie așa încât săptămâna viitoare, când vor veni ai lor cu un concert, Iulică să le spună oamenilor din Flutura că data trecută când i-a îndemnat să-l voteze pe Snegur a greșit, că între timp a mai reflectat un pic și și-a dat seama că nu pe Snegur ar trebui ei să-l voteze, ci pe Lucinschi, și la sfârșit să le împartă oamenilor câte trei sticle de votcă și câte două sute de lei, pentru a-l vota pe cel din urmă, dar cât timp nu erau siguri că acesta era Iulică, cel care le împărțise oamenilor din Flutura bani și votcă, nu avea nici un rost să-l care în fața domnului Popov, că, dacă într-adevăr nu el era Iulică, oare nu vor pica ei de proști în ochii șefului? Îl fotografiaseră, îl și filmaseră, dar afară era prea întuneric ca să confrunte fotografiile cu

originalul și nici timp prea mult nu aveau pentru asta, și nu le rămânea nimic altceva de făcut decât să-l lumineze cu lanternele de la mobil în față și să-l bubuie cu întrebări.

După dizolvarea URSS-ului, domnul Popov intrase în politică, devenind șeful campaniei electorale a lui Petru Chirilovici Lucinschi, el îi scria cuvântările și el îl învăța cum să lupte cu Mircea Snegur ca să-l dea jos din fotoliul de președinte al Republicii Moldova, el i-a angajat și pe ei, trimițându-i regulat în misiuni, iar misiunea în care i-a trimis azi a fost să-l surprindă pe omul lui Snegur din Flutura când acesta va împărți bani și cadouri oamenilor, să-l prindă după aia și să i-l aducă la sediul firmei sale, în această seară. Filme și fotografii cu el aveau, dar nu au reușit să-i memoreze trăsăturile, pentru că mereu era înconjurat de foartă multă lume și niciodată nu a rămas singur ca să-l poată privi în față. Săptămâna trecută s-au ars, pentru că s-a dovedit că omul pe care-l găbuiseră ei nu era cel care-i făcea propagandă lui Snegur în Cetireni, ci era cu totul și cu totul altcineva și șeful le-a tras mâța pe spinare. De aia erau ei așa de prudenți, pentru că cine a fost mușcat de un leu se teme și de o pisică, se gândi Chioru. Nu ar fi vrut să o mai dea o dată în bară și iar l-au luat la întrebări, cerându-i să le spună doar atât: dacă el e Iulică cel care i-a plătit pe oamenii din Flutura ca să-l voteze pe Snegur la alegerile care aveau loc peste zece zile sau nu. Doar atât, ca să știe și ei ce să facă mai departe. Dacă ar fi fost convinși că tipul din fața lor e Iulică, i l-ar fi dus imediat domnului Popov, și atunci și-ar fi putut primi și ei lovelele promise. Dar dacă tipul acesta nu era Iulică?

Dintr-odată, fără să-l fi pocnit cineva, bărbatul se prăvăli la pământ. Tuța se sperie și-l înșfăcă de grumaz:

— Ce ai, frate, ce-i cu tine?

Dar bărbatul iar se prăbuși în iarbă. Îl ridicau de jos și el se prăvălea îndărăt. Tuța a smuls din geantă o sticlă de votcă, i-a scos dopul și l-a spălat cu votcă pe față, apoi a mai scos o sticlă și i-a turnat-o, gogâlț, gogâlț, în gură și pe nepusă masă bărbatul sări brusc în picioare și Tuța tresăltă. Țopăia de bucurie și Chioru.

Bărbatul nu realiză ce i se întâmplase și le ceru o țigară. Luna se iți de după un nor și îl bătu în față și Tuța îi șopti mânios lui Chioru:

— Dar ăsta nu-i tipul. Ăsta e…

— Ăsta e…

— Ăsta e altcineva.

— Am dat-o în bară

— Cum te cheamă, bă?

— Ili.

— Ili, nu Iulică?

— Nu Iulică. Ili. Mă cheamă Ili Vrabie.

— Și cu ce te ocupi tu, mă Vrabie?

— Sunt pensionar, dar în trecut am fost învățător de limbă și literatură moldovenească. Așa se chema pe atunci.

— Și acum tot așa se cheamă.

— Eu știam că…

— Mai vrei o votcă?

— Da.

— Ține-o!

Ei cu Ili nu aveau nimic, chiar și dacă nu le plăceau învățătorii, nici măcar cei ieșiți la pensie. Ei aveau ce aveau cu omul lui Snegur din Flutura, care azi le-a împărțit sătenilor câte o sută de lei și câte o sticlă de votcă. Adică cu Iulică. Pe Iulică îl vânau ei, dar cu Ili nu aveau absolut nimic, bărbatul le era chiar simpatic, pentru că era un tip simțit, și nu uită să le mulțumească pentru țigară și votcă, și atunci ei l-au mai cadorisit cu o sticlă de votcă și l-au lăsat să se reîntoarcă în casa de cultură, ale cărei ferestre zdrăngăneau de la cât de tare răsuna muzica.

— Dar oare cum de nu am observat din capul locului că pămpălăul ăsta nu e Iulică?

— Pentru că dansau alături. Iar în jur era așa o beznă…

— Dar după?

— Și în hol era beznă. Și apoi, nu uita că și noi suntem cam abțiguiți!

— Dar când l-am luminat cu lanternele, de ce nu ne-am dat seama că l-am confundat?

— Dar cum să-ți dai seama când toată fața îi era scăldată în sânge și ochii îi erau tumefiați, zi și tu?

— Și de ce nu l-am întrebat cum îl cheamă?

— L-am întrebat, dar parcă am înțeles ce ne-a răspuns?!

— Și ce ne facem acum? Îl mai căutăm pe Iulică?!

— Cum să nu. Desigur că-l căutăm. Doar pentru asta am venit aici. Hai înapoi în club, i-a zis Tuța, că sigur Iulică e înăuntru. Ili Vrabie, prin curte, lăsa după el urme de sânge, peste care la un moment dat au început să pășească Tuța și Chioru, atunci când s-au întors și ei în club ca să pună mâna pe Iulică.

28 iunie 1998

Geanta aia de rafie burduhănoasă nu-i permitea să înainteze prea repede spre troleibuzul din stație și Radu Gavrilovici, după fiecare doi pași, o punea pe asfalt pentru a-și mai trage sufletul până şoferul troleibuzului l-a văzut în retrovizor și s-a dat jos din vehicul, i-a înșfăcat valiza din mână și i-a cărat-o înăuntru. Pufăind, bătrânul își târa picioarele din urma lui și-i mulțumea întruna. Bărbatul i-a lăsat geanta lângă ușă, după care a intrat în cabină și a pornit troleul.

La prima stație de după gară, troleibuzul s-a golit de oameni. A coborât și Radu Gavrilovici, trecându-și geanta aia voluminoasă dintr-o mână în alta. Acum nimeni nu se mai oferea să-l ajute, toți fiind preocupați să-și care pufăind și încovoiați propriile sacoșe și pungi, la fel de corpolente, dacă nu și mai groase și mai grele decât geanta lui.

Când a ieșit din stație, pe Radu Gavrilovici l-au apucat pandaliile. Era abia șase și un sfert și nu mai aveai unde arunca un ac. Ca un șirag de mărgele sau ca niște soldați, oamenii se răsfiraseră pe trotuarele din jur și toți, dar absolut toți își expuseseră deja marfa pe cearşafuri sau pe pelicule de polietilenă.

Pe soclul monumentului lui Kotovski o țață spălăcită și uscată își înșirase un serviciu de tacâmuri placate cu argint, compus din șapte linguri și șapte lingurițe, și un set de zece pahare Burgundy, de 790 de miligrame. În spatele monumentului lui Kotovski se înălța clădirea cu șaisprezece etaje a hotelului Cosmos, dar nu spre ea se uita Radu Gavrilovici.

— Dar ăsta e locul meu. Aici, de obicei, vând eu, îngăimă Radu Gavrilovici, dar țața aia uscată îi râse în față. Ea nu numai că nu vru să se care de acolo, ci îi spuse că nu scrie nicăieri pe monumentul ăla că locul acela e al lui.

Pe Radu Gavrilovici l-au trecut toate apele. Să se ciondănească de dimineață însă ar fi însemnat să-și strice ziua și el nu avea nici un chef de asta, preferă să plece în altă parte decât să se ia în gură cu țața aia înțepată și spălăcită, cu toate că era convins că postamentul monumentului lui Kotovski era cel mai bun loc pentru a-și vinde marfa și regretă amarnic că venise cam târziu. Radu Gavrilovici trecea pe lângă vânzătorii ambulanți și fericiți că reușiseră să ocupe un colțișor de piatră pe piedestalul impozant, negru de supărare. Cine se trezește mai dimineață, acela și strânge tot caimacul, își spunea el mâhnit și-și croia drum prin gloata aia de oameni nedormiți și morocănoși, care ocupase până și parapetele fântânii arteziene, secate demult, sau treptele hotelului Cosmos. Așteptau cumpărători. Fiecare trecător ce se ivea la orizont putea fi un potențial cumpărător. Îl priveau de departe plini de speranță. Pe Radu Gavrilovici însă îl priveau cu

ură, fiindcă el nu venise să cumpere ceva, ci să vândă, făcându-le în felul ăsta concurență și viața mai grea, strâmtorându-i și furându-le eventualii cumpărători.

Radu Gavrilovici și-a șters cu mâneca broboanele de sudoare de pe frunte, neștiind unde să se mai ducă. Era disperat, ce mai!

Sub un panou electoral uriaș, unde lumea era îndemnată să meargă pe 17 noiembrie 1996 la alegerile prezidențiale și să voteze un om frumos, adică pe Petru Lucinschi, cu toate că alegerile alea se terminaseră de mult, dar panoul nu a fost scos, și-a întins și el un cearşaf, înșirând pe el pahare, căni, farfurii și tacâmuri. Precum și șapte sticle de ulei, pe care i le aduse poștașul acasă cu o zi înainte, aceasta fiind pensia sa pe luna trecută.

Cumpărătorii se apropiau și treceau mai departe, fără ca vreunul să se oprească și în dreptul lui. Cumpărau de la vecinele lui. Cumpărau de la vecinele din stânga sau din dreapta lui, inclusiv pahare, căni, farfurii, tacâmuri, sau ulei, însă nu și de la el. De la el, nimeni nu cumpără nimic și asta îl umplu de năduf. Îi era așa de ciudă, că-i venea să-și dea pumni în cap. Nici măcar nu-și aruncau ochii spre marfa lui, ticăloșii.

Veni și amiaza, și el tot nu vânduse nimic, și disperarea lui nu mai avea margini.

Radu Gavrilovici era flămând, azi nu mâncase nimic, cum nu mâncase nimic nici ieri, și se gândea cu groază că se va întoarce acasă cu stomacul gol și nu o să aibă nici Lizei, care căzuse la pat în urmă cu o jumătate de an, ce să-i dea să mănânce.

Se lăsase seara și toată lumea din preajma lui se împrăștia. Se pregătea și el să plece ca să-și plângă de milă, când un domn între două vârste s-a oprit și și-a plimbat ochii peste marfa lui.

— Vreți să cumpărați ceva?

— Da, i-a spus bărbatul, și în ochii bătrânului s-au aprins două beculețe.

— Ce?

Nu se uita la marfa lui, ci la el. Bătrânul clipea din gene. Bărbatul și-a îndreptat indexul spre pantalonii lui Radu Gavrilovici.

— Ăștia îi port eu și nu-i vând. Vând orice altceva, dar pe ăștia, nu.

— Bine, dacă nu vreți, eu am plecat, a făcut bărbatul și Radu Gavrilovici l-a strigat cu o voce pâslită.

— Bine, fie, treacă de la mine, îi vând. Cât îmi puteți da pe ei?

— Dar cât vreți? l-a întrebat bărbatul cu părul grizonant, și se uită la hotelul din spatele lui.

— O sută de lei, a răcnit Radu Gavrilovici și bărbatul a extras din portmoneu o bancnotă nouă-nouță. Cu mâinile tremurânde, Radu Gavrilovici i-a luat banii, apoi și-a scos pantalonii de pe el și i-a înmânat bătrânului.

Cu pantalonii lui în mână, bărbatul s-a făcut nevăzut în spatele hotelului Cosmos, pe când Radu Gavrilovici, rămas doar în chiloți, a început să-și strângă marfa, care nu-i mai încăpea în valiză, și cu pași împleticiți a dat ocol soclului monumentului lui Kotovski, târând după el, prin piațeta din fața hotelului, deja cufundată în întuneric și pustie, geanta aia de rafie burduhănoasă.

Dispăru în spatele hotelului și bărbatul care îi cumpărase lui Radu Gavrilovici pantalonii. Acesta se sui într-un Opel negru și porni motorul. Coborî pe strada Veronica Micle și deschise ușa unei clădiri cu cinci etaje. Urcă la etajul trei și deschise prima ușă de

lângă scări, intrând într-o cameră unde toată lumea fuma.

— Ei, ai găsit? îl întrebă un tip care stătea cu fundul pe masă.

— Da, răspunse bărbatul care a intrat și scoase dintr-o pungă pantalonii lui Radu Gavrilovici. Tipul așezat cu fundul pe masă îi examină pe toate fețele, apoi exclamă:

— Sunt foarte buni. E exact ceea ce căutam de mult. Pantaloni ca ăștia nu se mai fac din anii șaptezeci. Mâine începem filmarea! Filmăm de la patru dimineața. La Bahmut. Anunță pe toată lumea!!!

Radu Gavrilovici ajunse acasă pe jos, fiindcă nici un șofer nu vru să-l primească în troleibuz îmbrăcat doar în chiloți. În schimb, făcuse o sută de lei!

28 iunie 2000

Când băiatul a intrat în cameră, Radu Gavrilovici se gândea de la cine să se mai împrumute pentru a-și cumpăra leacuri pentru șale, căci în ultimele zile îl necăjea cumplit spatele și el încă nu primise pensia. Pensia urma să-i fie adusă peste șapte zile, pe când șalele îl chinuiau azi. De fapt, nu de ieri sau de alaltăieri îl durea spatele, ci de când murise Liza, în urmă cu o jumătate de an, de atunci îl apucase o durere zdravănă și nu îl mai lăsase deloc. Și-a amintit de Liza și s-a posomorât. A murit atât de brusc, atât de brusc, își zise el din nou, și-l invadă o tristețe devastatoare.

Scârțâitul ușii i-a întrerupt gândurile despre Liza și l-a făcut să deschidă ochii. Auzea pași. Niște pași ca de pisică. Erau pașii lui. După pași l-a și recunoscut.

Adolescentul înainta spre el, mohorât. Radu Gavrilovici s-a sculat câine-câinește din fotoliu și a căzut îndărăt, cu mâinile ținându-se de regiunea lombară. De durere, nu putea să stea în picioare. Of, dacă ar avea ceva parale, l-ar ruga chiar acum pe Victoraș să se ducă la farmacie și să-i cumpere un unguent, și era sigur că s-ar duce, pentru că Victoraș era un băiat atât de prevenitor, se gândea bătrânul.

Victoraș era mezinul lui Iulică, milițianul acela din Flutura care i-a cumpărat casa. S-au împăcat demult. Iulică s-a pensionat tot ca milițian, iar fiul lui a dat la drept la Chișinău și a intrat, dar facultatea nu-l asigura cu cămin, iar Iulică nu putea să-i plătească o gazdă și atunci l-a căutat pe Radu Gavrilovici, căci pe nimeni altcineva din capitală nu știa, ca să-l roage să-l primească la el, și Radu Gavrilovici l-a primit, iar Victoraș s-a dovedit a fi un băiat atât de bun! Nu-i lua bani. Pur și simplu îl punea să-i povestească ce se mai întâmplă în Flutura.

Când băiatul a intrat în cameră, Radu Gavrilovici se gândea cum să mai facă rost de bani. Nu îl ducea capul. Pe cine oare să mai țigănească? Radu Gavrilovici habar nu avea.

Băiatul se opri și îl privi în față. Îl privea și Radu Gavrilovici, bucuros că tânărul a venit să-l mai vadă și înainte de-a se culca. Of, ce s-ar face dacă și Victoraș ar uita de el, așa cum îl uitaseră Cosmin, Lenuța sau Tamara? Cum s-ar mai descurca? Bătrânul nu-și imagina.

— Așază-te, Victoraș, i-a făcut un semn cu capul spre un scaun de lângă fotoliu, dar băiatul nu vru să se așeze, și asta l-a mirat un pic. L-a mirat că a rămas să stea în picioare și că-l privea cu niște ochi reci, ca și cum l-ar fi văzut pentru prima oară. I se păru schimbat. Nu era ca de obicei. De regulă, era foarte prietenos, însă acum îl privea ostil, cu niște ochi morți. Poate i s-o fi întâmplat ceva, s-a gândit Radu Gavrilovici și i-a zâmbit, dar fața adolescentului a rămas moartă.

— Dă-mi niște bani, Radu Gavrilovici!

— Ce ai spus, Victoraș?

— Am zis să-mi dai niște bani.

— Eu sunt cam surd și nu te aud prea bine, i-a repetat Radu Gavrilovici și băiatul s-a înfuriat și a început să urle. Pentru prima dată striga la Radu Gavrilovici și bătrânul, tot pentru prima dată în ultimele zile, a uitat de durerea de spate. Era uluit, pentru că în ultimele zile durerea asta nu îl slăbise nici o clipă. Băiatul voia bani. Dar el bani nu avea. Nu avea nici un sfanț. Oare cum să-i spună că și el ar fi vrut să ceară cuiva niște bani, cum?

— Unde-ți ții banii, moșulică? Dă-mi niște bani! Măcar vreo sută de lei, moșulică!

Radu Gavrilovici i-a explicat otova că a rămas și el fără bani, iar pensia o va primi abia peste o săptămână, dar băiatul l-a întrerupt, dându-i roată și strigând la el, iar Radu Gavrilovici, ca să-l liniștească, i-a promis că o să-i dea ceva parale când va primi pensia, însă băiatul nici nu vru să audă de asta. El voia bani acum. El era sigur că Radu Gavrilovici avea părălet cât cuprinde, și nu voia să-i dea, și a început să răscolească prin cufăr, răsturnându-i pe podea tot conținutul.

Negăsind nimic în el, băiatul înhăță cuțitul de pe masă. În ultimul timp, pe Radu Gavrilovici îl cam lăsaseră ochii și nu vedea prea bine de departe, așa că nici acum nu înțelese ce apucase băiatul în mână, și pur și simplu se bucura că se apropie. Îi era drag băiatul acesta din Flutura și îl aștepta zâmbind să vină mai aproape ca să-l roage să-l urce în pat, pentru că singur nu mai era în stare. Băiatul se apropie, cu cuțitul deasupra capului, pe care nici gând nu avea să-l înfigă în bătrân, doar voia să-l sperie un pic, nimic altceva decât să-l sperie un pic, ca să-i dea niște bani.

Deodată, Radu Gavrilovici văzu cuțitul din mâna lui Victoraș și pe dată îl cuprinseră o dezamăgire și o stupoare atât de mare, încât se stinse pe loc.

28 iunie 2001

Ceea ce li s-a aruncat în ochi tuturor a fost că, exceptând-o pe Lenuța, ceilalți copii ai lui Mihai și Barno au lipsit de la parastasul de un an al lui Radu Gavrilovici, la fel cum au lipsit și de la înmormântarea sa. Nu venise nici Iosif Cosminovici, care, după ce comuniștii au câștigat alegerile, s-a mutat din Bălți la Chișinău și acum lucra șef de departament la Ministerul Economiei, și în această calitate în acea zi fusese nevoit să zboare la Moscova ca să se întâlnească cu omologul său din Rusia. Iosif Cosminovici a absentat însă și de la înmormântarea socrului său, numai că atunci a făcut o intoxicație foarte urâtă.

Nu toți l-au crezut atunci. Mai degrabă credeau că Iosif Cosminovici refuza să dea ochii cu ei. Tamara însă venise, dar nimeni nu avu curajul s-o întrebe: Da' bărbatu-tău unde-i?, pentru că nu prea credeau că era momentul potrivit pentru reglări de conturi. Cum-necum, se aflau la un parastas. Și apoi ce, parcă numai Iosif Cosminovici lipsea?

Cu mâinile pe spătarul căruciorului lui Mihai Mihailovici, Barno le povesti de ce nu a putut veni Ciprian, cu toate că foarte puțini o ascultau și mai toți erau cu ochii pe Mihai Mihailovici, care, de când îl văzuseră ultima oară la înmormântarea lui Radu Gavrilovici, se schimbase complet, devenind o legumă în toată legea, el nereacționând nici măcar la vorbele lui Barno, dând impresia că nu înțelegea unde se află și ce caută și el acolo. Sau ei. Și chiar nu înțelegea, pentru că mintea nu-l mai slujea deloc, iar capac la toate își pierduse și darul vorbirii, după acel atac cerebral din toamnă. Nu părea să-i fi recunoscut și de aia nu a schițat nici un gest când i-a văzut. Unii l-au strâns de mână, dar el nu și-a întors capul spre ei, de parcă nu pe el l-ar fi strâns de mână. Nu se uita în jur și nu clipea. Pur și simplu stătea lipit de spătarul căruciorului său și se uita peste capetele lor într-un punct fix, iar unii dintre cei care-l priveau s-au întrebat la ce bun l-a mai adus Barno la parastas, dacă acesta oricum nu înțelegea unde a ajuns. De ce să-l mai chinuie și să-l care tocmai de la București, dacă el nu realiza ceea ce se întâmpla în jurul său și cu el? Da, la înmormântarea lui Radu Gavrilovici sau la înmormântarea Lizei încă mai pricepea ce se petrece, deși prefera să tacă decât să vorbească, și să se uite cu tristețe la morții care erau aruncați în groapă decât să plângă în hohote, așa cum plângeau toți cei din jurul său, dar măcar pricepea, însă acum nu înțelegea nimic, de parcă ar fi picat de pe lună, sau în jurul său s-ar fi vorbit într-o limbă străină, pe care o auzea pentru prima dată.

Da, acum era o legumă. La nunta Lenuței sau la botezul Loretei chiar se dăduse în spectacol, rugând-o pe Barno să-l ducă la microfon, unde a cântat… *Katiușa*, spre disperarea fiicei sale și spre nedumerirea nuntașilor, care nu puteau să uite că, din cauza rușilor, și-a pierdut ambele picioare. Atunci, cel puțin, le cântase ceva. Acum însă stătea tăcut în căruciorul său și se uita peste capetele lor la un păianjen apărut într-un ungher al camerei, era o legumă în toată legea și nimeni nu înțelegea de ce Barno nu l-a lăsat acasă. Unii chiar o condamnau pentru asta. O acuzau că l-a luat cu ea doar pentru a se da mare și tare în ochii lor. Dar cu cine să-l lase acasă, dacă servitoare nu avea? În cazul ăsta, și Barno ar fi trebuit să rămână cu el, ea însă nu-și imagina cum să nu se ducă să-și ia rămas-bun de la unii dintre cei mai dragi oameni din viața ei. De-aia l-a și cărat după ea pe Mihai Mihailovici, deși acesta habar nu avea de nimic, și pe toată durata parastasului s-a uitat doar la păianjenul acela din ungher, pe care începuse să-l privească de cum fusese adus în cameră și la care pur și simplu se holba, de parcă cine știe ce-ar fi văzut acolo.

Pe nepusă masă, Barno începu să plângă și foarte mulți și-au ridicat ochii de la Mihai Mihailovici la ea și unii au început să-i audă vocea și să deslușească și ce le spunea. Iar Barno le povestea că Ciprian, în Marea Britanie, unde se afla de câțiva ani buni, muncea ilegal, și dacă ar fi venit la înmormântarea lui Radu Gavrilovici sau la parastasul lui, îi întrebă ea, cum s-ar mai fi întors după aia înapoi, la Londra?

Spre deosebire de Ciprian însă, Răzvan pur și simplu a refuzat să vină, pentru că nu-l ținea de bunic pe Radu Gavrilovici. Ce mai la deal, la vale, după Răzvan, bunicul său adevărat era Mihail Feodorovici, și nu Radu Gavrilovici. El considera că a avut un singur bunic, și acela a fost Mihail Feodorovici. Un bunic disident, și nu un colaboraționist nenorocit ca Radu Gavrilovici, care stătuse într-un bulău de drept comun, alături de toți borfașii din toată Uniunea Sovietică.

După ce Barno tăcu, un sentiment de jenă îi cuprinse pe toți, căci, așa sau altfel, dar n-a fost Radu Gavrilovici chiar cel mai rău om din lumea asta, și atunci chiar Barno sparse tăcerea și le povesti cum Radu Gavrilovici l-a ajutat pe Mihai să devină student la Institutul Politehnic, și apoi și pe ceilalți copii, în niște vremuri în care se intra foarte greu la facultate.

Apoi au vorbit despre casa asta în care, după ce Vasile și Vera au plecat în Olanda, ca să-l caute pe fratele lui Mihail Feodorovici, pe Nicolae Lebădă, Radu Gavrilovici și mama și-au petrecut ultimii ani din viață, iar după moartea lui Radu Gavrilovici, și pentru a pune punct certurilor dintre Vadim, Galina Alexeevna și Răzvan, care nu mai aveau capăt, Barno i-a instalat aici pe Vadim și pe mamă-sa, cu toate că și apartamentul ăsta se paradise rău de tot și arăta la fel de nașpa ca al lor, înainte să-l repare Răzvan. Din tavanul de la balcon se desprinsese o parte din tencuială, iar cea care nu căzuse putea să se prăbușească la prima ploaie mai zdravănă. Chiuveta din bucătărie se înfundase și nu mai era utilizabilă deloc, vesela murdară mai putând fi spălată doar într-un lighean. Clanța de la dormitor îți rămânea în mână, dacă intenționai să deschizi ușa, și din toate becurile din casă mai ardeau doar două: unul în dormitor, unde avea loc parastasul, și altul în baie. După moartea lui Radu Gavrilovici, nici Vadim și nici Galina Alexeevna nu i-au putut stopa degradarea, cu toate că au vrut, firește, dar, din lipsă de bani, nici măcar chiuveta din bucătărie n-au desfundat-o.

Apoi Barno le-a povestit despre Vasile și Vera, cărora de fiecare dată când murea cineva din familia lor le trimitea câte o telegramă, și ei nu i-au răspuns la nici una. Toată lumea era foarte îngrijorată din cauza asta și dădeau în bobi că, fie adresa nu era bună, fie li s-o fi întâmplat ceva foarte nasol acolo, la Rotterdam. Sau, dimpotrivă, au dat de bine și nu mai vor să audă de nimeni. Din Flutura veniseră doar Iulică și fiul său, Victoraș, care plângea întruna, observă Tamara. Și altcineva cine ar mai fi putut să vină: Nicolai Nicolaevici Grubin? Acesta se întorsese acasă, în Nijnii Novgorod. Ili? Ili Vrabie? Fostul învățător de limbă și literatură moldovenească? Dar nu știți ce-a pățit Ili? Cu câteva zile înainte ca Lucinschi să câștige alegerile, Ili a fost bătut măr. Dar asta a fost demult. În urmă cu cinci ani. Da, dar de atunci se afla mereu prin spitale. Chiar și acum era internat la spitalul republican.

Deși era parastasul lui Radu Gavrilovici, ei îi forfecau pe cei care nu erau la praznic și, când și-au dat seama de asta, au început să evoce figura celui care fusese ultimul

locatar al acestui apartament de dinainte de-a se stabili aici Vadim și mama lui.

— Ce viață grea a mai avut după ce s-a întors din pușcărie și nimeni nu voia să-l angajeze! își aminti Tamara. Noroc că Vladilen a dat toate pe una și l-a luat paznic la tipografie, după care a conchis: Ce timpuri grele au mai fost! Fiind paznic însă, a îndrăgit cărțile. Citea pe rupte. Prăbușirea Uniunii Sovietice l-a prins cu o carte în mână. Dar nu a reușit să învețe noua grafie și citea doar cărți în chirilică. Pe unele le-a recitit și de șase ori, într-o perioadă în care era nimicit tot fondul de carte românesc cu grafie chirilică, și el știind asta îi ungea pe distrugătorii de cărți ca să i le lase lui. Când nu-i putea îndupleca, le fura. Fura cărți. A furat cărți și de la noi, cu toate că noi nici gând n-aveam să le aruncăm la gunoi. Noi le păstram, și el ni le fura, temându-se probabil că, la un moment dat, și noi o să ne debarasăm de ele. Dar bărbatu-meu nici gând nu avea să renunțe la ele. După albumele noastre de fotografii și medaliile lui, el ținea cel mai tare la cărțile alea cu alfabet chirilic, cum ar fi ținut la părul său din cap. Nu avea nimic mai de preț. După moartea lui Radu Gavrilovici, noi ni le-am luat înapoi acasă.

Lenuța sosise la înmormântare cu Loreta, fiica ei de un an, și aceasta acum plângea. Într-un colț al mesei plângea Victoraș, care plânsese și la înmormântarea lui Radu Gavrilovici și Barno se gândi că, probabil, l-o fi iubit tare mult, și într-un alt colț, Loreta, în brațele mamei sale.

Tamara îi luă la refec pe cei care nu putuseră ajunge la înmormântare, făcându-i în toate felurile.

— Nici măcar la înmormântări și parastase nu ne mai putem aduna cu toții, făcu ea foarte tristă, și Loreta, de parcă ar fi înțeles-o, se dezlănțui în hohote de plâns și mai asurzitoare, plângând mai tare chiar și decât Victoraș.

— Dar nici Iosif Cosminovici nu a venit, o înțepă Lenuța, însă Loreta și Victoraș plângeau atât de tare, că Tamara nu o auzi.

La parastas venise și Vladilen care, după ce Moldova își dobândise independența, s-a apucat, cine ar fi crezut?, să facă jurnalistică și să lucreze pentru Radio Europa Liberă. Vladilen era răcit cobză și avea febră, dar chiar și așa se încăpățâna să rămână până la capăt. Cu toate astea, se refugiase într-un colț, ca să nu-i molipsească și pe ceilalți. Stătea singur și bea vin fiert, de sufletul lui taică-său.

— Ce neșansă, izbucni nici una, nici două, Galina Alexeevna, din celălalt capăt al mesei, să mori doar cu o săptămână înainte să primești pensia.

— Ce aia e pensie? tună Barno.

— N-o fi pensie, dar eu alt venit nu am, se plânse Galina Alexeevna.

Unii începură să plece, printre care și Tamara, iar după ce Vadim a închis ușa după ea, toți într-un glas au început să strige că de ce Iosif Cosminovici s-a dat cu comuniștii.

— El însă nu s-a schimbat, le-a spus Barno, el a fost și a rămas comunist, spre deosebire de unii dintre voi, care ați fost comuniști până să dispară Uniunea Sovietică și ați devenit liberali după câștigarea independenței, dar el nu, el a rămas ceea ce a fost dintotdeauna: un comunist habotnic, care, în afară de Tamara, pe ceilalți băștinași îi urăște. Credeți că mie îmi place asta? Da’ de unde?! Însă rudele nu ți le alegi.

— Totuși, eu nu înțeleg, făcu Lenuța, cum de tușa Tamara îl suportă și nu-i dă papucii, când el pledează cu text deschis ca Moldova să se unească cu Rusia și e împotriva

unirii cu România și ar fi gata să-i stârpească pe toți cei care luptă pentru asta și nici până acum nu a învățat românește și peste tot vorbește doar în rusește? Sau și mătușa gândește la fel?

— Nu cred, o contrazise Barno.

— Dar, pe de altă parte, interveni iar Lenuța, oare comuniștii ar mai fi câștigat alegerile astea din iarnă dacă toți cei care au plecat din Moldova ar fi mers să voteze?

— Eu am fost, se apără Barno. Și l-am luat cu mine și pe Mihai Mihailovici, și i-am pus în față foaia aia lungă cu nume de partide și i-am spus să voteze, dar el se uita pierdut la mine și nu înțelegea ce vreau de la el și n-a votat pe nimeni. În schimb, eu am votat. Și n-am votat cu partidul comuniștilor, ci cu Iurie Roșca.

— Tu ești o excepție, mamă, îi strânse mâna Lenuța. Dacă toți ar fi ca matale, în vecii vecilor comuniștii nu ar mai fi pus mâna pe putere.

— Ce vremuri grele au venit! exclamă Vadim.

— Vor fi și mai grele, ripostă Lenuța.

— Și acum ce-o să ne facem? Oare ce-o să fie acum cu noi? îi întrebă înspăimântată Galina Alexeevna.

— În plus, a dispărut și Vlad Cubreacov! exclamă Lenuța în timp ce își descheie nasturii de la rochie și-i băgă Loretei țâța în gură, și fetița tăcu. Toți se uitau speriați unii la alții.

— Oare cine l-a răpit? îi întrebă Vadim cu o voce hârâită.

— Cine, cine? Oare nu e clar cine? se răsti Lenuța la el.

— Vrei să spui că…

— Comuniștii, bineînțeles că ei, afirmă ritos Lenuța.

— Și ce urmăresc? o întrebă Galina Alexeevna.

— Eu de unde vrei să știu?!

— Probabil vor să ne sperie și să ne intimideze, răspunse pentru toți Vadim. Ca să nu mai îndrăznim să ridicăm capul.

— Dar să știți că numai noi suntem de vină că le-am permis unor oameni ca Iosif Cosminovici să pună mâna pe putere, conchise Lenuța și țipă, pentru că Loreta o mușcă de sfârc.

— Așa e, Iosif Cosminovici e comunist, i-a dat dreptate Barno, dar tu știi cine a plătit acest parastas, dar și înmormântările lui Radu Gavrilovici și a mamei?

— Nu știu, recunoscu Lenuța.

— Să-ți spun cine?

— Iosif Cosminovici?

— Exact, chiar el, confirmă Barno.

— Dacă aș fi știut că masa de la parastas a fost plătită de Iosif Cosminovici, nu aș fi pus nimic în gură, făcu Lenuța. De ce ai acceptat, mamă, s-o plătească el?

— Cum de ce? Pentru că eu nu am bani, pe când Iosif Cosminovici are. El e cel mai bogat dintre noi. Sau, poate, cel mai generos.

— Nu e vorba despre asta, o contrazise Lenuța, pur și simplu Iosif Cosminovici avea o slăbiciune pentru Radu Gavrilovici, care a fost un mare comunist în tinerețe.

— Dar după aia a stat și în pușcărie, și eu atunci mă întreb: de ce nici unul dintre voi

nu a fost la fel de generos ca Iosif Cosminovici? îi mai întrebă Barno și în jur se lăsă o tăcere stânjenitoare, întreruptă doar de clemfăitul lui Iulică.

Pentru a depăși acest moment penibil, tot Barno le-a propus să bea un pahar de sufletul bietului Radu Gavrilovici, căruia foarte mult timp ea personal i-a purtat pică, dar l-a îndrăgit după ce s-a întors din pușcărie. Lumea începu să se împrăștie. La masă au mai rămas doar Vadim, Galina Alexeevna, Barno și Mihai Mihailovici, ultimii având un tren spre București doar a doua zi, spre seară.

Pe neașteptate, a zbârnâit telefonul și ei nu excludeau să mai fi sunat și mai înainte, și ei să nu-l fi auzit. Vadim a ridicat receptorul.

— Sunt Tuța. Grăiesc cu predsedateliu? Noroc, Radu Gavrilovici.

— Dar eu nu sunt Radu Gavrilovici, îl contrazise Vadim. Radu Gavrilovici a murit, și azi i-am făcut parastasul de un an de zile.

Cel care s-a prezentat ca fiind Tuța probabil că nu știa că Radu Gavrilovici a murit, iar pe deasupra mai era și surd, fiindcă o ținea tot pe a lui.

— Eu iată di și ti zbârnâi, Radu Gavrilovici. S-însoarî Chioru șî m-o rugat sî ti chem la nunta lui, cî el nu ari timp sî ti chemi personal. S-însoarî mâini. Ai sî vii, Radu Gavrilovici? Chioru ar vrea ca toți din șelula noastrî sî vină la nunta lui. Poetu o zâs cî vini. Da matali, tovarăș predsedateli, ai sî vii? tot insista Tuța.

— Dar eu nu sunt Radu Gavrilovici. Radu Gavrilovici a murit acum un an.

— Șe-ai zâs, Radu Gavrilovici? Grăiești mai tari, că eu sunt cam surd.

— Radu Gavrilovici a murit.

— A, ai sî vii. Mă bucur. Mă bucur foarte mult. Chioru vra sî-i aduni pi tăți cu cari a stat în pușcărie. Pi tăți. Dar sî nu întârzâi prea mult, că o să se superi Chioru și știi cum fași el când se supără. Să vii la timp, ai înțăles, tovarăș predsedateli? mai zise Tuța și închise.

Pe obrajii lui Mihai Mihailovici se cotiliră câteva lacrimi, dar nimeni nu le văzu, pentru că Vadim stătea cu receptorul în mână și se uita perplex pe fereastră, pe când Barno și Galina Alexeevna spălau vesela murdară într-un lighean roșu, la bucătărie.

28 iunie 2002

Vasile a tras de mâner și a descoperit nedumerit că ușa era încuiată: ceea ce însemna că nu se ținea slujba de duminică și că părintele Serghei, care, de obicei, la ora asta se afla în amvon, acum lipsea. Da, biserica era închisă, iar preotul nu venise, dar, cu toate astea, el încă mai spera că dintr-o clipă în alta acesta o să apară și va începe să citească din

Evanghelie, însă printre trecătorii de pe stradă nu se ivea și părintele Serghei, și timpul trecea, trecea nemaipomenit de repede, aproape că zbura, el însă nici gând n-avea să apară. Liuda, o emigrantă din Belarus, veni cu întârziere, dar ea, de regulă, întârzia. La Minsk fusese actriță, iar aici lucra ca vânzătoare într-un supermarket și era mereu foarte obosită. Era așa de obosită, că uneori adormea la slujbe. Căsca și acum. Între două căscaturi, s-a mirat foarte tare că l-a găsit în fața ușii și nu înăuntru. Nu l-a crezut că biserica e închisă și a tras de mâner. De când se afla la Rotterdam, nu scăpase nici o slujbă. Apăru și Mașa, o fostă profesoară de chimie din Donețk, care în Rotterdam îngrijea un bătrân nebun, și le povesti de ce lipsea părintele Serghei. Se intoxicase aseară cu ciuperci, avea febră și grețuri, și le cerea tuturor scuze că nu poate să vină, deși ar fi vrut foarte mult.

Auzind ce i s-a întâmplat părintelui Serghei, Vladimir l-a chemat la o votcă mică, dar Vasile nu avea poftă de votcă și a refuzat să-l însoțească, așa că acesta s-a dus singur. Vladimir era din Groznâi și era rus, iar în Olanda s-a refugiat în 1994, atunci când a început primul război ruso-cecen. Nimeni însă nu știa nici ce făcuse el la Groznâi și nici cu ce se ocupa la Rotterdam.

Liuda plecase acasă, iar Mașa, în magazinele din centru. Numai el a rămas pe treptele bisericii, singur, neștiind unde să se ducă, după ce o săptămână întreagă a așteptat această zi, toată săptămâna a așteptat-o, și acum, când slujba nu se mai ținea, nu mai știa unde să meargă în altă parte.

A ieșit din curtea bisericii în marșarier și s-a oprit pe trotuar cu spatele la stradă. Nu voia să se întoarcă acasă sau să se cufunde într-un bar, și a mers să se plimbe prin oraș.

La nouă dimineața, orașul gemea de lume, la fel ca în urmă cu șapte ani, când, după o noapte de insomnie pe la vămi, a traversat pentru prima dată Rotterdamul, împreună cu Vera, în căutarea lui Nicolae Lebădă, fratele bunicului său, care nu mai trăia la adresa de la care le trimisese scrisori, ci în altă parte. Orașul nu-l cunoșteau deloc și nu știau cum să ajungă la noua adresă. I-a ajutat un olandez. Când să se despartă, i-a întrebat de unde sunt și ei i-au spus că din Moldova, și în ochii lui a citit o ușoară dezamăgire.

La noua adresă se instalase o familie de turci, care habar nu avea unde s-ar fi putut demenaja vecinul lor. Știa o româncă din București, care ieșise din lift. Fiică a unor mari ștabi comuniști, aceasta s-a refugiat la Rotterdam după revoluția din decembrie, dar Olanda nu a reușit s-o îndrăgească nici după un deceniu și ceva și tânjea în continuare după socialismul de altădată. Anume de la ea au aflat că domnul Nicolae Lebădă a murit, iar cei doi fii ai lui au schimbat Olanda cu Africa de Sud. Vești foarte triste, care i-au făcut să-și piardă și ultima speranță, după ce ultimii bani și-i cheltuiseră demult. Obosiți și disperați, se târâiau prin Rotterdam, când au văzut turlele aurite ale acestei biserici. Și au intrat. Au intrat ca să se roage, și au dat peste părintele Serghei, care i-a ajutat enorm, găzduindu-i la el până și-au găsit de lucru și au putut și ei închiria o garsonieră în cartierul emigranților de culoare. De aceea, el îi datora totul părintelui Serghei și se legase de biserică.

Toată săptămâna hămălea în port și parcurgea zi de zi un singur traseu: din port acasă și de acasă în port, și îl parcurgea în goană ca să nu dea ochii cu vreun sticlete cumva, așa cum i se întâmplase acum doi ani, când a avut nesăbuința de-a devia din drumul lui intrând

într-un bar, unde l-a și găbuit un polițist și el l-a uns binișor ca să nu-l deporteze acasă, dându-i acestuia cam tot ce agonisise până în acel moment. De aceea se și temea să iasă în oraș. Ca să nu dea peste vreun îngeraș, căci Vasile se afla ilegal în Olanda și putea fi oricând deportat acasă. Doar duminica mai risca să meargă la biserică, unde își încărca bateriile, încolo, nu se ducea nicăieri.

Despre cei de acasă nu mai știa absolut nimic, și firește că tânjea după fiecare dintre ei și cu precădere după bunica Liza, după Radu Gavrilovici, după mama și tatăl său, care se întorsese fără picioare din război, sau după Răzvan, Lenuța și Ciprian, întrebându-se oare cum se descurcă acesta din urmă, sau părinții săi, la București, dar cu nici unul dintre ei nu reuși să ia legătura, cu toate că i-a sunat de mai multe ori. I-a sunat, însă fie nimeni nu ridica receptorul, fie apelul se întrerupea brusc. Și lui nu-i mai rămânea nimic altceva de făcut decât să trântească receptorul în furcă și să-și depene amintirile. De fapt, cu asta își și omora serile: cu aduceri aminte despre cei rămași acasă sau plecați ca și el aiurea prin lume. Și-și amintea tot. Tot ce era legat de ei, chiar și cele mai neînsemnate amănunte. Îi era dor de ei. Iar cel mai tare îi era dor de Mihai Mihailovici, pe care abia aștepta să-l vadă și să-l cuprindă în brațe, cu tot cu căruciorul în care se afla acum.

Aici, la Rotterdam, Vasile venise să-l caute pe fratele bunicului său, cu speranța că acesta o să-l ajute să facă bani pentru a-și putea cumpăra o casă cu două etaje la Chișinău, o casă care să-l împace cu soția sa, cu care se ciondănea aproape zilnic. Asta l-a și făcut să-și ia lumea în cap și să-l caute în Olanda pe fratele bunicului său. Dar, la câteva luni distanță de la sosirea lor pe pământul făgăduinței, nevastă-sa l-a părăsit, combinându-se cu un olandez putred de bogat, și el a rămas singur cuc, și atunci și visul său de-a face bani cât mai mulți pentru a-și cumpăra o casă la Chișinău, o casă care să-l împace cu Vera, își pierdu orice sens. Cu toate astea, nici nu se gândea să rămână pentru totdeauna la Rotterdam. Se gândea să mai stea o vreme, cât să pună și el niște bani deoparte, pentru a nu reveni cu mâinile goale acasă, și după aia să se întoarcă. Îl mai oprea ceva: speranța că, poate, cine știe, într-o bună zi, Vera se va sătura de olandezul ăla al ei putred de bogat și se va întoarce la el. Și atunci vor putea reveni împreună acasă.

Cam la un an după ce-au plecat de acasă, Vera l-a lăsat, și el a căzut într-o depresie neagră. Se amărî foarte tare că Vera l-a lăsat. Cum îl deprima și faptul că nu putea să ia legătura cu ai lui, că nu avea prieteni și că se simțea un om al nimănui în Rotterdamul ăsta, în care toți erau atât de fericiți.

De aceea nici nu prea avea chef să iasă undeva, în afară de biserică. Biserica era singurul loc din oraș unde mai mergea și el duminica. Dar în dimineața aia a găsit biserica încuiată și lucrul ăsta l-a amărât și mai tare.

Toate terasele pe lângă care trecea chifteau de lume. Lumina se prelingea pe fețele oamenilor, dublându-le mulțu-mirea de sine și fericirea pe care aceștia o trăiau și de care el nu avea parte.

Vasile a trecut printre două terase, care se reflectau una în alta, ca într-o oglindă, ambele pline cu oameni zâmbitori și relaxați, și se simți și mai abătut. Pe stradă șiroiau râuri de suporteri de fotbal, mulți dintre ei beți sau drogați. Vasile s-a strecurat printre ei spre parcarea de biciclete. S-a suit în șa. Pedala în direcția podului Erasmus. Pedala cât de tare putea, fără să știe prea bine încotro, și era din ce în ce mai mâhnit. Pe pod însă i-a

trecut prin cap să meargă într-o catedrală. Neerlandeza o rupea, dar nu-și aducea aminte cum i se spune la catedrală și, de aia, nici nu prea cuteza să-i abordeze pe oamenii veseli de pe terasele însorite și s-a pornit s-o caute singur. Să cauți o catedrală în Rotterdam nu e echivalent cu a căuta un ac într-un car cu fân, își spunea Vasile, și-și rotea capul în toate părțile, poate, poate va zări vreo fleșă la un moment dat.

Dar unde nu a fost! Numai unde în Rotterdam nu l-a dus bicicleta sa, dar nu a găsit nici o catedrală! Sau el nu le putea deosebi, sau în Rotterdam nu mai existau catedrale. Moschei, da, moschei a văzut, a văzut tocmai trei moschei, asediate de mulțimi zgomotoase, dar nu și catedrale. Catedrale n-a văzut nici una.

Trecuse și amiaza aia și Vasile obosise, și totuși nu voia să se dea bătut și continua să apese pe pedale.

Deodată, nici el nu și-a dat seama cum, s-a trezit în afara orașului. În fața unei catedrale, a unei catedrale impunătoare, scăldată în șuvoaie de lumină și înălțându-se departe în cer. S-a dat jos de pe bicicletă.

În curtea ei, un om în haine albastre tundea iarba. Vasile a rezemat bicicleta de poartă și a pășit în ogradă. Nisipul îi scârțâia sub picioare. Pentru că nu știa cum să-l întrebe „aveți azi slujbă?“ sau „pot și eu să mă rog?“, îi explica mai mult prin semne ce voia. Bărbatul a abandonat mașina de tuns iarbă pe gazon.

— Ești ortodox? l-a întrebat bărbatul și Vasile s-a bâlbâit, pentru că nimeni până atunci nu l-a mai întrebat asta.

— Da, da, su… u… nt.

— Aici n-ai voie să-ți faci cruce.

Nu era sigur că a înțeles ce i-a spus și, de aceea, a insistat.

— Ați spus că nu pot să-mi fac cruce?

— Da.

Omul stătea cu mâna pe clanță și îl privea. Vasile se uita îndărăt spre oraș. Bărbatul aștepta.

— Ei, ce faci, intri?

— Da.

Vasile a pășit peste prag, cu chipiul în mână, și a auzit cum bărbatul în albastru a închis ușa după el. Tânărul s-a oprit în fața icoanei Maicii Domnului și domnul în albastru și-a încetinit pașii și îl scruta stăruitor, de parcă se temea ca Vasile să nu-și facă semnul crucii în fața ei, or, dacă totuși l-ar fi făcut, era hotărât să-l scoată de guler afară.

Dar Vasile chiar asta făcea, doar că nu-și mișca mâinile, ci limba în gură. În sus, în jos, la dreapta, la stânga, sub privirile foarte atente ale domnului în albastru, care parcă simțise ceva, pentru că se dădu și mai aproape, și chiar începu să se foiască și să tușească, și Vasile încremeni cu limba în gură, temându-se ca domnul ăla în albastru să nu-și fi dat seama ce face el cu limba în gură și să-l scoată în șuturi afară. Îl privi cu coada ochiului. Oare chiar și-a dat seama că-și făcea cruce cu limba? Oare a înțeles? Dar dacă nu a înțeles, de ce atunci îl măsura din cap până în picioare, tot mai ofuscat?

Buf, s-a auzit o izbitură într-o fereastră a catedralei și domnul în albastru și-a întors capul într-acolo și Vasile a profitat de neatenția lui și și-a dezlipit limba din partea de jos a

gurii și a ridicat-o în cerul gurii, după care a învârtit-o la dreapta, apoi la stânga, iar în timpul ăsta a început să rostească în gând Tatăl nostru, fără să știe dacă are voie să-l spună, el, un ortodox, într-o catedrală din Olanda și spera ca bărbatul în albastru să nu-și întoarcă ochii spre el decât după ce o să termine de spus rugăciunea și o să-și facă cruce.

Era un porumbel. Un porumbel se lovi cu pieptul într-un vitraliu și căzu undeva în curtea catedralei. Bărbatul în albastru și-a aruncat ochii spre Vasile, încercând să-și aducă aminte ce-l deranjase la tipul din fața lui, înainte să se arunce porumbelul cu pieptul în vitraliul catedralei, și nu-și amintea.

Vasile își terminase de spus în gând Tatăl nostru.

Bărbatul în albastru se gândea la porumbel. În ultima vreme, tot mai mulți porumbei se izbeau în ferestrele catedralei și el nu-și dădea seama de ce. Vasile și-a mai făcut o dată semnul crucii cu limba, apoi i-a mulțumit bărbatului în albastru că l-a lăsat să vadă catedrala și a ieșit, bucuros că a putut să-l păcălească, și și-a putut face cruce.

Omul în albastru a încuiat ușa catedralei și s-a îndreptat spre mașina de tuns iarbă, care-l aștepta răbdătoare în mij- locul gazonului, întorcându-i spatele lui Vasile care deschidea poarta și se gândea că ar fi trebuit să se grăbească, pentru a nu-l prinde seara pe drum. Întors cu spatele la el, omul în albastru începu să tundă gazonul și Vasile simți în nări un miros puternic de iarbă cosită. Un alt porumbel se izbi în fereastra catedralei și ambii și-au aruncat ochii spre el. Porumbelul căzu între ei, mort.

Vasile își scoase bicicleta în drum și urcă pe ea. Peste o oră urma să intre în tura de noapte.

Era deja foarte departe de catedrală când a întors brusc capul. Catedrala ardea!

28 iunie 2007

Cu toate că la mitingul fraților Brega, din ziua precedentă, ieșise cu o pereche de ochelari de soare pe nas și cu cozorocul atingându-i nasul, Vadim tot fugise de camerele de luat vederi și de cunoscuți. Se pitise mai tot timpul în spatele unor tipi înalți și vârtoși, pentru a nu-l vedea și a nu-l recunoaște nimeni, dar de scandat scandase din toți rărunchii.

La lucru firește că nu a spus nimănui unde fusese cu o zi înainte. Ba mai mult de atât chiar, s-a ferit să-și facă publice opiniile despre ziua dinainte pentru a nu le afla șeful său care, la fel ca și Iosif Cosminovici, făcea parte din partidul comunist. Câțiva potențiali cumpărători au încercat să-l atragă în păienjenișul unor discuții despre ceea ce se petrecuse în piață, dar el, cu toate că le împărtășea viziunile și cu toate că fusese și el acolo, s-a abținut să vorbească despre asta, pentru că se temea să nu intre pe neașteptate șeful peste

ei și să nu-i prindă în flagrant delict criticând puterea, căci atunci cu siguranță că l-ar fi mătrășit pe loc.

Dar, cu toate că șeful său nu știa că el are alte opinii politice, vânzările îi merseseră tare prost luna aia, și Vadim oricum se temea că Valeriu Valerivici o să-l măture de acolo.

De aceea s-a bucurat nespus când doi tineri i-au trecut pragul și s-a întristat foarte tare când i-a auzit că îl poleiau pe Vladimir Voronin, pe care el era gata să-l ia și în unghii, dacă ar fi putut. Situația în care se afla însă îi impunea să fie amabil și să le zâmbească, deși nu-i pica deloc bine la stomac că aceștia îl ridicau în slăvi pe Vladimir Nicolaevici. Fierbea, nu altceva, dar, în același timp, încerca să-și ascundă nemulțumirea, pentru că nasul îi spunea că tinerii aceia nu veniseră degeaba și aveau să cumpere ceva.

Vadim se ținea după ei ca o umbră și, când îi vedea că-și aruncă privirile spre vreo lustră, era gata să stea și în cap numai să-i convingă s-o cumpere.

Ion și Mariana l-au anunțat că îi interesa lustra aia de lângă geam și el a început să țopăie în jurul lor, fiindcă aia era o lustră poloneză, adică o lustră scumpă, iar faptul că au ales-o anume pe ea l-a bucurat poate tot atât de tare pe cât l-a amărât când i-a auzit cum se indignau, cu un accent moscovit, că în seara precedentă oamenii ieșiseră în stradă ca să protesteze faţă de Vladimir Nicolaevici.

— Trebuie să fii tare tolomac și tâmpit ca să protestezi faţă de cel mai bun președinte pe care l-a avut Moldova de la independență încoace, a făcut Ion.

Exclamația tânărului l-a înfuriat pe Vadim, care și el fusese la mitingul ăla împotriva guvernanților, dar își camuflase cu dibăcie iritarea, pentru că se temea că aceștia, dacă aflau unde fusese el cu o zi înainte, nu o să mai vrea să-i cumpere lustra. Tinerilor însă nu le mai tăcea gura, și el clocotea în sinea sa. Of, dacă nu ar fi stat atât de prost cu vânzările luna aia, nu le-ar mai fi vândut lustra aia pentru nimic în lume și i-ar fi îmbrâncit afară din magazin. De vândut însă nu prea vânduse mare lucru luna aia, iar de bani avea nevoie ca de aer, mai ales după ce Vera, revenită din Rotterdam ca să-l înmormânteze pe Vasile, care murise strivit de un sac de ciment când descărca un vapor în port, i-a spus că vrea să vândă apartamentul, și el nu a avut încotro și a plecat de acolo, închiriind la Botanica un pat într-un apartament decomandat, cu două camere, în care mai trăia și proprietarul. Of, și Vera asta, în loc să-l plângă pe Vasile, care murise strivit de un sac de ciment pe care-l descărca de pe un vapor, chiar în ziua înmormântării i-a spus să-și caute un alt acoperiș deasupra capului, că ea a găsit un cumpărător pentru apartamentul ei și i-a spus asta de față cu toți ai lor. Ei, care se recăsătorise cu un olandez putred de bogat, care avea propriul lui iaht, oare la ce-i mai trebuia și unghia aia de bani pe care ar fi putut-o obține vânzând acel apartament sărăcăcios din Chișinău? Când pur și simplu se scălda în bani? Când ai însă bani, vrei să ai și mai mulți. El ar fi vrut să mai stea în apartamentul acela măcar un an, nu mai mult, doar un an, până se punea și el pe propriile picioare și-și revenea după moartea Galinei Alexeevna, dar Vera n-a vrut. Nici Barno nu a putut-o îndupleca. Și ce-a făcut, până la urmă? L-a vândut, iar pe el l-a aruncat în stradă.

Tinerii ăia se chiorau la lustră și el îi implora în sinea lui s-o cumpere, pentru a nu se duce cu totul la fund. Dacă ar fi cumpărat-o, i-ar fi întins un colac de salvare, căci situația sa devenise tare aiurea, după ce-o pierduse pe maică-sa și rămăsese singur cuc.

Au cumpărat-o, el le-a împachetat-o cu grijă, și tot numai un zâmbet i-a condus spre

ieșire, dar, după ce a închis ușa în urma lor, s-a prăbușit pe un scaun, frânt de oboseală. Așa de sleit nu mai fusese de mult. Era singura vânzare din ziua aia, și se simțea tare istovit, ca și când toată ziua ar fi cărat pietre. Era varză. Se lipi de spătarul scaunului și închise ochii, așteptând să-i treacă oboseala. Norocul lui că nu a mai deschis nimeni ușa și și-a putut reveni. Iar după ce și-a revenit s-a gândit la Vasile și la moartea lui stupidă. Își aminti ce mulți oameni fuseseră la Flutura, unde el fusese înmormântat alături de Mihail Feodorovici, și unde veniseră nu doar Vera și Erico, soțul ei putred de bogat, ci și Barno, Mihai Mihailovici, Răzvan, Lenuța sau Iosif Cosminovici cu Tamara. Ba chiar și Ciprian, care, de când România fusese admisă în Uniunea Europeană, în sfârșit, putea să revină și el acasă, fără să se mai teamă că nu se va mai putea întoarce înapoi în Anglia, dar ironia sorții făcu ca primul drum spre casă să-l bată la o înmormântare, la înmormântarea fratelui său Vasile. Apoi se gândi la mama lui, și la viața lui de căcat. Și din nou la cei doi tineri îmbuibați, care-și puteau permite să cumpere acea lustră foarte scumpă, pe care el nu ar fi putut-o cumpăra pentru nimic în lume, pentru că pur și simplu nu avea atâția bani, iar dacă i-ar fi avut, mai degrabă și-ar fi cumpărat un sac de cartofi. Tinerii ăia însă aveau bani. Și nu puțini. Deodată, toată revolta față de viața lui de căcat și-o îndreptă împotriva celor doi tineri și își aminti ce povesteau aceștia pe când el le împacheta lustra, și pe dată această amintire îi întunecă mulțumirea că le-o vânduse, că vânduse și el ceva luna aia. Deja plecase și patronul, cu Mercedesul său negru, și el rămase singur în magazin. Timpul trecea, și el nu se grăbea să meargă acasă, unde nu-l aștepta nimeni, sau în altă parte, unde tot nu-l aștepta nimeni. Da, Barno îl aștepta și pe la ea ar fi trecut, dacă aceasta nu ar fi trăit la București, iar Mihai Mihailovici nu ar fi fost o legumă.

Încuiase magazinul pe dinăuntru ca să nu-l deranjeze nimeni și se plimba cu mâinile la spate printre și pe sub lustrele alea strălucitoare, fără să-i pese că stătea peste program.

Cu toate că întunericul îl învăluia, nu aprindea lumina.

Și cum se plimba așa prin întuneric, prin magazin, își aminti iar de cei doi cumpărători ai lustrei poloneze și de discuțiile dintre ei și, brusc, își ridică pumnul în sus și toate lozincile alea pe care le strigase ieri la miting, începu să le strige și acum cu voce tare. Iar după ce le scandă pe toate, se așeză sleit pe scaunul de lângă ușă și încremeni, iar timpul trecea, și noaptea devenea tot mai adâncă, dar el nu se prea grăbea să plece din magazin, pentru că pur și simplu nu avea unde să meargă, și a rămas în magazin până târziu. În magazinul ăla cufundat în întuneric, prin care rătăcea cu mâinile la spate și, deodată, în timp ce se plimba încolo și încoace cu mâinile la spate, se împiedică de o masă și, ca să nu se izbească cu ceafa de calorifer, se apucă cu mâinile de brațele unei lustre – era o lustră germană, cea mai scumpă din prăvălia aia – și lustra aia se prăbuși pe podea, odată cu el, și se sparse în mii de cioburi.

28 iunie 2008

Chiștocul îi arse buzele și Răzvan îl aruncă în coșul de gunoi, dar mucul de țigară se izbi de marginea recipientului și căzu pe asfalt. Tania se ivi exact atunci când îl ridica de jos și îl întrebă contrariată ce face.

— Am vrut să-l arunc în coș, și n-am nimerit, îi explică băiatul cu o gură înmuiată, și îl azvârli din nou în tomberonul ce se înălța între ei și acum nimeri, și chiștocul buclucaș dispăru în interiorul lui, spre marea lui bucurie. Tania i-a pus în palmă un șervețel umed, scos dintr-un pachețel, sfătuindu-l să se curețe pe mâini și băiatul, ascultător, și le-a frecat cu scrupulozitate, după care și acestuia i-a făcut vânt în pubelă, și iar nu nimeri, și șervețelul ateriză alături de coș, dar pe acesta nu el îl culese de pe trotuar, ci Tania, care-l azvârli ca pe un șobolan în recipientul dintre ei, după care extrase din pachețel un alt șervețel umed, cu care se frecă minuțios pe mâini, iar când termină, se apropie de coș și își desprinse degetele de pe el, și șervețelul zbură spre fundul tomberonului.

Fata îl apucă de mână și îl trase după ea spre cafeneaua dosită printre copaci, în care, nu peste mult, au intrat, alegând o masă de lângă ușă, deși cafeneaua era pustie și se puteau așeza oriunde. Când fata și-a desprins mâna din strânsoarea băiatului, palma-i era transpirată. Asudate erau și mâinile lui Răzvan, dar nu mai îndrăzni să-i mai ceară un șervețel și merse la baie, iar după ce se întoarse, nu se așeză lângă fată, ci în fața ei.

La masa aia de culoarea untului, Răzvan zâmbind posomorât și fata frunzărind meniul de parcă ar fi răsfoit un roman au comandat pește și cafea. Cafeaua fiindu-le adusă îndată, nu însă și peștele. Așteptând peștele, se holbau în ecranele mobilelor, sau, din când în când, unul la altul.

Cafeneaua se umplu de lume ca paharele lor de bere, pe care au comandat-o ca să nu se plictisească așteptând peștele. O fată și un băiat au intrat ținându-se de mână.

Când au terminat berile, li s-au dezlegat și lor limbile și Răzvan îi povesti că Lenuța și soțul ei, Daniel, zburaseră în ziua aia la Roma, unde de mult visau să plece.

— Și ce vor face acolo?

— Vor munci.

— Unde?

— Vor îngriji vreun bătrân nebun, ce știu eu? Partea nasoală e alta, că nu au luat-o cu ei și pe Loreta.

— N-au luat-o?

— Nu. Pentru că nici ei nu știu exact unde vor trăi și unde vor munci și n-au vrut să

riște luând-o și pe ea. Unde mai pui că la Roma nu au cunoscuți sau prieteni, ca să-i ajute. Și atunci cum s-o mai ia cu ei și pe Loreta?

— Și cui i-au lăsat-o?

— Mie.

— Ție?

— Da.

— Și unde-i fata acum?

— E la școală, unde să fie, cu toate că, îți dai seama, Loreta voia să plece cu ei și e foarte afectată din cauza asta. Nici nu-ți mai povestesc cât a plâns!

— Și tu cum ai să te descurci cu ea?

— Nu știu. Nu știu ce o să mă fac cu ea, i-a spus el, și a mai băut o gură de bere. Marea mea problemă e că o să-mi rămână mai puțin timp pentru scris. În loc să scriu, eu va trebui să am grijă de ea și asta tocmai acum, când am început să scriu un roman. Un roman despre familia mea. Îți imaginezi una ca asta?

— Lasă că o să te ajut și eu, i-a spus Tania, și s-a bucurat că Răzvan a plecat la baie. S-a bucurat, pentru că nu știa cu ce să înceapă. S-a bucurat că rămăsese singură pentru câteva clipe, pentru că nu se decidea dacă să-i spună sau nu că și-a găsit un job, în sfârșit, după atâția ani în care fusese șomeră și trăise pe sponci. I-a spus. I-a spus când s-a întors. I-a spus că și-a găsit un job de reporteră pe cultură la NIT.

— Unde?

— La NIT.

— Dar acela oare nu e un post de televiziune comunist?

— O fi, dar eu voi lucra la cultură.

— Și tu ai acceptat?

— Mă gândesc să accept, căci am și eu nevoie de bani.

Tocmai când li se aduse peștele, Tania plecă la baie și Răzvan se uită după ea speriat. Cum, ea voia să muncească la NIT? Era îngrozit. De-a dreptul înfricoșat, și nu-și imagina cum vor mai putea să rămână mai departe împreună dacă ea va lucra la NIT, iar dacă vor rămâne, ce le va spune prietenilor săi și ce va crede oare lumea despre el? El lucrând la Radio Europa Liberă și ea la NIT. Nu-i putea intra în cap una ca asta. Și, brusc, își dădu seama că visul lui de-a schimba lumea prin poezie sau proză sau prin jurnalistică era un miraj, odată ce iubita lui se va duce să muncească la NIT. Cum să schimbe lumea, dacă el pe propria iubită nu o putea schimba? Ar fi trebuit s-o lase. Să-i dea papucii. S-o părăsească. Să-i dea pașaportul chiar acum, pentru că ea îl va compromite iremediabil în ochii lumii. Ce zi, și-a spus el, o zi plină de ghinioane! Mi-au lăsat-o pe Loreta pe cap, iar Tania vrea să se ducă la NIT. Mi se pare că toată lumea complotează împotriva mea. Deodată, se simți foarte trist. La fel de trist ca la înmormântarea fratelui său Vasile. Ca să nu plângă, începu să ciopârțească peștele în farfurie.

Înfipse cuțitul în el, când observă un vierme ieșind din carnea lui argintie. Un vierme adevărat, în toată legea. Tania încă mai era la baie și Răzvan nu știa ce să facă. Trebuia să arunce naibii viermele acesta, cât încă ea nu se întorsese, pentru că ea era tare sensibiloasă la vederea viermilor. Dacă l-ar fi văzut, ar fi leșinat pe loc. Dar unde, unde? Nu avea unde. În același timp, se gândi să o pună să aleagă: sau rămâne cu el, sau se duce să lucreze la

NIT, și în timp ce se gândea la asta, înfipse iar furculița în carnea prăjită a peștelui, și din acesta mai ieși un vierme, și el îl culese și pe acesta în palmă. Atât a mai reușit să facă și Tania s-a întors, plângându-se că și-a spart ochelarii la baie și că fără ei e ca fără picioare, și când i-a spus asta dintr-odată el și-a amintit de taică-său, care venise din războiul acela ruso-moldovenesc, din 1992, fără picioare.

Fata plângea. Își ținea ochelarii sparți în mână și plângea, și își dădu seama că nu e momentul acum să-i ceară să aleagă între el și NIT, pentru că pe ea o afectase atât de tare spargerea ochelarilor, fără de care nu-și putea imagina cum va trăi mai departe, că orice altă discuție părea a fi un abuz. Fata chiar se temea că nu va putea ieși singură din cafenea și se întreba cum va ajunge acasă.

— Lasă că o să te ajut eu, i-a spus Răzvan, și se gândi că la discuția asta despre NIT ar trebui să revină doar după ce Tania o să-și facă o altă pereche de ochelari. Pe de altă parte, fata nu era chiar oarbă, căci de la baie s-a putut întoarce singură, și Răzvan o suspecta că își mai exagera și ea miopia ca să-l impresioneze. Exagera sau nu, dar ochelari nu mai avea și mișcările ei deveniră mai lente și mai prudente. I se făcu milă de ea și se gândi că acum nu ar putea-o părăsi pentru nimic în lume și că ar face mai bine s-o convingă să nu se ducă la NIT. Mioapă-mioapă, dar Tania observă că era galben la față și se gândi că atât de palid mai fusese doar la înmormântarea fratelui său Vasile. Sau la înmormântarea bunicii sale, Liza.

— Ce e, ce ți s-a întâmplat?

— Nimic, nimic, Tania.

— Of, ce foame mi s-a făcut! Tu nu mănânci?

— Mănânc și eu, a mințit-o el, evitând să-i spună adevărul, pentru că se temea că fata o să se prăbușească pe podea sau o să facă o criză de isterie.Tania era atât de abătută după ce-și spărsese ochelarii la baie, că Răzvan nu mai îndrăznea să-i spună nimic nici despre viermii din pește și nici ce părere are el despre NIT, și tăcu. Dar, deodată, văzu ieșind și din peștele ei un vierme, pe care fata nu-l observă – se pare că, într-adevăr, nu se putea descurca fără ochelari – pentru că își înfipse furculița în pește și o bucată din el vru s-o ducă la gură, chiar bucata aia de pește din care un vierme își scosese capul, și băiatul, în disperare de cauză, sări ca ars de pe scaunul lui și o cuprinse de mijloc și o pupă, iar ea lăsă furculița cu bucata aia de pește în farfurie, de unde și-a scos capul un alt vierme albicios, și îi răspunse la pupat, și îl pupă îndelung. O pupă îndelung și el, asta fiind singura soluție pe care o găsi pe moment ca ea să nu mănânce din peștele ăla, nu găsi alta, doar asta, și apelă la această soluție din milă față de ea, și gândul că ar fi putut mânca un pește cu viermi îl umplea de groază, nu i-ar fi dorit asta nici celui mai înverșunat dușman al lui, darămite Tanei, pe care, chiar dacă era gata s-o părăsească dacă ea va merge la televiziunea comuniștilor, oricum nu voia s-o lase să mănânce pește cu viermi, nu și-ar fi iertat asta niciodată. Însă nici să-i spună nu putea, pentru că ea și-ar fi pierdut cunoștința la picioarele lui și, în loc să-i spună, o pupa, o pupa ca să nu mănânce din peștele acela stricat și nu pentru că tare ar mai fi vrut s-o pupe, dar nu putea să o pupe la infinit pentru că totuși veniseră pentru altceva aici, și și-a retras mâna de pe mijlocul ei, gândindu-se că trebuia să-i spună. Se hotărî să-i spună chiar atunci, dar când vru să-i spună văzu un alt vierme ieșind din peștele ei, și el iar o pupă și fata iar îi răspunse la sărut. Of, cât de bine

mai știa ea să pupe! Nici o altă fată din lume nu se putea compara cu ea.

În cafenea intrară Iurie Roșca și Marc Tcaciuc de la comuniști și Răzvan rămase mut de uimire.

Râdeau. Treceau printre mese și râdeau. Râdeau așa de zgomotos, că de câteva ori și-a întors și Tania capul după ei, fără să-i vadă însă. Tonul îl dădea Iurie Roșca. El izbucnea primul în râs, după care începea să râdă și tovarășul său cu față spălăcită. Hohotele lor de râs se contopeau, formând un singur hohot uriaș.

Râdeau fără jenă, iar hohotele lor de râs atingeau înălțimi năucitoare. Câțiva bărbați zdraveni și-au întors capetele spre ei. O fată din capătul celălalt al terasei și-a îndepărtat mobilul de ureche și s-a uitat în direcția lor. Nimeni însă nu a îndrăznit să se apropie și să le facă observație.

Așa cum râdeau, făceau un contrast izbitor cu restul oamenilor din cafenea, mai toți crispați, abătuți, plouați, stând cu nasul în căni sau farfurii. În afara lui Iurie Roșca și a lui Marc Tcaciuc, nimeni altcineva nu mai râdea.

Ai fi zis că își povesteau unul altuia bancuri de ultimă oră, pentru că vorbeau pe rând. Spunea ceva Iurie Roșa și izbucnea în râs Marc Tcaciuc. Apoi spunea ceva Marc Tcaciuc și râdea Iurie Roșca. Răzvan și-a ascuțit urechile, dar nu a putut desluși nici un cuvânt. Râdeau foarte gălăgios, dar vorbeau pianissimo.

Pe nepusă masă, Răzvan a apucat-o pe Tania de mână și i-a zis că ar trebui să plece urgent și ea îl întrebă mirată:

— Da’ peștele ăsta nu-l mai mâncăm, că mi-e așa o foame?

— Nu, n-o să-l mâncăm. Acum mergem să ne vedem cu Loreta, care, am uitat să-ți spun asta, m-a sunat în timp ce tu erai la baie și mi-a spus că îi e foame, așa că o să mergem altundeva și o să mâncăm împreună cu ea, îi mai spuse Răzvan și o trase după el afară din cafenea, și fata îl urmă, dar pe o alee, pe aleea aia unde el o așteptase, se opri și îl îmbrățișă și băiatul îi răspunse la îmbrățișare, deși o îmbrățișă cu pumnii strânși, în care încă mai ținea viermii ăia ieșiți din pește, pe care i-a cules din farfurie cât timp ea era la baie, și după ce s-au desprins din îmbrățișare, îi aruncă în tomberonul ăla în care de dimineață mai aruncase un chiștoc și un șervețel umed și care, ca și atunci, și acum, se înălța între ei.

Ea se lipise de el cu tot corpul, de parcă ar fi fost oarbă, și fără el chiar era oarbă, și el se gândi că, până n-o să-și facă o nouă pereche de ochelari, nici vorbă s-o lase, chiar și dacă ea va merge să lucreze la NIT. Gestul lui de-a arunca viermii în pubelă Tania îl interpretă altfel, ea crezu că Răzvan o chemase la el și, venind să-l îmbrățișeze, se poticni de o piatră și se întinse cât era de lungă la picioarele unei bănci pe care stătea un domn cu părul lins și citea ziarul *Moldova suverană*, pe care, dintr-odată, îl scăpă din mână, și băiatul putu să vadă ce citea: un articol semnat de Valeriu Borisovici Hropotinskii unde acesta desființa noul roman al lui Dumitru Crudu, *Ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici*, reproșându-i acestuia că pasajul cu dentistul îl împrumutase de la Gabriel García Márquez, și dintr-o proză chineză, pe cel în care Mihai le fură pistoalele unor soldați sovietici, și, în general, nu acesta e romanul pe care-l așteaptă toată lumea, acesta fiind un roman plin de locuri comune și de banalități. Bărbatul nu o observă și pe fata căzută, pentru că altfel de ce s-ar fi repezit să-și ridice doar ziarul său și nu ar fi făcut nici un gest ca s-o ajute și pe

ea să se ridice? Pe Tania o ajută Răzvan, în vreme ce domnul acela cu părul lins își înhăță ziarul. Da, fără ochelari Tania era ca taică-său fără picioare. Până n-o să-și facă o altă pereche de ochelari, nu putea deschide vorba despre dragostea lor și despre NIT. Pe o altă bancă stătea un fost actor de la teatrul „Eugène Ionesco“, actualmente consilier din partea comuniștilor în Consiliul Municipal. Răzvan îl văzuse în *Așteptându-l pe Godot*, jucându-l pe Pozzo. Juca foarte bine în acel spectacol în care erau terfeliți comuniștii. Pe palmă i se târa un vierme. Ceea ce însemna că nu îi aruncase chiar pe toți. Sau, poate, nu era chiar așa de ușor să scapi de viermi. Ce bine, ce bine că Tania își spărsese ochelarii și nu putea să vadă ceea ce putea să vadă el! Încerca să și-l scuture de pe mână și nu putea. Dintr-odată, din cafeneaua aia unde fuseseră și ei, i-au ajuns din urmă hohotele asurzitoare de râs ale lui Iurie Roșca.

28 iunie 2009

În mașina cu care a luat-o Ciprian de la aeroport – era mașina lor, pe care soțul ei o cumpărase cât timp ea fusese în Moldova – a vorbit numai Daniela, și i-a povestit cum sosind la Flutura spre seară a găsit-o pe maică-sa zăcând la pat, tutunie la față și umflată, și cum a dus-o în aceeași seară cu taxiul la spital și i-a uns pe toți, de la portar, femeie de serviciu, asistente și până la medicul de gardă, ca s-o interneze, iar a doua zi l-a plătit și pe medicul-șef ca s-o țină în spital și să-i facă investigații.

— Îți dai seama, când am intrat în camera ei, mama nu m-a recunoscut, și eu îi spuneam, mamă, sunt eu, mamă, Daniela, am venit special din Anglia ca să te văd, și lucrul acesta i-l repeta și soră-mea: așa e, mamă, asta e Daniela, fiică-ta, eu am chemat-o acasă când am văzut că ți-a fost rău, și Daniela a venit, și mama ne asculta pe amândouă, sucindu-și capul de la una la alta, și se vede treaba că nu ne credea și am impresia că în tot răstimpul acela cât am stat la Flutura și am așteptat taxiul nu m-a crezut că am venit acasă și că sunt eu, am înțeles asta după expresia ochilor ei, că de vorbit oricum nu era în stare.

Ciprian intrase deja în Londra, când Daniela i-a spus:

— Îți imaginezi, ei toți se pregăteau de înmormântare?!

— De înmormântarea cui?

— De înmormântarea mamei. De aia m-au și chemat acasă.

— Nu se poate!

— Dacă-ți spun! Inclusiv mama. Și să-ți mai spun ceva, dar ține-te bine de scaun ca să nu cazi: ce crezi că făcea mama cu toți banii pe care noi îi trimiteam din Londra la Flutura?

— Își cumpăra medicamente, ce știu eu?!

— Da’ de unde?! Își cumpăra lucruri pentru înmormântare. Toți banii pe care noi i-am trimis ea i-a băgat în pomeni. Îți vine să crezi una ca asta?

— Chiar toți?

— Da, toți, nici măcar soră-mii, care are șase copii și nu o duce prea grozav cu banii, nu a vrut să-i dea nimic, dar soră-mea, fie vorba între noi, și-a făcut ea singură dreptate, pentru că atunci când mama o trimitea să-i cumpere fel de fel de lucruri pentru înmormântare, o parte și-i păstra pentru ea, dar nu putea să-i păstreze pe toți. Și știi ce-am făcut eu când am descoperit treaba asta?

— Nu știu.

— Am pus-o pe soră-mea să-i vândă la piață toate pomenile, și asta în timp ce eu am internat-o la spital. Și soră-mea le-a vândut, iar mama a început să se însănătoșească. Dar procesul acesta a fost destul de greu și foarte lung, însă eu mi-am jurat să nu plec din Moldova până nu o s-o pun pe picioare și așa m-a și prins revoluția din 7 aprilie. M-a prins în stradă, în drum spre spital, la mama. Tocmai treceam pe Ștefan cel Mare când oamenii au început să se strângă în grupuri mai mari sau mai mici în jurul monumentului domnitorului și, dacă la început erau doar câțiva, într-o oră erau deja câteva mii, iar pe la amiază, vreo zece mii. Eu totuși am făcut ceea ce mi se părea mai important: am mers la mama la spital și în piață am revenit doar seara, și atunci am văzut o mare nesfârșită de oameni tălăzuind de la primărie spre parlament și președinție și de la parlament și președinție înapoi spre primărie.

Oamenii deja spărseseră ferestrele parlamentului și președinției și pătrunseseră înăuntru, incendiindu-le și jefuindu-le. Furau tot ce se putea fura din ele. Pe lângă mine treceau cu scaune sau fotolii purtate în brațe. Cu mese sau credențe. Cu oglinzi sau cuiere. În mijlocul străzii se legăna un fotoliu negru, și cui nu-i era lene se așeza în el să-și facă poze.

Din cele două clădiri intrau și ieșeau neîntrerupt tineri rași în cap sau cu cagule pe față.

Pe nepusă masă, cineva a început să strige:

— L-am prins, l-am prins! – și toată lumea fugi într-acolo de unde se auzea strigătul acesta asurzitor.

M-am luat și eu după ei, și atunci am văzut cum un bărbat înalt îl ținea de guler pe un tânăr cu ochelari și răcnea: Acesta e un deputat comunist, și mulțimea devenea tot mai numeroasă în jurul lui, și se auzeau tot mai multe voci: Și unde l-ați găbuit, domnule Popov?

— În budă, în budă l-am găbuit, când m-am dus și eu să mă piș.

Mulțimea pur și simplu clocotea și au început să-l împingă de la unul la altul și să-l izbească cu pumnii în cap și cu picioarele în fund, răcnindu-i furioși: Iuda!, iar un cameraman îl filma satisfăcut.

Domnul Popov, care îl capturase – se vedea asta din felul cum îl ținea de gulerul sacoului și cum îl trăgea după el prin bulucul de oameni –, pur și simplu jubila. La fel cum jubila și cameramanul care-i filma.

Bărbatul prins însă transpira – transpirația îi curgea râuri pe frunte, și de acolo i se rostogolea în ochi și pe obraji, scurgându-i-se de pe gât sub cămașă –, transpira și striga:

— Eu nu sunt deputat comunist, eu sunt computerist!

Dar nimeni nu-l asculta și toți îl îmbrânceau de la unul la altul, strigându-i:

— Iuda!

Intrau deja în casă când Daniela îi povesti cum computeristul ăla speriat încercase să li se smulgă din mâini și cum oamenii, în frunte cu o rudă de-a lor, cu Vadim, l-au prins din nou și s-au apucat iar să-l pocească. I-au spart și ochelarii. Dar nu s-au mulțumit cu atât, și trăgeau de el în toate părțile, unii căutând să-i rupă cravata de la gât, alții, sacoul de pe umeri sau pantalonii de pe picioare, până nu l-au lăsat decât în chiloți. Și atunci l-au lăsat în pace. Chiloții l-au salvat. Chiloții săi vechi și crăpați în fund l-au salvat. Văzându-i chiloții ăia vechi și ponosiți, mulțimea a început să se împrăștie din jurul lui și atunci l-am văzut și eu mai bine pe bărbatul acela schilodit și însângerat, cum și-a dus mâinile la spate, încercând cu disperare să-și ascundă găurile din chiloți, pe care i le văzuse însă toată lumea. Chiloții ăia rupți în fund l-au și salvat.

Mama Danielei se simțea mai bine și în dimineața zilei de 28 iunie, adică azi, a fost externată și ea a condus-o acasă, după care a revenit la Chișinău, unde oamenilor le era frică să se mai uite unii la alții și în care, unde și unde se mai auzea câte o vorbă. Doar în aeroport a întâlnit oameni zâmbind. Abia spre seară zbura primul avion spre Londra, ceea ce însemna că avea timp căcălău. S-a întors în oraș să-și viziteze rudele și nu a găsit pe nimeni acasă, îi povestea ea lui Ciprian, în timp ce așteptau să fiarbă colțunașii cu brânză, și el se gândi că, deși stăteau la Londra, preferau tot bucatele românești.

— Și atunci știi unde m-am dus?

— La Uniunea Scriitorilor.

— Da’ ce treabă am eu cu Uniunea Scriitorilor?

— Înainte îți plăcea să mergi acolo.

— Și când a fost asta: în tinerețe, când scriam poezii?

— Bine, bine, și dacă nu ai mers la Uniunea Scriitorilor, atunci unde te-ai dus?

— La cimitir. Dacă nu i-am găsit pe cei vii acasă, cu siguranță că pe cei morți îi voi găsi la cimitir, mi-am spus.

— Numai tu puteai să faci una ca asta.

— Și nu ți se pare normal ca eu, care nu am fost la înmormântarea bunicilor mei, adică ai tăi, să merg la mormintele lor?

— Sigur că e normal.

— Și ce crezi? Nu le-am găsit mormintele. Așa cum nu i-am găsit acasă pe cei vii, așa nu le-am găsit nici mormintele celor morți. Și atunci l-am plătit pe un domn din administrația cimitirului ca să mă ajute să le găsesc mormintele, și, îți imaginezi asta?, nici el nu le-a putut găsi. Acolo unde m-a dus erau mormintele altor oameni. Le-am căutat o jumătate de zi, și degeaba! Ghidul meu – un tip cu ochelari de soare pe nas, care din când în când clănțănea din dinți – s-a dus să se consulte cu directorul cimitirului, de la care s-a întors cu o hartă în mână. Cu harta aia în mână, am mers mult-mult prin cimitir zigzagând de la stânga la dreapta. Apoi, pe neașteptate, s-a oprit în fața a două morminte pe crucile cărora nu scria absolut nimic și mi-a spus:

— Astea sunt.

Pe cele două cruci nu era scris nici un nume, dar el mi-a spus:

— Cel din dreapta e al Lizei Ciuntu și cel din stânga al lui Radu Ciuntu.

Puteam să-l cred și puteam să nu-l cred.

— Și tu ce-ai făcut?

— L-am crezut. Și l-am plătit ca acolo pe loc, de față cu mine, să le scrie numele pe cruci.

— Și el?

— Le-a scris.

Ciprian tăcea.

— Și eu am plecat, ca să nu întârzii la avion. Pentru a ieși în oraș, am trecut prin tot cimitirul și am văzut că nici alte cruci nu aveau nici un nume pe ele și erau așa de multe! În fața Doinei staționa un taxi. Era liber și am urcat. Mă temeam să nu pierd avionul. Din taxi am sunat-o pe doamna Sylvia, ca să-i spun că mă întorc azi la Londra și ea s-a bucurat atât de tare, încât m-a rugat să ies la lucru chiar începând din seara asta.

— Of, și nu puteai s-o suni mâine?

— Ce să-ți spun?! Gata, trebuie să revin și eu la muncă.

— La muncă. Bun job mai ai și tu. Să stai noaptea cu o bătrână schizofrenică și să-i păzești somnul!

— În schimb, ziua sunt liberă.

— Când eu lucrez.

— Înțeleg unde bați, însă, ce mai la deal, la vale, deocamdată alt job n-am.

— Pur și simplu, deși dormim în același pat, ne mai vedem doar în vacanțe.

— Crezi că mie nu-mi pare rău?

— Nu te suspectez de asta.

— Știi, ar cam trebui să merg la lucru.

— OK, te duc cu mașina, i-a spus Ciprian și au ieșit din casă.

În noaptea aia doamna Sylvia nu a pus geană pe geană, tot învârtindu-se de pe o coastă pe alta și tot rugând-o să-i dea ba un pahar cu apă, ba o țigară, ba să-i citească dintr-o carte. Doamna Sylvia se temea să doarmă singură și, de aia, dormeau împreună în aceeași cameră, de multe ori chiar cu lumina aprinsă. Marea ei tristețe era că nu putea să adoarmă imediat și, uneori, deloc. Nici în noaptea aia nu-i venea somnul, și Daniela, ca s-o adoarmă, îi povesti fel de fel de lucruri despre Moldova. Dar pe bătrână n-o lua somnul. Și atunci îi istorisi povestea acelui computerist miop căruia chiloții săi rupți în fund i-au salvat viața. Numai când auzi povestea asta pe bătrână o fură somnul și dormi neîntoarsă până dimineață.

28 iunie 2012

De când fusese măturat de la minister și i se luase mașina de serviciu, până și la nuntă mergea cu troleul. Luase și atunci troleul și nimeri într-un ambuteiaj îngrozitor pe Ștefan cel Mare, între stația de la Magazinul Unic și cea de la Ministerul de Interne, și la nuntă ajunse ultimul. Întârziase binișor. Lipseau însă și mirii, și nunii, și el nu știa unde să se așeze, pur și simplu stătea în mijlocul sălii și se holba la nuntași. Nici vorbă, s-ar fi așezat el și neinvitat, dacă ar fi avut unde. De minute bune, stătea singur în mijlocul sălii, rotindu-și încurcat gâtul în toate părțile și mutându-se de pe un picior pe altul și nimeni nu-l lua în seamă, cu toate că toți îl văzuseră.

În sfârșit, s-au întors nunii și mirii, probabil de la fumat. Nuna Daniela îl observă prima și îi spuse mirelui că, uite, a sosit și Iosif Cosminovici și stă în mijlocul sălii, în loc să stea și el la o masă, ca toți ceilalți invitați, și Răzvan a dat a lehamite din mână și, când a văzut asta, Iosif Cosminovici s-a întors să plece, și cu siguranță că ar fi plecat, dacă nu l-ar fi ajuns din urmă Răzvan, însuși Răzvan, și nu l-ar fi întors din ușă, explicându-i pe drum și de ce a rămas fără loc, pentru că între timp Lenuța și Sorin s-au despărțit și, dacă Lenuța a venit singură, Sorin și-a adus la nuntă și noua iubită, pe Giovana, iar el întârziind și ei crezând că n-o să mai vină deloc, au așezat-o pe scaunul lui și, în timp ce Răzvan îi dădea aceste explicații în românește – un lucru care-l supăra pe Iosif Cosminovici poate chiar mai tare decât faptul că rămăsese fără loc –, doi chelneri trimiși de nunul Ciprian au adus o masă și zece scaune din sala vecină și au instalat-o în rând cu celelalte mese, la care chefuiau nuntașii.

În drum spre masa lui, Iosif Cosminovici observă că foarte puțini îi răspundeau la bună ziua, mulți cârnindu-și nasul într-o parte, cu dezgust. La masa la care a luat loc, Iosif Cosminovici trăi un sentiment de stranietate, pentru că masa aia era de zece persoane și el era singur, neavând nici măcar cu cine schimba o vorbă, ca și când nu ar fi participat la aceeași nuntă. Parcă simțind la ce se gândea, s-a ivit din nou Răzvan cu două pahare de șampanie în mână și-au ciocnit. Apoi s-a dus la o altă masă, lăsându-l pe bătrân din nou singur. A făcut și Iosif Cosminovici un tur al sălii, cu un pahar de șampanie în mână, dar nimeni dintre nuntași nu prea voia să-i răspundă la întrebări, iar dacă îi răspundeau, îi răspundeau în românește, și asta îl scoase cu totul din pepeni. Se mai liniști doar atunci când îl văzu pe Mihai Mihailovici, care stătea cu ochii închiși, în căruciorul său cu rotile, și-și ridica pleoapele numai când auzea vocea lui Barno. Azi oare nu era ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici?, se întrebă Iosif Cosminovici, și nu-și aminti. Toată lumea dansa. Toate rudele lor de peste hotare venite la nuntă dansau în mijlocul sălii. Refuzul Lenuței de-a dansa cu el puse capac la toate și îl făcu să-și ia picioarele la spinare. Nimeni nu se mai luă după el ca să-l convingă să revină, și pe el lucrul ăsta îl deranjă și mai tare și presupuse că toate astea au legătură cu 7 aprilie și cu faptul că ai lui, mătrășiți de la putere, au căzut din pod în glod, pierzând peste noapte totul.

Cu o falcă în cer și alta în pământ, Iosif Cosminovici străbătea orașul pe jos, reproșându-și nesăbuința de care dăduse dovadă mergând la nunta lui Răzvan, unde cam toată lumea îl detesta pentru trecutul său comunist, și neștiind unde să se ducă mai departe, fiindcă acasă nu voia să se întoarcă, pentru că în casa aia a lor, după moartea Tamarei, nu se mai simțea în largul său, acea casă a lor în care el nu stingea niciodată televizorul – nici măcar (sau mai ales) noaptea – pentru a nu înnebuni de singurătate și de frică, îi deveni

completamente străină după moartea Tamarei și, de aia, nu voia să se ducă acasă și pur și simplu mergea și el încotro îl duceau picioarele, iar picioarele, de data asta, l-au dus în Piața Marii Adunări Naționale, unde a dat peste o expoziție de tehnică militară americană și el își spuse că, dacă ai lui ar mai fi fost la putere, nu le-ar fi permis niciodată americanilor să-și expună tehnica militară în inima Chișinăului.

Cu muștarul în nas, se apropie de un soldat american sprijinit într-un cot de șenilele unei tanchete, fiind gata să se arunce asupra lui și să-l ia la pumni. În loc de asta, îl întrebă ce naiba a pierdut în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău și soldatul i-a răspuns în engleză, și cum Iosif Cosminovici nu mai știa nici o altă limbă în afară de rusă, nu a înțeles o boabă. Cu toate că își repetă întrebarea în rusă, soldatul i-a răspuns din nou în engleză, și asta l-a înfuriat pe bătrân și i-a cerut să se care înapoi peste ocean și să-i lase pe ei în pace, că o să se descurce cumva și fără ajutorul lor. Cum însă nici soldatul american nu l-a înțeles, căci în afară de engleză nici el nu știa vreo altă limbă, îi răspunse bătrânului cu un zâmbet larg și prietenos. Cine știe ce-și imaginează, își zise în sinea sa Iosif Cosminovici, fierbând și mai tare, poate că mă bucur că a venit. Drăcia dracului!

Iosif Cosminovici i-a întors spatele și s-a luat de vecinul său, un soldat de culoare care nu știa nici el vreo altă limbă în afară de engleză, și Iosif Cosminovici dădu enervat din mână și-și vărsă focul asupra unui bărbat îmbrăcat într-un trening portocaliu, care examina o tanchetă, și care, culmea!, era de partea americanilor și-l făcu scursură pe Iosif Cosminovici, cum scursură îl făcură și oamenii îngrămădiți în jurul lor.

Împotriva lui Iosif Cosminovici erau toți, toți tunau într-un glas să radă putina din piață cât e încă lucrul cu cinste, și cum gluma se îngroșa, polițiștii l-au scos din piață, interzicându-i să mai revină. Prea mult însă nu a putut să stea departe de piață și s-a întors, și de cum s-a întors, s-a apucat iar să-i suduie pe americani și pe moldovenii care-i admirau, și polițiștii din nou l-au umflat și l-au târât pe strada Pușkin. A treia oară, Iosif Cosminovici nu a mai cutezat să revină și a plecat acasă, boscorodindu-i pe soldații americani în barbă, precum și pe moldovenii veniți să-i admire pe americani, și tanchetele lor nenorocite. O altă amărăciune de-a sa era că, azi, în oraș, numărul celor care vorbeau în rusește era mai mic decât al celor care vorbeau românește. Apoi și-a amintit de nuntă și îi venea să-și tragă pumni în față că primise să se ducă la petrecerea lui Răzvan. În fața blocului lor, un boschetar cu o căciulă brumărie în cap l-a oprit cerându-i niște bani.

— Ce să-ți spun, chiar acum! Auzi, băi, voi care ați vrut să cadă Uniunea Sovietică, cu ce v-ați ales în loc? l-a întrebat Iosif Cosminovici. Cu un ciuciu, băi. Un ciuciu îți dau și eu ție, ca să nu zici că nu ți-am dat nimic.

Apoi a pătruns în bloc, bucuros că s-a putut și el răzbuna pe cineva pentru toate umilințele îndurate în ziua aia. De cum a intrat în casă, a fixat televizorul pe un canal din Rusia, unde se difuzau doar filme în rusă, făcute în perioada sovietică, și auzind vocile actorilor îndrăgiți îi mai trecu un pic supărarea pe Răzvan și pe americani, însă doar un pic, pentru că aceasta era mult prea mare ca s-o poată uita atât de repede. Cu toate acestea, oricât de supărat ar fi fost, îi chiorăiau și mațele și a mers la bucătărie ca să-și facă o omletă, pe care a mâncat-o din picioare, apoi s-a trântit pe divan, cu telefonul în mână ca să-l sune pe Vladimir Vladimirovici și să-i povestească despre cum s-a luat el în piept cu americanii în piață, dar receptorul îi fugi din mână. Își slobozi picioarele din pat și simți

cum îi fuge podeaua de sub tălpi, și puțin mai încolo și oglinda din baie de sub ochi. Și-a băgat capul sub șuvoiul rece de apă, gândindu-se că așa ceva nu i se mai întâmplase de la moartea Tamarei.

Așteptând să vină salvarea, a dat jos portretul lui Lenin de pe perete și l-a ascuns după televizor. Se gândi că, probabil, starea asta de rău i se trage de la faptul că se certase cu Lenuța la nuntă și cu americanii în piață. A venit salvarea. Un medic tinerel i-a făcut trei injecții și i-a dat o pastilă s-o țină sub limbă. După ce medicul a plecat, el a scos de după televizor portretul lui Lenin și l-a agățat înapoi pe perete.

28 iunie 2015

Nici unul dintre colegii lui Răzvan nu și-a întors capul spre el și băiatul a rămas mască, pentru că, de obicei, ei reacționau când cineva din redacție revenea din oraș, dar acum, nu, acum toți l-au ignorat, și Răzvan, care avansa cu pași largi spre ei, se întreba oare de ce naiba se îmbulzeau cu toții în fața cabinetului lui Virgil, și vorbeau în șoaptă, extrem de îngrijorați.

— Fraților, ce se întâmplă cu voi?

— Vorbește mai încet, l-a țistuit Iacov, în timp ce-i strângea mâna.

— Dar ce naiba se întâmplă aici?

— A venit Sonia din concediu.

— Cum? Ce-ai spus?

— A venit Sonia din concediu, îi repetă Iacov.

— Nu mă-nnebuni!

— Dacă-ți spun. S-a întors cu o săptămână mai repede din concediu, cu o falcă în cer și alta-n pământ.

— Și unde e?

— În cabinetul lui Virgil, unde ne cheamă pe rând. Pentru asta a venit. Ca să stea de vorbă cu noi. Acum stă de vorbă cu Lilia, i-a explicat Iacov, cu mâna la gură.

— Dar de ce să stea de vorbă cu noi? Oare ce vrea să ne spună?

— Asta nu știu, a dat din umeri Iacov.

— Și cine ai zis că e înăuntru?

— Lilia.

— Lilia? repetă nedumerit Răzvan.

— Da, cu ea a început.

— Și e și Virgil înăuntru?

— Nu.
— Da’ unde e?
— Nimeni nu știe.
— Da’ Virgil știe că a venit Sonia din concediu?
— Nu. Căci, altfel, ar fi fost și el aici.
— Hai să-l sun.
— Degeaba îl suni, că are telefonul închis, îi spuse Iacov.

Totuși Răzvan l-a sunat, și s-a convins că Iacov nu mințea.
— Of, și Virgil nu a întâmpinat-o la aeroport?
— Așa se pare.
— Sonia nu o să i-o ierte niciodată.
— Cel mai nasol e că Virgil nici nu știe că Sonia a venit.
— Săracul Virgil! Îmi pare rău pentru el.
— Of, dacă aș fi știut și eu că vine Sonia, m-aș fi abținut de la bere, i s-a plâns Iacov, care puțea a bere ca un butoi.
— Ia și tu o gumă, i-a sugerat Lucreția.
— N-am.
— Îți dau eu, i-a spus fata și i-a înmânat o gumă, pe care Iacov a băgat-o imediat în gură și imediat a început s-o fărâme cu dinții. Răzvan își plimba privirile de la Iacov, care mesteca gumă, și Lucreția, care își studia mâinile, la ceilalți colegi ai lor, pe fețele cărora se citea o imensă îngrijorare, încât nici să vorbească între ei nu mai îndrăzneau și se auzea doar clefăitul lui Iacov, care mesteca deja trei gume deodată, toate țigănite de la Lucreția.
Lucian, cu care Răzvan împărțea de zece ani același computer, cel de lângă prima fereastră din sala aia mare, se uita încordat la ușă, de parcă ar fi văzut-o în spatele ei pe Sonia și ar fi auzit ce-i spunea aceasta Liliei, se uita la ușă și își pipăia buzunarele. Pentru prima dată îl vedea pe Lucian pe hol și nu în fața computerului lor comun, pentru că altminteri, ori de câte ori venea și el la radio, prietenul și colegul său, înclinat deasupra tastaturii, deja lucra la computerul lor comun, de unde era de neclintit și nici lui nu-i prea venea să-l roage să-l lase și pe el să-și culeagă textul, căci de ce l-ar fi rugat asta, când și Lucian avea dreptul să-și scrie și să-și redacteze textele sale? Normal că avea. Mai întâi dinții și apoi părinții. De aia nici nu-i spunea nimic și se plimba prin hol așteptând răbdător ca bunul său prieten să pună ultimul punct textului său ca să poată și el să-și redacteze interviurile cu meșterii populari de etnie găgăuză, bulgară sau rusă, și cum Lucian, de regulă, nu se prea grăbea să-și încheie textul și timpul se scurgea în detrimentul lui Răzvan, acesta dădea roată redacției în căutarea unui computer liber. Acum însă și amicul său se bulucea în hol, ceea ce însemna că era liber și computerul lor, și s-ar fi dus să-l ocupe, dacă nu ar fi vrut la budă, dar nici la budă nu îndrăznea să meargă, fiindcă se temea ca în răstimpul ăsta să nu-l strige Sonia și el să nu fie acolo, și nu s-a dus nici la budă și nici la computerul lor comun, și înțepeni în fața ușii, alături de colegii lui, și la fel ca și ei întrebându-se oare ce naiba a făcut-o pe Sonia să zboare neanunțată din Grecia, unde era în concediu, la Chișinău, și cu atât mai mult să vină cu o săptămână mai devreme? Oare ce i s-a spus că se petrece în redacție că a sosit inopinat, așa cum mai fac

doar polițiștii? Da, e adevărat că Lucreția s-a certat cu Alexandrina, și Virgil intenționa să-l dea afară pe Zub, cu care nu se înțelegea de nici o culoare, dar parcă astea pot fi niște motive serioase pentru a-i chema pe toți la covor? Totuși, ceva probabil că i s-a spus. Sau ceva a aflat. Dar ce i s-a spus și ce a aflat? Răzvan își luă inima în dinți și plecă la toaletă, și doar după ce s-a întors de la baie a observat că lipsește Zub, și se pregătea să-l sune ca să-i anunțe vestea, când Mircea i-a spus că acesta e înăuntru.

— E înăuntru?

— Da, împreună cu Sonia.

— Și asta oare ce să însemne?

— Eu de unde vrei să știu?

— Curios!

— Se pare că el a și întâmpinat-o la aeroport.

— Nu se poate!

— Ba se poate.

— Of, ar trebui să dăm urgent de Virgil.

— Cum, dacă are telefonul închis? l-a întrebat Mircea.

Ceva se petrecea și Răzvan nu înțelegea ce și, mai ales, nu pricepea oare unde era Virgil. Să fi fost la conferința de presă a avocaților omului de afaceri Veaceaslav Platon, condamnat recent la 11 ani de pușcărie? Sau în altă parte?

A ieșit Lilia, cu fața scăldată în lacrimi. Lilia era poetă, și pentru ea Răzvan nutrea o simpatie aparte, pentru că și el scria poezii. A fost chiar și la lansarea cărții Liliei și i-a cumpărat un exemplar. Cu Lilia de foarte multe ori ieșea la cafea și discutau despre poezie, pe terasa din coasta Teatrului Rus „Anton Pavlovici Cehov“. Lilia era primul om din redacție la care mergea când revenea de pe teren și singurul căruia îi citea noile sale poezii.

— M-au dat afară.

Zub a deschis ușa și a strigat:

— Să intre Violeta!

Cel pe care Virgil a vrut să-l concedieze stătea în cadrul ușii cu o față râzătoare și îi striga Violetei să treacă pragul. Apoi a dispărut și el în burta cabinetului, lăsând ușa întredeschisă. Secretarei lor, fetei ăleia năucitor de frumoase și foarte arogante, îi tremurau genunchii.

— Lasă, Violeta, că totul o să fie bine, a îmbărbătat-o Lucreția și a împins-o prin ușa întredeschisă în măruntaiele încăperii. În sala reporterilor, Lilia își strângea lucrurile, foarte abătută.

— Și chiar nimic nu se mai poate face? a întrebat-o Răzvan.

— Nimic, i-a răspuns Lilia, foarte mâhnită.

— Și măcar ți-a dat vreo explicație?

— Că nu-i place cum scriu.

— Tu scrii foarte bine.

— Eu cred că adevărata cauză e alta.

— Care ar fi?

— Că merg la biserică.

— Da’ de unde ar fi putut să afle?
— De la Zub.
— S-ar putea.
— Zub de mult mă paște.
— Of, îmi pare foarte rău pentru tine, dar mă tem că și pe mine o să mă pască aceeași soartă.
— Ce, și tu mergi la biserică?
— Nu, dar am alte păcate, i-a spus Răzvan, după care s-a pornit spre ușă, strigându-i din prag: O să te caut după ce o să ies de la Sonia.
— Nu-ți face griji. Nu am să plec fără să-mi iau rămas-bun de la tine.
Când Răzvan a revenit în mijlocul colegilor săi, a aflat că și pe Violeta o mătrășiseră și nimeni nu știa din ce cauză, căci fata aia foarte frumoasă pur și simplu nu a vrut să le răspundă la nici o întrebare și a trecut mută printre ei și s-a încuiat în baie și nu voia să le deschidă ușa, nici măcar celor care voiau să facă pipi și, din cauza asta, Iacov a făcut pipi la vecinii de dedesubt. Lucreția însă se temea ca Violeta să nu facă vreo prostie și a amenințat-o că va chema poliția dacă nu-i deschide și numai așa a putut-o convinge să iasă de acolo, după care a scos-o la o țigară în curte și în timp ce ieșeau Răzvan a auzit-o pe Violeta plângându-i-se că Sonia i-a vorbit foarte urât. Apoi Mircea a dispărut după ușa capitonată și a ieșit fiert peste o jumătate de oră. Nu l-a dat afară, dar l-a avertizat că, dacă o să le mai spună moldovenilor români și Republicii Moldova cea de-a doua țară românească, va trebui să-și caute un job în altă parte. Spre deosebire de Mircea, pe Augustin l-au concediat, și nimeni nu știa de ce, și nici el nu a vrut să le spună și a părăsit glonț redacția, fără să le dea vreo explicație.

— Eu am auzit, zise Lucreția, că l-au măturat pentru tableta aia a lui în care s-a luat de socialiști, fără să le permită și lor să se apere.
— Și oare rău a făcut? o întrebă Alexandrina, care se pregătea să intre la doamna Sonia cu cei doi copii ai săi, cu unul în brațe și altul de mână.
— Ei zic că da.
— Lucreția, toată lumea știe că socialiștii sunt oamenii Moscovei, de ce noi ar trebui să ne facem că nu știm?
— Nu știu, Alexandrina, întreab-o pe Sonia.
— Fraților, cine dintre voi mai are o gumă de mestecat? îi întrebă Iacov.
— Gume n-am, în schimb am o pastă de dinți la mine, i-a spus Alexandrina și s-a dus, cu băiatul ei de mână și cu fata în brațe, să-i dea pasta de dinți.
A ieșit Ignațio. Îmbrăcat în niște blugi mulați, și având un cercel în nări și altul în ureche, acesta le-a povestit radios, în timp ce se legăna pe picioare, că pe el l-au păstrat la radio, ba chiar l-au gratulat pentru materialele sale îndrăznețe și, cu precădere, pentru ultimul, în care eroul său pleda pentru deschiderea unui club pentru homosexuali în campusul universitar. A intrat Lucian cu o carte de-a sa de critică literară în mână, pe care intenționa să i-o dăruiască doamnei Sonia, și nici n-a intrat bine că a și ieșit afară, pentru că doamna Sonia, foarte mulțumită de reportajele sale, nu a vrut să-l țină prea mult, l-a ținut doar cât să-i spună că e un om indispensabil postului lor de radio, și i-a dorit s-o țină

tot așa și mai departe, și l-a lăsat să plece, iar Lucian a părăsit cabinetul lui Virgil plesnind de încântare.

Veni și rândul lui Răzvan să intre și Zub nu l-a lăsat nici pe el să închidă ușa. Răzvan s-a oprit în prag. Întinsă în fotoliul negru al lui Virgil, șefa stătea cu ochii închiși, de parcă ar fi dormit. Zub a tușit și Sonia a căscat ochii. Primul lucru pe care i l-a spus a fost că era foarte dezamăgită de ultimele lui texte pe care, dacă ar fi ieșit mai repede din concediu, nu le-ar fi dat pe post pentru nimic în lume. Un val de roșeață îl cuprinse pe Răzvan.

— Nu mi-a plăcut mai ales textul acela al tău despre un fost învățător de limbă și literatură moldovenească din Flutura, care a adormit cu țigara aprinsă.

— Chiar, cum îl chema?

— Ili. Ili Vrabie.

— Prima întrebare e: de unde știi că a adormit cu țigara aprinsă, ce, ai fost de față?

Răzvan vru să-i spună ceva și ea nu-l lăsă.

— Și apoi, când ia foc o casă, și în flăcările ei moare un om, oare acesta este cel mai important detaliu? Eu nu l-aș fi păstrat. Un alt lucru pe care nu l-am înțeles e de ce ai ales să scrii despre un asemenea om, când puteai să scrii, de exemplu, despre femeile din Flutura care au fondat un cor. A?

Sonia îi vorbea stând lipită cu ceafa de tetiera fotoliului, pe când Răzvan o asculta stând în picioare. O asculta, dar se gândea oare unde se dosise Zub, că nu-l vedea. Nu-l vedea, însă îl auzea răsuflând zgomotos undeva în spatele său, deși nu știa exact unde. Pentru a afla ar fi trebuit să-și întoarcă gâtul îndărăt.

— Ce părere ai despre Virgil? îl întrebă brusc doamna Sonia.

— Bună.

— Cum să nu ai o părere bună dacă sunteți prieteni?

Răzvan și-a plecat ochii în podea.

— Îl crezi un șef bun? insistă doamna Sonia.

— Da.

— Nici nu mă așteptam la alt răspuns.

— Dar chiar îl cred un șef bun.

Sonia a sărit din fotoliu și a început să se învârtă în jurul lui Răzvan ca un titirez.

— Iacov vine băut la lucru?

— Da.

— Hm. Dar ai putea să-mi spui de ce în ultimul tău text ai selectat doar părerile oamenilor care susțineau că pe 7 aprilie a avut loc o revoluție și nu le-ai dat posibilitatea și celor care cred că n-a fost o revoluție, ci o lovitură de stat, să-și exprime punctul lor de vedere? Ei? Oare nu știai că noi, cei de la Radio Europa Liberă, promovăm echidistanța și imparțialitatea? De altfel, știai că Virgil nu mai e șef la Radio Europa Liberă?

— E prima dată când aud asta.

— Iar noul șef e Zub.

— Nu am știut.

— După cum se vede, încă multe nu le știi. Cred că nu știi nici că mă gândesc să punem punct colaborării tale cu postul nostru de radio. Nu cred că meriți să faci parte din echipa noastră. Crezi că îți vei putea găsi de lucru în altă parte?

— Nu știu, o să văd.

— Poate o să te ajute unchiul tău, Vladilen. Cum te-a mai ajutat odată, când m-a rugat să te angajez la Radio Europa Liberă, de ce nu te-ar ajuta și acum? De altfel, unde-i acum unchiul tău?

— E ambasador în China.

— Ai putea să mergi și tu în China. Cred că unchiul tău te-ar lua acolo.

— Nu-mi doresc asta.

— De ce?

— Pentru că mi-e frică să zbor cu avionul.

— Ca să vezi! De altfel, e adevărat că mama ta e uzbecă?

— Da.

— Și nu ai încercat să scrii în uzbecă, poate că în limba mamei tale te-ai descurca mai bine?

— Dar eu nu știu uzbeca, i-a răspuns Răzvan și, pe nepusă masă, au început să-i tremure genunchii, la fel ca Violetei, acolo, în hol și Sonia nu putuse să nu vadă asta, altfel de ce l-ar fi invitat să se așeze? Nici acum nu știa în care colț al încăperii se afla Zub, acum însă lucrul acesta aproape că nu-l mai interesa. Un lucru nu înțelegea: dacă tot îl dăduse afară, de ce îl mai ținea de vorbă? Of, se gândea Răzvan, oare ce naiba mai vrea de la mine?

— De ce?

— Pentru că nici tata nu știe uzbeca.

Sonia se oprise undeva în dreapta lui și îl privea. Ar fi putut să-i spună cum bunicul său drept l-a salvat de la moarte pe cel mai bun prieten al său din Flutura, pe Ihil, care era evreu, atunci când soldații germani au vrut să-l împuște, și că, după război, acest bunic al său care l-a salvat pe Ihil, pe el însuși nu s-a putut salva de gulag, și că un alt bunic, bunicul său vitreg, a făcut ani grei de pușcărie, și i-ar mai fi putut povesti și despre unchiu-său, care a suferit de pe urma KGB-ului, sau despre taică-său, care, în 1992, când a izbucnit războiul acela ruso-moldovenesc, a plecat să-și apere țara și s-a întors acasă fără picioare, spre deosebire de frații săi Ivan și Anatol, care nu s-au mai întors deloc, dar s-a răzgândit, fiindcă, unu la mână, nu era sigur că l-ar fi crezut și, doi, i se părea indecent să o șantajeze emoțional pentru a-și păstra postul. Era sigur că Lucian ar fi făcut asta, dar el nu era Lucian. Tatăl său îi povestise că tatăl lui o rupea pe nemțește – germana învățând-o într-un lagăr din Germania, în Primul Război Mondial – și le-a pus bărbi soldaților germani că prietenul său evreu se botezase și le-a adus chiar și martori. Bunicul lui i-a mințit atunci pe soldații germani, iar el ar fi putut să-i povestească toate astea Soniei, pentru a-și păstra postul, dar nu voia să-i spună nimic, cu toate că ar fi putut s-o facă și poate că mai bine ar fi fost să-i povestească pentru a-și salva jobul, dar în loc să-i povestească ce breji sunt el și ai lui, el se gândea că toată tărășenia asta a pus-o la cale Zub, care, pentru a rămâne la radio, l-a săpat pe Virgil până când Sonia l-a demis. Oare ce minciuni să fi scornit Zub despre Virgil? Oare ce i-o fi spus Soniei, că aceasta a pus botul? Și oare Virgil știe că nu mai e șef la radio? Of, și ce o să mă fac eu mai departe? Unde o să mă duc? se gândea disperat Răzvan, fără să îndrăznească să se uite la Sonia, care însă se uita lung la el, lung și scrutător, examinându-l din cap (de la urechi) până în picioare, ochii

ei invitându-l s-o roage să-l lase să lucreze mai departe la radio și el se făcea că plouă și nu o ruga nimic. Tăcând cu încăpățânare.

Sonia s-a întors cu spatele la el și se uita pe fereastră. Răzvan se gândi din nou la Zub, a cărui răsuflare îi ardea ceafa.

Sigur că i-ar fi putut spune câte cărți a publicat și câte premii a luat, în ce țări a fost tradus și cine a scris despre proza și poezia lui, și poate că atunci Sonia și-ar fi schimbat decizia. Minutele se scurgeau chinuitor de greu, aproape la fel de greu ca într-un poem de Apollinaire, și nici unul dintre ei nu se încumeta să spargă tăcerea. În fostul cabinet al lui Virgil se făcu atâta liniște, că Răzvan își auzi bătăile inimii. Apoi se gândi la Zub, se gândi că acesta a câștigat partida și Virgil a pierdut-o, și cum el făcea parte din gașca lui Virgil, însemna că și el a pierdut-o. Îi era clar că doamna Sonia tăcea pentru a-i da posibilitatea s-o implore să nu-l dea afară de la radio, s-o roage să-și schimbe hotărârea. Și pentru că el n-a rugat-o nimic, a văzut-o pe Sonia întorcându-se cu fața spre el și spunându-i:

— Încă nu te-ai dus să-ți scrii textul de azi?

— Textul de azi?

— Da.

— Adică?

— Adică ultimul tău text. Căci abia de mâine ești concediat, dar am o mare rugăminte: măcar în textul tău de azi nu mai face partizanat cultural românesc. În ultimul tău text scris pentru noi. Ești liber. La revedere!

— La revedere, doamnă Anghel! Așadar, mă duc să-mi scriu ultimul text.

— Da. Du-te! La revedere! Zub, ia cheamă-l încoace pe Iacov.

Zub a țâșnit din spatele său și i-a deschis ușa rânjind, iar Răzvan a înțeles unde stătuse în toată perioada asta tipul: lângă ușă. Când a dat cu ochii de fețele plouate și neliniștite ale colegilor săi, Răzvan și-a înăbușit amărăciunea că Sonia l-a măturat de la Radio Europa Liberă și nu şi-a făcut-o public, pentru că nu i se părea deloc etic să-și arate deznădejdea în asemenea momente, când, probabil, urmau să mai fie concediați și alții, poate chiar Iacov, pe care nu-l găseau nicăieri. Toți credeau că fumează afară, dar el se spăla pe dinți la baie ca să ascundă mirosul de bere. Răzvan s-a înroșit când li s-au întâlnit privirile, și noroc că Zub l-a îmbiat să pășească pragul, căci numai așa și-a putut descleșta ochii din ochii lui Iacov. A apărut Lilia și l-a întrebat dacă i-ar putea împrumuta o geantă, ca să pună în ea lucrurile care nu mai încăpeau în geanta sa, și Răzvan i-a cedat rucsacul său, și când i-a dus rucsacul, s-a văzut în oglinda din hol, fără pic de sânge în obraji și cu ochii fugindu-i în toate părțile ca niște frunze bătute de vânt. Pentru prima dată în ultimele trei luni, computerul lui și al lui Lucian erau libere, și el ar fi putut să-l ocupe pentru a-și scrie ultima tabletă pentru Radio Europa Liberă. Computerul lor era liber numai când Lucian se ducea la budă. Numai în cazul acesta era liber. Dar în loc să se grăbească să-l ocupe și să-și scrie ultima tabletă pentru Radio Europa Liberă, a preferat să-l sune pe Virgil și, din nou, i-a răspuns robotul. Pleca Lilia și s-au îmbrățișat în fața ușii, apoi a mers să-și strângă și el lucrurile și tocmai atunci l-a sunat Tania ca să-i spună că toți ai lor deja s-au strâns la restaurant și doar pe el îl mai așteaptă.

— Vin chiar acum, i-a spus el și a ieșit din radio fără să-și mai scrie ultima tabletă, iar în timp ce cobora scările se gândea că, probabil, dacă ar fi căzut în genunchi înaintea

Soniei și i-ar fi pupat picioarele rugându-o să-l mențină în echipă, poate că ar fi înduplecat-o.

Între Radio Europa Liberă, de unde tocmai plecase, și restaurantul Moldova, spre care se îndrepta grăbit, îl văzu pe dentist, pe dentistul bătrân, care venise la Flutura la câteva luni după ce murise Stalin, descărcând din bena unui camion militar aparatul acela de găurit dinți, cu care lui Mihai Mihailovici îi îndepărtase cariile, fără anestezie. Tata i-l mai arătase pe dentist de câteva ori și el îl ținuse minte. Acum abia de mergea. Era orb, bocănea cu o cârjă în asfalt și îi întreba pe trecători unde e stația, deși stația era la doi pași în fața sa. Îl întrebă și pe Răzvan. Băiatul l-a apucat de o mână, l-a condus în stație și a rămas alături de el până i-a venit troleul. Nu l-a întrebat nimic. Dentistul însă i-a spus singur că se rătăcise de fiu-său în oraș. Or fără fiul său nu se putea duce nici măcar până la magazin. Acum venea de la policlinică. Apoi i-a povestit despre cum pe vremuri se ducea prin satele din raionul Ungheni cu aparatul acela de găurit dinți în spate. Troleul numărul 5 veni și Răzvan îl ajută să urce. Troleul se urni din loc, ducându-l cu el și pe dentistul acela orb de care lui taică-său toată viața i-a fost frică, i-a fost atât de frică, încât îl visa și noaptea. Troleul cu dentistul acela orb stând așezat pe ultimul scaun plecă în direcția în care se afla și Europa Liberă, din care el tocmai ieșise.

28 iunie 2016

Iulică stătea în genunchi, cu o căciulă înaintea lui, pe trotuarul din fața magazinului de jucării Copilărie. Răzvan s-a întors cu spatele la el și s-a holbat în portmoneu. Avea doar o bancnotă de o sută de lei. Încercă să se dea după un bărbat mai lat în umeri, dar Iulică îi făcu cu mâna. Se apropie.

— Ai vrut să mă ocolești? îi bătu obrazul Iulică.

— Da, recunoscu Răzvan, pentru că nu am mărunt.

— Da' cât ai?

— Doar o bancnotă de o sută de lei, i-a spus Răzvan și i-a arătat conținutul portmoneului.

— Văd, dar eu, să știi, îți pot da rest.

— Dintr-o sută?

— Da.

— OK, i-a spus Răzvan, și i-a întins bancnota de o sută. Iulică i-a înșfăcat-o din mână și a băgat-o într-un buzunar, iar dintr-un altul a scos un șomoiog de bancnote.

— Cât ai vrea să-ți dau înapoi?

— Eu știu? a început să se mute de pe un picior pe altul Răzvan. Cred că vreo 93 de lei. Știi, am și eu nevoie de banii ăștia.

— Te înțeleg, i-a spus Iulică și și-a scos dintr-un buzunar un șomoiog, din care a extras 93 de lei. Noi suntem oameni serioși, noi dăm și rest. Știi, eu am ținut foarte tare la tatăl tău, la Mihai Mihailovici, care era cu mult mai de treabă decât Radu Gavrilovici.

Răzvan i-a mai aruncat un leu în căciulă.

— Știu că azi e ziua lui. Cât aș da să-i pot spune la mulți ani!

Răzvan a vrut să-i mai dea doi lei, Iulică însă i-a dat banii înapoi și i-a spus:

— Atât e destul, mai mult nu trebuie, și și-a scos fluierul din geantă și a început să cânte, ceea ce era un semn că ar fi trebuit să se care. Răzvan îi întoarse spatele și se îndreptă spre stație, ca să prindă un taxi pentru a merge la aeroport, unde îl aștepta Tania ca să zboare împreună la Berlin.

28 iunie 2017

De când i se rotunjise burta, fetele de la liceul „Eugen Cioclea“, unde învăța Loreta au început s-o arate cu degetul și să-i râdă în nas. Cum o vedeau că intră în clasă, cum se strângeau buluc în jurul ei și strigau:

— A venit borțoasa!

— Iată borțoasa!

— Nu sunt gravidă, doar m-am îngrășat un pic, se apăra Loreta de colegele ei ca de un roi de viespi, dar fetele n-o credeau și strigau în cor:

— A venit gravida!

Fetele numai strigau, pe când Irina a mers până într-acolo încât a încercat să-i pipăie burta, și Loreta, de ciudă, a aruncat cu geanta în ea.

Vestea că e însărcinată s-a răspândit ca ciuma în tot liceul, încât proful de chimie, domnul Lungu, a scos-o în fața clasei și a întrebat-o pieziș dacă e adevărat ce se vorbește prin școală, și ea a negat totul, zicându-i și lui că s-a îngrășat un pic, iar în timpul ăsta Eduard, colegul ei de clasă care a lăsat-o grea și după care Loreta era topită, s-a ascuns sub bancă, și, din ziua aia, a renunțat s-o mai caute pe acasă și să-i răspundă la telefoane sau emailuri, și a blocat-o pe Facebook și pe odnoklasniki.

Tata o să mă alunge de acasă dacă o să afle că am devenit tătic în clasa a XII-a, și-a zis Eduard, și a preferat să nu o mai vadă deloc decât să-i povestească toate astea genitorului său. Totuși, nu pregeta în fiecare zi să se întrebe oare cum de a ajuns Loreta cu burta la gură, când el și-a pus mereu prezervative: sau acestea nu erau prea bune și au dat

drumul la spermă, sau fata mai avea pe cineva?

Când, la câteva zile după ce a dat bacul, l-a văzut de la fereastra apartamentului ei pupându-se cu o altă fată, Loreta a suferit enorm, pentru că ea chiar ar fi vrut să păstreze copilul. Era încă la fereastră când mama ei a sunat-o din Italia ca să-i spună că duminică revine acasă, adică a doua zi, a doua zi spre seară, și Loreta s-a apucat să facă ordine prin casă, unde era un haos de neimaginat, și a mai uitat de Eduard și de amărăciunile ei. Dar, pe când dădea cu aspiratorul prin dormitor, deodată, în cap i s-a fofilat un alt gând: Oare ce o să zică mama când o să afle că am rămas însărcinată și că vreau să păstrez copilul? Asta se întrebă fata, îngândurată, și nu putea să-și imagineze cum va reacționa mama sa, căci de cele mai multe ori aceasta avea reacții imprevizibile. Un singur lucru ar fi în favoarea sa. Dacă Eduard ar recunoaște că el e tatăl și ar lua-o de soție. În cazul acesta mama nu ar mai avea ce să-i spună și ar înghiți gălușca. Deci trebuia să-l sune pe Eduard și să-l convingă s-o ia de nevastă. Îl sună pe mobil și băiatul nu-i răspunse. La telefonul fix însă îi răspunse, dar îi răspunse o fată, care o întrebă impertinentă cu ce-ar putea-o ajuta.

— Aș vrea să vorbesc cu Eduard. Mi l-ați putea da la telefon?

— E urgent?

— Da, e urgent. E ceva urgent.

— E ceva urgent? Dar cine sunteți?

— Loreta.

— Bucuroasă de cunoștință. Iar eu sunt Irina, logodnica lui, așa că puteți să-mi spuneți mie ce să-i transmit, i-a spus necunoscuta, și Loreta a rămas paf.

Eduard avea o logodnică. Nu se putea! Probabil că era fata cu care îl văzuse pupându-se sub ferestrele ei. Nu se poate, nu se poate, își zicea Loreta, care nu mai știa cum să-și scoată șarpele din casă, și ar fi fost fericită dacă ar fi putut să întrebe pe cineva ce să facă în acest caz, dar n-avea pe cine să întrebe, deoarece Răzvan și Tania, alături de care trăise în anii din urmă, după ce părinții ei plecaseră în Italia, au plecat și ei din Chișinău, în Germania, la Berlin, la un an după ce Răzvan fusese măturat de la Radio Europa Liberă și Iacov, în grija căruia au lăsat-o, la scurt timp fusese și el mătrășit de la Radio Europa Liberă de către noul șef al acestui post de radio, domnul Valentin Ungureanu, care (i-a povestit Iacov, înainte să zboare la Lisabona, unde mergea să lucreze pe un șantier de construcții) în perioada sovietică a fost redactor-șef al ziarului *Moldova Socialistă*, și acum promova valorile democratice în Republica Moldova, de la microfonul postului de radio Europa Liberă, în locul lui Zub, care avansase.

Ea trecuse în clasa a XII-a când Iacov a părăsit Chișinăul, și toți credeau că e mare și că o să se poată descurca și singură, dar n-a putut, drept dovadă fiind faptul că acum se simțea atât de neputincioasă și atât de nefericită, că ar fi dat orice pe lume să poată întreba pe cineva ce să întreprindă mai departe, și nu avea pe cine, nu avea cu cine să se sfătuiască și pe cine să întrebe ce să facă în acest caz, deoarece nu numai Răzvan, Tania și Iacov au părăsit Chișinăul, ci și restul rudelor sau prietenilor lor, iar cine n-a plecat, a murit, cum a murit și Iosif Cosminovici, care a murit de inimă rea la câteva ore după ce s-a certat cu Lenuța la nunta lui Răzvan și a Taniei, de la care s-a cărăbănit trântind ușa.

De fapt, toate necazurile ei au început după nunta lui Răzvan cu Tania. Căci până atunci toate îi merseseră strună, dar după nunta lor dăduseră toate nenorocirile peste ea.

Spălând o farfurie murdară, brusc, și-a dat seama că, dacă mama ei ar afla că va naște un copil din flori, pentru nimic în lume n-ar lua-o cu ea în Italia, ceea ce ar fi fost pentru Loreta cea mai cumplită lovitură. Singura ei soluție, acum, când Eduard se dăduse la fund, era ca mama ei să nu afle că e gravidă, dar ca să nu afle ar fi trebuit să facă avort. Și-a amintit de prietena ei Rina, din a XII-a B, care trecuse printr-o situație similară și, cât ai bate din picior, a sunat-o pe fată și aceasta i-a dictat telefonul specialistului care o operase, și Loreta i-a telefonat fără întârziere. Medicul, în schimbul unei taxe duble, a programat-o la clinica lui a doua zi dimineață, la prima oră.

Dimineață devreme a avortat, era primul ei avort și se simțea cumva nefericită, unde mai pui că și medicul o tratase foarte rece.

Fata a coborât scările și a ieșit în stradă, unde a orbit-o soarele țâșnind de după o clădire cenușie. Un autobuz a scos-o pe Calea Ieșilor, unde trăia, lăsând-o în fața unei zidării neterminate. Ajunsă acasă, a văzut ursuleții de pluș și hăinuțele rânduite frumos pe raft. Toate erau pentru viitorul ei băiat și și-a dat seama că, dacă mama le-ar vedea, ar înțelege pe dată totul. De aceea, le-a și ticsit într-o pungă, într-o pungă neagră. Apoi a deschis frigiderul și l-a golit de toate fructele, legumele și mâncărurile pe care ar trebui să le consume o femeie în timpul sarcinii, îndesându-le într-o altă pungă, într-o altă pungă neagră. Acum, că nu mai era gravidă, nu mai avea nevoie de ele, și ieși cu cele două pungi de polietilenă în mâini, în curte. Ca să ajungă la tomberon, Loreta traversă un teren de joacă pentru copii. Recipientul era plin ochi și fata rezemă mai întâi punga cu hăinuțe și ursuleți de pluș de recipient și apoi punga cu mâncare pentru gravide. Apoi se răsuci pe picioare și plecă. Plecă cu ochii în lacrimi. Printre picioarele ei țâșniră niște maidanezi hămesiți, clănțănind din dinți și cu limbile scoase. Fugea și Loreta. Fugea din toate puterile, însă într-o direcție opusă. Fugea către autobuzul portocaliu din stație, care rula spre aeroport, unde din cursa de Roma urma să coboare peste o oră mama ei, pe care, acum, Loreta nu se mai temea s-o vadă, așa cum nici cu Eduard nu-i mai era frică să dea ochii, pentru că, acum, era sigură că acesta o să se întoarcă la ea, iar mama o s-o ia cu ea în Italia. Loreta urcă în autobuz, exact în clipa când câinii ăia hămesiți sfârtecau cele două sacoșe, iar pe cea cu mâncare o înghițeau cu tot cu polietilenă.

28 iunie 1940

Odată cu soldații români, se retrăgeau și marii proprietari de fabrici, de restaurante și de hoteluri, negustorii de pânzeturi, prăvăliașii, medicii și profesorii, sau funcționarii statului, impiegații, jandarmii și muncitorii, și Chișinăul se golea în urma lor ca un pahar

de apă scăpat din mâini. Și fie că fugeau cu mașini de lux, cu trenuri supraaglomerate, cu trăsuri bucșite cu de toate, cu căruțe arhipline sau pe jos, doar cu ce aveau pe ei, toți aveau doar un singur gând în cap: să scape de urgia roșie care se apropia și să-și salveze pielea, iar pentru asta erau gata să îndure totul. Totuși, cel mai greu le venea celor care o luaseră pe jos, pentru că în ziua aia era o vipie de neîndurat, încât aveai impresia că o să-ți ia foc și hainele de pe tine sau ai să te prăbușești chiar atunci în mijlocul drumului și toți vor călca peste tine și vor merge mai departe și, poate de-aia, șleaul acela spre Prut părea nesfârșit și tot mai greu de străbătut. Câțiva dintre cei care abia își mai târșâiau picioarele prin colb au fost ajunși din urmă de o căruță, în care se adăpostise o familie de prăvăliași și pe care, fără să se mai gândească mult, au atacat-o, i-au atacat, cu ultimele puteri pe care le mai aveau, pe prăvăliașii care plătiseră o avere pentru a cumpăra căruța aia. I-au dat jos și s-au suit în locul lor pe capră, în coș și pe chilna din spate a căruței și au dat bice cailor, iar familia de prăvăliași și-a continuat mai departe drumul pe jos.

Mama lui Călin Botnaru și vecina lui Mihail Feodorovici a murit în dimineața zilei de 25 iunie. Trei zile mai târziu, când a auzit la radio că regele le-a cedat rușilor Basarabia, Călin Botnaru a lăsat-o pe maică-sa neîngropată și a tăiat-o urgent din gară, dar ce-i drept, e drept, i-a plătit regește pe niște băieți din mahala ca s-o îngroape pe maică-sa. El însă, la ora când cioclii îi aruncau sicriul mamei sale în groapă, trecea podul peste Prut, podul de la Sculeni, alături de Nicolae Lebădă, fratele lui Mihail Feodorovici.

Fratele lui Mihail Feodorovici, Alex Lebădă, și el profesor la facultatea agricolă, unde ca și Mihail Feodorovici preda limba franceză, mânca o bucată de crap. Un os i-a rămas în gât și a început să se sufoce, exact atunci când vocea de la radio a anunțat năprasnica veste. A alergat ca din pușcă la spitalul de urgență, ca medicii de acolo să-i scoată osul de pește din gât ca să se poată și el refugia peste Prut, și ce neșansă!, din tot personalul spitalului, mai rămăsese doar portarul, în rest, dispăruseră toți, și spitalul acela era pustiu ca un deșert, deși nu toți fugiseră peste Prut, unii s-au dus să-i întâmpine în centrul orașului pe soldații sovietici, cu stegulețe roșii în mână, și printre ei, și domnul doctor otorinolaringolog Alin Negru, pe care profesorul Alex Lebădă, titular la catedra de filozofie de la facultatea agricolă, acum îl căuta cu niște ochi exoftalmici în droaia de simpatizanți sovietici, înșirați pe marginea drumului, cu stegulețe roșii în mâini. Nu era și medicul printre ei, și cineva i-a spus că e la cârciuma hotelului Regina Maria, unde a și alergat profesorul Alex Lebădă, roșu ca sfecla la față, de-abia mai respirând, și, din această cauză, neobservându-l în trăsura ce zbură pe lângă el pe fratele său, pe Mihail Feodorovici, care o ducea la maternitate pe soția sa, Liza, pe care durerile facerii au apucat-o chiar în timp ce se pregăteau să se refugieze peste Prut, și în loc să mâne caii spre Sculeni, vizitiul plătit de Mihail Feodorovici i-a mânat spre maternitatea de pe strada Carol I, în care, însă, culmea, deși era deschisă, nu au putut găsi nici un medic și nici o moașă, doar vântul mai deschizând și mai trântind ușile de pereți și, de acolo, au mânat degeaba caii la spitalul de urgență, pentru că și acela era pustiu ca un deșert, așa cum constatase un pic mai înainte și fratele lui Mihail Feodorovici, care, în sfârșit, îl găsi pe domnul doctor otorinolaringolog Alin Negru, pe terasa hotelului Regina Maria, mort de beat, atât de beat încât, atunci când se ridică de pe scaun ca să i se uite în gât, se prăbuşi pe podea și adormi pe dată și Alex Lebădă, lac de nădușeală, îl zgâlțâi disperat de umăr și

începu chiar să-l pălmuiască, și în timp ce îl pălmuia peste față cumnata sa Liza răcnea ca din gură de șarpe, trei străzi mai jos, pe bulevardul Alexandru cel Bun, chiar în timp ce goneau pe lângă coloanele de soldați sovietici ce defilau voios și energic în uralele mulțimii, și vizitiul, speriat că o s-o audă bolșevicii și o să interpreteze altfel răcnetele ei, a cotit-o iute în sus pe strada Ion Creangă, ducând-o la baba Maria din Valea Morilor, pricepută la alde astea, și cum au ajuns la ea, cum Lizei i s-a rupt apa și l-a născut pe Mihăiță în tindă, și primul lucru pe care lăuza i l-a cerut lui Mihail Feodorovici a fost să meargă acasă și să-i prepare o cratiță cu colțunași cu brânză, și acesta a pupat pruncul și s-a dus acasă ca să-i prepare Lizei o cratiță cu colțunași cu brânză, străbătând pentru asta tot orașul, tot orașul ăla împăienjenit de bolșevici și neoprindu-se în fața casei lui, pentru că acolo un cârd de soldați ardeau portretele regelui și drapelele naționale ale României, și unele erau scoase chiar din casa sa, și văzând asta el a mers mai departe, lăsând propria lui casă în urmă, până a ajuns la colț, unde, când a observat că nu-l mai urmărește nimeni, a sărit gardul și s-a furișat ca hoții printre cireșii doldora de fructe spre casa sa din fundul grădinii, în care nu pe ușă, ci pe fereastră a pătruns, și imediat cum a intrat s-a apucat să prepare colțunași.

Când Mihail Feodorovici se pregătea să ridice cratița de pe plită, ușa s-a izbit de perete și în casă a dat năvală un căpitan, însoțit de doi soldați scânduratici, și tustrei au început să adulmece cu nasul mirosul ăla atât de ispititor, ca să priceapă de unde vine, și când au înțeles de unde vine au mutat oala de pe plită pe masă și au început să scoată colțunașii cu mâinile din cratiță, așa fierbinți cum erau, uitând cu totul de Mihail Feodorovici și amintindu-și de el doar după ce au înghițit și ultimul colțunaș, doar atunci căpitanul a arătat cu mâna spre Mihail Feodorovici și i-a spus te miri ce soldatului înspicat, care i-a ordonat în română proaspătului tătic:

— Ia și spală cratița!

După ce Mihail Feodorovici a spălat-o, același soldat i-a spus:

— Tai-o de aici și să nu te mai întorci niciodată!

— Dar asta e casa mea.

— A fost. Din această clipă, este a tovarășului căpitan, i-a mai spus soldatul și i-a zâmbit batjocoritor.

Rânjea și căpitanul. Numai cel de-al treilea soldat îl privea cu milă.

— Ce, n-ai auzit, lichea ce ești, taie-o mai repede de aici și picior de-al tău să nu mai calce înapoi niciodată, ai înțeles, bă, boule? i-a repetat soldatul vorbitor de română și și-a îndreptat automatul spre Mihail Feodorovici, împingându-l cu țeava spre ușă, și bărbatul a ieșit în zigzag, spre hazul celor trei soldați și spre hazul soldaților din drum, pentru că Mihail Feodorovici și în drum mergea în zigzag, de parcă ar fi fost beat. Nu se gândea la ce i s-a întâmplat, ci că Liza născuse, născuse azi, îi născuse un băiat. Aveau un băiat. Primul lor copil. Pe care tot Mihai l-au numit.

Când a ajuns la baba Maria, Mihail Feodorovici l-a luat în brațe pe Mihăiță și toată seara l-a strâns la piept. Dar în noaptea aia Mihăiță a plâns neîncetat și el s-a tot învârtit de pe o coastă pe alta, pe salteaua aia de paie pe care baba Maria i-a întins-o pe podea, fără să poată închide un ochi, căci Mihăiță plângea fără întrerupere și nu-i lăsa să doarmă, și

neputând să doarmă i-a povestit tot Lizei, fără să-i ascundă nimic, i-a povestit cum soldații sovietici au făcut un rug din portretele regelui Mihai, chiar în fața casei lor, și cum s-a furișat în casă prin fundul grădinii, și cum un căpitan mustăcios, însoțit de trei soldați, mai întâi i-au mâncat colțunașii, și apoi le-au luat casa, și i-a tot povestit până s-a crăpat de zori. Atunci Mihail Feodorovici l-a luat pe Mihăiță în brațe, a apucat-o pe Liza de mână, și-au luat rămas-bun de la baba Maria, care nu și-a ascuns bucuria că fac picioare, și au ieșit, pornindu-se orbește înainte, dar când au ajuns la prima intersecție, brusc, s-au oprit lângă un stâlp și s-au întrebat: și acum, acum, încotro s-o ia mai departe? Nu știau. Nu știau unde să se ducă.

Când nu mai știi unde să mergi, du-te la Flutura, îmi spunea biata mea mamă, și-a amintit Liza, și s-au pornit pe jos la Flutura.